ORTAÖĞRETİM

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

DERS KİTABI

12

ilke

ORTAÖĞRETİM

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

DERS KİTABI

12

Arda TOKUŞ

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.04.2019 tarihli ve 8 sayılı kararıyla 2019-2020 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

ilke

İLKE BASIM YAYIM TURİZM SANAYİ VE TİCARET LİMİTET ŞİRKETİ
Mutlukent Mah. 1964. Cad. No.: 31 Çankaya / ANKARA
tel.: (312) 419 01 75 belgeç: (312) 425 73 99

Dil Uzmanı
Elif BULTAN

Görsel Tasarım Uzmanı
Behiye Renin GÜNDÜZ

ISBN
978-605-7678-04-1
Yayıncı Sertifika No.: 44326

Baskı, Cilt
ÖZGÜN MATBAACILIK SAN. VE TİC. AŞ
Ankara-Polatlı Kara Yolu 52. km
Gazi Mah. Özgün Cad. No.: 4 Sincan/ANKARA
tel.: (0312) 645 19 10 (pbx) belgeç: (0312) 645 19 19
Matbaa Sertifika No.: 44327

Ankara, 2019

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk’a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va’dettiği günler Hakk’ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na’şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk’a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

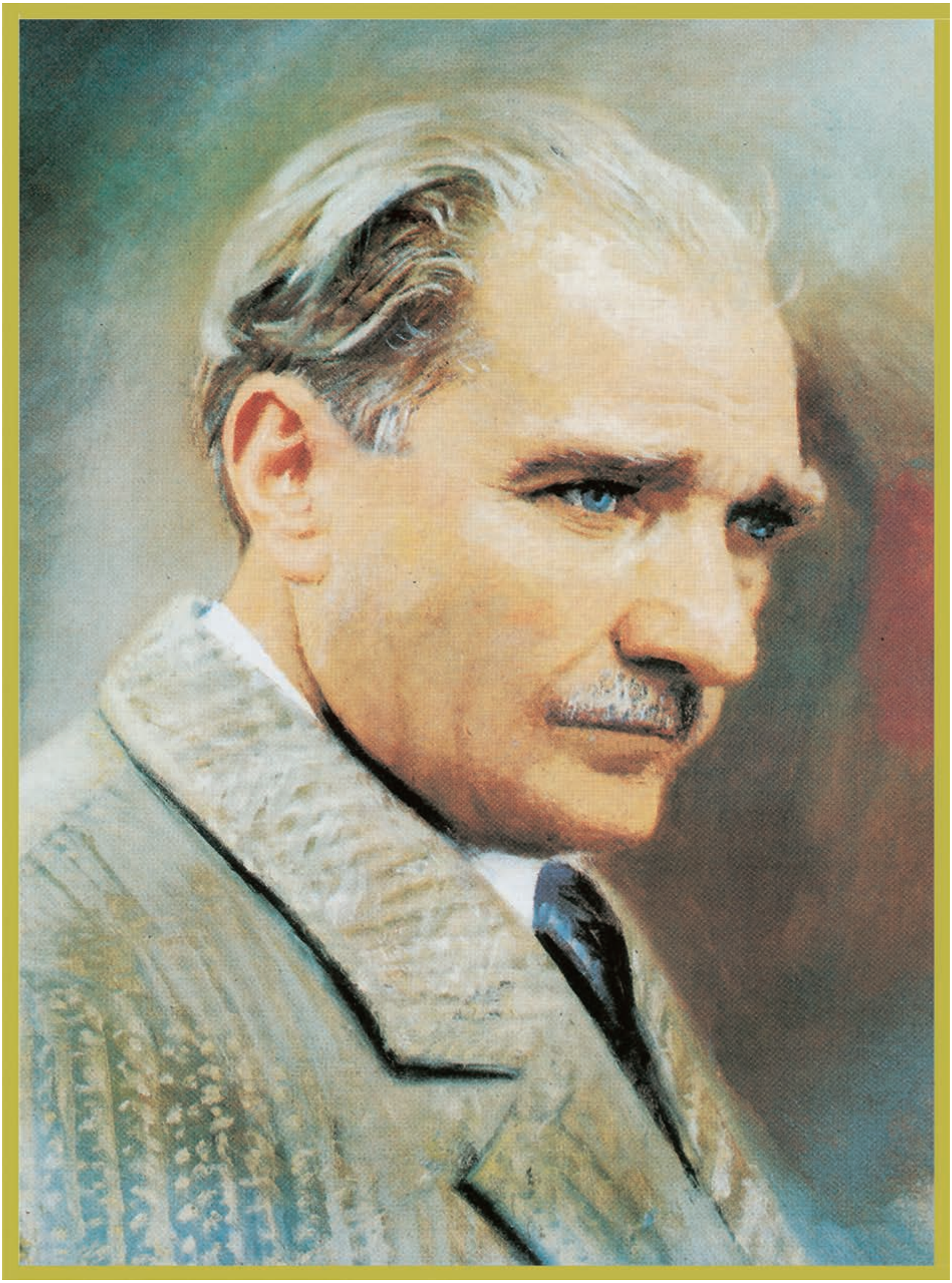
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

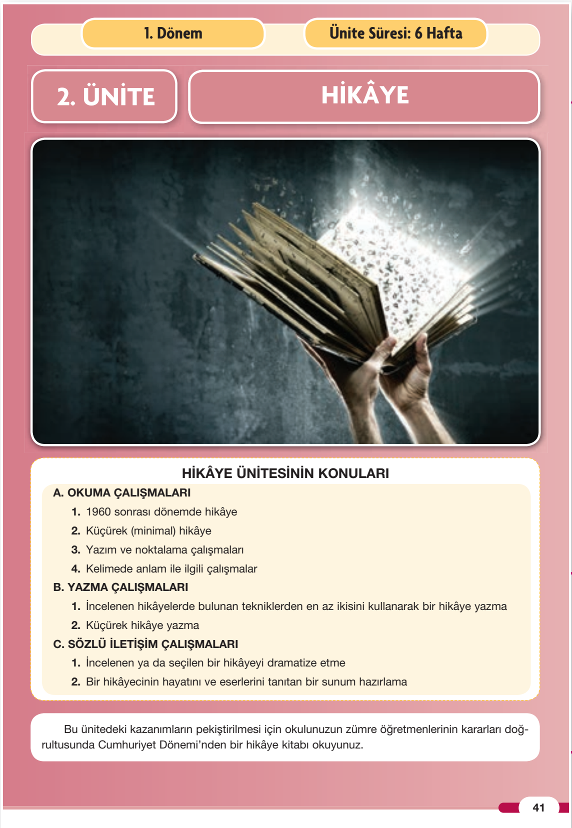
4. ÜNİTE: ROMAN

5. ÜNİTE: TİYATRO

6. ÜNİTE: DENEME

7. ÜNİTE: SÖYLEV (NUTUK)

KİTAP TANITIM ŞEMASI

1. Dönem | Ünite Süresi: 6 Hafta

2. ÜNİTE | HİKÂYE

HİKÂYE ÜNİTESİNİN KONULARI

A. OKUMA ÇALIŞMALARI
1. 1960 sonrası dönemde hikâye
2. Küçürek (minimal) hikâye
3. Yazım ve noktalama çalışmaları
4. Kelimede anlam ile ilgili çalışmalar

B. YAZMA ÇALIŞMALARI
1. İncelenen hikâyelerde bulunan tekniklerden en az ikisini kullanarak bir hikâye yazma
2. Küçürek hikâye yazma

C. SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI
1. İncelenen ya da seçilen bir hikâyeyi dramatize etme
2. Bir hikâyecinin hayatını ve eserlerini tanıtan bir sunum hazırlama

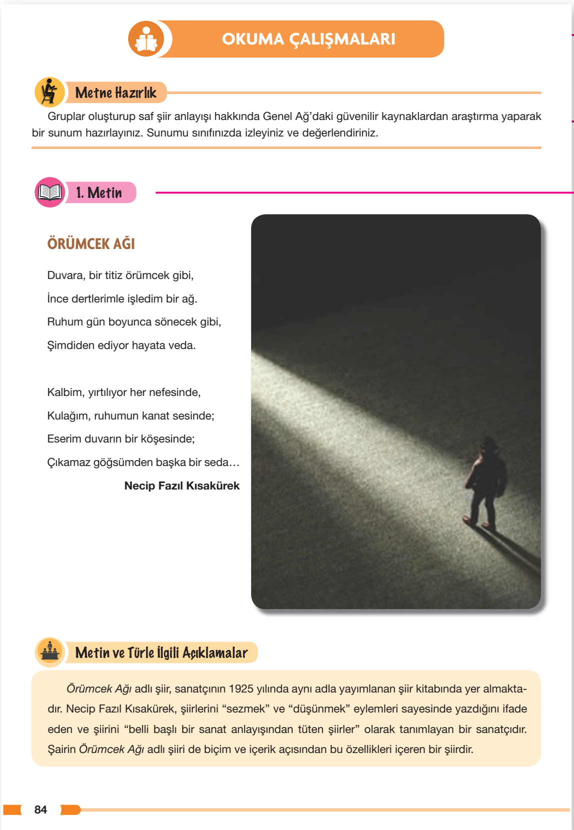
Bu ünitedeki kazanımların pekiştirilmesi için okulunuzun zümre öğretmenlerinin kararları doğrultusunda Cumhuriyet Dönemi'nden bir hikâye kitabı okuyunuz.

41

Ünitenin işleneceği eğitim-öğretim dönemini, ünite sırasını, ünitenin okunacağı süreyi ve ünite adını gösterir.

Ders programına göre ünitede işlenecek konuları gösterir.

Zümre öğretmenlerince "Ünite, Konu ve İçerikler" tablosu dikkate alınarak ünite süresi boyunca okunması tavsiye edilen kitapları hatırlatır.

OKUMA ÇALIŞMALARI

Metne Hazırlık

Gruplar oluşturup saf şiir anlayışı hakkında Genel Ağ'daki güvenilir kaynaklardan araştırma yaparak bir sunum hazırlayınız. Sunumu sınıfınızda izleyiniz ve değerlendiriniz.

1. Metin

ÖRÜMCEK AĞI

Duvara, bir titiz örümcek gibi,
İnce dertlerimle işledim bir ağ.
Ruhum gün boyunca sönecek gibi,
Şimdiden ediyor hayata veda.

Kalbim, yırtılıyor her nefesinde,
Kulağım, ruhumun kanat sesinde;
Eserim duvarın bir köşesinde;
Çıkamaz göğsümden başka bir seda…

Necip Fazıl Kısakürek

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Örümcek Ağı adlı şiir, sanatçının 1925 yılında aynı adla yayımlanan şiir kitabında yer almaktadır. Necip Fazıl Kısakürek, şiirlerini "sezmek" ve "düşünmek" eylemleri sayesinde yazdığını ifade eden ve şiirini "belli başlı bir sanat anlayışından tüten şiirler" olarak tanımlayan bir sanatçıdır. Şairin *Örümcek Ağı* adlı şiiri de biçim ve içerik açısından bu özellikleri içeren bir şiirdir.

84

Metin üzerinde yapılacak çalışmaları kapsar.

Metne dikkat çekmek, okuma çalışmaları ile ulaşılacak bilgi ve becerilere yönelik öğrencide beklenti ve merak oluşturmak için yapılacak çalışmaları kapsar.

İşlenecek metnin sırasını gösterir. Seçilen metinlerde yazarın tercihi veya döneme özgü dilin standart dışı kullanımlarına sadık kalınmış, yazım ve noktalama açısından alıntı metinlerin orijinalleri verilmiştir.

Metin türünün ortaya çıkışı ve metnin tarihsel dönemi ile ilişkisini, seçilen metin çerçevesinde gösterir. Metin ve metnin türü ile ilgili temel bilgiler metne atıflar yapılarak açıklanmıştır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

dinginlik : Dingin olma durumu, durgunluk, sükûnet.
içkin : Varlığın içinde bulunan, varlığın yapısına karışmış olan, mündemiç.
mıh : Büyük çivi.

Öğrencilerin cümlenin bağlamından hareketle tahmin edemeyeceği bazı kelime ve kelime gruplarının anlamını gösterir. Kelime ve kelime gruplarının anlamları TDK'nin sözlüklerinden alınmıştır.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, söyleşi üslubuyla yazılmıştır. Yazar, felsefe ile edebiyat arasındaki ilişkiyi yalın bir anlatımla ortaya koymuş; okuru sıkmadan kendi düşüncelerini aktarmayı amaçlamıştır.

Güzel sanatların bir kolu olan edebiyat ile sistematik ve soyut bir düşünce disiplini olan felsefe arasında yakın bir ilişki vardır. Edebiyatın da felsefenin de temeli insandır, her ikisi de dile dayalıdır. Kimi zaman sanatçılar düşüncelerini edebî eserlerde ortaya koyduklarından felsefeden yararlanırlar. Kimi zaman da felsefeyle uğraşanlar edebî metinlerden yararlanırlar. Tüm bunlar felsefe ile edebiyat arasındaki güçlü ilişkiyi açıklar.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili kelimelerin ve kelime grubunun anlamını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin sözlüklerinden kontrol ediniz. Kelimeleri ve kelime grubunu birer cümlede kullanarak defterinize yazınız.

- "Ne zaman felsefenin ayağı sürçse edebiyat bir bilge görünümü almaya başlar."
- "Felsefenin zaman zaman yapmacıklı tavırlara bürünmesi, edebiyatın da zaman zaman uydurma bir bilgelikle donanması bundandır."

2. Okuduğunuz metnin konusunu, amacını ve hedef kitlesini tespit ediniz. Konu, amaç ve hedef kitle arasında bir ilişki var mı? Açıklayınız.

3. Metinde geçen "İyi felsefe aynı zamanda iyi edebiyattır, iyi edebiyat da her zaman iyi felsefedir." iletisine katılır mısınız? Düşüncelerinizi belirtiniz.

4. Edebî eserin felsefi bir anlayışı yansıtabileceğine değinen bölümleri metnin üzerinde gösteriniz. Bu bölümleri, bireyin yaşamına katkısı açısından değerlendiriniz.

5. Okuduğunuz metinde felsefenin edebiyattan yararlanmasına değinen bölümleri tespit ediniz. Bu bölümleri, edebiyatın felsefeye katkıları açısından değerlendiriniz.

6. Bu metinde yazarın üslubunu; deyim kullanımı, akıcılık, nesnellik-öznellik, içtenlik açısından değerlendirirseniz neler söyleyebilirsiniz?

Kazanımlar, değerler ve yeterlilikler çerçevesinde metne yönelik soruları kapsar.

Yazar Hakkında Bilgi

AFŞAR TİMUÇİN (1939- ....) , günümüz yazar ve sanatçılarındandır. Felsefeyle ilgili çalışmaları ile ön plana çıkan bir akademisyendir. Şiir, öykü, roman ve deneme gibi edebî türlerde de eserler vermiştir. Felsefe ve edebiyatla ilgili çeviriler yapmıştır. Birçok ödüle sahiptir. Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Estetik, Felsefeye Giriş, Gençler İçin Felsefe Tarihi* **(inceleme)**; *Akşam Türküleri, Ey Benim Güzel Sevdalım* **(şiir)**; *Yarına Başlamak* **(roman)**...

14

Metnin yazarının veya şairinin hayatını, edebî kişiliğini ve eserlerini kapsar.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Söylev, coşkulu ve sanatlı yapılan konuşmayla etkisini gösteren bir türdür. Söylevde bir topluluğa duygu ve düşünceyi aşılamak amaçlanırken hem yazılı hem de sözlü anlatımın olanaklarından yararlanılır. Söz söyleme özgürlüğünü geliştirmesi ise söylevin demokrasiye katkısının ayrı bir yönüdür.

Bir söylev verilirken uyulması gereken temel ilkeler vardır. Önce konu, verilmek istenen iletiler, iletileri destekleyecek düşünceler, hedef kitlesi ve amaç belirlenmelidir. Daha sonra söylevin verileceği mekân ve süre tespit edilir. Bu tespitlerden sonra hazırlık ve araştırma safhasına geçilir. Hazırlanacak metin için kullanılabilecek tüm doküman, bilgi, belge gibi her ayrıntı titizlikle incelenir. Özetleme ve sınırlandırma tekniklerinden yararlanılarak giriş, gelişme ve sonuç biçiminde hazırlanan taslak metin, söylevin süresine uygun hâle getirilir. Dinleyici kitlesi üzerinde hayranlık, heyecan, ilgi oluşturmak için farklı cümle türlerine, kimi seslenme sözcüklerine, yer yer kelime tekrarlarına başvurulur. Oldukça yalın ve açık bir dil kullanılır. Söze etkili bir başlangıç yapılır. Konuşma metnine sadece hatırlatma amacıyla bakılır. Dış görünüme dikkat edilerek dinleyici kitlesinin karşısına çıkılır. Söylev sırasında vurgu ve tonlamaya, jest ve mimiklere de dikkat edilir.

Okuma çalışmalarındaki bilgilerle ilişki kurularak yazma tür ve tekniklerini tanıma ve uygulama çalışmalarını kapsar.

Sınıf İçi Etkinlik

Söylev türünde oldukça büyük başarılar elde etmiş sanatçımız Hamdullah Suphi Tanrıöver'le yapılan aşağıdaki mülakatı okuyunuz. Bu mülakattan söylev türünde bir metin hazırlarken nasıl yararlanabileceğinizi tespit ediniz.

— Edebiyata şiirle başladığınız hâlde niçin hitabette karar kıldınız?

— Edebiyatımızda en fakir bulduğum kısım hitabetti. Dinî mevizeleriyle (vaaz) ruhun saffetinde ve asaletinde müessir olmuş, hatiplerimiz meçhuldür. Ne yazık ki siyasi hitabet de askerî hitabet de baro hitabeti de aynı fark içinde karşımıza çıkıyor. Belki babamdan, büyükbabamdan, tekke hayatında muvaffak olmuş cetlerimden kalma bir istidatla içimde müessir konuşmak arzusunu hâkim buldum ve nazım şekline veda ettim.

— Atatürk'e hatip diyebilir miyiz?

— Tabii, hem de bütün manasıyla... Hiç unutmam, Birinci Büyük Millet Meclisi'nde bir gün Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni Ulaş ve arkadaşları bir takrir vermişlerdi. Bu takrirde 5 yıl aynı yerde oturmamış ve bugünkü sınırlar içinde bir evi olmayanların mebus olamayacakları yazılıydı. (...)

Gazi bu sözleri Mecliste sükunetle dinledi. Söz istedi ve gayet sakin adımlarla kürsüye doğru ilerledi. Bütün Meclis dikkat kesilmişti. Acaba ne söyleyecek, acaba nasıl hareket edecek?

Mustafa Kemal gayet nazik ve hürmetkâr bir şekilde söze başladı: "Muhterem Erzurum milletvekilleri ne kadar haklıdır. Mektepten çıktığımdan beri engin imparatorluğun hudutlarında yer yer tutuşan yangınları söndürmekten vakit bulup da evime dönemedim, bir aile kuramadım, bir çocuk yetiştiremedim, dikili bir ağaca sahip olamadım. Evet, onlar ne kadar haklıdırlar."

Bu kısa, nazik cevap, kendisine bir mebusluğu bile layık görmeyenlere verilen bu fevkalade asil cevap, on kurşundan daha fazla yaralamak, öldürmek kudretine haizdi.

Mustafa Kemal sadece kelimelerle değil, sesinin tonuyla, bakışlarıyla, vücuduyla konuşurdu.

(**Mustafa Baydar**, *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar*)

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

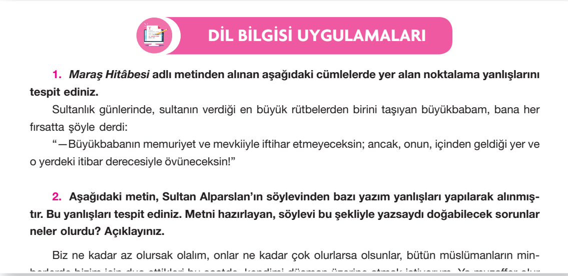
Güncel bir konudan yola çıkarak bir söylev metni yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

Yazma çalışmalarında hazırladığınız söylevi sınıfta arkadaşlarınıza sununuz.

269

Sözlü iletişime yönelik sözlü iletişim tekniklerini tanıma ve uygulama çalışmalarını içerir. Tanıtıcı bilgiler verir. Ünitelerdeki sözlü iletişim çalışmalarına ait açıklamalar doğrultusunda yapılacak konuşma ve dinleme etkinliklerini kapsar.

DİL BİLGİSİ UYGULAMALARI

1. ***Maraş Hitâbesi* adlı metinden alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan noktalama yanlışlarını tespit ediniz.**

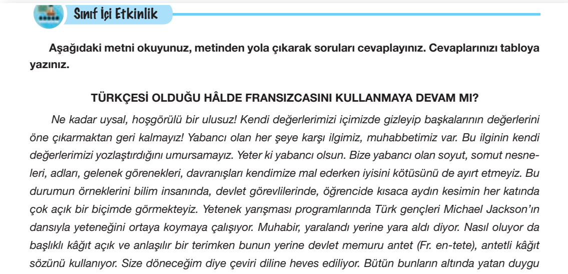
Sultanlık günlerinde, sultanın verdiği en büyük rütbelerden birini taşıyan büyükbabam, bana her fırsatta şöyle derdi:

"—Büyükbabanın memuriyet ve mevkiiyle iftihar etmeyeceksin; ancak, onun, içinden geldiği yer ve o yerdeki itibar derecesiyle övüneceksin!"

2. Aşağıdaki metin, Sultan Alparslan'ın söylevinden bazı yazım yanlışları yapılarak alınmıştır. Bu yanlışları tespit ediniz. Metni hazırlayan, söylevi bu şekliyle yazsaydı doğabilecek sorunlar neler olurdu? Açıklayınız.

Biz ne kadar az olursak olalım, onlar ne kadar çok olurlarsa olsunlar, bütün müslümanların min-

Öğrencilerin temel eğitimden edindikleri bilgilerden hareketle ünitede işlenen metin veya metnin uygun bölümü/bölümleri üzerinde yapılan uygulamaları kapsar.

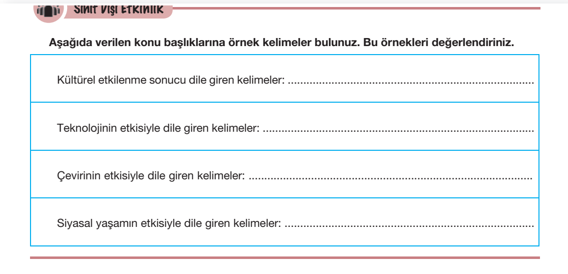
Sınıf İçi Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyunuz, metinden yola çıkarak soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı tabloya yazınız.

TÜRKÇESİ OLDUĞU HÂLDE FRANSIZCASINI KULLANMAYA DEVAM MI?

Ne kadar uysal, hoşgörülü bir ulusuz! Kendi değerlerimizi içimizde gizleyip başkalarının değerlerini öne çıkarmaktan geri kalmayız! Yabancı olan her şeye karşı ilgimiz, muhabbetimiz var. Bu ilginin kendi değerlerimizi yozlaştırdığını umursamayız. Yeter ki yabancı olsun. Bize yabancı olan soyut, somut nesneleri, adları, gelenek görenekleri, davranışları kendimize mal ederken iyisini kötüsünü de ayırt etmeyiz. Bu durumun örneklerini bilim insanında, devlet görevlilerinde, öğrencide kısaca aydın kesimin her katında çok açık bir biçimde görmekteyiz. Yetenek yarışması programlarında Türk gençleri Michael Jackson'ın dansıyla yeteneğini ortaya koymaya çalışıyor. Muhabir, yaralandı yerine yara aldı diyor. Nasıl oluyor da başlıklı kâğıt açık ve anlaşılır bir terimken bunun yerine devlet memuru antet (Fr. en-tete), antetli kâğıt sözünü kullanıyor. Size döneceğim diye çeviri diline heves ediliyor. Bütün bunların altında yatan duygu

Kazanımlar, değerler ve yetkinlikler çerçevesinde sınıf içinde yapılacak etkinlikleri kapsar.

Sınıf Dışı Etkinlik

Aşağıda verilen konu başlıklarına örnek kelimeler bulunuz. Bu örnekleri değerlendiriniz.

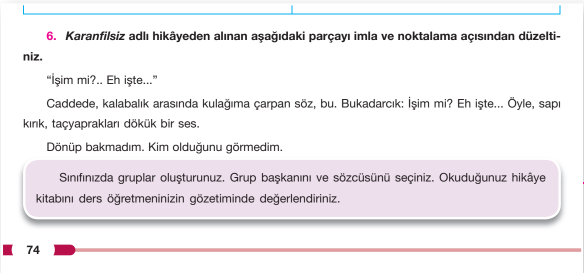
Kültürel etkilenme sonucu dile giren kelimeler: ....

Teknolojinin etkisiyle dile giren kelimeler: ....

Çevirinin etkisiyle dile giren kelimeler: ....

Siyasal yaşamın etkisiyle dile giren kelimeler: ....

Kazanımlar, değerler ve yetkinlikler çerçevesinde sınıf dışında yapılacak etkinlikleri kapsar.

6. ***Karanfilsiz* adlı hikâyeden alınan aşağıdaki parçayı imla ve noktalama açısından düzeltiniz.**

"İşim mi?.. Eh işte..."

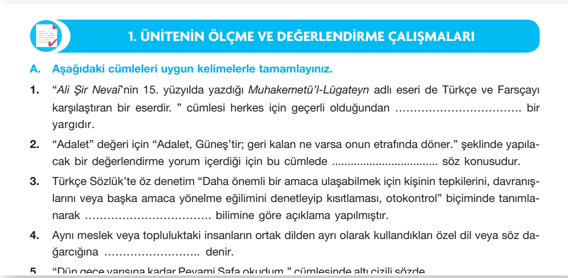
Caddede, kalabalık arasında kulağıma çarpan söz, bu. Bukadarcık: İşim mi? Eh işte... Öyle, sapı kırık, taçyaprakları dökük bir ses.

Dönüp bakmadım. Kim olduğunu görmedim.

Sınıfınızda gruplar oluşturunuz. Grup başkanını ve sözcüsünü seçiniz. Okuduğunuz hikâye kitabını ders öğretmeninizin gözetiminde değerlendiriniz.

74

Ünitede işlenen tür çerçevesinde ünite süresi boyunca okunan kitabın değerlendirmesini gösterir.

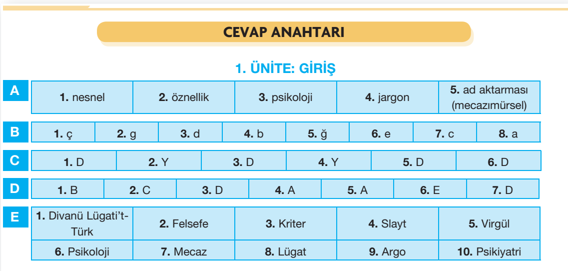

1. ÜNİTENİN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki cümleleri uygun kelimelerle tamamlayınız.

1. "*Ali Şir Nevaî*'nin 15. yüzyılda yazdığı *Muhakemetü'l-Lügateyn* adlı eseri de Türkçe ve Farsçayı karşılaştıran bir eserdir. " cümlesi herkes için geçerli olduğundan .... bir yargıdır.
2. "Adalet" değeri için "Adalet, Güneş'tir; geri kalan ne varsa onun etrafında döner." şeklinde yapılacak bir değerlendirme yorum içerdiği için bu cümlede .... söz konusudur.
3. Türkçe Sözlük'te öz denetim "Daha önemli bir amaca ulaşabilmek için kişinin tepkilerini, davranışlarını veya başka amaca yönelme eğilimini denetleyip kısıtlaması, otokontrol" biçiminde tanımlanarak .... bilimine göre açıklama yapılmıştır.
4. Aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığına .... denir.

Ünite sonunda, o ünitede kazandırılması amaçlanan bilgi ve becerileri değerlendirmeye yönelik çalışmaları içerir. Ünitede işlenen konuları kapsar nitelikte farklı soru tiplerine yer verilmiştir.

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE: GİRİŞ

A	**1.** nesnel	**2.** öznellik	**3.** psikoloji	**4.** jargon	**5.** ad aktarması (mecazımürsel)			
B	**1.** ç	**2.** g	**3.** d	**4.** b	**5.** ğ	**6.** e	**7.** c	**8.** a
C	**1.** D	**2.** Y	**3.** D	**4.** Y	**5.** D	**6.** D		
D	**1.** B	**2.** C	**3.** D	**4.** A	**5.** A	**6.** E	**7.** D	
E	**1.** Divanü Lügati't-Türk	**2.** Felsefe	**3.** Kriter	**4.** Slayt	**5.** Virgül			
	6. Psikoloji	**7.** Mecaz	**8.** Lügat	**9.** Argo	**10.** Psikiyatri			

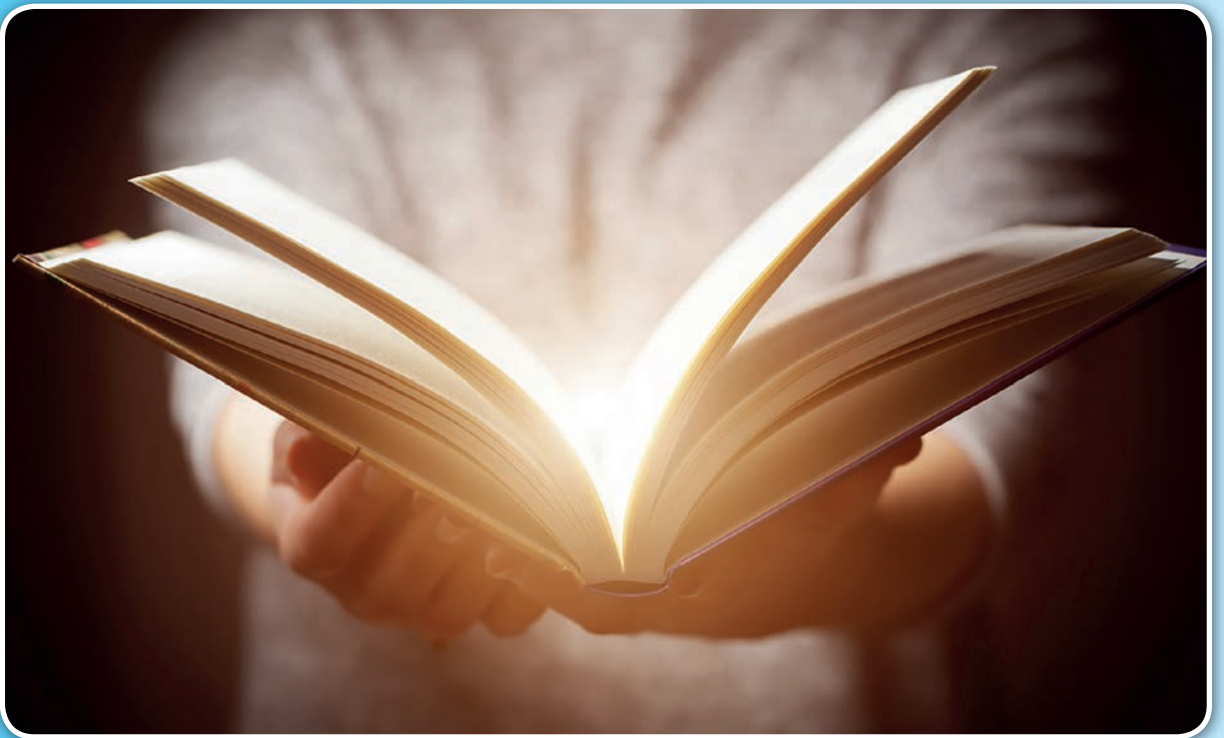
Her ünitenin sonunda yer alan ölçme ve değerlendirme çalışmalarındaki soruların cevaplarını içerir.

1. Dönem

Ünite Süresi: 2 Hafta

1. ÜNİTE

GİRİŞ

GİRİŞ ÜNİTESİNİN KONULARI

A. OKUMA ÇALIŞMALARI

1. Edebiyat ile düşünce akımları/felsefe arasındaki ilişki
2. Edebiyat ile psikoloji ve psikiyatri arasındaki ilişki
3. Dilin tarihî süreç içindeki değişimini etkileyen sebepler
4. İlk örneklerden günümüze Türkçenin önemli sözlükleri
5. Yazım ve noktalama çalışmaları
6. Kelimede anlam ile ilgili çalışmalar

B. YAZMA ÇALIŞMALARI

Toplumsal değişim, teknoloji ve sosyal medyanın dili nasıl etkilediği hakkında bir yazı yazma

C. SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

1. Hayatımıza yeni girmiş teknolojik terimler üzerine bir sunum yapma
2. Bu sunumda terimlerin yazılış ve telaffuzları ile ilgili hususlara değinme

OKUMA ÇALIŞMALARI

Metne Hazırlık

Pablo Picasso'nun (Pablo Pikaso) aşağıdaki tablosunu Genel Ağ'dan bulup etkileşimli tahtaya yansıtınız. Bu tablo hakkında Genel Ağ ortamında araştırma yapınız. Okulunuzun felsefe dersi zümresinden de yardım alarak bir sanat eserinin düşünce ve sanat akımı ile ilişkisi açısından tabloyu değerlendiriniz.

Pablo Picasso'nun "Guernica" (Guernika) adlı tablosu, 1937

1. Metin

FELSEFESİZ EDEBİYAT EDEBİYATSIZ FELSEFE OLUR MU YA DA OLMALI MI?

Şu duyguya siz de ikide bir kapılmaz mısınız: Felsefenin yerinde gözü var edebiyatın, ikide bir bilgiçlik taslaması ondandır. O duygunun öbür yüzü size şunu söyletir: Felsefe edebiyata özenmeden edemez. Bu ikincisi her yerde, her durumda geçerli değil. Mıh gibi bir dille yazan filozoflara ne demeli? Felsefenin çokbilmişliği edebiyatın yumuşaklığına uyar mı? Gene de bu ikisi yani edebiyatla felsefe yakın durur birbirine. Edebiyat felsefe tadı verir çok yerde, felsefe de edebiyata çalar zaman zaman. Edebiyatta felsefeyi, felsefede edebiyatı bulduğumuzda uygar insanın gerekli bütünlüğüne kavuştuğunu, bütünsel insana yaklaştığımızı duyarız. Bu ikisi zaman zaman birbirlerine uzak dursalar da hatta zaman zaman birbirlerinin can düşmanı gibi görünseler de birbirlerine sen karışma der gibi baksalar da birbirlerinin azçok bağımlısı gibidirler. Felsefesiz edebiyat kim ne derse desin kabasaba bir yönelimin ürünüdür, edebiyatsız felsefe de bir çokbilmişlik bildirisinden başka bir şey değildir. İkisi arasında besbelli bizim çok zaman gözden kaçırdığımız, alttan alta oluşan bir ilişki var, bizim bir bakışta göremediğimiz bir şeyler var. İyi felsefe aynı zamanda iyi edebiyattır, iyi edebiyat da her zaman iyi felsefedir. Düşünmeyen sanat ve inceliksiz düşünce kendini bilen kişiyi ürkütür. Felsefesiz edebiyat da edebiyatsız felsefe de bir sakatlanmışlık belirtisidir.

Bu ikisini kökten ayrı şeyler diye düşündüğümüz zaman gerçeklikle tersleşmiş olmaz mıyız? Onlar tarih boyu çok zaman birbirlerinin yerini doldurmaya hazır olmuşlardır. Ne zaman felsefenin ayağı sürçse edebiyat bir bilge görünümü almaya başlar, giderek filozoflaşır, hatta hiç çekinmez felsefenin temel sorunlarını tartışmaya girişir. Gün olur bir felsefe yapıtında yaman bir edebiyat inceliği bulursunuz. Çok zaman şakacıdır edebiyat, onun şakaları altında gözünü budaktan esirgemez bir felsefe gizlidir. Pantagruel'in ve Gargantua'nın serüvenleri, daha önce *Divina Commedia* ve *Decameron*, hatta Luther'in iki defa Almancaya çevirdiği Kutsal Kitap birer düşünce ve sanat ürünü değil midir? "Onları

meyvalarından tanıyacaksınız." der Matta İncili. Fransız dilinin henüz olgunlaşmadığı zamanlarda yazılmış olan, bir dil tadı vermese de bir edebiyat tadı vermekten geri kalmayan o güzelim *Denemeler* sağlam bir felsefe kitabıdır, henüz Bacon'un ve Descartes'ın ortalarda görünmediği zamanlarda, henüz Pascal'ın ve Leibniz'in ortalarda görünmediği zamanlarda felsefenin bütün yükünü yüklenmiştir. Evet, düşünür Montaigne'in tüm yaşam deneyimlerini kucaklayan *Denemeler* edebiyat açısından baktığınızda düpedüz felsefedir, felsefe açısından baktığınızda da en güzelinden edebiyattır. Eskiçağ düşünce geleneğini Yeniçağ'a bağlayan bir köprüdür, Epikuros'u, Pyrhon'u, Stoa okulunu koca bir Ortaçağ'ın üzerinden aşırarak bu yana iletir.

İyi bir edebiyat da iyi bir felsefe de gelişmiş bir dil bilinci üzerine oturur. (...) Anlatım olanaklarını sonsuza doğru zorlayan gelişmiş bir dil edebiyata ne kadar gerekliyse felsefeye de o kadar gereklidir. Felsefenin dili de edebiyatın dili kadar incelikli olmak zorundadır. İncelikli dil de öncelikle bize edebiyatı düşündürür. Yaşamın o gündelik akışında bile bu ikisi yani edebiyatla felsefe sık sık buluşurlar, bir buluşur bir ayrılırlar. (...)

Edebiyattaki felsefenin ve felsefedeki edebiyatın anlamını iyi kavrayamayanlar edebiyat yapmak ya da felsefe yapmak adına edebiyatı edebiyat olmaktan ve felsefeyi felsefe olmaktan çıkarırlar. Felsefenin zaman zaman yapmacıklı tavırlara bürünmesi, edebiyatın da zaman zaman uydurma bir bilgelikle donanması bundandır. (...)

Felsefe yapmak anlatmaktır, sanat yapmak duyurmaktır. Gerçekte yalnız edebiyat değil, tüm sanatlar felsefeyle yoğrulmuştur, ne var ki onlardaki felsefe bizim felsefe adıyla bildiğimiz felsefe değildir. Düşünen edebiyat başkadır, içine felsefe konmuş edebiyat başkadır. Gerçek edebiyat felsefeye donanmıştır da resim, müzik, yontu felsefeye donanmış değil midir? Genelde resimdeki, müzikteki, yontudaki felsefeyi görmeyiz de edebiyattaki felsefeyi görürüz: Felsefe de edebiyat da şöyle kabaca baktığımız zaman, önünde sonunda söz'e dökülmüş düşünceden başka bir şey değillerdir. Ancak sanattaki ya da özel olarak edebiyattaki düşünsellik ile felsefedeki düşünsellik aynı cinsten değildir. (...)

Düşünme alışkanlığı edinememiş pek çok kimse okuma alışkanlığını sürdürürken edebiyatta içkin olan felsefeyi görmeden ya da göremeden sürdürür. Pek çok kimse roman okumayı olay kovalamak diye algılar. Roman ilginç olaylardan örülmüştür. Pek çok okuyucu bu yüzden romanın dokularına sinmiş olan düşünselliği, bazen bir fırça vuruşuyla ortaya konulan düşünselliği sezmez bile.

Karamazof Kardeşler'deki olay örgüsü de *Suç ve Ceza*'daki olay örgüsü de *Madam Bovary*'deki olay örgüsü de çok ilginçtir. Kendinizi bırakırsanız olayların akışına kapılıp giderseniz tehlike oradadır işte. Bunu yaparsanız asıl insan gerçeğinin Dimitri'nin vurdulu kırdılı davranışlarında, İvan'ın çok tutarlı görünen tutarsızlıklarında, Alyoşa'nın dinginliğinde olduğu kadar hatta onlardan çok Staretz Zosima'nın bilgeliğinde, yüzbaşının ve ölen oğlunun onur savaşımında olduğunu görürsünüz. Elbet romanlarda açık filozofluklar da vardır, ancak bunların romancılarla değil de onların kişileriyle ilgili filozofluklar olduğunu unutmamak gerekir. Romancı çözmez, çözüm gerekiyorsa onu roman kişisine yaptırır. Roman doğrudan doğruya hiçbir şeyi çözümlemez. O bir görme ve gösterme düzeneğidir. (...)

Edebiyatla felsefenin tarihten bu yana evrensel insan düşüncesini birlikte dokumuş, birlikte örmüş, birlikte işlemiş olduğunu görmemek için kör olmak gerekir. Aristoteles'te edebiyat pek yoktur, tamam ama Platon filozof olmadan önce edebiyat adamıdır. Aristoteles kesin bir biçimde belirleyicidir, düşünce kıvraklığı Platon'un işidir. Yürüyelim bu yana doğru. Lucretius Carus şair mi filozof muydu? Gene yürüyelim bu yana. Aydınlanmacılar bir yandan felsefenin edebiyatçıları öte yandan edebiyatın felsefe adamları değiller miydi? (...)

Tüm aydınlanma düşünürleri çok sıradan felsefe adamlarıdır. Felsefelerini edebiyata katık etmeselerdi yazdıkları şeyler bize çok bir şey anlatmayacaktı.

Afşar Timuçin
Felsefe ve Edebiyat
(Kısaltılmıştır.)
Ed.: Mustafa Günay, Ali Osman Gündoğan

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

dinginlik : Dingin olma durumu, durgunluk, sükûnet.
içkin : Varlığın içinde bulunan, varlığın yapısına karışmış olan, mündemiç.
mıh : Büyük çivi.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, söyleşi üslubuyla yazılmıştır. Yazar, felsefe ile edebiyat arasındaki ilişkiyi yalın bir anlatımla ortaya koymuş; okuru sıkmadan kendi düşüncelerini aktarmayı amaçlamıştır.

Güzel sanatların bir kolu olan edebiyat ile sistematik ve soyut bir düşünce disiplini olan felsefe arasında yakın bir ilişki vardır. Edebiyatın da felsefenin de temeli insandır, her ikisi de dile dayalıdır. Kimi zaman sanatçılar düşüncelerini edebî eserlerde ortaya koyduklarından felsefeden yararlanırlar. Kimi zaman da felsefeyle uğraşanlar edebî metinlerden yararlanırlar. Tüm bunlar felsefe ile edebiyat arasındaki güçlü ilişkiyi açıklar.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili kelimelerin ve kelime grubunun anlamını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin sözlüklerinden kontrol ediniz. Kelimeleri ve kelime grubunu birer cümlede kullanarak defterinize yazınız.

- "Ne zaman felsefenin <u>ayağı sürçse</u> edebiyat bir bilge görünümü almaya başlar."
- "Felsefenin zaman zaman <u>yapmacıklı</u> tavırlara bürünmesi, edebiyatın da zaman zaman uydurma bir bilgelikle <u>donanması</u> bundandır."

2. Okuduğunuz metnin konusunu, amacını ve hedef kitlesini tespit ediniz. Konu, amaç ve hedef kitle arasında bir ilişki var mı? Açıklayınız.

3. Metinde geçen "İyi felsefe aynı zamanda iyi edebiyattır, iyi edebiyat da her zaman iyi felsefedir." iletisine katılır mısınız? Düşüncelerinizi belirtiniz.

4. Edebî eserin felsefi bir anlayışı yansıtabileceğine değinen bölümleri metnin üzerinde gösteriniz. Bu bölümleri, bireyin yaşamına katkısı açısından değerlendiriniz.

5. Okuduğunuz metinde felsefenin edebiyattan yararlanmasına değinen bölümleri tespit ediniz. Bu bölümleri, edebiyatın felsefeye katkıları açısından değerlendiriniz.

6. Bu metinde yazarın üslubunu; deyim kullanımı, akıcılık, nesnellik-öznellik, içtenlik açısından değerlendirirseniz neler söyleyebilirsiniz?

Yazar Hakkında Bilgi

AFŞAR TİMUÇİN (1939- ....) , günümüz yazar ve sanatçılarındandır. Felsefeyle ilgili çalışmaları ile ön plana çıkan bir akademisyendir. Şiir, öykü, roman ve deneme gibi edebî türlerde de eserler vermiştir. Felsefe ve edebiyatla ilgili çeviriler yapmıştır. Birçok ödüle sahiptir. Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Estetik, Felsefeye Giriş, Gençler İçin Felsefe Tarihi* **(inceleme)**; *Akşam Türküleri, Ey Benim Güzel Sevdalım* **(şiir)**; *Yarına Başlamak* **(roman)**...

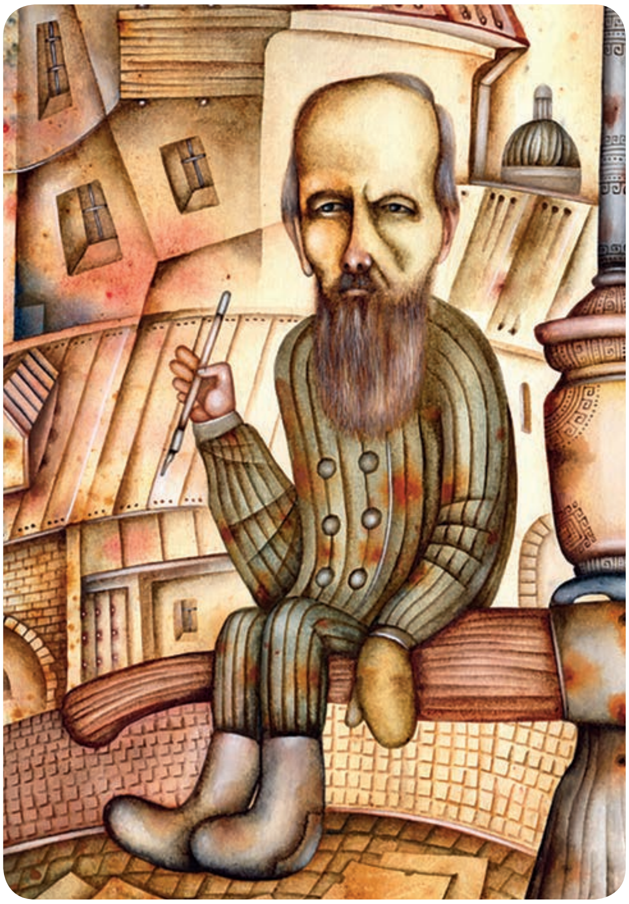
Metne Hazırlık

"Psikoloji, psikiyatri, iç yaşam, dinginlik, ruh sağlığı" kavramlarını sınıf tahtasına yazınız. Sınıfınızda gruplar oluşturunuz. Tahtaya yazdığınız kavramlar üzerinde beyin fırtınası tekniğini kullanarak düşüncelerinizi belirtiniz.

2. Metin

EDEBİYAT VE PSİKOLOJİ

Edebiyat ve psikolojinin bir bilim dalı olarak birbirine yakınlık ve uzaklığıyla ilişkilerinin ele alınması tarihi çok uzaklara dayanmaz. Edebi eserde yer alan insan psikolojinin tarihini belirleme imkanı zaten yoktur. Bir bilim olarak psikoloji ortaya çıkmadan önce de sanatçı duyarlılığı ve sezgisi edebi eser öznesi olarak psikolojiyi üstü örtük yahut büsbütün belirgin olarak kullanıyordu. Ancak bunun bir bilim olarak ortaya çıkıp ele alınması ve edebi eserdeki psikolojik unsurların saptanması Freud'la başlar. (...)

Eugene Ivanov'un (Egun İvanov) Rus yazar Dostoyevski'nin (Dosteyevski) edebî eserlerindeki ruh dünyasını yansıtan çalışması

Psikoloji biliminin edebiyat, edebi eser ve edebiyatçıya yönelik çalışmaları Freud'la sınırlı değildir. Ondan sonra da psikolojinin önde gelen hemen bütün isimleri bu ilişkiyi perçinleyen araştırma ve incelemeler yapmışlardır. Adler, Jung, Lacan, Fromm Reich ve Klein bunlardan sadece bazılarıdır.

Psikologların edebiyat ve sanata bakışı ve onun üretimlerini ele alıp değerlendirmesi yanında, edebiyatçılar da psikolojinin edebi eserdeki yeri hakkında düşünmüş, buna dönük görüşler oluşturmuşlardır. İnsan psikolojisi ve edebiyat her zaman iç içe düşünülmüş eserin ortaya çıkma bilincinden, yaratılma sürecine, ortaya çıktıktan sonra okuyucuyla buluşmasına kadar pek çok aşamayla psikoloji ilişkilendirilmiştir.

Hiç kuşkusuz, bu bağlantıya dikkat çekip her ikisi arasındaki ilişkinin niteliğini irdeleyen edebiyatçılardan biri Tolstoy'dur. (...)

Edebiyat ve psikolojinin en belirgin ve genelleştirilebilir ortak özelliği kendilerine insanın bütününü hedef ve malzeme olarak seçmiş olmalarıdır. Gerçekten de beşeri ve sosyal bilimler içinde edebiyat ve psikoloji dışındakilerin insanı bütünüyle kavramaya ve onun doğasını tanımaya çalışarak yakinen bilme-

ye dönük bir çabaları yoktur. Her biri insanın bir başka yönünü ele alma uğraşındadır. Oysa edebiyat ve psikoloji insanı bir bütünlük içinde kavrayarak onun doğasına yaklaşma gayretindedirler. Teknik unsurlardan yalıtıldığında ve genel olarak bakıldığında her ikisinin de insan ruhunu kavramaya, onun düşünce, davranış ve duygularına yön veren bilinçaltı süreçlerine daha yakından bakmaya ve onu çevresinden koparmadan bir bütün olarak görmeye çabalayan çalışma sahaları olduğu görülür. Bu duruş ve bakış yakınlığı her iki çalışma disiplinini çoğu bakımdan ortak davranmaya ve birbirinden yararlanmaya götürmektedir. Gerek edebiyat dünyasının vazgeçilmez öğesi olan yazarın psikolojisinin anlaşılması, gerek o psikolojinin esere yansımalarının ipuçlarının elde edilmesi, gerekse eserde yaratılmış olan kurmaca evreni teneffüs eden metin kişilerinin iç dünyalarına nüfuz edilebilmesi bakımından edebiyat ve psikolojinin ortak noktalarının tespiti gerekmektedir. Bu ve benzeri pek çok sorunun cevabını, ancak edebiyat ile psikolojinin ortak ve ayrılan noktalarını tespit ettikten sonra bulabiliriz.

(...) Hem edebiyat hem de psikoloji, insanı bir bütün olarak ele alma eğilimindedirler. Ancak insanı ele alırken, edebiyat daha geniş ve kapsayıcı bir anlatımı benimser. Sadece insan ruhunu, onun bilinç dışı ve bilinçaltı alanlarını değil dış görünümünü de içeren bir yaklaşım tarzını benimser. Burada, insanı ve ona özgü değerleri ele alırken her iki bilimin yararlandıkları ortak temel kaynaklardan birinden bahsedebiliriz ki o da yazardır. Yazar, edebi eserinde hem edebiyat biliminin hem de psikoloji biliminin hizmetine sunulabilecek oldukça yoğun malzemeler sunar ve her iki alan da bu malzemeden sonuna kadar yararlanarak kendi bilimsel gereklerinin ihtiyaçlarına uygun teoriler geliştirirler.

(...) Temelde edebi ürünlerin hemen hepsi yazar-öznenin bilinç ve bilinçaltının ürünleri oldukları için her iki bilim de bilinçaltı olaylarıyla ilgilenmek zorundadırlar. Özellikle, şiir, roman ve öykü türlerinde yazar-öznenin mutlak uyanık ve bilinçli bir şekilde yazdığını söylemek mümkün değildir. Yazar-özne, genellikle bir transa geçer ve kendini bilmez bir şekilde yazmaya devam eder. Yazma eylemi bittiğinde, eline aldığı metindeki kurgu, yoğun biçimde bilinç dışı alanların egemen olduğu bir bütünlüğe sahiptir. Yazarın ürettiği metinler, bir zamanlar yaşadığı, hissettiği, daha sonra unutulmaya terk edilen ama şimdi, yeri geldiği için ortaya çıkmış anılardan katkı almıştır.

(...) Hem edebiyat bilimi hem de psikoloji bilimi çağrışım metodundan yararlanırlar. Özellikle bilinç akışı tekniğinin keşfinden sonra kimi yazarlar serbest çağrışım adı verilen ve çoğunlukla da yazarını peşinden sürüklediği bir yöntemle yazmaktadırlar.

(...) Hem edebiyat hem de psikoloji hayal gücünü önemsemiş ya da malzeme olarak kullanmış yahut da insanın bu en önemli yetisi hakkında bilimsel yargılara varmaya çalışmıştır. Hayal gücünün hem yazarın yaratmasında hem de psikologların sıra dışı insan incelemelerinde ne denli hayati yeri bulunduğunu edebiyat psikologu Rollo May tespit etmeye çalışmıştır.

(...) Hem psikolojinin hem de edebiyatın en başta gelen malzemelerinden biri de dil kurgusuna verdikleri önemdir. Çünkü insanla öteki arasında ne kadar zayıf olursa olsun, iletişimi sağlayan en ayrıntılı mekanizma dildir. Bundan dolayı, kullandıkları ortak metot da anlatmadan başka bir şey değildir ve dil, anlatmanın en kalıcı, en etkileyici aracı konumundadır. Dilin söz konusu iki alan için de var olan önemi, dil psikolojisi adlı alanı yaratmıştır.

(...) Edebiyatın temel malzemesinin dil olduğunu biliyoruz. Dilin, neredeyse edebiyattaki önemine yakın derecede psikanalizde de etkin bir rol oynadığını söyleyebiliriz.

(...) Edebiyatın, özellikle sözlü edebiyatın malzemesi olan sözün, psikolojide kullanıldığı bir diğer alan ise teşhis ve tedavidir. Gerçekten de günlük hayatımızdan tutun da herhangi edebi bir metnin dokusuna kadar, sürekli muhatap olduğumuz ve üzerimizde büyük etkisi olan sözün psikolojideki yeri de en az öncekiler kadar önemli ve yadsınamayacak değerdedir.

(...) Edebiyat bilimi, edebi eserler dünyasını, psikoloji ve psikanaliz ise insanın ruh dünyasını birbiriyle örtüşen yöntemler dizisiyle çözümlemeye çalışmaktadır. Bunda edebi eserlerin, gerçek dünyanın birer yansıması oluşları kadar onları oluşturan öznelerin, düşselliği kullanmalarının da büyük payı vardır.

(...) İnsanı temel almalarına ve bu kadar ortak özellikleri olmasına rağmen edebiyat ile psikolojinin hem insana yaklaşımda kullandıkları metodoloji, hem de onun doğasını anlama çabasında ortaya koydukları duruş ve perspektif birbirinden farklıdır.

Her ikisi de insanı ele almasına rağmen, psikoloji yaşayan, hisseden, hâlâ orada duran insanı ele alırken edebiyat onu yeniden canlandırma, yeniden yaratma bilinciyle hareket ederek kurmaca bir dünyanın unsurlarını dizgeleştirmeye gayret gösterir.

(...) Henüz tam bir netliğe kavuşturulmamış olmakla birlikte edebiyat ile psikolojinin sınırları bellidir. Bu, hem edebiyatın hem de psikolojinin artık kendi alanlarına dair iç mekanizmalarını tamamlayarak alt disiplinlerini oluşturmalarından sonra daha da belirgin hâle gelmiştir. Günümüzde edebiyat biliminin psikoloji biliminden alacakları konusundaki duruşu daha net, istekleri daha somuttur. Edebiyat biliminin psikolojiden yararlanacağı pek çok husus vardır kuşkusuz.

(...) Bilindiği gibi ne kadar edebi eser merkezli düşünürsek düşünelim, edebi eseri yazarından bütünüyle koparmamız mümkün değildir. Bazı durumlarda yazarın yaşamı eserini olduğu gibi ve doğrudan etkileyebilmektedir. Klasik dönem yazarları için daha da geçerli olan bu durum, günümüze yaklaştıkça dozajını azaltmakla birlikte bazı modern yazar ve şairler için de geçerlidir. Öyleyse edebi eseri daha iyi anlamanın ve onu bütün yönleriyle çözümlemenin yollarından biri de onu ortaya çıkaran dış faktörlerdir ve bu faktörlerin başında da yazarının hayatı, düşünceleri, psikolojisi gelmektedir. Psikoloji bilimi bize yazarın çocukluğundan başlayarak edebi eseri yazma sürecine kadar olan dönemi hakkında hem ipuçları verebilir hem de doğrudan doğruya eserin bünyesine sinmiş birtakım olaylar, düşünceler hakkında net bilgiler sunabilir. Bunu yaparken psikoloji bilimi elimizdeki en önemli dayanak ve çıkış noktasıdır.

(...) Psikolojinin edebiyata vereceği en büyük desteklerden biri, yine onun ruhuna uygun olan insanın iç evreniyle ilgili tespitleri olacaktır. Özellikle roman ve hikâye tahlillerinde başvurulan şahıs kadrosu tasniflerinde psikolojiden oldukça detaylı bilgiler alınabilir.

(...) Bunun yanında, tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi edebi eser düzleminde de günlük hayat önemli bir yer tutar. Edebi eserde yer alan kişilerin günlük hayatı yaşamalarında takınacakları tavırların belirlenmesinde de psikoloji edebiyata katkıda bulunabilir. Eserde yer alan kişi, neden sinirlenmektedir, neden içine kapanmakta, neden yürümek istemektedir, neden uykusu gelmektedir? Bütün bunların insan ruhundaki yankısını bize verecek olan psikoloji bilimidir.

(...) Türk roman tarihi düşünüldüğünde Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Yusuf Atılgan, Oğuz Atay gibi yazarların eserlerindeki karakterlerin davranışları hususunda psikolojiden oldukça fazla ve yoğun biçimde yararlandıklarını görmekteyiz.

(...) Kuşkusuz, edebiyat biliminin psikoloji biliminden alacakları edebiyat biliminin ufkunu daha genişletip onun hareket kabiliyetini daha üst boyutlarına taşırken psikolojinin de kendi alanını genişletmek ve hareket kabiliyetini artırmak için edebiyat biliminden alacağı pek çok unsur vardır. Bunların içinde en genel olanı, ister psikolojik nitelikli isterse herhangi farklı temaya sahip edebi eserlerin şahıs kadrolarının psikolojisini değerlendirmeye almaktır. Bunun pek çok örneği vardır. Mesela Alfred Adler, Dostoyevski'nin *Budala* adlı eserini bu bağlamda değerlendirmiş ve ondan fazlasıyla istifade etmiştir. (...)

İsmet Emre
Edebiyat ve Psikoloji
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

beşerî : İnsan ile ilgili.
metodoloji : Yöntem bilimi.
nüfuz : 1. İçine geçme. 2. mec. Söz geçirme, güçlü olma, erk.
trans : Kendinden geçme, içinde bulunduğu ortamdan başka bir dünyaya veya havaya geçme.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Edebiyat ve Psikoloji adlı metin, 20. yüzyıldan itibaren büyük gelişme gösteren psikoloji ile binlerce yıldır insanın büyük sanatsal üretim alanı olan edebiyatın ilişkisini bilimsel yöntemlerle irdeleyen bir metindir.

Edebiyat ile psikoloji birbirilerine oldukça yakın iki alandır. Her ikisi de insan yaşamını, insanın iç dünyasını anlamaya çalışır. Psikoloji bilimi bazen bir edebî eserdeki kişinin ruhsal yaşamını irdelemeye çalışır bazen de sanatçılar psikolojiden yararlanarak eserlerini oluştururlar. Örneklerde de görüldüğü gibi edebiyat ile psikoloji iç içe girmiş iki alandır ve birçok yönden birbirilerini besler.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili kelimelerin ve kelime grubunun anlamını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten kontrol ediniz. Kelimeleri ve kelime grubunu birer cümlede kullanarak defterinize yazınız.

- "Ondan sonra da psikolojinin önde gelen hemen bütün isimleri bu ilişkiyi perçinleyen araştırma ve incelemeler yapmışlardır."
- "Gerçekten de günlük hayatımızdan tutun da herhangi edebi bir metnin dokusuna kadar, sürekli muhatap olduğumuz ve üzerimizde büyük etkisi olan sözün psikolojideki yeri de en az öncekiler kadar önemli ve yadsınamayacak değerdedir."

2. Okuduğunuz metinden edindiğiniz yeni düşünceleri belirtiniz. Bu yeni düşünceler yaşamınızı etkileyebilecek düzeyde mi? Açıklayınız.

3. Bu metinde geçen "Edebiyatın, özellikle sözlü edebiyatın malzemesi olan sözün, psikolojide kullanıldığı bir diğer alan ise, teşhis ve tedavidir." cümlesindeki iletiyi açıklayınız ve örnekleyiniz.

4. Psikolojinin edebiyata vereceği desteklerle ilgili yazarın tespitlerini metinde gösteriniz. Bu tespitlere katılır mısınız? Düşüncelerinizi belirtiniz.

5. Okuduğunuz metinde yazar ile anlatıcı aynı kişidir. Sizce bunun nedeni nedir?

6. *Edebiyat ve Psikoloji* adlı metinde yararlanılan anlatım biçimleri hakkında bilgi veriniz.

7. Yazarın düşüncelerini geliştirmek için başvurduğu yöntemler hangileridir? Metinden gösteriniz.

8. Edebiyat ile psikoloji arasındaki farklılıkları ve ortaklıkları aşağıdaki tabloya yazınız.

Edebiyat ile Psikoloji Arasındaki			
Farklılıklar		**Ortaklıklar**	
1.	....	1.	....
2.	....	2.	....
3.	....	3.	....
4.	....	4.	....
5.	....	5.	....

9. Standart dil; yazım kılavuzlarında, sözlüklerde, dil bilgisi kitaplarında kuralları belirlenmiş kültür dilidir. Ülkemizde standart dil olarak İstanbul ağzı temel alınmış; edebiyatta, resmî işlemlerde, basın ve yayın dünyasında kullanılmıştır.

Kimi zaman bazı yazarlar dönemin zihniyetinden ya da kendi tercihlerinden dolayı dili standart dışı kullanırlar.

Okuduğunuz metinden dilin standart dışı kullanımlarına örnekler bulup aşağıya yazınız.

İmla açısından standart dışı kullanım	
Noktalama açısından standart dışı kullanım	

Yazar Hakkında Bilgi

İSMET EMRE (1967- ….) , günümüz yazar ve akademisyenlerindendir. Roman, hikâye ve şiir türlerinde eser veren bir sanatçıdır. Edebiyat üzerine birçok araştırma ve inceleme yapmıştır.

Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Biraz Sonra Yağmur Yağacak* **(hikâye)**; *Güz Şiirleri* **(şiir)**; *Şubat Vişneleri* **(roman)**; *Roman ve Siyaset, Postmodernizm ve Edebiyat*, *Edebiyat Bilimi* **(inceleme-araştırma)**…

Metne Hazırlık

Aşağıdaki haritada Türkçenin yaygın olarak konuşulduğu yerleri işaretleyiniz. Türkçenin yayılma alanları ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.

3. Metin

DİL

(...) Toplumlar veya milletler, aynı dili konuşan insanların oluşturduğu sosyal gruplardır. Bir dil etrafında kümelenen insanlar, 1benzer sosyal yapılara, kültür özelliklerine sahiptir. Bu nedenle, dilin toplum ve kültür ile ayrılamaz bir ilişkisi vardır.

(...) Bir toplumu oluşturan insanlar, aynı nesneleri aynı seslerle işaretleyerek (kodlama) bunlara aynı anlamı vererek ve böylece de ortaya çıkan kelimelerle iletişim kurarak dil sistemini oluşturmuşlardır. Milyonlarca yıldır dili kullanan insan; yaşadığı coğrafyaya, iklime, bitki örtüsüne ve yaşam biçimine uygun bir şekilde dili kullanmaya devam etmektedir. Bu süreç içerisinde dilin sürekli değiştiği ve geliştiği görülmektedir. Dolayısıyla dili oluşturan toplumlar onu kullanarak, değiştirerek sürekli geliştirmektedir. (...)

İnsanın bu dünyadaki varlığı kadar eski olan dil, üretilmiş ve yapılmış bir eser değil, onu kullanan insanlarla birlikte sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde olan bir zihinsel etkinlik olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle aynı ses ve anlamlardan oluşan kelimelerle, ortak kurallarla iletişim kuran insanlar bir toplumu oluşturduğuna göre farklı ses ve anlamlardan oluşan yapılarla veya kurallarla iletişim kuran insanlar farklı bir topluluğu oluşturuyor demektir. Bu da dilin toplumdan topluma değiştiğini gösterir. Örneğin aynı nesneyi farklı seslerle işaretleyip (kodlayıp) adlandıran toplumlar birbirinden farklı toplumlardır: a.ğ.a.ç. (Türkçe) t.r.e.e. (İngilizce), b.a.u.m. (Almanca), s.t.a.b.l.o (Boşnakça), a.l.b.e.r.o (İtalyanca) vb.

Bu durum milletler düzeyinde olabildiği gibi toplumu oluşturan çeşitli alt gruplar düzeyinde de söz konusu olmaktadır. İşte bu tür toplulukların kullandıkları diller de farklı isimler almaktadır: Lehçe, ağız,

kişisel dil, meslek dili vb. Aynı nesne bir dilin farklı lehçelerinde de farklı ses veya şekil özellikleriyle karşımıza çıkabilmektedir: TTü. ağaç, Az. ağaç, Başk. ağas, Kaz. ağaç, Kırg. cığaç, Tat. ağaç, Türkm. ağac, Uyg. yağaç gibi. Bütün bunlar, dilin toplumdan topluma değiştiğini göstermektedir. (...)

Diller, toplumların yaşadığı coğrafyaya, bitki örtüsüne, duygu ve düşünce dünyasına, dünyayı algılayış biçimine göre şekillenmektedir. Bu durum elbette bütün diller için geçerlidir: Polinezya'daki bir yerel dilde Somon balığı ile ilgili 80 sözcüğün olması, Eskimo dilinde karın çok çeşitli adlarının bulunması (Örneğin arput "yerdeki kar", gana "yağmakta olan kar", pigsirgog "rüzgârda savrulan yerdeki kar", gimugsug "bir kar savruntusu" vb. Arapçada deve, Türkçede at ile ilgili sözlerin fazlalığı bu dilleri konuşan insanların içindeki yaşadıkları dünyayı farklı algıladıklarını göstermektedir. Çünkü toplumsal hayat içinde o insanlar için önemli olan bilgiler adlandırılmaktadır. Böylece o dilde önemli olan bilgilerle ilgili diğer dillerde olmayan bir çeşitlilik oluşmaktadır.

Bu konuda çok ilginç örnekler bulunmaktadır: İncil'i Eskimo diline çevirirken "İnsan balçıktan/topraktan yaratıldı." cümlesini çevirememişler. Çünkü bu dilde "balçık/toprak" anlamına gelen bir kelime yokmuş. Bunun üzerine cümle şöyle çevrilmiş: "İnsan buzdan yaratıldı!"

(...) Birçok özelliği ile tamamen toplumsal bir sistem olan dil, toplumların ulaştığı bilim, teknoloji, sanat vb. alanlardaki gelişmişliğini gösteren medeniyet ile de çok yakın bir ilişkisi vardır. Toplumla ve kültürle iç içe olan dilin, kültür ve medeniyet arasındaki ilişki nedeniyle medeniyetle de etkileşim içinde olması kaçınılmazdır. Dil, toplumlara ve onların kültürel hayatlarına göre şekillendiği gibi içinde bulunulan medeniyet dairesine göre de şekillenmektedir. Çünkü medeniyetler de kültürlerden doğmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi medeniyet toplumların bilimde, fikirde, sanatta, teknolojide veya yaşamda ulaştıkları gelişmişlik düzeyini ifade etmektedir. Bu nedenle dil, medeniyet ile karşılıklı bir etkileşim halindedir. Toplumlar sahip oldukları dille yaptıkları üretim sayesinde her alanda, daha gelişmiş bir düzeye yükselebilirken aynı zamanda toplumların ulaştıkları seviyede, üretilen bilgi sayesinde dil de gelişimini hızlandırmakta ve ifade imkânları açısından güçlenebilmektedir. (...)

Hunlardan itibaren takip edilebilen Türk tarihinde Türklerin çok önemli medeniyet değişiklikleri görülmektedir. Bu değişiklikler elbette dönemin kültürel hayatında ve doğal olarak dilde de kendisini göstermiştir. (...)

Türkler, Göktürkleri yıkan Uygurlar döneminde daha güneydeki Tarım Havzasına (bugünkü Doğu Türkistan) yerleşerek burada yerleşik bir medeniyet kurmuşlardır. Yerleşik bir yaşama geçerek tarımla meşgul olan Uygurlar, aynı zamanda Manihaizm ve Budizm inançlarını da kabul etmişlerdir. Günümüzde "medeniyet" anlamında kullanılan *uygarlık* sözcüğü de yerleşik hayata geçerek önemli bir medeniyet değişikliği yapan Uygurların Türk kültürüne armağanı olarak yaşamaktadır.

Uygurlar dönemindeki bu medeniyet değişikliği, dönemin Türk kültür hayatını ve Türk dilini de çok önemli bir şekilde etkilemiştir. Mimariyi geliştiren, tahta harflerle matbaacılık yapmayı öğrenen, kâğıdı kullanan Uygurlar, yaşadıkları bu değişikliklerden belki de en önemlisi olan inanç değişikliği nedeniyle Köktürk harfleri dışında Uygur, Mani, Soğut, Tibet ve Brahmi alfabelerini kabul etmiş, bunları geliştirmiş ve kullanmışlardır.

Medeniyet dairesinde yaşanan değişikliklerden etkilenen kültür nedeniyle dönemin yazı dili olan Uygur Türkçesinde de önemli değişimler görülmeye başlamıştır. Hayat biçimindeki çok önemli değişiklikten dolayı cümleler uzamış, soyut kavramları ifade eden daha fazla kelime kullanılmaya, Manihaizm ve Budizm inançlarıyla ilgili yeni terimler görülmeye ve bu dinlerin ana kaynakları olan Sanskritçeden alıntılar yapılmaya başlamıştır. (...)

Yeni bir dinin kabulü milletlerin hayatında çok önemli değişiklikler meydana getirebilmektedir. Bu değişiklikler milletlerin gelişmesinde çok olumsuz sonuçlar doğurarak milletin varlığının ortadan kalkması neticesini doğurabildiği gibi o milletin gelişmesinde çok önemli bir etken de olabilmektedir.

İslamiyetin kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim'in Arapça olması, Arapçanın Türkler üzerinde çok etkili olmasına, hatta kutsal sayılmasına neden olmuştur. Bu etki, Arapça kelimeler, kurallar ve tamlamalar düzeyinde birçok alıntının yapılması ve bu Arapça unsurların Türkçede çok sık bir şekilde kullanılmaya başlaması sonucunu doğurmuştur.

Türklerin İslamiyeti Farslar kanalıyla (Samanîler) öğrenmesi, Farsçanın da Türkler ve Türkçe üzerinde etkili olmasına neden olmuştur. Dolayısıyla İslamiyetin Türkler tarafından kabulü, iki büyük Doğu kültürünün ve dilinin Türk kültürü ve dili üzerinde etkili olmaya başlaması sonucunu doğurmuştur.

(...) Arapça ve Farsçadan dilimize giren kelimelerin (bilgi alıntıları) Türkçenin zenginleşmesine, ifade gücünün artmasına, Osmanlı döneminden itibaren bir imparatorluk dili özelliği kazanmasına ve günümüzde de tarihin en gelişmiş dönemini yaşamasına çok büyük katkıları olmuştur. (...)

Görüldüğü gibi İslamiyetin kabulünün genelde Türk kültürü, özelde ise Türkçe üzerinde bin yıldır devam eden çok büyük etkileri olmuştur. (...)

Fatih Sultan Mehmet döneminden itibaren siyaset dili olarak Türkçenin kullanılması, Fatih Kanunnamesi'nin Türkçe hazırlatılması, sonraki süreçte özellikle 18. yüzyıldan itibaren siyasi ve askeri başarısızlıklardan dolayı Avrupa'yla temaslar, matbaanın kuruluşu, çeviri faaliyetleri, modern askeri okulların açılması gibi birçok etken Türk kültür hayatını ve Türkçeyi derinden etkilemiştir. Bu etkiler, Tanzimat döneminden itibaren somut bir şekilde görülmeye başlamıştır. (...)

Tanzimat Fermanı'nın ilanı Osmanlı'nın artık yönünü Batı'ya çevirmesiyle, Avrupa'ya gidiş gelişlerin artması, dönemin etkili ve güçlü dili olan Fransızcadan çevirilerin artmasıyla artık bu dönemden itibaren Türk kültürü ve Türkçe üzerinde Fransız kültürünün ve dilinin etkisi görülmeye başlar. Bu etki Arapça ve Farsça örneğinde olduğu gibi hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Fransız kültüründen çok etkilenen bazı şair ve yazarların o kültüre özendikleri ve o kültürel unsurları hayatlarına ve eserlerine taşıdıkları görülmektedir. Böylece Tanzimat döneminden itibaren "alafranga" adı verilen Fransız özentisi tipler görülmeye başlamıştır.

Osmanlı döneminde her anlamda Batı'nın örnek alındığı, gözlerin artık Doğu'ya değil Batı'ya baktığı Tanzimat süreci, Türk tarihindeki çok önemli bir medeniyet dairesi değişikliğidir. Yönümüzün Doğu'dan Batı'ya döndüğü bu değişikliğin etkisi, kaynak kültür ve dil değişmekle birlikte günümüzde hâlâ devam etmektedir. (...)

Günümüzde "muasır medeniyet" Avrupa medeniyeti olmakla birlikte Amerika bilimde, sanatta, teknolojide en önemli üretimleri yapan, bunları pazarlayabilen ve satabilen ülke konumundadır. Bu nedenle, İngilizce dünyanın en çok üretim yapabilen ülkesinin dili özelliğini taşımaktadır. Bu durum elbette İngilizceyi sahip olduğu kelime sayısı bakımından çok güçlü bir konuma getirmektedir. Günümüzde İngilizcede var olan kelimelerin sayısı bu dille üretim yapan Amerika'nın bilim ve teknoloji alanındaki üretim gücünü göstermektedir. ABD'deki NASA yetkililerinin bir tek uzay mekiği Columbia'nın oluşturulması için 15.000 dolayında yeni terimin üretildiği söylenmektedir.

İnsanlık tarihinde içinde bulunulan dönemin belirlediği ihtiyaçlar önce üretimin, sonra satışın, daha sonra pazarlamanın ve 1980 sonrası da toplumsal pazarlamanın önem kazanmasına neden olmuştur.

Sahip olunan ekonomik güce bağlı olarak üretimin artması ve bu üretimlerin pazarlanmasına bir de ekonomik gücün belirlediği cazibeden kaynaklanan kültürel pazarlama, yani özellikle dilin pazarlanması eklenince Amerikan kültürünün ve İngilizcenin dünyayı etkilemesi kaçınılmaz olmuştur. Böylece günümüz dünyasının "ortak yabancı dili" (lingua franca) de İngilizce olmuştur. (...)

18. yüzyılda başlayan, genelde Avrupa, özelde ise Fransız kültürünün Türk kültürü üzerindeki etkisi 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra yerini İngiliz ve Amerikan kültürüne bırakmıştır. Bütün dünyayı etkileyen bu süreç, Türk kültürünü ve Türkçeyi de etkilemeye devam etmektedir. Daha önceki medeniyet değişikliklerinde olduğu gibi bu son değişimin de Türk kültürüne önemli katkıları olmakla birlikte ciddi zararlar verdiğini de belirtmek gerekir. Bütün medeniyet değişikliklerinde Türkçeye yansıyan olumsuz etkilerin temel nedeni, girilen yeni medeniyet dairesine, onun kültür unsurlarına ve özellikle de dile duyulan özentidir. Bu durum günümüzde de en büyük tehlike olarak varlığını sürdürmektedir. (...)

Prof. Dr. Mehmet Dursun Erdem, Dr. Mustafa Karataş, Dr. Erkan Hirik

Yeni Türk Dili

(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

havza : 1. Bölge, mıntıka. 2. coğ. Dağ veya tepelerle sınırlanmış, suları aynı denize, göle veya ırmağa akan bölge.

medeniyet : Uygarlık.

muasır : Çağdaş.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Dil adlı metin; yazarların siyasi ve toplumsal değişim, teknoloji, çeviri, dil tercihleriyle ilgili düşüncelerini yansıtan bir metindir. Üç akademisyen tarafından kaleme alınan bu metin, dildeki değişimleri Türkçeden ve başka dillerden örnekler vererek ortaya koyan öğretici metin türündedir.

Dil, insanların duygularını, düşüncelerini kelimelerle veya işaretlerle bildirdikleri anlaşma aracıdır. Bu araç, aynı zamanda insanlığın gelişimini sağlayan canlı bir yapıdır. Sürekli değişir, gelişir. İlk zamanlardan günümüze kadar siyasi ve toplumsal değişim, teknoloji, çeviri, yazarların dil tercihleri gibi birçok neden yazı ve konuşma dilini etkiler. Örneğin "tayyare" kelimesinin yerine "uçak" kelimesinin kullanılması Cumhuriyet Dönemi'ndeki siyasal yaşamın Türkçeye etkisidir. Belden başlayan ve genellikle paçaları ayak bileklerine kadar inen giyecek anlamındaki "pantolon" kelimesi, Türklerin Batı kültürü ile temasa geçmesi neticesinde toplumsal değişimin dile etkisine örnek verilebilir. Günümüzde televizyon, radyo, e-mail, buzdolabı, ütü gibi kelimeler 20. yüzyılın başında Türkçede yokken teknolojinin dile etkisi ile kullanılan kelimelerdir.

Kimi zaman çeviri yoluyla da dil etkilenir. Tanzimat Dönemi'nde Fransız edebiyatından onlarca eser çevrilmiş, bu eserlerle tiyatro, gazete, mobilya gibi Batı kültürüne ait birçok kelime dile girmiştir. Bazen de yazarların bilinçli tercihi, yazı dilini etkiler. Örneğin Millî Edebiyat Dönemi'nde Genç Kalemler dergisinde yayımlanan Yeni Lisan makalesinin etkisiyle yazarlar halk diline özgü Türkçe kelimeleri kullanarak dili etkilemişlerdir.

Göçler, coğrafi koşullar, ait olunan sosyal topluluk gibi birçok etken hem yazı dilini hem de konuşma dilini etkiler. Örneğin Türkçe bir kelime olan ve eti yenen, hızlı koşan, postundan yararlanılan bir memeli türü anlamındaki "tavşan" kelimesi Eski Türkçede "tapışgan" biçimindeyken günümüzde "tavşan" biçimini almıştır. Aynı kelime Azeri Türkçesinde "dovşan", Türkmen Türkçesinde "tovşan", Uygur Türkçesinde de "toşkan" biçiminde yazılmakta ve telaffuz edilmektedir. Bu kelimenin Kütahya yöresinde "davşan", Güneydoğu Anadolu'da "doğşan" biçiminde kullanılması da dilin değişimine verilecek örneklerden biridir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinde geçen "lehçe", "ağız" kelimelerinin anlamını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin sözlüklerinden kontrol ediniz.

2. Bu metinde siyasi ve toplumsal etkileşimden dolayı dildeki değişimlere değinilen bölümleri gösteriniz. Bu bölümlerdeki iletilere kendi örneklerinizi veriniz.

3. Sizce aynı nesneyi farklı seslerle işaretleyip adlandıran toplumlar, niçin farklı toplumlardır? Düşüncelerinizi belirtiniz.

4. Metindeki "Diller, toplumların yaşadığı coğrafyaya, bitki örtüsüne, duygu ve düşünce dünyasına, dünyayı algılayış biçimine göre şekillenmektedir. Bu durum elbette bütün diller için geçerlidir." görüşüne katılır mısınız? Düşüncelerinizi belirtiniz.

5. Okuduğunuz metinde başvurulan anlatım biçimi ve düşünceyi geliştirme yöntemleri hangileridir?

6. *Dil* adlı metinde İngilizcenin güçlü bir konuma ulaşmasının gerekçeleri olarak neler ortaya konmuştur?

7. Türkçenin de İngilizce gibi geniş bir alanda etkili biçimde kullanılması için sizce neler yapılmalıdır?

Sınıf Dışı Etkinlik

Aşağıda verilen konu başlıklarına örnek kelimeler bulunuz. Bu örnekleri değerlendiriniz.

Kültürel etkilenme sonucu dile giren kelimeler: ....
Teknolojinin etkisiyle dile giren kelimeler: ....
Çevirinin etkisiyle dile giren kelimeler: ....
Siyasal yaşamın etkisiyle dile giren kelimeler: ....

Metne Hazırlık

Kaşgarlı Mahmut ve *Divanü Lügati't-Türk* hakkında Genel Ağ ortamından ve EBA'dan araştırma yapınız. Okulunuzun Kültür ve Edebiyat Kulübü ile de iletişime geçerek okulunuzdaki panolara araştırma sonucunda elde ettiğiniz yazı ve görselleri asınız.

4. Metin

BAŞLANGIÇTAN GÜNÜMÜZE TÜRKÇE SÖZLÜKLER

Türk dünyasında sözlükçülük geleneği oldukça eskidir. Kaşgarlı Mahmut'un hazırladığı *Divanü Lügati't-Türk* (1072-1074) adlı eser, Türkçenin ilk sözlüğüdür. Bu sözlüğün hazırlanış amacı Araplara Türkçeyi öğretmektir. Kaşgarlı Mahmut bu sözlükte 7500 kelimeyi şiir, atasözü gibi örneklerle açıklamıştır. Bu sözlük, ayrıca birçok bilim dalına kaynaklık etmesi açısından da çok değerlidir.

Zemahşerî'nin 12. yüzyılda hazırladığı *Mukaddimetü'l-Edep* ise Arapça, Farsça, Türkçe ve Moğolca biçiminde düzenlenmiş bir sözlüktür. Bu sözlük, uzun yıllar medreselerde ders kitabı olarak okutulmuştur.

Hristiyan din adamlarına Kıpçakçayı öğretmek için 14. yüzyılda İtalyanlar ve Almanlar tarafından hazırlanan *Codex Cumanicus* (Kodeks Kumanikus) da Karadeniz'in kuzeyindeki Kıpçak Türklerinin (Kumanlar) halk ağzından derlenmiş iki bölümlük bir eserdir. Eserin adı Latincedir ve Kuman Kitabı anlamına gelir. Gramer örneklerini, Türkçe, Latince kelimeleri ve metinleri içeren bir çalışmadır.

Ali Şir Nevaî'nin 15. yüzyılda yazdığı *Muhakemetü'l-Lügateyn* adlı eseri de Türkçe ve Farsçayı karşılaştıran bir eserdir. Bir çeşit dil bilgisi kitabı olan bu eser, Türk dili hakkındaki görüşleri ve Türk kültürü hakkında bilgiler içermesi bakımından önemlidir. Yazar, Türkçenin gücünü ortaya koymaya çalışırken Türklerin sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal yaşantısı içinde geçen pek çok terim ve kelimeyi kullanmış, açıklamıştır. Eser bu yönüyle de bir sözlük olarak kabul edilmektedir.

Osmanlıda basımevlerinin oluşumundan önceki sözlüklerin tümü Arap sözlükçülüğünden yararlanılarak hazırlanmıştır. Bu sözlükler Arapça ve Farsça kelimelerin karşılıklarını vermektedir. Bu sözlüklerden en ünlüsü 16. yüzyılın bilginlerinden Vankulu Mehmet Efendi'nin kendi adıyla anılan *Kitab-ı Lügat-ı Vankulu* adlı çeviri sözlüğüdür. Bu sözlük, kırk bini aşkın maddeyi içeren Arapça-Türkçe bir sözlüktür. Osmanlıda manzum sözlükler de hazırlanmıştır. Sümbülzade Vehbi'nin *Tuhfe-i Vehbi* adlı eseri, Farsçadan Türkçeye yazılmış manzum bir sözlüktür.

18. yüzyılda Tebrizli Hüseyin Bin Halefi'nin *Burhan-ı Katı* adlı sözlüğünü Mütercim Asım, *Tercüme-i Burhan-ı Katı* adı ile çevirmiştir. Bu sözlük, kendi döneminin ihtiyacını karşılamıştır. Mütercim Asım, bu dönemde başka sözlükler de düzelterek çevirmiş, kültürümüze ve dilimize değerli katkılarda bulunmuştur.

Ülkemizde matbaanın gelişimiyle birlikte sözlük çalışmaları da hız kazanmıştır. Bu dönemde hazırlanan sözlüklerin çoğu, Osmanlı Türkçesinin söz varlığını ortaya koyan çalışmalardır. *Ahmet Vefik Paşa*, 1876'da iki ciltten oluşan *Lehçe-i Osmanî*'yi hazırlamıştır. Dönemin Türkçesi bu sözlükte, Arap alfabe sistemi ile örnek cümleler verilerek ortaya konmuştur. Türkçe kelimelere yer verdiğinden kendinden sonra hazırlanacak eserlerin öncüsü olması da bu sözlüğün önemli bir yönüdür. 1890'da ise Muallim Naci, *Lügat-i Naci* adlı Osmanlıca bir sözlük hazırlamıştır. Bu sözlükte Osmanlıcadaki Arapça ve Farsça kelimelerin karşılıkları verilmiştir. Bu dönemin başarılı diğer bir sözlüğü ise 1899'da Şemsettin Sami tarafından hazırlanan *Kamus-ı Türkî*'dir. Bu sözlükte Şemsettin Sami'nin bazı maddelerde yabancı kelimelerin yerine Türkçelerinin kullanılması gerektiğini önermesi, oldukça önemlidir.

Birçok bilim insanı tarafından Türkçeyle ilgili sözlükler de hazırlanmıştır. Ünlü Türkolog Friedrich Wilhelm Radloff'un (Firedrik Vilhem Radlof) adıyla bilinen *Radloff Lügati* 1893'te yazılmaya başlanmış ve 1911'de bitirilmiş, dört ciltlik bir sözlüktür. Bu sözlük, yaklaşık kırk lehçe ve ağızdan toplanmış dil malzemelerini içeren bir çalışmadır. İngiliz bilim insanı Sir James William Redhouse (Ceyms Vilyım Redhaus) tarafından 1891'de hazırlanan *Redhouse Sözlüğü* de Türkçeden İngilizceye yazılmış bir sözlüktür.

TDK'nin Sözlüğü

Codex Cumanicus

Kamus-i Türkî

Divanü Lügati't–Türk

Türkçenin bazı sözlükleri

Cumhuriyet'in ilanı ile birçok alanda olduğu gibi sözlükçülük alanında da önemli atılımlar gerçekleştirilmiştir. 1928'de Harf Devrimi'ne ve Batılı düşünce sistemine yönelinmesi ile Türkçenin iyi bir sözlüğe olan gereksinimin farkına varılarak çalışmalara başlanmıştır.

Türkçenin sınırlarını çizmek, söz varlığını saptamak, Türkçede karşılığı olan yabancı kelimelerin yerine Türkçelerinin kullanılmasına katkıda bulunmak, bir yazım birliği sağlamak gibi amaçlarla 1928'de Dil Encümeni kurulmuştur. 1930 yılında hazırlanan *Yeni Türk Lügatı* adlı sözlük, bu ihtiyaçları karşılamaya çalışmıştır. Latin harfleri alfabesine göre hazırlanan bu sözlükte 30.000 kelime, tanımlarıyla birlikte yer almaktadır.

Türk dili konusundaki çalışmaları resmî ve bilimsel çerçevede yürütmek amacıyla adı 1932 yılında Türk Dil Kurumu olarak değiştirilen Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuş, bu oluşum sözlük hazırlama işini de üstlenmiştir. TDK'nin sürekli geliştirdiği *Türkçe Sözlük*, birçok ihtiyacı karşılar duruma gelmiştir. TDK'nin dışında birçok özel kuruluş ve araştırmacı da Türkçe sözlükler hazırlamıştır.

TDK, Türkçenin söz varlığını saptamak amacıyla derleme, tarama, terim, öteki Türk lehçeleri, eski lehçeler gibi birçok alanda sözlükler hazırlamıştır. Sekiz ciltten oluşan *Tarama Sözlüğü* (1963-1977), on sekiz ciltten oluşan *Derleme Sözlüğü* (1963-1982), Ahmet Caferoğlu'nun *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü* gibi eserler, bunlara örnek verilebilir.

Günümüzde TDK; *Güncel Türkçe Sözlük, Sesli Türkçe Sözlük, Büyük Türkçe Sözlük, Kişi Adları Sözlüğü, Türk Lehçeleri Sözlüğü, Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü, Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü, Derleme Sözlüğü* (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, Tarama Sözlüğü, Yazım Kılavuzu* gibi birçok sözlük hazırlamıştır. Bu sözlükler aynı zamanda Genel Ağ ortamında da kullanıcıların hizmetine ve önerilerine sunulmuştur. Bu sözlükler, öneriler ve yeni çalışmalar neticesinde sürekli güncellenmektedir.

(Ders kitabı için hazırlanmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

gramer : Dil bilgisi.
manzum : Şiir biçiminde yazılmış eser.
mütercim : Çevirmen.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Sözlük, dilde birlik ve tutarlılık sağlayan, millî bilincin gelişmesine yardımcı bir hazinedir. Okuduğunuz metinde, köklü geçmişe sahip ve geniş bir alana yayılan Türkçenin önemli bazı sözlükleri hakkında bilgi verilmiştir.

Sözlük, bir dilin söz varlığının bir bölümünü belirli amaçlar çerçevesinde genellikle alfabetik olarak bir araya getiren ve her bir kelimenin anlamı, söylenişi, kökeni ve kullanımı konusunda bilgi veren başvuru kitabıdır. Sözlük, ticaret ve başka bir dili öğrenme isteği sonucu ortaya çıkmıştır. Sözlük yazımı ile ilgili ilk çalışmalar tarihin erken dönemlerinden itibaren başlamış, günümüze kadar da devam etmiştir. Sanılanın aksine sözlük çalışmaları önce Batı medeniyetinde değil, Doğu medeniyetinde başlamıştır.

Günümüzde sözlükler, sözlük bilimi (leksikografi) olarak adlandırılan bir bilim dalının alanına girer. Sözlük bilimi, özellikle 19. yüzyıldan itibaren dil çalışmalarının önemli uğraş alanlarından biri olmuştur.

Sözlükler çeşitli amaçlara uygun biçimde hazırlanır. Bunlardan en yaygın olanlar genel sözlükler ve çok dilli sözlüklerdir. Genel sözlüklerde dilin söz varlığının bir bölümü alfabetik sırada dizilir ve bunların anlamları verilir. Çok dilli sözlüklerde ise en az iki dilin söz varlığı birlikte ele alınır. Bunların dışında eş anlamlı, yakın anlamlı, karşıt anlamlı, argo kelimelerin ele alındığı ya da deyim ve atasözlerinin, terimlerin bir araya getirildiği sözlükler de vardır.

Sözlüklerde genellikle koyu veya büyük harflerle yazılan, karşılığı gösterilen, anlamı verilen, açıklaması yapılan, örnek kullanımları sıralanan kelimelere **madde başı** denir. Sözlüğün hacmi, madde başı sayısı ile ölçülür.

Dillerin başvuru kaynağı olan sözlükler, dilin mirasını da koruyan müzeler gibidir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinde geçen "derleme", "tarama", "basımevi" kelimelerinin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten kontrol ediniz. Kelimeleri birer cümlede kullanarak defterinize yazınız.

2. Bundan bin yıl önce o dönemin olanaksızlıklarına rağmen Kaşgarlı Mahmut'un sözlük hazırlayacak kadar ileri görüşlü bir aydın olmasını değerlendiriniz.

3. Tarihî süreç içinde Türkçe üzerine hazırlanmış sözlüklerde kelime sayısının fazla olmasının gerekçeleri sizce nelerdir?

4. Günümüzde TDK gibi kurumları, Türkçeye katkıları açısından değerlendiriniz.

5. Aşağıdaki metni okuyunuz. Metindeki düşünceleri kendi düşüncelerinizle karşılaştırınız.

"Son zamanlarda basılı sözlüklerin yerini yavaş yavaş dijital sözlükler almaya başladı. Hem dijital sözlükler hem de İnternet'teki sözlükler, kullanım olarak basılı sözlükleri geçmiş durumda. Çantamızda taşıma imkânı bulamadığımız çok hacimli sözlükleri artık küçücük hafıza kartlarında taşıyabilir olduk. Ama her ne kadar teknolojiyi yakından takip edip onu kullansak da dijital sözlükler eski sözlüklerimizin tadını vermiyor. Bu tür sözlükler kitabi sözlüklerin yerini tamamıyla alamayacağa benziyor." (Adem Balaban, ***Sözlükler Okunur mu? Sözlüklere Bakılır mı?***)

Sınıf Dışı Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyunuz. Metinden edindiğiniz yeni bilgileri maddeler hâlinde defterinize yazınız.

SÖZLÜKLER OKUNUR MU? SÖZLÜKLERE BAKILIR MI?

(…)

Sözlükler, türleri çok farklı da olsa genellikle insanların bir konu hakkında bilmediği "kelime, kavram, terim, atasözü, deyim" gibi birtakım sözleri açıklayan eserlerdir. Bu yönüyle bu eserler herkese hitap etmektedir. Kişi adları sözlüğünden, bitki adları sözlüğüne, felsefe sözlüğünden, tıp sözlüğüne, atasözleri sözlüğünden genel dil sözlüğüne varıncaya kadar pek çok türü bulunan sözlükler bakılıp geçilen bir vitrin gibi değil, içinde uğraş ve çalışmanın yapıldığı bir mutfak gibi olmalıdır. Yeni kelime öğretme, derslere yardımcı olma, etimoloji öğretme, edebiyat öğretimine katkı, anlam farklarını öğretme gibi birçok alanda kullanılan sözlük, öğrencilere pek çok fayda sağlayacaktır. Sözlük okumak, özellikle Türk dili ve edebiyatı alanlarında eğitim gören öğrenciler için çok faydalıdır. Onlar sözlük okuma sayesinde, mesleklerinin temeli olan Türkçeyi, onun söz varlığını ve özelliklerini daha iyi kavrayacaklardır. Bunun için en başta dili kullanmada daha fazla özen göstermesi gereken yazar, şair, Türk dili ve edebiyatı alanındaki uzmanlar ve öğretmenlere iş düşmektedir. Bu konuyla ilgili öğrencilere de iş düşmektedir. Onlar da sözlüklerle dost olmalıdır. Hem bol bol okuyan hem de sözlüklerle bir arkadaş gibi dertleşen insanların kelime dağarcığı zenginleşecek ve dil kullanımı iyileşecektir. Kitaplarda ve sözlüklerde duran birtakım kelime ve kavramları içselleştirecek ve kendine mal edecektir. İçinde bir dil hazinesi barındıran sözlükler, kapağı açıldığında içindeki inci ve elmas misali sözleri okuyucularına sunacaklardır. Sözlükleri yerine göre bir roman, şiir gibi okumak, okuyucusuna hem edebî zevk hem de dil ve kültüre ait birçok güzel ifade sunacaktır. Bu eserlerden istifade edenler "Kamus namustur." anlayışıyla sözlüklerine daha fazla sahip çıkacaklardır.

(…)

Adem Balaban

Akademik Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

DİL BİLGİSİ UYGULAMALARI

1. Okuduğunuz metinlerden alınan aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin yazımı yanlıştır. Bu kelimelerin doğru yazımlarını defterinize yazınız.

a. Birbirlerinin azçok bağımlısı gibidirler.

b. "Onları meyvalarından tanıyacaksınız" der Matta İncili.

c. Eskiçağ düşünce geleneğini Yeniçağ'a bağlayan bir köprüdür, Epikurus'u Pyron'u, Staokululunu koca bir Ortaçağın üzerinden aşırarak bu yana iletir.

ç. Bu nedenle dil, medeniyet ile karşılıklı etkileşim halindedir.

d. Bu etkiler, Tanzimat döneminden itibaren somut bir şekilde görülmeye başlanmıştır.

2. Aşağıdaki cümlelerde numaralanmış noktalama işaretlerinin kullanılma gerekçelerini açıklayınız.

a. Bir toplumu oluşturan insanlar(1), aynı nesneleri aynı seslerle işaretleyerek (2)(kodlama) bunlara aynı anlamı vererek ve böylece de ortaya çıkan kelimelerle iletişim kurarak dil sistemini oluşturmuşlardır.

b. İşte bu tür toplulukların kullandıkları diller de farklı isimler almaktadır(3): Lehçe, ağız(4), kişisel dil, meslek dili vb(5).

3. Aşağıdaki cümleleri noktalama işaretleri açısından düzeltiniz.

a. İslamiyetin kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim'in Arapça olması, Arapçanın Türkler üzerinde çok etkili olmasına, hatta kutsal sayılmasına neden olmuştur.

b. Gerçekte yalnız edebiyat değil, tüm sanatlar felsefeyle yoğrulmuştur, ne var ki onlardaki felsefe bizim felsefe adıyla bildiğimiz felsefe değildir.

4. Aşağıdaki metni tabloda belirtilen başlıklara göre inceleyiniz. Tabloya örnekler yazınız.

"Ne zaman felsefenin ayağı sürçse edebiyat bir bilge görünümü almaya başlar, giderek filozoflaşır, hatta hiç çekinmez felsefenin temel sorunlarını tartışmaya girişir. Gün olur bir felsefe yapıtında yaman bir edebiyat inceliği bulursunuz. Çok zaman şakacıdır edebiyat, onun şakaları altında gözünü budaktan esirgemez bir felsefe gizlidir. (...) Fransız dilinin henüz olgunlaşmadığı zamanlarda yazılmış olan, bir dil tadı vermese de bir edebiyat tadı vermekten geri kalmayan o güzelim *Denemeler* sağlam bir felsefe kitabıdır, henüz Bacon'un ve Descartes'ın ortada görünmediği zamanlarda, henüz Pascal'ın ve Leibniz'in ortalarda görülmediği zamanlarda felsefenin bütün yükünü yüklenmiştir. Evet, düşünür Montaigne'in tüm yaşam deneyimlerini kucaklayan *Denemeler* edebiyat açısından baktığınızda düpedüz felsefedir, felsefe açısından baktığınızda da en güzelinden edebiyattır. Eskiçağ düşünce geleneğini Yeniçağ'a bağlayan bir köprüdür."

	Metinden Örnekler
Temel anlam	
Yan anlam	
Terim anlam	
Mecaz anlam	
Deyim	
İnsandan doğaya aktarma	
Soyut anlam	
Somut anlam	
Nitel anlam	
Nicel anlam	

5. *Edebiyat ve Psikoloji* adlı metinde "edebi", "beşeri", "imkan" kelimeleri standart dışı kullanılmıştır. Sizce bu durum yazarın tercihi midir yoksa döneme mi özgüdür? Açıklayınız.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Yazı yazmak yetenekle değil belli kuralları bilmek ve çokça yazma denemesi yapmakla kazanılan bir özelliktir. Metin yazarken çekinmek, isteksiz olmak oldukça doğal bir durumdur. Bunun nedeni de yazmanın kurallarını bilmemek ve yazma çalışmaları yapmamaktır. Öğretmeninizin yardımı ve sizin de ortaya koyacağınız emekle pekâlâ etkili metinler yazabilirsiniz. Buna yönelik aşağıdaki bilgilere, örneklere ve etkinliğe dikkat ederseniz belli bir mesafe katettiğinizi göreceksiniz.

1. Önce yazacağınız metnin türünü belirleyiniz. Öğretici, olay çevresinde gelişen ya da göstermeye dayalı metin türlerinden birini tercih edebilirsiniz. Metnin türüne göre konuyu, temayı, ana düşünceyi, amacınızı ve hedef kitlenizi tespit ediniz. Konu, metinde üzerinde duracağınız şeydir. Konuyla ilgili okuma ve araştırma yapınız. Konu, temanın zaman, mekân ve kişiye göre sınırlandırılmasıdır. Sınırlandırılan bir konu, çalışma alanınızı ve yönteminizi belirler. Ana düşünce, konu ve tema aracılığı ile verilmek istenen temel düşüncedir. Yazarlar amaçlarına göre metin yazarlar. Amaca göre de metin türünü seçerler. Örneğin amacınız bilgi vermek ise öğretici bir metin türünü tercih edersiniz. Amacınız okuru olay içinde yaşatmak ise anlatmaya dayalı bir metin türünü tercih edersiniz. Hedef kitlesi ise yazarın sesleneceği, iletisini vermek istediği kişiler, topluluklardır. Hedef kitlesi, amaç, metin türü ve ana düşünce birbirilerini tamamlayan unsurlardır. Örneğin hedef kitleniz "lise çağındaki öğrenciler", amacınız "vatan sevgisini aşılamak", temanız "sevgi", konunuz da "yaşadığımız zamanda gençlerin çok çalışmayla vatana hizmet etmeleri" olsun. Bütün bunlara göre seçilecek metin türü de bir şiir, bir deneme ya da öykü olur.

Yazınızda kullanacağınız bilgi, gözlem, düşünce, duygu, izlenim ve deneyimlerle ilgili notlar çıkarınız. Görsel ve işitsel dokümanlar bulunuz veya hazırlayınız. Araştırmalarınızda, kaynaklara ulaşmada, Genel Ağ'ı doğru ve etkin kullanmada neler yapmanız gerektiğini öğretmeniniz size anlatacaktır. Bunlardan yeterince yararlanınız. Not alma ve özetleme tekniklerini çalışmalarınızda göz önüne almanız işinizi kolaylaştıracaktır.

2. Yazacağınız metni planlayınız. Metin türüne özgü yapı özelliklerine dikkat ediniz. Metnin türüne göre birimlere, paragraflara, bölümlemelere, giriş-gelişme-sonuç/serim-düğüm-çözüm aşamalarına ve olay örgüsüne dikkat ediniz. Metninize vereceğiniz başlığı belirleyiniz. Gerekirse alt başlık/bölüm başlığı ve epigraf kullanınız. Araştırmaya ve ispatlamaya dayalı bir metin yazacaksanız metinlerde kaynak ve dipnot gösterme şekline karar veriniz. Metin türüne özgü dil ve anlatım özelliklerine dikkat ediniz. Türle ilgili anlatım teknikleri, anlatım biçimleri/türleri ve düşünceyi geliştirme yollarından uygun olanlarını kullanmaya çalışınız. Metnin türüne göre terim, kavram, deyim, atasözü ve ağız özelliklerine yer veriniz. İyi bir anlatımda bulunması gereken özelliklere dikkat ederek metninizi yazınız. İyi bir anlatımın açıklık, akıcılık, duruluk ve yalınlık özelliklerini taşıması gerektiğini unutmayınız. Farklı cümle yapılarını ve türlerini kullanınız. Bir yazıda basit, birleşik, sıralı, bağlı, eksiltili, devrik, kurallı cümle; isim cümlesi

ve fiil cümlesi şeklinde farklı cümle yapıları/türlerini kullanırsanız akıcı bir üslup elde edersiniz. Böylece okur kitlesi, yazınıza ilgi duyar. Gerektiğinde görsel ve işitsel unsurları doğru ve etkili kullanınız. Metnin türüne göre resim, fotoğraf, grafik, çizim, veri tabloları, ses ve görüntü kayıtları gibi unsurları kullanmak, metni tamamlar ve destekler.

Metninizi bağımsız kâğıtlara ya da defterinize yazınız.

3. Yazdığınız metni gözden geçiriniz. Dil bilgisi, yazım ve noktalama bakımından metni bir daha kontrol ediniz. Yapılacak her kontrol, sizi başarıya daha çok yaklaştıracaktır. Bu açılardan yanlışsız bir metin, okur üzerinde olumlu izlenim bırakır, metnin anlaşılmasını kolaylaştırır. Metninizde anlatım bozukluklarının olmaması gerekir. Metinde birimler, paragraflar, bölümler, olay örgüsü/kurgu ve başlık gibi yapı ve şekil unsurları arasındaki anlam bağlantılarını kontrol ediniz. Metni tutarlılık, denge ve akış bakımından gözden geçiriniz. Metnin içeriğini ve üslubunu tür özellikleri bakımından değerlendiriniz. Metinleriniz daima okunaklı olmalıdır. Metninizi sayfa düzeni yönünden de gözden geçirmeniz gerektiğini unutmayınız.

Özgün metinlerin sorumluluğu her zaman metin yazarına aittir. Bu nedenle ürettiğiniz ve paylaştığınız metinlerin hukuki, ahlaki sorumluluğunun bilincinde hareket etmeniz gerekir. Alıntılama, kaynak gösterme gibi ayrıntılara metinlerinizde yer veriniz. Başkasına ait bir eseri izinsiz kullanmanın suç olduğunu, hukuki ve etik kurallara uymadığını aklınızdan çıkarmayınız.

4. Yazdığınız metni yüksek sesle okuyunuz, panoda sergileyiniz; elektronik ortamlarda, kitap, dergi ve gazetelerde yayımlatınız, yarışmalara katılınız. Böylelikle metninizi başkalarıyla paylaşırsınız. Bu da insanları bilgilendirme, sağlıklı iletişim kurma, yazma becerilerinin gelişmesi gibi birçok açıdan size katkı sağlar. Yayımladığınız metne yapılacak eleştirilere açık olunuz. Gerekirse eleştirileri saygı ve nesnellik çerçevesinde cevaplayınız.

Sınıf İçi Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyunuz, metinden yola çıkarak soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı tabloya yazınız.

TÜRKÇESİ OLDUĞU HÂLDE FRANSIZCASINI KULLANMAYA DEVAM MI?

Ne kadar uysal, hoşgörülü bir ulusuz! Kendi değerlerimizi içimizde gizleyip başkalarının değerlerini öne çıkarmaktan geri kalmayız! Yabancı olan her şeye karşı ilgimiz, muhabbetimiz var. Bu ilginin kendi değerlerimizi yozlaştırdığını umursamayız. Yeter ki yabancı olsun. Bize yabancı olan soyut, somut nesneleri, adları, gelenek görenekleri, davranışları kendimize mal ederken iyisini kötüsünü de ayırt etmeyiz. Bu durumun örneklerini bilim insanında, devlet görevlilerinde, öğrencide kısaca aydın kesimin her katında çok açık bir biçimde görmekteyiz. Yetenek yarışması programlarında Türk gençleri Michael Jackson'ın dansıyla yeteneğini ortaya koymaya çalışıyor. Muhabir, yaralandı yerine yara aldı diyor. Nasıl oluyor da başlıklı kâğıt açık ve anlaşılır bir terimken bunun yerine devlet memuru antet (Fr. en-tete), antetli kâğıt sözünü kullanıyor. Size döneceğim diye çeviri diline heves ediliyor. Bütün bunların altında yatan duygu nedir?

Tanzimat Dönemi'nden bu yana yabancı her şeyi anında benimsemeye, kullanmaya devam edegelmişiz. "Alafrangalık" benliğimize işlemiş. Yalnızca iki yüz yıldan bu yana kullandığımız Fransızca şu adaptasyon kelimesine ve kapsamına bakınız. Seyirlik oyunlarımızın birçoğu adaptasyon. Keşanlı Ali Destanı, Yedi Kocalı Hürmüz gibi bazı oyunlar dışında yeni diye ortaya koyduklarımız adaptasyon; Ahmet Vefik Paşa'dan Abdülhak Hamit'e ve bugün seyirlik eserlere, dizilere bakınız çoğu adaptasyon. Yaratıcılığımızı adaptasyon köreltmiştir. Adaptasyon ile ulusal edebiyat, ulusal dil, ulusal sanat yapılamayacağı dikkate alınmamış. Başka bir ulusun edebiyatıyla, başka bir ulusun kelimeleri ve sanat ürünleriyle zevklerimizi, duygularımızı, kederlerimizi, sevinçlerimizi, mutluluğumuzu ifade etmeye çalışmışız. Buna karşılık yazarımız, sanatçımız, bilim insanımız adaptasyonu ve onun gerekliliğini bugün bile dilinden düşürmemiştir.

(…)

Günümüzde Fransa ile ilgili siyasi haberleri konu edenlerin, sorunu köşelerine taşıyanların pek çoğunun dilinde uyarlama bulamazsınız. Onlar jenerasyon, manipülasyon, manüpile etmek, deklare, deklarasyon, adapte etmek, adaptasyon'u özenle seçerler.

Sabahları gazetelerdeki haber başlıklarını veren TRT sunucusu heyecanla bazen de öfkeyle haberini duyururken ilk sayfasındaki üst başlığı, haber başlığını sürmanşet (Fr. sur manchette) diye telaffuz ediyor veya başlıkta yerine manşette diye söze başlıyor. Cumhuriyet'in bu genç bayanlarının genç erkeklerinin diline cankurtaran yerine ambulans yakışmıyor. Akşam haberlerinde konuşan devlet görevlisi, düzenleme yerine dilinden organizasyon'u düşürmüyor. Bu durumlar şüphesiz dile karşı bir umursamazlık içinde olduğumuzu gösteriyor. Bizim dışımızdaki ileri ülkelerde aydınlar dil karşısında titiz olmaya çalışır. Araplar da bu konuda duyarlıdır.

Bozuk, çalışmayan, kullanım dışı kalan bir asansörün kapısına Türk işçisi out of order levhasını asabiliyor! Türk gazeteci game over diye başlık atabiliyor! Türk esnafı tabelasını İngiliz alfabesindeki harflerden yararlanarak yazdırabiliyor. Sanatçı sahnedeyken şarkılarını dinleyenlere bir öneride bulunuyor: "Gelin bugün birbirinize I love you söyleyin. Ona göre "Seni seviyorum." basit ve yerli bir ifade oluyor. Kibar, görgülü, nazik, ince gibi daha başka kelimeleri bir yana bırakıp centilmen (Fr. gentleman) demek kişide ayrıcalık yaratıyor! İyi hatırlarım, sabahleyin birbirine bonjur (Fr. bonjour) diye hitap edenler vardı. Fransızca bonsuvar (bonsoiree) sözünü de iyi geceler için kullanırlardı. O tarihlerde yazılan romanlarda bunların örneklerini bulmak mümkündür. "İyi" anlamındaki bon sözü bir de bonservis (Fr. bon service) sözünde yaşıyor. Ayrıca aynı kelimeden yapılmış bir de Fransızca bonkör (Fr. boncoeur) var dilimizde. Gece sahnelenen oyunun adı bizde suare (Fr. soirèee) dir. Neyse ki mersi (Fr. merci)'den yavaş yavaş kurtulmaya başladık.

Tren, vagon, kondüktör, gar, ray, istasyon, kuşet, gişe, bilet vb. demir yolu ulaşımıyla ilgili yabancı kelimelerden birkaçıdır. Bunlardan kurtulmak herhâlde artık mümkün olmayacak ve bu seyahat, terimlerinin tamamı Fransızca olan kelimelerle geçecek. Bunlardan ray, vagon, kondüktör, (i)stasyon İngilizcede de aynı yazımla kullanılır. Şimdilik demir yolu kelimesiyle avunmaktan başka çaremiz kalmadı. Fransızca "yürü" anlamına gelen marş (marche) bir askerî terim olarak Türkçede yaşar. Aynı kelimeden bir de demir yolu terimi marşandiz (Fr. marchandise) var. İşleviyle uyuşmayan kelimeye Türkçede bulunan yük treni sözü bile sözlüklerin sayfaları arasında kalmıştır. Bu manzara yalnızca demir yolu ile ilgili kelimelerde görülmez. Giyim kuşam adlarımız da bundan farklı değildir. (…)

Prof. Dr. Hamza Zülfikar

Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi

(Kısaltılmıştır.)

	Sorular	Cevaplar
1.	Yazarın amacı, hedef kitlesi, tercih ettiği metin türü; metnin konusu, teması, ana düşüncesi nedir?	
2.	Konu sınırlandırılmış mıdır?	
3.	Metnin türüne göre birimlere, paragraflara, bölümlemelere dikkat edilmiş midir?	
4.	Metinde tercih edilen anlatım teknikleri, anlatım biçimleri/türleri ve düşünceyi geliştirme yolları nelerdir?	
5.	Metin, iyi bir anlatımın açıklık, akıcılık, duruluk ve yalınlık ilkelerine uyuyor mu?	
6.	Farklı cümle yapıları ve türleri kullanılmış mıdır?	
7.	Sizce metin, yazar tarafından dil bilgisi, yazım ve noktalama bakımından gözden geçirilmiş midir?	
8.	Birimler, paragraflar, bölümler ve başlık arasında anlam bağlantıları var mıdır?	
9.	Metni tutarlılık açısından nasıl değerlendirirsiniz?	

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Toplumsal değişim, teknoloji ve sosyal medyanın dili nasıl etkilediği hakkında bir yazı yazınız. Metninizi bağımsız kâğıtlara veya defterinize yazmanız gerektiğini unutmayınız. Yazma sürecinin her aşamasında öğretmeninizden yardım almaktan çekinmeyiniz. İsterseniz arkadaşlarınızla da grup çalışması yapabilirsiniz. Yazma sürecinde Genel Ağ ortamında güvenilir sitelerdeki yazarların ya da çevrenizdeki insanların deneyimlerinden yararlanmak da size katkı sağlayacaktır.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Sevgili öğrenciler, bir topluluğun önünde konuşma yapmak, insanlara seslenmek, düşüncelerinizi veya çalışmalarınızı insanlara aktarabilmek, gerek eğitim hayatınız gerekse gelecekteki iş yaşamınızda sizin için her zaman önemli olacaktır. Bu nedenle insan ilişkilerinin ve iletişimin ön plana çıktığı günümüz yaşamında sunum, önemli bir güçtür. Etkili sunum yapabilme, hemen herkesin gerçekleştirebileceği bir özelliktir. Yapmanız gereken tek şey, sunumla ilgili kuralları bilmektir.

Sunum, bir mesajı iletmek amacıyla gerçekleştirilen, konuşmaya dayalı, birden fazla kanalın kullanıldığı sözlü ya da görsel iletişim şeklidir. Günümüzde gelişmelere bağlı olarak sunum hazırlamak için teknolojik cihazlar fazlaca gelişmiştir. Bu cihazlara ulaşmak da oldukça kolaydır.

Sunum, dinleyici odaklı bir etkinliktir. Bu nedenle katılımcılar hakkında bilgi edinmeli ve ele alacağınız konu ile katılımcılar arasında ilişki kurmalısınız. Kendinizi dinleyicinin yerine koyunuz. Kendinize "Bu sunumu neden yapıyorum?, Benim amacım ne?" sorularını sorunuz. Sunumda konuşmacı olduğunuzu, sunumunuzu katılımcıların anlayabilmesi için yönlendirici olduğunuzu unutmayınız. Dinleyiciyi ikna etmeyi, bir şeyi tanıtmayı, tutum ve davranış değiştirmeyi amaçladığınızdan bunları kapsayan bir mesajınız olmalıdır. Bu mesajı da tek bir cümleyle etkili biçimde ifade ediniz. Hazırlayacağınız sunum, bu ana mesajın etrafında oluşturulmalıdır. Katılımcıların ilgisini çekmeyecek hiçbir şeye sunumunuzda yer vermeyiniz. Katılımcı kitlesinin seviyesine göre terim, ifade ve jargona yer veriniz. Bir sunumda dinleyicilerin %90'ı sizi anlayabilmelidir. Bu nedenle sunumunuzu anlaşılır bir ifade ile kurgulamalısınız.

Sunum Metnini Nasıl Hazırlayacağım?

Sunumunuzun konusuna, temasına, iletisine, amacına ve hedef kitlesine yönelik bir metin hazırlayınız. Konuyla ilgili okuma ve araştırma yapınız. Konunuzu sınırlandırınız. Böylece daha kolay araştırma yapar ve iletinizi daha rahat verirsiniz. Yazınızda kullanacağınız bilgi, gözlem, düşünce, duygu, izlenim

ve deneyimler ile ilgili not çıkarınız; görsel, işitsel dokümanlar bulunuz veya hazırlayınız. Araştırmanızda ve kaynaklara ulaşmada Genel Ağ'ı doğru ve etkin biçimde kullanınız. Kaynakları sunumun sonunda bir slayt hâlinde veriniz. Sunum akışını iyi planlayınız. Sunumun giriş bölümünde amacınıza, dinleyicinin sunumunuzdan ne kazanacağına ve sunum akışınıza yer veriniz. Sunumun gelişme bölümünde verilmek istenen temel unsura ve yardımcı unsurlara yer veriniz. Sunumun sonuç bölümünde ise temel iletinizi vermelisiniz. Sunumunuzda kullanacağınız cümleleri ve slaytları planlayınız ve sıralayınız. Konuşma planına uygun olarak konuşma kartları hazırlamanız gerektiğini unutmayınız. Cümlelerinizde anlatım bozukluğu yapmamak için dikkatli olunuz. Cümleleri dil bilgisi, yazım ve noktalama açısından gözden geçiriniz. Bölümler, cümleler, başlık gibi yapı ve şekil unsurlarını slaytlarda tutarlılık, denge ve akış bakımından gözden geçiriniz. Oluşturduğunuz slaytların ve paylaştığınız bilgilerin ahlaki ve hukuki sorumluluk gerektirdiğini unutmayınız.

Slaytları Hazırlarken Nelere Dikkat Etmeliyim?

Slaytların biçimsel özelliklerine dikkat ediniz. Bununla ilgili TÜBİTAK'ın hazırladığı *Etkili Sunumlar İçin El Kitabı*'ndan yararlanınız. Başlıklardaki yazı karakterlerinin büyüklüğü en fazla 32 punto olmalıdır. Birinci düzey maddeler için en fazla 28 punto, ikinci düzey maddeler için en fazla 24 punto, üçüncü düzey maddeler için en fazla 20 punto kullanınız. Bir slaytta en fazla 60 kelime yer almalı, 6 adet de madde kullanılmalıdır. Slaytta bilgi ve mesajları ileten metinlerin yazımında siyah, lacivert veya bordo renkler kullanılmalıdır. Slaytlarda başlıklar açık ve net olmalı, tek bir satırı geçmemelidir. Başlık, en fazla 5 kelimeden oluşmalıdır. Başlıkta ve içerikte, kelimelerin tüm harfleri büyük harf olarak kullanılmamalıdır. Slayt içeriğindeki maddeler iki satırı geçmemelidir. Bir slaytta tercihen en fazla iki farklı yazı büyüklüğü kullanılmalıdır.

Sunumda görseller, (resim, grafik, tablo vb.) dinleyicilerin ilgisini çekmek ve sunumdaki bilgilerin akılda kalıcılığını artırmak için kullanılır. Yazı ve görseli birlikte kullanmak sunumu daha etkili kılar. Görsel ve yazı kullanımı dengeli olmalıdır. Kullanılan görsel, slaytta verilmek istenen ileti ile ilişkili olmalı, iletiyi güçlendirmelidir. Hiçbir zaman süs için görsel kullanılmaz. Grafik, tablo gibi görsel kullanımında görselin rahat okunması için fon, tek renk olmalıdır. Bir slaytta açık renk fon ve koyu renk yazı rengi kullanmak gerekir. Görseller, sunumun yapıldığı mekânın her açısından rahatlıkla görülebilmelidir. Slaytlardaki boş alanları görsellerle doldurmak yanlıştır.

Sunum Öncesi Neler Yapmalıyım?

Sunum öncesinde konuşma yapılacak yeri, ışığı ve ses düzenini, kullanılacak araçları, konuşma içeriğini, süresini kontrol edebilmek ve sunum ortamına alışmak için sunum yapacağınız mekânı tanımaya çalışınız. Sunum öncesinde birkaç dinleyici ile sohbet ediniz. Heyecan, başarıyı sağlayan bir etkendir. Bu duygudan korkmayınız. İyi bir sunumun başarısı, çokça yapılan provadan geçer. Provalarınızı yakın çevrenizdeki insanların eleştirisini alarak yaparsanız daha kısa zamanda başarılı bir sunum hazırlarsınız. Eleştirilere açık olunuz, gerekirse eleştirileri cevaplayınız. Sunumunuzu hazırlarken ve sunum esnasında size ayrılan süreyi göz önünde bulundurunuz.

Sunum Sırasında Neler Yapmalıyım?

Sunumda boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ederek konuşunuz. Sesleri ve heceleri birbirine karıştırmadan, yutmadan, tam ve doğru çıkarınız. Kelime ve cümle vurgusuna dikkat ediniz. Ses tonunu amacınıza, ortama, içeriğe ve hedef kitlesine uygun ayarlayınız. Ses tonunuzu en etkili şekilde kullanmak için doğal konuşma tonunuzda ve hızınızda, yüksek sesle, tane tane

konuşunuz. Sunum öncesi nefes egzersizleri yapınız. Konuşurken nefes almak için sözün anlamına uygun duraklamalar yapınız. Sunum sırasında gereksiz ses ve kelimeler kullanmayınız. Konuşma sırasında “hım, eee, ıı” gibi sesleri veya “işte, hani, yani, şey, mesela, atıyorum” vb. kelimeleri gereksiz yere ve dinleyiciyi rahatsız edecek düzeyde kullanmaktan kaçınınız. Sunumunuzda beden dilini doğru ve etkili biçimde kullanmanız gerekir. Sunumun içeriğine ve hitap ettiği kitleye uygun jest ve mimikler kullanmak, dinleyici ile göz teması kurmak, heyecanı kontrol etmek, dış görünümü ve kıyafeti konuşma yapılacak ortama göre ayarlamak için gerekli hazırlıkları yapınız. Doğal olmaya çalışınız. Kollarınızı önde ya da arkada kavuşturmayınız. Ellerinizi ceplerinize sokmayınız. Bileklerinizi kilitlemeyiniz. Sahnede dinleyicilerle birbirinizi rahatlıkla görebileceğiniz bir noktada durunuz. Konuşma kürsüsü varsa kürsünün arkasında durmayınız. Sahnede belli bir yerde sürekli durmayınız. Önemli bir şey söyleyeceğiniz zaman dinleyicilerden bir kısmına birkaç adım yaklaşınız, konuyu değiştirirken ya da sessiz kalacağınız anlarda ise birkaç adım geri gidiniz. Sunum bitince katılımcılardan soru alacaksanız sunumunuzun sonunda soru-cevap bölümüne yer veriniz.

Sunuma etkili bir başlangıç yapmak için içeriğe uygun soru sorma, şiir okuma; fıkra, hikâye, anı anlatma gibi tekniklerden yararlanabilirsiniz. Sunum sırasında önemli noktaları vurgulayan ve konuşmayı takip etmeyi kolaylaştıran ifadelere yer veriniz. Slaytların önemli noktalarını vurgulamak ve dinleyicilerin ilgisini canlı tutmak için çeşitli geçiş ifadelerini (bundan dolayı, özellikle, kısacası vb.) kullanmaya çalışınız. Slaytlar arasında, sunum akışını ve o an sunumda nerede olduğunuzu yeri geldikçe dinleyicilere hatırlatınız.

Sunum sırasında süreyi verimli kullanınız. Bir sunumda dinleyicinin dikkati en fazla 10 dakika sürer. Sunumunuz bu sürenin dışına çıkıyorsa konuşmanızı dinleyicinin ilgisini canlı tutacak şekilde planlamalısınız. Dinleyiciye odaklanıp dinleyici ile göz teması sağlayınız. Elinizdeki notlara, slaytlara bakmayınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Yaşamımıza yeni girmiş teknolojik terimler üzerine bir sunum hazırlayınız. Bu sunumda terimlerin yazılış ve telaffuzları ile ilgili hususlara ayrıca yer veriniz.

Konuşmanızı etkili biçimde sonlandırınız. Sunumun genel iletisini, konuşmanın sonunda tekrar vurgulayınız.

1. ÜNİTENİN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki cümleleri uygun kelimelerle tamamlayınız.

1. "*Ali Şir Nevaî*'nin 15. yüzyılda yazdığı *Muhakemetü'l-Lügateyn* adlı eseri de Türkçe ve Farsçayı karşılaştıran bir eserdir. " cümlesi herkes için geçerli olduğundan .... bir yargıdır.

2. "Adalet" değeri için "Adalet, Güneş'tir; geri kalan ne varsa onun etrafında döner." şeklinde yapılacak bir değerlendirme yorum içerdiği için bu cümlede .... söz konusudur.

3. Türkçe Sözlük'te öz denetim "Daha önemli bir amaca ulaşabilmek için kişinin tepkilerini, davranışlarını veya başka amaca yönelme eğilimini denetleyip kısıtlaması, otokontrol" biçiminde tanımlanarak .... bilimine göre açıklama yapılmıştır.

4. Aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığına .... denir.

5. "Dün gece yarısına kadar <u>Peyami Safa</u> okudum." cümlesinde altı çizili sözde .... vardır.

B. Aşağıda numara ve harfle verilen ilgili terim ve kavramları eşleştiriniz.

1. mecaz
2. Kıpçak
3. Zemahşerî
4. Yakutça
5. *Kamus-ı Türkî*
6. düzeltme işareti
7. organizasyon
8. *Lehçe-i Osmanî*

a. Ahmet Vefik Paşa
b. lehçe
c. düzenleme
ç. değişmece
d. *Mukaddimetü'l-Edep*
e. şapka
f. Muallim Naci
g. Kuman
ğ. Şemsettin Sami

C. Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız.

1. (...) Pek çok kavramı ifade eden kelimeler dillerde zamanla ortaya çıkmaktadır, hatta ihtiyaçların bir kısmı başka dillerden ödünçleme ile karşılanmaktadır; özellikle teknolojik gelişmelerin hızlı yaşandığı ve bilginin hızlı yayıldığı dönemde teknolojinin ve ekonominin getirdiği zenginlik ve güç, toplumlara ve dile hâkimiyet getirmektedir.

2. (...) Türk dilinin zamanının koşullarına göre oluşturulmuş ilk sözlüğü olan *Divanü Lügati't-Türk*'te 13. yüzyıldaki çeşitli Türk topluluklarının söz varlıkları, örnek metinlerle ele alınmıştır.

3. (...) Tanzimat Dönemi'nde Şemsettin Sami, Ahmet Vefik Paşa, Muallim Naci gibi sanatçılar sözlük çalışmaları yaparak dile karşı duyarlılıklarını göstermişlerdir.

4. (...) Bir sunumda konuyu destekleyecek ve örnekleyecek grafik, karikatür, animasyon, video, müzik gibi görsel ve işitsel ögelere fazlaca yer verilmeli; yazıdan elden geldiğince uzak durulmalıdır.

5. (...) Felsefe ile ilgili kimi düşünce yöntemlerinin dinî metinlerde, trajedilerde, efsanelerde bulunması ve 20. yüzyılda felsefi roman türünün ortaya çıkması dikkate alınacak olursa felsefe ile edebiyat arasında bir ilişki vardır denebilir.

6. (...) Kendisiyle ilgili örnek ve açıklama verilecek cümlenin sonuna iki nokta işareti konur.

Ç. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. *Divanü Lugati't-Türk* hakkında bilgi veriniz.
2. Edebiyatın psikolojiye katkıları nelerdir? Açıklayınız.
3. Felsefe ve edebiyat arasındaki ilişkiyi açıklayan bir paragraf yazınız.

D. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Değerlerin işlevleri en etkili şekilde toplumların çözülme (I) ve bunalım dönemlerinde ortaya çıkar. Bu süreçte ailenin, dayanışmanın, dostluğun, arkadaşlığın önemini vurgulayan değerler daha çok önem kazanır. Bu tespitten (II) hareketle değerlerin toplumsal yapıdaki özellikleri ve işlevleri şöyle bir örnekle somutlaştırılabilir: Bir binanın yapımında kullanılan demir, kum, kireç gibi malzemeleri (III) bir arada tutan çimento ne kadar gerekli ve önemli ise toplumsal kurumların anlaşılmasında, işleyişinde ve varlığını sürdürmesinde de sosyal değerler o kadar gerekli ve önemlidir (IV). Örneğin iyilik, doğruluk, şefkat, sadakat, vefa gibi manevi değerlere saygı toplumsal yapının ve sosyal ilişkilerin temel bağlarıdır (V). Bu ve benzeri manevi değerler toplumsal hayatta yaşamayı anlamlı kılar.

   Bu parçada numaralanmış kelimelerden hangi ikisi mecaz (değişmece) anlamda kullanılmıştır?

   A) I. ve II. B) I. ve V. C) II. ve IV. D) III. ve V. E) IV. ve V.

2. Edebiyat sanatı ile edebiyat bilimini psikoloji üç yönden etkilemiş görünmektedir ( ) edebî metinleri ortaya çıkaran yazarın psikolojisi ( ) edebî metinlere hâkim olan genel psikoloji ( ) edebiyat biliminin edebî eseri değerlendirirken başvurduğu yollardan biri olarak psikoloji ( )

   Bu cümlede ayraçlarla boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri getirilir?

   A) (;) (,) (,) (.) B) (:) (,) (,) (…) C) (:) (,) (,) (.)
   D) (:) (,) (;) (.) E) (:) (;) (,) (…)

3. Yazar, masanın başına oturup yazmağa (I) başladığı andan itibaren artık bilinç altı (II) okyanusundan bilinç kıyılarına malzeme taşıyan bir aracı olmakla kalmayıp aynı zamanda görünür Dünya'ya (III) çoğu insanın ulaşmaya cesaret edemeyeceği bilinç dışı (IV) alanlardan da ciddi veriler taşır. Bu yönüyle bakıldığında yazarın varlığı bizi doğrudan edebiyat psikolojisinin temellerini irdeleme ve oluşturmaya sevkeder (V).

   Bu parçada numaralanmış kelimelerden hangisinin yazımı doğrudur?

   A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

4. Felsefe ve edebiyat, insanın kendi varoluşunu açığa vurduğu iki farklı etkinlik alanıdır. Felsefe; varlık, bilgi ve değerler hakkında toplu bir görüş, bütünlüklü bir bilgi elde etme amacı güder. Dil ile bütünleşmiş kavramsal örgü, felsefenin bizzat kendisini oluşturur. Felsefi etkinlik, bir kültür bütünlüğünde ve o kültürün diliyle hayat bulur. Diğer taraftan edebiyat ise genellikle sanatsal güzelliğe sahip olduğu iddia edilebilen yazılı eserlerin bir bölümü olarak tanımlanabilir. Edebiyat, yazılı eserlere ilişkin bir sanat türüdür. O, yaşamlarımızın aynasıdır. Yaşamlarımızla ilgili konuların tümü edebiyatın konu ya da ögeleri olabilir. Felsefenin ve edebiyatın birbirilerinden farklı alanlar olmalarına rağmen kesiştikleri noktalar da vardır.

Bu parçada geçen "yaşamların aynası" **sözüyle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Hayatın gerçeğini yansıtmak

B) Hayata her açıdan yön vermek

C) Hayatın sorunlarına çözüm üretmek

D) Hayata enerji vermek

E) Hayatın götürüsü ve getirisi arasında denge kurmak

5. Dil, insan topluluklarına millet olma bilincini kazandıran en önemli araçlardan biridir. Canlı bir varlık olduğu için dil, zaman içinde değişmeye ve gelişmeye de açıktır. Bu değişmenin sancılı geçmemesi için dilin anlama ve anlatma imkânlarını sağlayan kelimelerin tümünü içinde barındıran sözlüklerin oluşturulması gerekir. Oluşturulan sözlüklerin dile sağladıkları yararların başında dildeki kelimelerin anlamlarını kayıt altına alması ve bu kelimelerin yanlış kullanılmasının önüne geçmesi gelmektedir.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisine örnek verilemez?

A) Yakın anlamlı kelimelerle oluşan ikilemeye

B) Deyim özelliğine sahip kelime grubuna

C) Somut anlam özelliğine sahip kelimeye

D) Mecaz anlamda kullanılmış birden fazla kelimeye

E) Temel anlamda kullanılmış birden fazla kelimeye

6. Bir dili konuşan topluluk, gereksinim duydukça dil de değişir. Sadece ölü diller değişmez. Teknolojik transfer yaptığınız ürünleri adlandıramadığınız sürece, ürünün orijinal ismini kullanmak zorunda kalırsınız. Dilde değişmeyi engelleyen sistemler, şimdiye kadar bulunamamıştır. Bir dilde değişim, kelime transferi ile başlar; ses yapınızı etkiler ve daha sonra dilin bütün unsurlarını kapsar.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada verilmek istenen iletiye örnek verilemez?

A) Hamburger B) Krem C) Telefon

D) Televizyon E) Yoğurt

7. I. *Lehçe-i Osmanî*

II. *Lügat-i Naci*

III. *Kamus-ı Türkî*

IV. *Şecere-i Türkî*

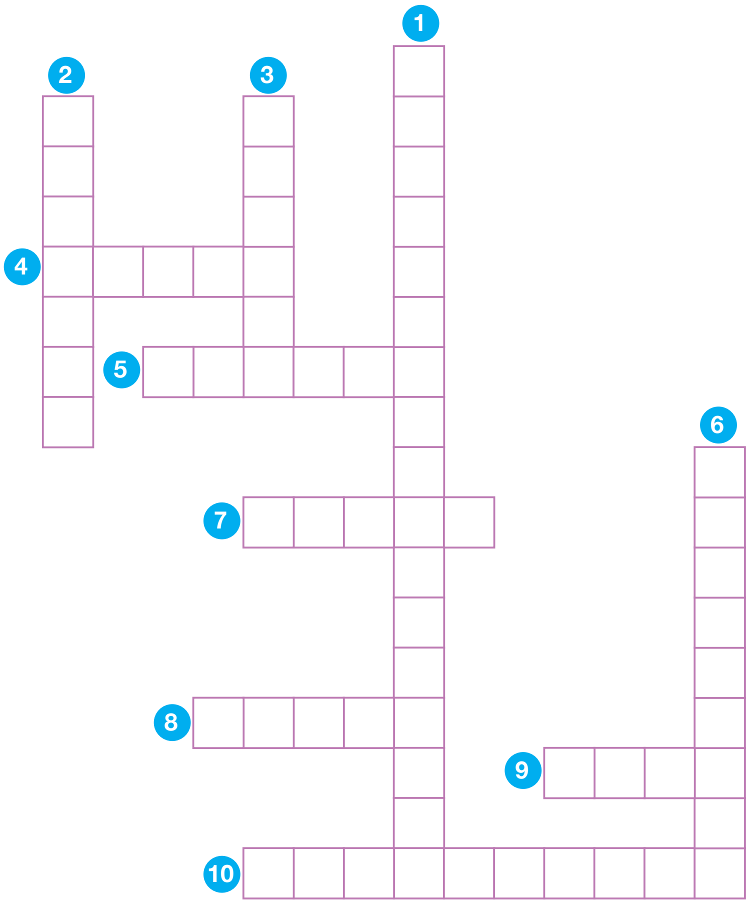
V. *Kamusu'l- A'lam*

Yukarıda verilen sözlüklerden hangi ikisi Şemsettin Sami'ye aittir?

A) I. ve II. B) I. ve V. C) II. ve III. D) III. ve V. E) IV. ve V.

E. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan sözlüğümüz.
2. Varlığın ve bilginin bilimsel olarak araştırılması.
3. “Yaşamımızdaki temel kıriter, her zaman mücadele etmek olmalı; aklınız da size kılavuz olmalı.” cümlesinde yazımı yanlış olan kelimenin doğru yazımı.
4. Saydam bir yüzeye alınmış, belirli programlarla hazırlanmış, eğitim öğretimde kullanılan saydam görüntü.
5. Cümlede eş görevli kelimeleri birbirinden ayırmak için kullanılan noktalama işareti.
6. Ruh bilimi.
7. “Bütün gün evde oturmaktan patladık, biraz dışarı çıkalım.” cümlesinde altı çizili kelimenin gösterdiği anlamsal özellik.
8. Sözlük kelimesinin eş anlamlısı.
9. “Uçlanmak (vermek) , papel (para) , tüymek (kaçmak) , çakmak (sınıfta kalmak veya anlamak)” gibi kelimelerin anlamsal yönden kullanım özelliklerini belirtmek için kullanılan terim.
10. Kişide görülen önemli uyumsuzlukları önleme, teşhis ve tedavi etmeyle uğraşan uzmanlık dalı.

Sevgili öğrenciler, daha fazla soru çözmek isterseniz “https://odsgm.meb.gov.tr/kurslar” adresinden konuyla ilgili sorulara ulaşabilirsiniz.

1. Dönem

Ünite Süresi: 6 Hafta

2. ÜNİTE

HİKÂYE

HİKÂYE ÜNİTESİNİN KONULARI

A. OKUMA ÇALIŞMALARI

1. 1960 sonrası dönemde hikâye
2. Küçürek (minimal) hikâye
3. Yazım ve noktalama çalışmaları
4. Kelimede anlam ile ilgili çalışmalar

B. YAZMA ÇALIŞMALARI

1. İncelenen hikâyelerde bulunan tekniklerden en az ikisini kullanarak bir hikâye yazma
2. Küçürek hikâye yazma

C. SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

1. İncelenen ya da seçilen bir hikâyeyi dramatize etme
2. Bir hikâyecinin hayatını ve eserlerini tanıtan bir sunum hazırlama

Bu ünitedeki kazanımların pekiştirilmesi için okulunuzun zümre öğretmenlerinin kararları doğrultusunda Cumhuriyet Dönemi'nden bir hikâye kitabı okuyunuz.

OKUMA ÇALIŞMALARI

Metne Hazırlık

1. Türk sinemasında köyden kente göçü konu edinen filmleri araştırınız. Bu filmlerden sınıf ortamında izlenmeye uygun birisini öğretmeninizle tespit ediniz. Filmi sınıfınızda etkileşimli tahtadan izleyiniz ve eleştiriniz.

2. Göçün insan ve toplum yaşamına olumsuz etkileri üzerine sınıfınızda kısa tartışmalar yapınız.

1. Metin

İKİNDİYİ KILMAK

Zil çaldı...

Dışarı çıkıyorum, çocuklarda bir bağırış, bir gürültü. Öğretmen odasından paltomu alıyorum, kafamda ikindiyi kılmak, kapıda müdürle karşılaşıyoruz:

— Recai Bey! Şu evrakları geçerken belediyeye bıraksanız. Yahu hâlâ müstahdem kadrosu bekliyoruz. Belki yüz kere yazdık yukarıya.

— Yukarıyı boşverin müdür bey, romatizmalarınız nasıl?

— Sorma azizim, akşam olmuyor mu? Yatağa girmiyor muyum?

— Neyse ki yağmur var ama henüz soğuklar bastırmadı. Reis beye bir diyeceğiniz var mı?

— Makamında olacağını zannetmem, malûm seçimler...

— Tabiî seçimler... Evet, hoşçakalın öyleyse...

— İyi günler Recai Bey, yarın veli toplantısı var, unutmayın da...

— Biliyorum efendim...

Yağmur sıkıştırıyor, sokaklar çamur. Bir şemsiye bile alamadık. Ayakkabılar da su çekiyor. Yahu sahi be bir şemsiye bile alamadık. Bu yağmurun sonu ayaza çeker, Sümer'den bir postal uyduraydık.

— Oooo, Recai Bey, hangi rüzgâr attı, şükür görüştürene!..

— Aleykümselâm Şükrü Bey, Reis'e baktımdı.

— Bırakın şimdi canım, çay mı, kahve mi?

— Vallahi oturmayacağım, işim acele, şu evrakları bırakıp çı...

— Namussuzum bırakmam. Kırk yılın bir başı. Ganiii.

Bir taraftan zile basıyor, çaylar geliyor içiyoruz. Nasıl da oturdum kaldım. Kafamda ikindiyi kılmak...

— Aysel var ya, Aysel. Canım sizin tarihçi...

— Sen bırak Aysel'i şimdi, kömür karnesi var mı?

— Aaaa, sahi yahu, dur sen şimdi. Ganiii...

Gani geliyor, beraber dördüncü kata çıkıyoruz, bir kuyruk, bir kalabalık. İten, kakan, bağıran. Dağıtımın yapıldığı kapıyı iri kıyım iki zabıta memuru tutmuş. Gani zor-belâ kalabalığı yarıp geçiyor. Biraz sonra kan-ter içinde geliyor, kulağıma eğilerek: "Rıza Bey, biraz beklesin diyor, hani ya kalabalık arasında". "Peki" diyorum ve biraz beklemeye başlıyorum. Kafamda ikindiyi kılmak. Duvar saatine bakıyorum,

kafamda ikindiyi kılmak. Evdeki soba, karım, çocuklar, odun-kömür komisyoncularının cana yakın suratları. Kömür karnesi diye bir şey? Bugün almasam, yarın dersim var. Ertesi gün dersim var, daha ertesi cumartesi, pazar... Evet, kömür karnesi... Çıkıyorum.

Necati ile Çınaraltı'ndaki kahvede buluşacağız. Yaz geldi geçti, oturup bir çay içemedik. Beyazıt Camii'nde ikindiyi... Kömür karnesi, yahut neyse... Salkım saçak bir minibüs geliyor...

— Fatih'den, boş araba Beyazzzzıt...

Arabaya sıkışıyoruz. Bir yerde trafik sıkışıyor, yahut lastik patlıyor iniyoruz. Başka bir kuyruğa geçiyoruz. Yağmur bastırıyor. Otobüs geliyor. Kuyruk muyruk dağılıyor, herkes kapıya saldırıyor. Otobüse sıkışıyoruz. Yeniden trafik sıkışıyor. Dakikada bir metre ilerliyoruz. Yolculardan bazıları iniyor, ben de iniyorum. Bu sefer yağmur sıkıştırıyor. Gelen geçen arabalar, derken yağmura rağmen takılıp kaldığım bir levha: Dana 50, koyun 60... Tanzim satış kuyruğu. Bizim mahallede et 90 lira. Arada var 30 lira. Kendimi kuyrukta buluyorum. Kafamda ikindiyi kılmak. Omzuma bir el dokunuyor, dönüyorum. Aaaa Kâmil. Bizim Kâmil... Sarılıp öpüşüyoruz, seviniyorum.

— Zaman nasıl geçiyor yahu, ne kadar oluyor görüşmeyeli, eee, ne var ne yok?

— Hiç n'olsun, arayıp sormazsın ki!..

— Ne oldu, bir şey mi var?

— İhsan Amca vefat etti!..

— Demeee!..

Başımdan aşağı kaynar su dökülüyor. Kaç zamandır hasta idi. Güya gidip elini öpecektik. Olmadı gidemedik... Demek son bir defa...

— Bayramda da gelmediniz. Babam diyor ki...

— Ne desen haklısın Kâmilciğim. Allah rahmet eylesin. Rahmetli babamın arkadaşı, hısımdan akrabadan yakındı. Anamın hastalığında köyden sırtlayıp üç saat ötede istasyona indirmişti. İhsan Amca ha... Bize yaptığı iyilikleri buradan dizsen Fizan'a gider. Son bir defa gidip elini bile öpemedik. Biz adamlıktan çıktık. Kâmil, temelli çıktık.

— Hayriye Teyze çok perişandı. Geleni gideni hiç yok koca İstanbul'da. Babam olmasaydı cenaze ortada kalıyordu. Neyse ki o gün işe gitmemişti. İzinliydi. Allah'tan işte, yoksa kim kime...

Gözlerim kararıyor... İhsan Amca!.. Odunumuza varıncaya kadar taşımıştı. "Nurettin gardaşımın yadigârları" derdi bize, kınalı şekerler getirirdi. Ne hastalığında el uzatabildik, ne ölümünde. Yahu ne iştir...

— İlerleyelim beyler. (...)

— İşimiz var, sohbethane mi burası.

Şöyle bir döndüm!...

Döndüm işte o kadar. Bir sürü gözü kanlı adam. Benim de gözlerim kanlı olmalı. Ellerinde sıkıştırılmış fileleri ile iki yüz elli gramlık koyun kıyması almak için saatlerdir kuyrukta bekleşen insanlar.

— Hayriye Teyze bir haftadır hastahanede.

— Tabiî. Çökmüştür. İhsan Amca tek dayanağıydı. Oğlanlar evlenip ayrıldıktan sonra o küçücük evde. Ne yapar şimdi zavallı kadın. Demek amcam çok darıldı bize.

Yarımşar kilo dana kıyması alıp çıkıyoruz...

— Ne tarafa Kâmil? Şöyle bir oturup iki satır konuşacak bir yer...

— Tahtakale'ye gidiyorum. O tarafta bir yerde ucuz pamuk satıyorlar da. Süleyman eniştemin bir oğlu oldu, hâlâ çocuğa yorgan yapamadılar.

— Allah, Allah! Süleyman baba oldu demek. Hay Allah! Ne zaman?

— Bir aya yakın.

— Peki, Kadriye nasıl? Sevinmiştir oğlan doğurdu diye.

— Sevindi ya, bu dördüncü. Recai abim bizi hiç aramaz sormaz diyor.

— Der, der. Ne dese haklı, dünyayı unuttuk biz. –İkindiyi kılmak yine kafamda– Peki... Amcamın, yengemin ellerinden öperim. İnşallah geleceğiz, şöyle havalar açsın bir. Pazar günü falan, muhakkak...

Demek İhsan Amca... Güneş buluttan bir çıkıp kayboluyor. Etraf kalabalıklaşıyor. Ayaklarım vıcık vıcık. Birine saati soruyorum. Başım döner gibi oluyor. Öğleyin bir şey yemediğimi hatırlıyorum. Daha doğrusu simitçilerin sesleri, lahmacun, sandviç sepetleri... Bir simit alayım hemencecik derken, birden ne olduğunu anlamaya kalmadan onüç ondört yaşlarında bir çocuk.

— Abicim, kurban olayım kurtar beni!

Yahu nedir diyemeden, çam yarması bir adam, bet beniz atmış çocuğu çekip almaya çalışıyor pardesümün eteklerinden. Etrafımızda derakap bir insan kalabalığı...

— Çekil be adam aradan. (...)

Gayrı ihtiyari, çocuğu arkama saklıyorum. Kalabalık öylecene seyrediyor. Bir o yana, bir bu yana koşuşturuyoruz. Adam saldırıyor sille tokat.

— Yahu bırak, çocuk işte, el kadar sabi.

Adam beni duymuyor. Arada tokatlar yiyorum. Korna, düdük, polis işe karışıyor. Adamla çocuğu yaka paça arabaya götürüyorlar. Beni de... Neyse ki karakol yakın. İkindiyi kılmak kafamda mıh gibi şimdi.

Zil çalıyor...

Komiser üstüne başına çeki düzen verip içeri odaya giriyor. Yerine başka bir görevli oturuyor.

— Nüfus kâğıdın...

Aranıyorum. Ceket cepleri, pardesünün cepleri, pantolonun arka cepleri. Yok... Ter basıyor. Birden öğretmen kimlik cüzdanımı çıkarıp uzatıyorum. Arasından bir kâğıt düşüyor. Eğilip alıyorum. Elektrik parası. İkinci ihbarname son gün. Gözlerim saat ararken ellerim korka korka cüzdanıma gidiyor...

Nefes nefese Beyazıt'taki elektrik idaresindeyim. Yani yeni bir kuyruktayım. Beyazıt Camii'nden ezan sesi geliyor, tam bu sırada ödeme sırası bana geliyor. Tahsildarın yüzüne dik dik bakıyorum. Aç midemin gurultusunu saygılı bir geğirti ile boşaltıyorum. Parayı ödemiyorum. Ağır ağır kuyruktan çıkıyorum. İnsanlar okunan akşam ezanını fark etmeyerek Çarşıkapı'dan, Kapalıçarşı'dan boşalıyor. Oluk oluk minibüs, otobüs kuyruklarına koşuyorlar. Ellerinde akşam simidi taşıyorlar. Yağmurla yarışıyorlar. Şemsiyesiz insanlar sizi...

Elektrikleri kesecekler. Kessinler. Mum alacağım. Cerrahpaşa'ya yaya yürüyeceğim. Kafamın şimdi münzevi bir köşesine boynu bükük çekilmiş duran –ikindiyi kılmak– fikriyatının peşine –Ya hamiyetsiz olaydım, ya param olsa idi– mısrasını ekleyip hastane kapısına dayanacağım. Ziller çalınmış, kapılar kapanmış olsa da, Hayriye Teyze'yi göreceğim. Elini öpeceğim.

Mustafa Kutlu

Yokuşa Akan Sular

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

derakap : Aceleci.
ihbarname : Haber verme kâğıdı, bildirim, ihbariye.
münzevi : Topluluktan kaçan, yalnız başına kalmayı seven.
müstahdem : Hizmetli.
sabi : Küçük çocuk.
tanzim : 1. Sıraya koyma, sıralama. 2. Düzenleme, düzen verme, yoluna koyma.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

İkindiyi Kılmak adlı metin, Mustafa Kutlu'nun 1979 yılında yayımladığı *Yokuşa Akan Sular* kitabından alınmıştır. Bu kitapta yazar, Anadolu'dan İstanbul'a göç eden insanların kent yaşamına tutunma çabalarını, değişen değer yargılarını, kent yaşamı karşısında yaşadıkları ruhsal sarsıntılarını ele almıştır.

1960 yılından itibaren edebiyatımızda hikâye türünde önemli başarılar elde edilmiştir. Yazarların bazıları toplumcu çizgide, bazıları bireysel duyarlılıkla, bazıları da dinî ve millî duyarlılığa dayalı bir anlayışla eser vermiştir. Yazarlar modernizm ve postmodernizm gibi yönelimlerin de etkisiyle anlatım olanakları ve teknikleri açısından hikâye türünün gelişimine katkı sağlamışlardır. 1960'lı yıllarda ülkedeki siyasal ve sosyal olaylar ve bu olaylar karşısında halkın durumu eserlere yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde Leyla Erbil, Demir Özlü, Demirtaş Ceyhun, Erdal Öz, Bilge Karasu, Dursun Akçam, Orhan Duru, Necati Cumalı, Mehmet Seyda, Talip Apaydın, Sevgi Soysal, Ferit Edgü, Yusuf Atılgan, Bekir Yıldız gibi yazarlar eserler vermiştir. 1970'li yıllardan itibaren yazarlar siyasal, toplumsal ve günlük konuları eserlerinde ele almışlardır. Muzaffer İzgü, Füruzan, Gülten Dayıoğlu,Tomris Uyar, Adalet Ağaoğlu, Pınar Kür, Nazlı Eray eserleriyle öne çıkan yazarlardır. 1980'den itibaren de sıradan insanın yaşam mücadelesi, kadının Türk toplumundaki yeri ve çocuklar eserlerde ele alınmıştır. 1990'lı yıllardan itibaren ise bireyi merkeze alan hikâyeler yazılmaya başlanmıştır. Son dönem Türk hikâyeciliğine Nedim Gürsel, Feyza Hepçilingirler, Mustafa Kutlu, Rasim Özdenören, Hulki Aktunç, Sevgi Özel, Nazan Bekiroğlu gibi birçok sanatçı örnek verilebilir.

Postmodernizm, Batı edebiyatında bir kavram olarak 1950'li yıllarda görülmeye başlanmış; Türk edebiyatını da 1970'lerden itibaren etkilemeye başlamıştır. Postmodernistler kendilerinden önceki edebiyat geleneğine karşı çıkmışlar, eserin biçimsel özelliklerini önemsemeye başlamışlardır. Bir eserde anlatılan şeyi değil anlatımı önemsemişlerdir. Bu nedenle "Nasıl anlatırım?" sorusundan hareketle yeni anlatım tekniklerini kullanmışlardır. **Metinler arasılık** da bu anlatım tekniklerinden biridir. Metinler arasılık, bir metin içinde diğer metinlerle ya da müzik, resim, teoloji gibi alanlarla kurulan ilişkiye dayalıdır. Çeşitli metinlerin bir metin içinde kullanılmasıyla oluşur. Örneğin bir roman yazarı eserinde halk hikâyesinden, kutsal metinden, fabldan ya da başka bir yazarın romanından, hikâyesinden yararlanabilir. Metinler arasılık postmodern edebiyatın temel anlatım biçimlerinden biridir. Bir metinde okurun bu anlatım tekniğini belirlemesi için iyi bir kültür birikimine sahip olması gerekir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki altı çizili kelimelerin anlamını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten kontrol ediniz. Kelimeleri birer cümlede kullanarak defterinize yazınız.

- "Ya hamiyetsiz olaydım, ya param olsa idi."
- "Makamında olacağını zannetmem, malûm seçimler."

2. *İkindiyi Kılmak* adlı metnin temasını ve konusunu belirleyiniz.

3. Okuduğunuz hikâyedeki temel çatışmayı ve bu çatışma etrafında yer alan diğer çatışmaları tespit ediniz.

4. Değerlerine bağlı şekilde yaşamak isteyen insanların kentlerde yaşadıkları sorunlara metinden örnekler gösteriniz. Bunları değerlendiriniz.

5. Sizce de kent yaşamı, insanın manevi değerlerini yitirmesine yol açıyor mu? Düşüncelerinizi belirtiniz.

6. *İkindiyi Kılmak* metnindeki olay örgüsünü defterinize şema şeklinde çiziniz. Olayların birbirileriyle ilişkisini ve sıralanışını değerlendiriniz.

7. Okuduğunuz metindeki Recai Bey adlı şahsın özellikleri ile ilgili aşağıdaki tabloyu doldurunuz. Soruları cevaplayınız.

Recai Bey'in Olay Akışını Etkileyen Özellikleri	
Fiziksel Özellikler	....
Psikolojik Özellikler	....
Ahlaki Özellikler	....
Karakter Özellikleri	....
Toplumsal Statü	....

a. Recai Bey tip midir yoksa karakter midir?

b. Recai Bey tarihsel bir kişilik midir yoksa gerçek bir kişilik midir?

c. Sahip olduğu değerler ile yaşam kaygıları arasında kalan hikâye kahramanının durumunu nasıl değerlendirirsiniz?

8. Okuduğunuz metinde zaman hızlı gelişen, mekân da sürekli değişen bir özellikte verilmiştir. Bu durumun kahramanın ruh hâli üzerinde etkisi var mıdır? Yazarın böyle bir tekniği kullanmasını değerlendiriniz.

9. Bu hikâyede Mehmet Âkif Ersoy'un *Seyfi Baba* adlı manzum hikâyesindeki "Ya hamiyetsiz olaydım, ya param olsa idi." mısrasına niçin yer verildiğini değerlendiriniz. Bunun metne katkısı hakkında çıkarımda bulununuz.

10. Recai Bey, günlük hayat mücadelesi içerisinde ibadetlerini bir an için ihmal etmiştir. Ancak Recai Bey, inançlarının gereğini yerine getiremediği için iç huzursuzluk da yaşamaktadır. Siz, benzer durumları yaşadınız mı? Böylesi durumlarda siz neler hissederdiniz? Düşüncelerinizi belirtiniz.

11. Yazar, metinde kısa cümlelere sıklıkla yer vermiştir. Bu tür cümlelere metinden örnekler gösteriniz. Bu tür cümlelerin kullanımının modern kentteki koşuşturmayla ilişkisini kurunuz.

12. Okuduğunuz hikâyede deyimlere ve atasözlerine örnekler bulunuz. Metindeki deyim ve atasözü kullanımının oranını tespit ediniz. Bu durumu yazarın dil ve anlatım özellikleri açısından değerlendiriniz.

Sınıf Dışı Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyunuz. *İkindiyi Kılmak* metninden, bu metinde ortaya konan tespitleri destekleyecek çıkarımlarda bulununuz.

"1970'li yıllardan sonra köyden, Anadolu'dan kente, İstanbul'a yapılan yoğun göçler, birçok sorunu beraberinde getirir. (…) Kırsal toplumlarda daha sakin, daha samimi bir hava varken kent hayatı kültürel açıdan karmaşık ve mesafeli ilişkilerin hâkim olduğu bir yapıya sahiptir. Bu nedenle Anadolu'dan İstanbul'a göçenler, uzun süre kent hayatına uyum sağlayamaz; birçok kişi kimlik bunalımı yaşar. Göçmenlerden bazıları kente taşıdığı yerel kültürünü korumaya çalışırken bazıları da kent kültürüne eklenmeye çalışır. Her iki durum da kültürel çatışmaya ve kimlik bunalımına yol açar, değişime karşı direnen de değişme yolunda ilerleyen de çoğunlukla mutsuzdur. Yükselen ekonomik seviye ve değişen çevreyle birlikte hayata bakış, hayattan beklenti de değişir. Maddi geliri yükselenler gecekonduları terk edip daha seçkin tabakanın oturduğu semt ya da mekânlara taşınırlar. Ancak mekâna uyum zaman alır, bu mekânlarda zihniyet çatışmaları yaşanır. Bütün bu sosyolojik tespitler taşra Anadolu'dan büyük şehre İstanbul'a taşınanların her yönüyle zor bir hayat mücadelesi verdiklerini gösterir."

Mehmet Güneş

1970'lerde Türk Toplumundaki Sosyal Değişimin Yokuşa Akan Sular Hikâyesindeki Akisleri

Yazar Hakkında Bilgi

MUSTAFA KUTLU (1947- ….) , günümüz yazar ve sanatçılarındandır. İslami duyarlılıkla öyküler yazmıştır. Eserlerinde kentleşmeyi ve sosyal değişmeyi irdeleyen, toplumsal sorunlar karşısında hassas bir yazardır. Edebiyat öğretmenliği, dergi yöneticiliği, ansiklopedi yazarlığı, gazetecilik ve televizyon programcılığı da yapmıştır. Öykülerinin yanı sıra deneme ve inceleme çalışmaları da vardır.

Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Ortadaki Adam, Gönül İşi, Yokuşa Akan Sular, Yoksulluk İçimizde, Ya Tahammül ya Sefer, Bu Böyledir, Hüzün ve Tesadüf, Uzun Hikâye, Tufandan Önce* **(hikâye)**; *Şehir Mektupları, Akasya ve Mandolin, Yoksulluk Kitabı* **(deneme)**; *Sait Faik'in Hikâye Dünyası, Sabahattin Ali* **(inceleme)**…

Metne Hazırlık

1. Talikacılık hakkında araştırma yapınız. Geçmişten geleceğe yaşayan kültür mirasımız açısından bu zanaatın Türkiye Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanteri'ne dâhil edilmesi hakkında arkadaşlarınızı bilgilendiriniz.

2. Adalet Ağaoğlu'a ait *Karanfilsiz* adlı sesli hikâyeyi Genel Ağ ortamından sınıfınızda etkileşimli tahtadan dinleyiniz.

2. Metin

KARANFİLSİZ

"İşim mi?.. Eh işte..."

Caddede, kalabalık arasında kulağıma çarpan söz, bu. Bukadarcık: İşim mi? Eh işte... Öyle, sapı kırık, taçyaprakları dökük bir ses.

Dönüp bakmadım. Kim olduğunu görmedim.

Küçük bir işmiş. Önemsiz bir iş!

Kasa yapımında çalışan kaportacı arkadaşı, sabah akşam karşısına geçip de, inatlı, sabırlı, ona bunu öğretmeye kalkana dek, önemsiz bir iş yapmakta olduğunu bilmezdi. Kendisi için önemliydi, güzeldi, iyiydi. En iyi bildiği işti.

Atlı araba, kamyon kasalarını süslüyordu. Yeşiller, sarılar, maviler, kırmızılar, akarsular, göller, dağlar ve karanfiller onun da içini süsler, günlerini güzelleştirirdi. Bu arabaları, kamyonları sürenleri de sevindiriyor olmalıydı. Yoksa, önünde neden sıraya girsinler, neden gölün içinde bir kuğusu da mutlaka olsun, desinler?

Önüne getirilen her kasa tahtasını boyardı. Çiçekler, böcekler, dantel kıvrımlarla çektiği çerçeveye bir karanfil de kendinden katardı. Dedesinin işiydi. Sonra babasının da işiydi. Dalları boyarken, göl kıyılarına sazları atarken, dedesi gecenin bir ortasında, ak donuyla çıkar gelir, denir ki hâlâ sağ, başının ucuna dikilirdi:

"Gölün şıpırtılarını unuttun. Suların salınışını unutma. Boyayı da iyi ov. Renkler sevinsin" derdi. "Baştan savma! Dolunayı suya düşürmeyi unutma!"

Gözleri çakmak çakmak ona bakardı. Hoşgörmez bakışlarına karşın, babası gibi, dedesinin de kendisiyle övündüğünü bilirdi. Dağ başlarına döne döne çıkan yolları, maviliklerde süzülen bir tepkili uçağı ikisi de akıl etmemişti. O yolların dönemeçlerini ne de yumuşak alıyor kamyon!.. Kamyon kasası üstündeki, bu yolları döne döne çıkan kamyon da çok süslüydü. Çiçek demeti gibi... Tepkili uçağın ardındaki ak çizgiyi pamuksu bulutlar böler. Böylece dereleri hevesle ovar parlatır, suları gümüşsü yansımalarla çıldırtırdı. Derken gözleri bulanır, sırtı ağrırdı. Şimdi, göz bebeklerine oturmuş bulanıklık aynı şey mi, bilinmez.

Babası, fırçayı eline verirken:

"Gönlünce yap. Başka şeye kulak asma!" demişti.

Artık babası da yok. Kasa yapımında çalışan arkadaşı ise tepesinden hiç eksik olmuyor. Ne ki "Çiçeğin göbeğini unuttun, mavinin dengesini kaçırdın." demiyor. Daha küçükken işte bu kasa yapımına girmeden önceleri; sularına, karanfillerine duyduğu hayranlık eksile eksile bitmişti. Nicedir ak kanatlarını

şişirmiş bir kuğuya coşkuyla el çırpmıyordu. “Şuraya da bir yelkenli...” demiyordu. Dudağının kıyısında aldırışsız bir gülümseme takılı oluyordu. O, önceleri de gülümsemenin, süsleme işini küçümseme demeye geldiğini bilmiyordu. Aldırmıyordu. Herbir yanı renklere, ışınlara, biçimlere batmış bulanmıştır. Boyaları kendisini savunur. Gönlünde yepyeni karanfiller uçuverir. Taçyapraklarının kıpırdanışını, sapların yumuşacık eğilişini, çağlayanların sesini değiştirir durur. Kaportacının “Cık cık cık...” deyişlerini işitmez.

Bir akşamüstü, aynı biçimde karşısına dikilmişti. O ise derenin üstüne küçük bir köprü atıyor, köprüyü ıslıklarla geçiyor. Ağzında bir türkü. Karanfillerse kulaklarının arkasına takılı. Dereyi, dolunayın sulardaki şavkını onlarla taçlandıracak. Hazırdılar. Çerçeveyi çekecek, köşelere birer de yıldız konduracak.

Kaportacı:

“Boşuna çaba!” dedi. “Boya, boya. Hepsi süs için!”

İlkin şaşırdı. Onun kasa yapımındaki yorgunluğunu şurdaki serin sularla giderdiğini, içini dışını ovup yıkadığını sanmıştı. Derken ürktü. Yüzüne bakmadı onun. Direndi. Karanfillerinden birini kulak ardından çekip resimli tahtanın üst başına kondurdu. Birini de henüz tomurcukta olanı gönlünden çıkardı, alt yana kondurdu.

Beriki kıs kıs gülüyordu. O, başını hiç kaldırmıyordu. Coşkusu yırtılır diye ürküyordu. “El değmiş coşkuya yama vurulmaz!” Dedesinin sözüydü.

Kaportacı, bir başka gelişinde:

“İş mi bu senin yaptığın?” dedi.

“Kötü mü boyuyorum? Kuğular çirkin mi? Kuşlar ölü mü?”

Yine başını kaldırmamıştı. Öteki yine güldü. Gülüşü hoyrat. Böyle, güle güle çekilip gitmişti. O da kuğuları daha ak, kanatları daha parlak yapayım derken bozdu. İlk bozuşuydu. Arkadaşı giderken: “Bizim atölyede tabancayı sıkarsın, bir saatte boyar geçersin koca bir kasayı.” demişti. Aklı buna takılı kaldı. Güneş biraz solgun doğdu. Keçi yolunun ucunda açan gül yaşlı oldu. Bir de bayrak gerekliydi. Bayrağı nereye sıkıştıracağını bilemedi. Gönlünde karanfiller. Yine hazırda. Yine ordan alınıp kulak ardına takılmayı, ordan da çekilip köşelere iliştirilmeyi bekliyor. O gün buna yüreklenemedi. Karanfilleri olduğu yerde bıraktı.

Kaportacı tanışı, bir başka gelişinde:

“Ne işe yarar bu çocuk resimleri?” dedi.

O da gönlündeki bir karanfile öfkeyle sarıldı, çekip alırken sapını kırdı. Fırçasını bir yana koydu:

“Nilüferli sularını, ayın şavkı vurmuş dağ başlarını, bitmez yolları kısa etmeye yetmez mi?

“Yolun daha kısası var.” dedi beriki de. “Araba, kamyon sahiplerinin ise zamanı dar. Bak, gittikçe azalıyorlar önünde kuyruk olmaya. Bizim atölyede çarçabuk teslim ediyoruz kasalarını. Niye beklesinler? Bu işten murat tahtayı çürütmemekse!..”

Murat, tahtayı çürütmemek ha!.. Bu kadarcık mı? Nilüferli göller hiçbir şey demek değil mi? Sapları tomurlu al al karanfiller?..

“Bu resimleri hâlâ seven sürücüler var? dedi, sesi ölgün.

Çayır çimenleri, çimenlerdeki ak kuzuları boyamaya koyuldu. Öteki yine gülmüş, yine güle güle çekilip gitmişti. O da gümüş suların aktığı ovaları daha iri karanfillerle çerçeveleyip bezedi. Sapların boynu biraz büküktü. Şaştı. O gece, eli ayağına dolanarak dört bir köşeye altın sarısı birer yarım ay kondurdu. “Gönlünce yap, başka şeye kulak asma!” Babasının sesiydi. O da başını kaldırdı, kuşkuyla baktı babasına. “Dünya gönlümüze mi kalmış baba?” diye sordu. Yanıt alamadı. Renkleri ovdu, fazla ovdu.

Kaportacı birkaç gün hiç uğramamıştı yanına. Onun da içindeki kuşku biraz yatışır gibi oldu. Gönlünde tomur tomur yeni, pembe karanfiller açtı. En pembelerini tahtaya geçirirken fes rengine boyadı. Boyarken kendini yorgun duydu. Bu kasayı bugün bitirmeliydi. Yetişmedi. Kasa resimlemede ününü duymuş biri, eski boyaları dökülmüş kasasını süsletmeye getirecekti, getirmedi. Belki yarın...

O yarın olunca, boyanacak kasa değil, yine kaportacı çıkageldi. Gün batımıydı. Dosdoğru atölyeden geliyordu. Gün boyu tam altı kasa boyadığını söyledi. Tek renk üstüne. Tabanca boyayı sıkıyorsun, vızzt, vızzt, vızzt, bir uçtan giriyor, öteki uçtan çıkıveriyorsun. (...)

Fırçanın ucu iyice titredi. Bir kuşun kanadı kırıldı. Kanat, başını alıp gitti. Onu yakalayamadı. Kulağının arkası yandı, kaşındı.

"Hem, kasa boyamak yetmez." diyordu beriki. "Kasayı yapmak da gerek."

Neden yetmezmiş, anlamıyordu. (...) Kasa yapmasını bilmiyordu. Kasaları süslemesini biliyordu. Gönlünün karanfillerini...

"Boyaları dökülmüş eski kamyon var ya? Hani adam senin şu kuşların, çiçeklerinle bezetecekti?.. Kasayı bize getirdi. En aşağı bir hafta işinden olmak istemiyormuş. Yük çekecekmiş. Resimletmektense... Biz bir günde yeşili çekip verdik. Boydan boya... Pırıl pırıl. Sevine sevine gitti. Hem de ucuz."

Ucuz ha? Hem de ucuz!

Dedesi de babası da çok silik geçtiler gözlerinin önünden. Sanki hiç yaşamadılar. Gülleri, nilüferleri hiç açtırmadılar. Sular hiç yaldızlanmadı. Tepsi gibi bir ay hiç doğmadı dağ başlarından. Sular hiç çağıldamadı.

Yokluğa karşı durdu, çimenlerde iri papatyalar açtırdı. Önündeki son kasaydı.

Yarın yenileri olur. Yeni kasalar gelir.

Gele gele gürgenden bir çeyiz sandığı geldi. İşi uzattı. Bitmesin diye, sandığı bildiği bütün renkler, biçimler, pırıltılarla donattı. Karanfiller bu kalabalık arasında yitti, gitti. Yine de bir türlü bitirmedi önündeki işi.

Caddeler, sokaklar ne kadar kalabalık. Dükkân, vitrin önleri omuz omuza insan. Yüzler pek renksiz, ışıksız, gözler pek pırıltısız.

İşim mi?.. Eh işte...

Adalet Ağaoğlu
Hadi Gidelim

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

hoyrat : Kaba, kırıcı ve hırpalayıcı.
şavk : Işık.
yaldızlamak : 1. Bir eşyayı yaldızla kaplamak, yaldız sürerek süslemek. 2. mec. Parlatmak.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, 1980 yılında yayımlanan *Hadi Gidelim* adlı kitaptan alınmıştır. Yazar, bu hikâyesinde kaybolmaya başlayan bir el sanatı üzerinden modern yaşamın olumsuz etkilerine değinmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili kelimelerin ve kelime grubunun anlamını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten kontrol ediniz. Kelimeleri ve kelime grubunu birer cümlede kullanarak defterinize yazınız.

- "Sapları tomurlu al al karanfiller."
- "Hani adam senin şu kuşların, çiçeklerinle bezetecekti?"
- "Gönlünce yap. Başka şeye kulak asma."

2. *Karanfilsiz* adlı metnin anlatıcısını ve bakış açısını belirleyiniz. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

a. Anlatıcı, kahramanı yönlendirmiş midir?
b. Anlatıcı olayları yorumlamış mıdır?
c. Anlatıcı taraflı davranmış mıdır?
ç. Metinde birden fazla anlatıcı var mıdır?
d. Metinde birden fazla bakış açısı tercih edilmiş midir?

3. Okuduğunuz hikâyede kişi kadrosu dardır. Hikâyede iki karakter vardır ve bunların adı verilmemiştir. Yazarın bu tercihlerinin metne katkıları neler olabilir? Açıklayınız.

4. Atlı arabaları ve kamyon kasalarını, çeyiz sandıklarını resimlerle süsleyen bir zanaatkâr olan ana karakter ile karakterin arkadaşı arasındaki çatışmayı açıklayınız. Bu karakterlerin günümüz yaşamında kimleri temsil ettiklerini belirleyiniz.

5. Günümüzde estetik ayrıntıları göremeyen, hissedemeyen insanlar yaşama ve geleceğe ne tür zararlar vermektedir? Düşüncelerinizi belirtiniz.

6. Dedesinden ve babasından öğrendiği mesleğini çok seven kahramanın yerine kendinizi koyarsanız neler hissedersiniz?

7. Modern yaşamda insanın yaşlandıkça saflıktan ve empati kurmaktan uzaklaşması, okuduğunuz metinde nasıl verilmiştir?

8. Anlatıcı "Emek isteyen zor işlere saygı göstermek, incelik isteyen işleri önemsemek gerekir." iletisini metinde nasıl vermiştir? Açıklayınız.

9. *Karanfilsiz* adlı hikâyeden, metnin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan örnekler gösteriniz.

10. Okuduğunuz metindeki kahramanlarda görülen tutum ve davranışları aşağıdaki tablonun üzerinde işaretleyiniz. Hangi kahramanı kendinize daha yakın bulduğunuzu belirtiniz.

	Ana Kahraman	Ana Kahramanın Arkadaşı
Ailevi sorumluluk duymak		
Alçak gönüllü olmak		
Azimli olmak		
Çalışkan olmak		
Davranışlarını kontrol etmek		
Empatiden uzak durmak		
Etik davranışa sahip olmak		
Kolaya kaçmak		
Öz güven sahibi olmak		
Tahammülsüz olmak		
Tarihsel mirasa sahip çıkmak		
Vefalı olmak		

Yazar Hakkında Bilgi

ADALET AĞAOĞLU (1929- ….), günümüz yazarlarındandır. Ankara Radyosuna dramaturgluk, radyo tiyatrosu müdürlüğü, TRT'de program uzmanlığı yapmıştır. Sanat hayatına şiirle başlamış; roman, hikâye, oyunlar yazmış ve çeviriler yapmıştır. Eserleriyle TDK Tiyatro Ödülü, Sait Faik Hikâye Armağanı, Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü, Orhan Kemal Roman Ödülü, Madaralı Roman Ödülü gibi birçok ödül almıştır.

Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Ölmeye Yatmak, Fikrimin İnce Gülü, Bir Düğün Gecesi, Yazsonu, Üç Beş Kişi, Hayır* **(roman)**; *Yüksek Gerilim, Sessizliğin İlk Sesi, Hadi Gidelim* **(hikâye)**; *Evcilik Oyunu, Çatıdaki Çatlak, Tombala, Kendini Yazan Şarkı* **(oyun)** …

Metne Hazırlık

Begonvil, Akdeniz Bölgesi'ne özgü bir bitkidir. Bu bitki gibi ülkemizdeki diğer endemik bitki ve çiçeklerle ilgili araştırma yapınız. Gerekirse okulunuzun Biyoloji Zümresi'nden yardım isteyiniz. Araştırmanızı görsel malzemelerle destekleyerek bir sunum hazırlayınız. Sunumunuzu etkileşimli tahtadan arkadaşlarınıza izletiniz. EBA'nın içerik bölümünde sunumunuzu yayımlayınız.

3. Metin

GİZ

Kendine özgü mimarisi ve begonvil çiçekleri ile ünlü Bodrum'dan bir manzara

Beni aydıran bugenviller oldu.

Öte gün, sabah açmadan uyanıp dama çıktığımda, bir iki gündür anlayamadığım duygular içindeydim. Gün, evin arkasındaki zeytinlerin üzerinde, giderek koyulaşacağını belli eden imlerle, yanından yöresinden ışıklar alarak, yaprakların arasından dumanımsı koyu pembeler salarak soluk pembe bir renk veriyordu daha. Böyle yukarıdan, dam başından bakarken, beyaz evleriyle, narenciye bahçelerinin yeşilleriyle denize inen kent, alakırçıl bir uykunun içindeydi. Deniz de öyle. Renk tutmaya çalışıyordu. Gece renginde, su renginde yayılıyordu. Karanlık iyice dağılınca bulacaktı kendini. Ben damda oturmuş, bakınıp duruyordum. Şen esen bir delikan geçiyordu damarlarımdan. Bu kentin doğasını sevdiğimi duyuyordum tüm varlığımla. Denize bakıyordum, bir boydan bir boya, ufuk çizgisine dek. Ortada, denizin kenarında bir giz dağı gibi yükselen Kale'ye bakıyordum. Işığın yıldızlanıp orada burada çizgi çizgi çakması, çakıp çakıp geçmesi miydi, horozları, yusufçukları durmadan çığırttıran? Uzak bahçelerden bizim zeytinliklere, görünmeyen uzak bir adadan denize doğru, kenti orta yerinden bölerek geçen büyük yoldan, pembe zakkumların çok olduğu uç mahallelere dek horozlar karşılıklı birbirlerine sesleniyorlardı. Gün doğumunu haber veriyorlardı. Onlar susunca hemen yusufçuklar. (Küçük bir kız, İstanbul Boğazı'na yükseklerden, büyük Yıldız Parkı'nın tepelerinden bakan, bir eski zaman kâgir evinin geniş taş penceresinin içine konan işlemeli beyaz bir minderde oturuyor. Küçücük elinin işaret parmağını, esintiye karşı konmuş testinin terleyen toprak yüzünde gezdirerek soruyordu: 'Anneanne, bu kuşlar ne diyordu?' Anneanne, kıstığı gözleriyle Boğaz'a, geçen gemilere bakıp içini çektikten sonra, beyaz başörtüsünü düzeltip yanıtlıyordu: 'İnnafe tennarike, innafe tennarike'. Bir garip ezgisi var söyleyişinin, küçük kız bayılıyor. Bir kız çocuğunun en güzel kıkırdamasıyla gülünce, anneannesi uzanıp onu öpüyordu. 'Seni maymun seni!' diyordu.) Bir ya da iki eşek anırıyordu. İlle! Bu öyle uzun sürüyordu ki... A! diyor insan elinde olmadan. Tüm bunlardan gelen miydi o duygu? Ya da gecenin geç vaktinde uykuya dalarken, içini, keskin, bıçak sıyırması bir ürpertiyle titretmiş olan muratçık ötüşünden...

Böyle bir şeydi.

Sırtımı kaşıyıp,

esneyip,

oturuyordum damda öylece.

Yanaklarımdan mı geçmişti, içimde bir yerde sızlatıcı bir aydınlanma, bir uyarılma mı olmuştu, çözememiştim. Üzerinde pek durduğum da söylenemez.

Sonra, sabah alışverişine çıktığımda,

sokağın köşesine yığılmış bugenvilleri görünce,

sonra saptığım ikinci (bu ötekinden de dar bir sokaktır) sokağın karşılıklı iki köşesinde, sonra denize inen tüm dar beyaz sokaklarda,

paslı demir kapının dibinde,

iki basamaklı taş merdivenin orada mor bugenvil yığınları.

“Bu, o!” dedim.

Ne olduğunu bilemediğimdi. Ama geldiğini sezdim.

Ne demiştim, denize inen dar sokaklar! İşte kentin tanıtımının ilk tümcesi. Beyaz, dar sokaklar. Duvarların hem içini, hem dışını, iç avluyla, dışardaki dar sokağı renklendiren, insanları sevinç içinde bırakan çılgın mor bugenviller. Yerli yabancı her yaz gezgini, onları görünce, durur, bakar, güler, sevinir. Hemen kendi dilinde ünlemler üretir. Ah! O ya! O la la! Şunu demek isterler: “Aaa aa aa! Şunlara bakın. Ay ne güzel! Tanrım bu doğa ne şaşırtıcı! Bu kente has işte bu beyaz duvarlar, bu mor çiçekler. Akdeniz bu, Akdeniz!”

Yaz olanca hızıyla sürüyor. Mahkemeler, iş izlemeleri, yatırımlar, badana boya işleri, bir iki ay sonra gelecek olan kış için yapılması gereken (hele kış, hele o! Gelmesine çok uzun yıllar var sanki) hazırlıklar, günlük yaşamdan tümüyle çıkarılmıştır. Başka çare de yoktur bu kızmış beyaz sıcağın içinde.

Yazı sürüklemek gerekir, tatil sonuna dek.

Açıkça belli olmasa bile, tatilden yorulunmuştur.

Yaz olanca hızıyla nasıl sürer?

Her zamanki gibi. Öğleye doğru sokakları dolduran kapkara olmuş yerli yabancı gezginler, gezi motorları, yeni gelen bavullar, tatili bitirip dönen bavullar, armağan incik boncuk, takı, öte beri sergileyen tezgâhlar, meydandaki açık hava lokantalarında çığırtkan, kışkırtıcı pide, sarmısak, yoğurt, mantı, döner kokuları.

Akşamları ara sokaklarda kurulan, kentin seçkinlerinin, paralı gezginlerin gittiği lokantalar, hepsi birden çalan, birbirine karışan çeşitli müzik parçaları, kalabalık kalabalık.

Kalabalık.

Bakayım kimler ayırdında bu işin diyerek, deniz kenarından meydana doğru, sallana sallana bir yürüme, bir günaydınlaşma, çocukları severek, içimden şarkılar söyleyerek, tasasız bir gezi tutturuyorum. (Güneş, sıcak, duyguları tek renkte, kendi beyaz ışığında topluyor. Tasa soluyor.)

Bakıyorum, kimsede bir değişiklik yok.

Gün, yaz günü olarak sürüp gidiyor.

Beyaz küçük keten şapkalarını giymiş, (...) sabah yürüyüşüne çıkmış emekli öğretmen (yaz gezgini elbette) hanımlar, gün boyu sürdürdükleri eleştirilerine başlamış olarak, söylene söylene geçiyorlar. Gerektiği zaman bakkalları, pazarcıları bir güzel haşlıyorlar. Uygarlık üzerine küçük söylevleri var. İlle fiş alıyorlar. Fişlerini dizi dizi cüzdanlarına yerleştiriyorlar.

Kendilerini, ince vücutlarını, sevgilerini, sevdalarını, beklentilerini, bunalımlarını, şakalaşarak, gülüşerek yaşayan gençler geçiyor her zamanki gibi.

Öğretmenlerin arkalarından bakan, büzülmüş dudaklar, kısılmış gözlerle ateş saçan nazarlarını görmüyorlar bile. Görseler anlamazlar zaten. Şaşarlar, bir olay mı var acaba diye.

Zaman değişiyor.
Gezi motorları.
denize çağrı,
yemeğe çağrı,
sıcak,
gene sıcak,
çok sıcak.
Bir yaz günü olarak gün, bir tatil kentinde nasıl olursa öyle sürüp gidiyor.
Ama ya bugenviller?
Hızla dökülmeye, köşelerde birikmeye başlayan bugenviller?
Bilge bir gülüşle sessizce gülüyorum çarşının orta yerinde. Aydım.
Yaz bitiyor akıllılar, diyorum. Bu daha ilk im. Bakın daha neler olacak.

Nezihe Meriç
Bir Kara Derin Kuyu

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

aymak : 1. Kendine gelmek. 2. Gerçeği anlamak.
aydırmak : Caydırmak, vaz geçirmek.
ayırt : Fark.
begonvil : (Metinde bugenvil) Akdeniz Bölgesi'nde yaygın görülen; beyaz, kırmızı, pembe, turuncu renklerde çiçekleri olan bir bitki.
im : İşaret.
narenciye : Turunçgiller.
nazar : Bakış, bakma, göz atma.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Giz adlı metin, Nezihe Meriç'in 1990'da Sait Faik Hikâye Armağanı'nı alan *Bir Kara Derin Kuyu* adlı kitabından alınmıştır. Bu hikâyede yazar, bir çiçeğin insana verdiği yaşama sevincini anlatmak istemiştir. Okuduğunuz hikâye, Türk edebiyatında yaşama sevincini en küçük bir şeyde bile görebilmenin heyecanını yansıtan önemli hikâyelerden biridir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinde geçen "kâgir", "yusufçuk", "zakkum" kelimelerinin anlamını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten kontrol ediniz. Kelimeleri birer cümlede kullanarak defterinize yazınız.

2. Kahramanın yaşamından bir kesit sunulan bu metnin iletisini söyleyiniz. İletiyi açık/kapalı olma açısından değerlendiriniz.

3. Okuduğunuz metnin içeriğini toplumsal ve bireysel gerçeklik açısından değerlendiriniz.

4. Nezihe Meriç'in yaz mevsimine hayranlığı ve derin bir Bodrum sevgisi vardır. Okuduğunuz metni bu açıdan değerlendirirseniz yazar hakkında neler söylersiniz?

5. Hikâyenin giriş kısmında, ele alınan olay örgüsünün sonucu anlatılarak yeni bir teknikle farklı bir anlatım sağlanmıştır. Yazarın böyle bir tekniği kullanmasının nedenini açıklayınız.

6. Okuduğunuz metin hangi hikâye türünün özelliklerini taşımaktadır? Açıklayınız.

7. *Giz* adlı metnin anlatıcısını ve bakış açısını tespit ediniz. Ana kahraman ile anlatıcı arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

8. Sizce yazar, begonvil kelimesini niçin sıkça kullanmaktadır? Bu çiçeğin simgesel nitelikleri hakkında neler söylersiniz?

9. Metnin ilk cümlelerinde güneşin doğuşu "Gün, evin arkasındaki zeytinlerin üzerinde, giderek koyulaşacağını belli eden imlerle, yanından yöresinden ışıklar alarak, yaprakların arasından dumanımsı koyu pembeler salarak, soluk pembe bir renk veriyordu daha." şeklinde anlatılmıştır. Yazarın bu anlatım özelliğinin metne katkılarını açıklayınız.

10. *Giz* adlı metinden "Güneş, sıcak, duyguları tek renkte, kendi beyaz ışığında topluyor. Tasa soluyor." gibi şiirsel söylemlere örnekler gösteriniz. Bu durumu, yazarın üslup özellikleri açısından değerlendiriniz.

11. Metinde kronolojik bir zamandan söz edilebilir mi? Açıklayınız.

12. Kişilerin sosyal statülerini ve iç dünyalarını yansıtmaları açısından hikâyedeki mekânı değerlendiriniz.

13. Okuduğunuz metinde sıklıkla başvurulan anlatım biçimini tespit ediniz.

14. Metinde geriye dönüş tekniğinden yararlanılan bölümleri gösteriniz.

15. Metinde konu edilen çiçek TDK'de "begonvil" şeklinde yazılırken metinde "bugenvil" olarak yazılmıştır. Sizce bunun nedeni nedir?

16. Okuduğunuz metni *Karanfilsiz* adlı metinle tema, konu, ileti, anlatım teknikleri, hikâye türü açısından karşılaştırarak farklılıkları ve ortaklıkları aşağıdaki tabloya yazınız.

	Farklılıklar		**Ortaklıklar**
	Giz	*Karanfilsiz*	....
Tema ve Konu	....	....	....
İleti	....	....	....
Anlatım Teknikleri	....	....	....
Hikâye Türü	....	....	....

Yazar Hakkında Bilgi

NEZİHE MERİÇ (1924-2009), Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının kadın öykü yazarlarındandır. Eserlerinde kadının toplumdaki konumunu sorgulamıştır. Kadının bireysel ve toplumsal gerçekliğini içten bir dille eserlerine yansıtmıştır. Çocuk edebiyatına da katkı sağlayan bir yazardır.

Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Bozbulanık, Topal Koşma, Menekşeli Bilinç, Dumanaltı, Bir Kara Derin Kuyu, Boşlukta Mavi, Çisenti* **(hikâye)**; *Korsan Çıkmazı* **(roman)**; *Sular Aydınlanıyordu, Sevdican, Çın Sabahta* **(oyun)**...

Metne Hazırlık

Kuşlar, birçok soyut kavramın anlatılmasında sembol olarak kullanılmıştır. Türk ve dünya edebiyatında ya da ulusal, evrensel yaşamda kuşlara yüklenen sembolik anlamlarla ilgili bildiklerinizi sınıfınızda arkadaşlarınıza anlatınız. Bu konu hakkında kısa tartışmalar yapınız.

4. Metin

SEVGİYİ ÖĞRETEN KUŞLAR

Bir gün dükkânına uğradım... Yüzlerce kuşun sürekli ötüşü, kavgası, seslenmesi arasında dalgın oturuyordu. İçerde solunamayacak kadar ağır, tüysü bir hava ve yem tozuna bulanmış kuş pisliği kokusu... Kanat çırpan, kafeslerin tellerine tırmanan, tünekten tüneğe sıçrayan yüzlerce kuş. Kanarya, saka, bülbül, muhabbet kuşu, papağan, güvercin... Kıyametin koptuğu yer. Öteki gösterişli dükkânların arasında sıkışıp kalmış, bu küçük dükkânın emektar kuşçusu biraz da üzgün görünüyordu. Karanlığın içinden sıyrılıp kuş kanatlarının pervane gibi dönüp savurduğu küçük zerreleri artık eliyle itme gereği duymadan karşıladı beni.

“Buyrun buyrun,” dedi. “Ne zamandır uğramaz oldunuz. Yoksa kuşlar öldü mü?”

“Hayır!” dedim.

Bu hayırı hemen peşin olarak söyledim ki üzülmesin. Çünkü biliyorum, sattığı her kuşta aklı ve sevgisi kalıyor.

“Yok yok baba. Muhabbet kuşları sağ merak etme. Yalnız biri...”

Yüzünün yaşlılık çilleri daha da koyulaşıp solgun ve hafiften mora çalan dudakları telaşla kıpırdadı.

“Nesi var?”

“Hani kanatları beyaz olup da gövdesi boncuk mavisi bir erkek kuş vardı ya...”

Düşünüp hatırlamaya çalıştı.

“Bir süredir tüyleri havada şişkin şişkin duruyor. Gün gece uyuyor. Yemden yeme uyanıyor, o kadar... Bazen de uyur görünüyor... Seslendim mi tüylerine gömdüğü başını kıpırdatıp gözünü açıveriyor. Kaçamak bir bakış. Sonra hemen yumuyor gözünü... Kafasını tüylerine iyice gömüp artık seslensen de aldırmıyor, uyku taklidi yapıyor. (...)”

Kuşçu burnunun ortasına düşen camları kirli gözlüklerini düzeltti.

“Vücudunun kabarık durması, ikide bir uyuması rahatsızlığından ileri gelir. İshal mi kabız mı?”

“Galiba kabız...”

“Anlaşıldı. Hazım bozukluğu için bir ilaç vereceğim. Suyuna damlatırsınız... Diğer anlattıklarınıza gelince, daha çok bey gibi yaşamaktan doğan tembellik hâli. Sevgiden şımarmış bu. Bencillik de diyebiliriz. Olsun. Kiminin beklentisi aşırı olur. Öyle durgun bırakmayın, usul usul kuyruğuna dokunun da dolansın ordan oraya. Yağlanırsa hiç kıpırdatamazsınız.

“Öyle yapayım.”

“Ama şu sözümü de kulağınızdan çıkarmayın! Beyzade hazır sevgiye konmuş da ondan besiye çekilmiş. (...)”

Dükkânın dip köşesinde büyük kafesi içinden gözlerini bize dikmiş olan Afrika grisi papağan, “Baba baba!” diye sesleniyor, sonra ıslık çalıyordu. “Baba!” derken, kuşçu da ona “Oğlum... Uğur... Yavru çocuğum.” diyerek karşılık veriyordu. Belli ki kırmızı kuyruklu gri papağanın, babanın gönlünde ayrı bir yeri vardı.

Kuşçu, dükkânın önüne şiltesi yamalı bir tabure çektikten sonra, manevi evladım dediği çırağı Özcan'a seslendi. Delikanlı yan tarafta küçük bir meraklı kalabalığının biriktiği yerde kafes içinde havlayan cins bir yavru köpeğe dalmıştı.

"Oğlum, öyle ne duruyorsun? Bak yazarımız geldi. Şurdan iki çay söyle... Yazarımızınki açık olsun unutma. Ha şöyle. Geçin geçin, oturun. Bugün hava pek güzel. Güneşli bugün..."

Yanımızdaki çiçeklerin sergisinde kara naylon keselere ekili morlu pembeli bahçe güzelleri, camgüzelleri, yalın kat ada karanfilleri, sakız sardunyaları, kırçıllı yıldız çiçekleri büyük tenekelerde uzak doğunun gülümseyen Japon gülleri güz güneşinin seçilir duru aydınlığına boyanmıştı.

İçerden Uğur'un sesi geliyordu.

"Baba baba baba! Meraba meraba..."

Kuşçu yere yakın minyatür bir oturmalık seçerek çöktü.

"İnsanlardan bezdiğimde kuşlara sığındım... Fakat zamanla kuşlarda da insanları görmeye başladım, garip değil mi? İnsanlardaki doymak bilmez iştahı, birbirini itip kendine yer açmayı, ezen ve ezilen ikilisini o kafeslerde de gördüm."

"Bu çok ilgi çekici..."

"Evet, bazen de kendimi... Kafesinden çıkamayan, ölene kadar tüneğiyle yemlik arasında gidip gelerek yüreğini yoran bir kuş..."

Onun gazeteye çekingen görünüşüyle uğrayışlarını hatırladım. Kapıyı vurur, bekler, içerden bir çağrı sesi almadıkça girmezdi. Sonra koltuğunun altına sıkıştırdığı ince, kara renkli, içerisinde daktilo edilmiş dilekçeler, kendisinin kaleme aldığı makaleler, birtakım gazete kupürleri bulunan çantasıyla birkaç duyulmaz adım atar, oturması için bir yer gösterilmedikçe öylece ayakta dururdu.

"Rahatsız etmiş olmayayım? Yazınızı böleceğim."

Ben, daktilomdan ağrılı ensemi kaldırarak yazdıklarımdan henüz sıyrılmamış olarak gözlük üstünden bakar, sonra "Buyrun, buyrun, rica ederim." derdim.

Onu gazeteye kadar atan konu hep kuşlar olurdu. Çevre kirliliği, nesli tükenen kuşlar, kuş sevgisinin azalması...

"Farkında mısınız bilmem. Artık güvercinler, kumrular evlerimizin pencerelerine gelmiyor... Onlar da azalıyor artık. Kimse beslemiyor onları. Kimse kuş evleri yapmıyor. Ne yazık... O Osmanlı devrindeymiş... Osmanlı bu kadar inceymiş, anlayın. Yazın bunları olmaz mı?"

Kuşçu Baba veya Akif Baba görmüş geçirmiş derler hani, öyle biriydi. Bana son İstanbullu oymuş gibi geliyor. Bir iskeleden köhne vapurları seyreden, martı çığlıklarını içine çeken, eski İstanbul kıyılarının dipleri yeşil sularını özleyen biriydi o. Baharı leylak kokusuyla, erguvan pembesi, salkım moru, mimoza sarısıyla, yazı narçiçekleriyle hatırlayan biri. İstanbul'un hâlâ İstanbul olan bir sokağında oturuyordu. Biliyordum o sokağı, her iki ahşap eviyle otuz beş kırk yıllık ilk apartmanlarıyla da İstanbul olan bir sokak. Hemen her gün bir uçtan bir uca asılan çamaşırlarla sınırlanıyordu. Çamaşırlar arasından güneşin battığını ve yine oradan denizin bir parçasının göründüğünü, sabah esintisinin en sıcak günlerde bile yukarılardan çam ve kekik kokularını yüklenip de uykulu yüzlere bir hoş vuruşunu ve o sokağın ta denize kadar indiğini biliyordum. Denizde kaburgalarını güneşe vermiş yaz güneşlenmesinde gemiler demir atmış bekleşirlerdi.

“Çoktandır gazeteye uğramadınız baba?”

“Evet, öyle oldu. Dükkânda biraz tadilat yaptım. Yeniliklere uyacaksınız, masraflı oldu ama gerekliydi... Çocuklar, “Bırak bu işleri baba artık. Yaşlandın. Çekil bir kenara.” derler... Çekilmek ölümü beklemek olur. O elbette beklenmeli fakat kimseye sezdirilmeden. Yoksa her gece yatağımda toprağımla uğraşırım... Bir kızım iki oğlum var işte. Yetiştiler, evlenip barklandılar. Hepsini de beğenmedikleri şu dükkâncığımda çalışarak okuttum... Bir oğlum şirket müdürüdür. İthalat ihracat üzerine. Öbür oğlum kimyager. İşleri başından aşkın... Kıza gelince, evinden başka düşüncesi yok. Süsler durur evini. Oysa okuttuydum onu da... Anacığı gece vakitleri kalkar, sobaları yanık tutardı ki üşümesinler, okusunlar. (...) Boşa gitti imtihan üzüntüleri... ‘Çalışma, biz bakarız sana,’ diyorlar. Hiç olacak iş mi? Bir makaracı Nazmi vardı bizim mahallede, seyyar tuhafiyeci... Makara iplik, düğme, ne ararsan sırtında gezdirip satardı. Her sabah erkenden çıkardı ortaya, ‘Makaracııı makaracııı! Günaydın dostlar, good morning!’ diye şakalaşırdı şunla bunla. Makaracı Nazmi bir gün ölüverdi. Sırtında makaralarıyla bir köşe başında. O sanki şunu anlatmaya çalışıyordu insanlara. ‘Hiç kimseye muhtaç olmadan öleceğim...’ Bize de biraz örnek oldu galiba. Ben de köşe minderlerinde oturup hatıra geldikçe kendisiyle üç beş laf edilen bir ihtiyar olmak istemedim... Bak şimdi bile arayıp sormazlar ama ben hiç kırılmam efendim. Neden kırılayım? Çünkü biliyorum, ben ölsem çok ağlayacaklar... Bunu biliyorum, evet.”

“Akif Baba, çok iyimsersiniz...”

“Yo, o kadar da değil... Ama çocuklarıma karşı öyleyim elbet...”

“Yine de bir şeye üzülüyorsunuz sanki...”

“Üzülmek ayrı... Kendime göre dertlerim var benim de. Ama bizimkisi memleket derdinden sonra gelir... Anlatabiliyor muyum? Yalnız oturuyorum evimde. Benim yaşlılığımı, yorgunluğumu, bencilliğimi ancak yalnızlığım kaldırabilir...”

(...)

Akif Bey, kızının evine uğrar.

“Babacığım, ne olur bizde kal birkaç gün...”

“Dükkânı bırakamam kızım, biliyorsun... Kuşlar bensiz olamazlar. Hele Uğur... Sevgili gri papağanım... Benim ailem artık onlar. Rezzan da gittikten sonra...”

Evet, Rezzan olmadan eksik ve yarım yaşanan, yaşıyormuş gibi göründüğü günlerdir bunlar... Sabah kahvesinin mutfağı sarışıyla “Kahven hazır Akif Bey!” diye seslenişi balkon serinliklerinde çocukları evlendirdikten sonraki baş başalıkları yeniden ilk sevgilerine dönüp birbirlerinden ayrılamayışları bu iki insanın hayatındaki en belli özelliklerdi. Bu bağların her an ölümle kopuvereceğinden ürkerek yaşamaktı artık onlarınkisi. Öyle de olmuştu. Yolu ilk tutan Rezzan’dı.

“Babacığım, yemeğe kalsaydın... Ne olur. Dükkân kaçmıyor ya!”

“Başka zaman... Alacağım olsun. Söz...”

Aceleyle içilmiş bir fincan kahveden sonra daha kalp çarpıntıları hafilememişken kalkıp gitmeye hazırlanıyordu. İçinde o borcun ağusu, yapışkanlığı dertop olmuş duruyordu. Her defasında kızına durumu açmak istiyor, ama buna güç bulamıyordu. Reddedilmek korkusu tabii...

“Babacığım nasılsın?”

“İyiyim.”

“Satışlar nasıl?”

“Eh işte...”

“Sıkıntıda mısın yoksa babacağım?”

“Kim, ben mi?”

Kalın, tahakküm edici, (...) gıcıklı bir ses bölmüştü o anı.

"Lâle, burada mıydın? Hoş geldin peder... Yav, neden söylemiyorsun babanın burada olduğunu kızım? Elli kere bize haber ver dedimdi. Hem bana çamaşır havlu filan çıkart, banyo yapacağım... Eee nasılsın peder?"

Lâle kafes tellerinin bir tarafına bastırılmış yumuk ezik gövdesinden gelen kuş sesiyle, "Baba, kalsan olmaz mı? Oral da dedem ne zaman gelecek diye soruyordu. Dur gidip uyandırayım..."

Kuşçu ellerini özürle öfkeye direnme arasında ovuşturuyor, bir bakıma parmaklarından güç alıyor konuşmak için.

"Uyandırma torunumu. Uyusun. Pek erken geldim değil mi? Ne de olsa bizler eski adamlarız. Eski adamlar sabah güneşi üzerlerine doğmadan kalkarlar. Fakat sizler gençsiniz tabii. Sabah uykularına doyulmaz gençlikte. Hava da pek güzel, pek latif öyle değil mi?"

"Babacığım, yokuşu yürüyerek mi çıktın? Haberim olsa iner arabayla alırdım seni. Neden telefon etmedin?"

"Olsun kızım. Babanız ölmedi daha. Hem sağlığım için de iyidir bu yürüyüşler, tırmanmalar..."

Bu gösterişçi, bu fütursuz, bu İstanbul edebini hiç bilemeyen, pijamalarıyla onu karşılayan, ulu orta yıkanmaktan, banyodan söz eden, para sahibi olmanın her şey demek olduğunu sanan bu adamdan mı isteyecek o parayı? Hayır, hayır! Binlerce hayır... En iyisi gitmeli...

Usuldan bir yağmur çisentisi ikindiyi grilere boyuyordu. Kuşçuyu papağanının başında buldum... Yavruağzı renginde, üzeri mor orkide salkımlarıyla desenlenmiş örtüsünü bir yanından kıvırmış, Uğur'un uzattığı başını okşuyordu. Kuş sevilmeyi bekliyordu öylece. (...)

Yazar, Akif Bey'in dükkânına uğrar.

Papağan yem kabındaki ayçiçeklerine uzanıyor, meşinimsi dili görünüyor gagasından. Su gibi temiz sarı saydam bir renkle çevrili kara gözleri mutlu, baygın, biraz gururlu, biraz kurnaz fakat sevgi dolu... Parmağımı tellerin arasından uzatıp başının açık gri uzun tüylerinde dolaştırıyorum. Bu griler daha koyu renkte kanatlarla örtülü...

"Uğur, Uğur..."

"Baba baba meraba... Uğur Uğur miyav..."

Özcan da gelmiş, ıslak, biraz sersemce gözleriyle papağana bakıyor.

"Oğlum, şurdan birer çay söyle..."

Sıkıntısını açıverdi çay içimi sırasında. Dükkândaki tadilat için biraz borçlanmış. Çocuklardan isteyememiş. "Bana duydukları saygıyı kaybetmesinler." diyordu. Alacaklı, bir avukat arkadaşı. "Adam faiz istemem, lakin iki aydan fazla uzamasın. Uzarsa faiz işler haa..." demiş...

"Sizin anlayacağınız, denkleştiremedim bir türlü. Bir ayı geçtik. Faiz bindi mi hâlim harap..."

"Borcunuz ne kadar?"

"On milyon kadar."

"Dur bakayım... Sağa sola sorayım. Bu parayı tedarik edebiliriz."

"Bu defa sizlere borçlanmış olacağım. Hayır, bu çözüm değil."

"Fakat ne yapacaksınız? Çocuklarınızdan da istemiyorsunuz..."

"Kul sıkışmayınca Hızır yetişmiyor. Anlayacağınız, benim Uğur'a müşteri çıktı.

"İşte sevindirici bir haber," demek üzereydim ki ihtiyarın buğulu gözlüklerinin gerisindeki üzüntüyü seçtim.

"Uğur'u nasıl satarım? Düşünün, kendi evlatlarımdan çok ondan duyuyorum 'baba' sözünü... Fakat yakamı faize kaptırırsam bir daha sıyıramam. Rahmetli babamın sözlerini hatırlıyorum: 'Oğlum, faizci-

nin eline düştün mü kurtulamazsın. Bunlar leşe üşüşmüş kargalar gibi yer bitirir insanı. Geriye kemiğin bile kalmaz. Bir kere faiz ödemeye giriştin mi anaparayı da ödeyemezsin. Bu seni dertli eder, borcunla harcınla öteki dünyayı boylarsın.' Ama ben Uğur'dan nasıl vazgeçerim, biz ikimiz baba oğul gibi olduk."

"Müşteri ne oldu peki?"

"Birkaç gün düşüneyim, dedim, gönderdim onu. Belki yarın çıkagelir. Bir şirkete almak istiyorlarmış. Göstermelik işte... Ben Uğur'umdan ayrı durabilir miyim?"

"Haklısınız... Kararı yine siz vereceksiniz baba. Bence satıverin Uğur'u... Hazır müşteri çıkmışken..."

(Akif Bey'in yanına alacaklının avukatı gelir. Papağanı satıp satmayacağını ona sorar.)

(...)

Yüreğine sığınmış yüzlerce kuşun yerlerini yurtlarını bozarmışçasına, sevgilerini boşaltırcasına bir "Evet," döküldü dudaklarından.

"Ona iyi bakarsınız artık..."

Müşteri kafesin örtüsünü açtı. "Uğur, Uğur... Uğur'du değil mi adı? Uğur..."

Kuş suskundu.

Akif Baba, Uğur'u sattıktan sonra hastalanmıştı. Üzüntüyle, astım bronşit sıkıştırması bir araya gelmiş. Onu hastanede ziyaret ettiğimde hâlâ Uğur'u nasıl sattığını anlatıyordu...

"Ama daha acısı nedir biliyor musunuz? Doktorlar bana kuşları yasak ettiler. Kuş tüyleri sağlığım için iyi değilmiş... Düşünebiliyor musunuz? Oysaki ben onlarla nefes alıyorum.

Ayakta dikilen çırak Özcan, "Benim bir amcam vardı." diye söze karıştı. "Çiçek yetiştirirdi... Gül müsabakalarında onun yetiştirdiği güller birinci olurdu. Sonra o da hastalandı. Çiçekler dokunuyormuş hastalığına. Çiçeklerden vazgeçti."

Kuşçu yüzünde tuhaf bir gülümseyişle "Demek ki verilen geri alınıyor zamanı gelince, dedi. "Şarkıcının sesini kaybetmesi, nakkaşın koluna inme inmesi, en hassas sesleri ayırt edebilen kulakların sağır olması gibi."

Kuşçu kuşlarından vazgeçebilir miydi? O günden sonra Akif Baba düşüncelerimin, yazılarımın arasına bu soruyla sızıyordu. Acaba dükkânı devredip oğullarının yanına mı gitmişti? Hastalığı kötülemiş miydi?

Kuşlarıma yem almak için dükkânına uğradığım gün kar korkusuyla dolu bir gündü. Kapıyı ittiğimde onu yine muhabbet kuşlarının çığlıkları arasında buldum.

"Ooo... Buyursunlar, buyursunlar!"

Gözlerim daha önce gri papağanın bulunduğu köşeye takıldı. Bir akvaryum... Gidip gelen balıklar, bir denizin uğultusunu saklayan çakıl taşlarıyla aydınlanmış sular Uğur'u unutturmuş muydu?

Kuşçu bana yer gösterdikten sonra, dükkânın bir parçası olmayı sürdüren çırağına seslendi:

"Özcan oğlum, yazarımıza bir açık çay, eh, bana da açık olsun..."

Sizi burada bulacağmı tahmin etmiyordum doğrusu. Doktor kuşları yasak etmemiş miydi?"

"Evet, öyleydi. Fakat ben... Size anlatmışmıydım? Bir Nazmi vardı bizim mahallede makaracı Nazmi..."

"Evet, anlatmıştın baba..."

Dışarda buzlu cam rengindeydi hava. Kırılmak ve patlamak üzere... İçerisi sıcaktı. Kuşlarla ve sevgilerle ısınmıştı.

Sevinç Çokum
Rozalya Ana
(Kısaltılmıştır)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ağu : Zehir.
camgüzeli : Evlerde süs olarak yetiştirilen, pembe, kırmızı çiçekler açan bir tür kına çiçeği.
fütursuz : Çekinmez, umursamaz.
köhne : Eskiyip yıpranmış, bakımsız kalmış.
şilte : Üstünde oturulan, yatılan, içi yün ve pamukla doldurulmuş döşek.
tahakküm : Baskı, zorbalık, hükmetme.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Sevgiyi Öğreten Kuşlar adlı hikâye, Sevinç Çokum'un ilk kez 1993'te yayımlanan *Rozalya Ana* adlı kitabından alınmıştır. Yazar alt ve orta gelir grubu insanları, onların gelenek göreneklerini millî kimlik üzerinden anlatmayı tercih etmiştir. *Sevgiyi Öğreten Kuşlar* adlı hikâyesinde yazar, papağan ve muhabbet kuşları üzerinden sembolik bir anlatımla vefa, saygı ve sevgi gibi evrensel değerlerin önemini vurgulamak istemiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Sevinç Çokum, Hüseyin Nihal Atsız gibi birçok sanatçı din, dil, tarih, devlet, gelenek görenek gibi ayrıntıların üzerinde durarak millî kimliği eserlerinde işlemeye başlamıştır. Vatan ve bayrak sevgisine eserlerde önem verilmiş, kutsal kavramlar ön plana çıkarılmıştır. Türk tarihinin şanlı dönemlerine yönelik konu ve temaların çerçevesinde millî bir bilinç oluşturulmaya çalışılmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinde geçen "tadilat", "meşinimsi", "besiye çekilmek" kelimelerinin ve kelime grubunun anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten kontrol ediniz. Kelimeleri birer cümlede kullanarak defterinize yazınız.

2. *Sevgiyi Öğreten Kuşlar* adlı metnin temasını ve konusunu bulunuz.

3. Metindeki temel çatışmayı/karşılaşmayı ve bu çatışma etrafında şekillenen diğer çatışmaları/karşılaşmaları/karşıtlıkları gösteriniz.

4. Okuduğunuz metindeki olay örgüsü aşağıda karışık şekilde verilmiştir. Olay örgüsünün doğru sıralamasını aşağıya yazınız.

	Akif Bey'in hastalanması
	Papağan Uğur'un satılması
	Çırak Özcan'ın çay söylemesi
	Akif Bey'in, kızını ziyaret etmesi
	Avukatın, kuşçunun dükkânına gelmesi
	Papağanın Akif Bey'e "Baba!" diye seslenmesi
	Akif Bey'in damadının saygısız davranışlar göstermesi
1.	Mavi renkli kuşun sağlık durumu için kuşçunun dükkânına yazarın uğraması
	Yazarın, Akif Bey'in borç para temin edip etmediğini merak edip dükkânına gitmesi
	Akif Bey'in akvaryum alması

5. Yazarın okyanus bölgesine özgü bir kuş türü ile yersizlik/yurtsuzluk olguları arasında ilişki kurmaya çalıştığını söyleyebilir misiniz? Düşüncelerinizi açıklayınız.

6. Metindeki birden fazla anlatıcıya ve bakış açısına örnekler veriniz. Anlatıcının değişmesine göre bakış açısının niçin değiştiğini açıklayınız.

7. Sizce Sevinç Çokum, bu hikâyesinde olayları hangi zaman dilimleri içinde kurgulamıştır? Metnin kurgu zamanı ile olayların geçtiği tarihsel zaman hakkında bilgi veriniz.

8. Okuduğunuz metinden anlatma, gösterme, diyalog ve geriye dönüş anlatım tekniklerine örnek veriniz.

9. Akif Bey'in haksız kazanca karşı tepkisini gösterdiği bölümleri metinde bulunuz. Bu şekilde para kazanmanın toplumsal yaşama zararları hakkında düşüncelerinizi belirtiniz.

10. Akif Bey'in damadının davranışlarını ve konuşma şeklini millî değerlerimiz ve evrensel değerler açısından eleştirirseniz neler söylersiniz? Kendinizi damadın yerine koyarak ne tür davranışlar sergileyeceğinizi söyleyiniz.

11. Akif Bey'i ve anlatıcı/yazarı, aşağıdaki tabloda verilen tutum ve davranışlar açısından değerlendiriniz. Kişilerin özelliklerini örnekteki gibi işaretleyiniz. Tablodan hareketle bu kişilerin karakter özellikleri hakkında yorum yapınız.

Akif Bey	Yazar/Anlatıcı	Damat	Tutum ve Davranışlar			
10, 16	3, 20		1	Adil olmak	13	Merhametli olmak
			2	Diğerkâmlık	14	Fedakârlık yapmak
			3	Sadık olmak	15	Alçak gönüllü olmak
			4	Vefalı olmak	16	Misafirperver olmak
			5	Azimli olmak	17	Tahammül edebilmek
			6	Yardım etmek	18	Paylaşımda bulunmak
			7	Anlaşılır olmak	19	İnsanlara güven duymak
			8	Eşit davranmak	20	İnsanlara güven vermek
			9	Çalışkan olmak	21	Aile birliğini önemsemek
			10	Anlayışlı olmak	22	Sorumluluk sahibi olmak
			11	Cömert olmak	23	Davranışlarını kontrol edebilmek
			12	Doğru sözlü olmak	24	İnsanların kişiliklerini önemsemek

12. Sizce okuduğunuz metnin türünün ortaya çıkmasında aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri etkili olmuştur? Açıklayınız.

a. Sözlü kültür

b. Yazılı kültür

c. Toplumsal değişim

ç. Toplumsal etkileşim

d. Basın yayın organları

Sınıf Dışı Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyunuz. Metindeki eleştirileri kendi değerlendirmenizle karşılaştırınız. *Sevgiyi Öğreten Kuşlar* adlı metinden bu eleştirilere örnekler gösteriniz.

Sevinç Çokum, yaşadığı dönemin olaylarını ve insanlarını hikâye ederken onların geçmişten taşıdıkları izleri büyük bir ustalıkla, özenli bir anlatımla ifade eder. O, yüzü maziye dönük ancak yaşadığı zamanı da gözden kaçırmayan bir yazardır. Umumiyetle yaşadıklarından, etrafında şahit olduğu olaylar ile tanıdığı insanlardan hareket eden Sevinç Çokum'un hikâyelerinde hâkim zaman, yazarın hatta birçok okuyucusunun da şahidi olduğu yıllardır. Bu hikâyelerde özellikle 1970'lerden sonrasının sosyal ve siyasi bir panoramasını, canlı bir tablosunu görmek mümkündür. Böylece yazarın hikâyelerinin umumiyetle mazinin de hatırlanmasıyla iki farklı zaman boyutu ile hâl-mazi-hâl biçiminde geçmişe yapılan bir yolculuk hissi uyandırdığı görülür.

Ayfer Yılmaz

Sevinç Çokum'un Hikâyelerinde Tahkiyenin Üç Unsuruna (Zaman, Mekân, Şahıs Kadrosu) Umumî Bir Bakış

Yazar Hakkında Bilgi

SEVİNÇ ÇOKUM (1943-...), günümüz yazarlarındandır. Birçok gazete ve dergide görev almış, yazılar yayımlamıştır. Hikâyelerinde İstanbul'un geleneksel sosyal dokusundan kesitler sunmaya çalışmış, romanlarında da sosyal konulara ve tarihe değinmiştir. Fıkra, söyleşi, senaryo, oyun, radyo oyunları gibi türlerde de eser vermiştir. Manevi değerlere önem veren bir yazardır. Millî ve dinî bir duyarlılıkla özellikle kent yaşamındaki insanların kimlik sorunlarına yaklaşmıştır. Hisar grubunda da yer almıştır.

Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Eğik Ağaçlar, Bölüşmek, Makine, Derin Yara, Onlardan Kalan, Rozalya Ana, Bir Eski Sokak Sesi, Evlerinin Önü, Beyaz Bir Kıyı, Gece Kuşu Uzun Öter* **(hikâye)**; *Zor, Hilâl Görününce, Karanlığa Direnen Yıldız, Bizim Diyar, Çırpıntılar, Ağustos Başağı, Deli Zamanlar, Gülyüzlüm, Gece Rüzgârları, Tren Burdan Geçmiyor* **(roman)**; *Beyaz Sessiz Bir Zambak, Yeniden Doğmak* **(senaryo)**…

Metne Hazırlık

1. Genel Ağ'da ve sosyal medyada duygu ve düşüncelerin oldukça kısa cümlelerle hatta dile zarar verecek biçimde farklı sembollerle ve kısaltmalarla anlatılmasının gerekçeleri üzerine sınıfınızda beyin fırtınası tekniğini kullanarak düşüncelerinizi açıklayınız.

2. Sınıfınızda gruplar oluşturunuz. Grup başkanını ve sözcüsünü seçiniz. Öğretmeninizin belirleyeceği tema ve konularda yüz kelimeyi geçmeyecek şekilde kısa hikâyeler yazınız. Hikâyelerinizi sınıfınızda okuyunuz. En iyi üç hikâyeyi seçerek sınıf panosuna asınız.

5. Metin

SEVGİ

Ben avlanmayı sevmem. Ben avcıları sevmem. Ben hayvanları severim. Hayvanların kimseye zararı yoktur. İnsanların herkese zararı vardır. Burda da ellerinde tüfeklerle dağlara çıkıyorlar. Avlanmaya. Köpekleriyle. Bu dağlarda ne avlanır? Bilmiyorum. Bunlar çıplak dağlar. Bu dağlarda orman yok. Burası İsviçre değil. Ağaç yok. Kayak pisti yok. Ama avcılar var. Bu dağların ağacı, kayalar, sarp kayalar. Av nasıl gizlenir buralarda? Sabah silâh sesleriyle uyanıyorum. Kurtları avlıyorlarmış. Ben kurtları da severim. Tüm hayvanları severim. İnsanları sevmem.

Ferit Edgü

Nijinski Öyküleri

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Sevgi adlı hikâye, Ferit Edgü'nün dünyaca ünlü bale sanatçısı Vaslav Nijinsky'nin (Vaslav Nijinski) yaşamından yola çıkıp postmodernizmin anlatım olanaklarından yararlanarak kurguladığı küçürek hikâye türünde bir eseridir.

Küçürek hikâye, hikâye türünün bir alt türüdür. Küçürek hikâyeye minimal hikâye de denir. Kısa ve yalındır. Okunması ve anlaşılması kolay bir türdür. Kelime sayısı açısından en az kelime ile kurgulanır. Küçürek hikâyede hiçbir şey uzun uzadıya anlatılmaz. Klasik hikâyedeki serim, çözüm bölümleri yoktur. Bu bölümler okurun düş gücüne bırakılır. Küçürek hikâyede yazar, çoğu zaman imgeler kurar ve onların gücünden faydalanarak hikâyesini anlatır. Bir kelimenin bile hikâyeden çıkarılması hikâyenin yapısını bozar. Bazı küçürek hikâyeler o kadar basittir ki okurda "Bu hikâyeyi ben de yazabilirim." duygusu oluşturur.

Günümüzün modern yaşamında az zamanda çok şey yapma çabası, insanların sabırsızlıkları, zamanın azlığı, okur kitlesinin uzun metinlerden kaçma isteği, Genel Ağ ortamındaki bloglar, medya ortamındaki haber yazıları, sosyal medyadaki yazma ve iletişim alışkanlıkları gibi birçok faktör, küçürek hikâyeye ilgiyi giderek artırmaktadır.

Şiir, fıkra, fabl, masal, manzum hikâye, atasözü gibi türlerin birçok özelliğini taşıyan küçürek hikâye, günümüzde bağımsız bir tür hâline gelmiştir.

Franz Kafka (Frans Kafka), Max Jacob (Maks Yakop) gibi yazarlar dünya edebiyatında küçürek hikâyenin akla gelen ilk yazarlarıdır. Türk edebiyatında ise Ferit Edgü, Necati Tosuner, Hulki Aktunç, Haydar Ergülen, Rasim Özdenören, Ayfer Tunç gibi yazarlar bu hikâye türünde öne çıkan yazarlardır fakat bu yazarların dışında bu türde eser veren yazarlar da vardır.

Sınıf İçi Etkinlik

Aşağıda verilen metinleri okuyunuz. Metinlerin türlerini bulunuz. Bu metinlerle *Sevgi* adlı metni içerik, biçim ve anlatım açısından karşılaştırınız.

1. Metin

GÜZEL HAVALAR

Beni bu güzel havalar mahvetti,
Böyle havada istifa ettim
Evkaftaki memuriyetimden.
(...)
Eve ekmekle tuz götürmeyi
Böyle havalarda unuttum.
Şiir yazma hastalığım
Hep böyle havalarda nüks etti;
Beni bu güzel havalar mahvetti.

Orhan Veli Kanık

2. Metin

Bir hırsız bir dilenciye şöyle dedi:
— Utanmaz mısın ki bir arpa ağırlığında gümüş için her alçağa avuç açıyorsun?
Dilenci şöyle cevap verdi:
— Bir habbe gümüş için el uzatmak bir buçuk denk için el kestirmekten daha iyidir.

Sadî-i Şirazî

3. Metin

Bâtıl sözün kötü kişilerin kalbinde makbul oluşu

Bir şaşıya eğer “Ay birdir.” desen, sana
“Birlik mevzuunda şaşırmadasın.” der.

Alay ederek birisi “Ay iki tanedir.” dese
O kötü adam bu sözü tasdik eder.

Yalancıların her nefeste söyledikleri yalandır.
“Pis şeyler, pislere aittir.” sözü kâfidir.

Gönlü geniş olanların eli de geniş olur.
Kör gözlüler taşlık yerde sürçer, düşerler.

Mevlana

4. Metin

Nasrettin Hoca’nın komşusu evlenecekmiş, Hoca’dan davetiye dağıtmasını istemiş. Hoca şehirde kendini beğenmiş olarak ün kazanan bir zenginin davetiyesini vermeye gitmiş. Hoca’yı gören zengin sinirinden “Davetiyeleri dağıtmaya iyi bir insan bulamamışlar mı?” deyince Nasrettin Hoca “İyi insanlar da vardı ama onlar iyi insanların davetiyelerini vermeye gitti.” diye cevap vermiş.

Anonim

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Sevgi* adlı metnin temasını ve konusunu defterinize yazınız.

2. Bu metnin iletisi nedir? Açıklayınız.

3. Okuduğunuz metinde kaç çatışma vardır? Çatışmanın tema, konu ve iletiye katkısını açıklayınız.

4. *Sevgi* adlı metnin türünün ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişimlerin ve etkileşimlerin, basın yayın organlarının ve teknolojinin etkileri üzerine düşüncelerinizi belirtiniz.

5. Yeni edebî türlerin ortaya çıkmasını olumlu buluyor musunuz? Açıklayınız.

6. Sizce gelecekte yeni edebî türler ortaya çıkarken bu türler var olan edebiyat geleneğinden izler taşıyacak mı? Yorumlayınız.

7. Okuduğunuz metnin tür özellikleri ile ilgili aşağıda istenenleri uygun yerlere yazınız.

Metnin olay örgüsü	....
Metindeki şahıs kadrosu	....
Metindeki zaman ve mekânın özellikleri	....
Metnin anlatıcısı	....
Metindeki bakış açısı	....
Metinde yararlanılan anlatım biçimleri	....
Metinde yararlanılan anlatım teknikleri	....
Yazarın üslup özellikleri	....

8. Okuduğunuz metni içerik, biçim ve üslup açısından *Sevgiyi Öğreten Kuşlar* adlı metinle karşılaştırınız. İki metin arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları maddeler hâlinde defterinize yazınız.

9. *Sevgi* adlı metin, 1980 sonrası gelişen hikâye geleneği neticesinde ortaya çıkan bir metindir. Hız Çağı olarak adlandırılan dönemin de etkisiyle gelişen küçürek hikâye türünde Ferit Edgü, önemli bir yazardır. Birçok genç yazarın küçürek hikâye türüne yönelmesine olanak sağlamıştır. Bunun nedenleri üzerine düşüncelerinizi belirtiniz.

10. Anlatıcı, hayvanlarla ilgili düşüncelerini açık ve anlaşılır biçimde ortaya koymuştur. Hayvanların avlanmasını; değişim, doğal yaşama karşı sorumluluk ve topluma karşı duyarlılık açısından siz nasıl değerlendirmektesiniz? Düşüncelerinizi belirtiniz.

Sınıf Dışı Etkinlik

Ferit Edgü'nün *Nijinski Öyküleri* adlı eseri için aşağıda verilen kendi değerlendirme yazısını okuyunuz. Bu tespitleri postmodernizm açısından değerlendiriniz.

"Ben Nijinski adındaki bir dansçının iç dökmelerini okudum. Onlardan seçtiğim kimi parçaları aktarırken de resim sanatıyla ilgili bir yöntemi kullandım.

Meraklıları bilir: Rönesans'tan günümüze ressamlar, zaman zaman kendilerinden önceki ustaların yapıtlarına başvurmuşlardır; kopya ederek onların yaratma süreçlerini izleyip sanatı öğrenmek ya da yorumlayıp (bir yapıttan yola çıkıp) kendi resmini, resimlerini yaratmak için.

Picasso, birçok konuda olduğu gibi bu konuda da olağanüstü bir örnektir: Rembrandt'ın (Rambrant), Goya'nın, Monet'nin (Mone) bir resminden yola çıkıp yüzlerce Picasso yaratmıştır. Yazın alanında da antikiteden bu yana, böylesi esinlenmeler eksik değil. Dünya yazınının başyapıtları Don Kişot'lar, Gargantua'lar ve Shakespeare'in (Şekspir) hemen hemen tüm oyunları bunların başında gelir.

Benim Nijinski Öyküleri başlığını verdiğim bu metinlerde izlediğim yol, ne Picasso'nun, Monet'nin Çayırda Öğle Yemeği tablosuna bakarak yarattığı altmış küsur resim ne de Melih Cevdet'in Gılgamış Destanı'ndan yola çıkarak yarattığı Ölümsüzlük Ardında Gılgamış'ta izlediği yol oldu. Benim izlediğim yol, resim sanatı örneğini devam ettirirsem, diyebilirim ki merceğimi karşımdaki resmin belli bölgelerine çevirmek oldu. Bu ayrıntıları alıp büyüttüm. Kısacası bir ayrıntı seçip onu çerçevelemekten ve onlara birer ad vermekten başka bir şey yapmadım. Bu nedenle de onlara, gerçek sahibinin adını verdim: Nijinski Öyküleri."

Yazar Hakkında Bilgi

FERİT EDGÜ (1936-...), günümüz yazarlarındandır. Sanat yaşamına şiirle başlamıştır. *Bir Gemide* adlı hikâyesi ile 1979 yılında Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanarak edebiyatımızda hikâye türünün önemli isimleri arasına girmiştir. Şiir ve hikâyenin dışında deneme, roman ve eleştiri türlerinde de eserler vermiştir. Eserlerinde insanın varoluşsal kaygılarını, bunalımlarını ustaca ele almıştır. Edebiyatımızda küçürek hikâye türünün önde gelen yazarlarındandır. Ayrıca edebiyatımızın önemli eleştirmenlerindendir. Türk Dil Kurumu Deneme Ödülü, Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü gibi ödüllerin sahibidir.

Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Ah Minel Aşk, Dağ Şiirleri* **(şiir)**; *Kimse, O/Hakkâri'de Bir Mevsim, Eylülün Gölgesinde Bir Yazdı* **(roman)**; *Kaçkınlar, Bozgun, Av, Bir Gemide, Çığlık, Binbir Hece, Doğu Öyküleri, İşte Deniz Maria, Do Sesi, Nijinski Öyküleri* **(hikâye)**; *Tüm Ders Notları, Yazmak Eylemi, Şimdi Saat Kaç, Seyir Sözcükleri* **(deneme)**...

Metne Hazırlık

Kültürel mirasın farkına varmak için tasavvuf ile ilgili ne tür çalışmalar yapılabilir? Düşüncelerinizi belirtiniz.

6. Metin

BALKONDAKİ FISILTI

Ben de o delilerden biri miyim diye düşünmeye başlıyorum.

Bana yöneltilmiş o tuhaf bakışlar ürkütücü, ürpertici...

Ne zaman ona doğru elimi uzatsam elim boşlukta kalıyor. Her günüm Cuma oluyor. Her Cuma ona selamımı gönderiyorum. Yılmadan, yılgınlığa düşmeden. Boşluğa bırakılmış bir selam gene de muhatabını bulur mu diye kaygılandığım olmuyor değil. Ancak ben, bana düşeni yapıyorum. Bana düşen ona selamımı göndermek...

Bu sabah karşılaştım onunla.

Arkamdan, duyulmayacak kadar uzak bir fısıltı, bu fısıltıyı ancak bir kedi işitebilir, bir de kulak zarı onun sesine ayarlanmış olarak duran âşığın kulağı...

— Merhaba...

Bütün o uzak tren yolculuklarından sonra, bütün o dağ taş demeden kendini yola vuran serserinin yorgun omuzlarında taşınamaz ağırlıktaki sevginin çıldırtıcı gölgesinde işitilen fısıltı... Asırlar önce bu ses yanan çalılıkların arasından işitilmişti... Belki hâlâ yüzyılların gerisinden o fısıltıydı işittiğim. Acaba başımı çevirsem miydi? Acaba başımı çevirdiğimde onu görecek miydim? Bu fısıltı eğer bir rüyaysa bütün ömrüm bir kez daha mahvolabilirdi. Kimse bilmese de... Kendim bile bilmesem de... Rüyanın beni aldatmışlığına mı yanmalıydım o zaman, yoksa yalan bir rüyayı rüya sanmışlığıma mı, yoksa rüyalarda görülen yalanlara mı? Hayır, bunu asla sınamak istemiyorum. Çünkü sevgili sınanmaz. Sınanmamalı. Hayır, onu yoklamak için değildi dudaklarımdan çıkan nefes, sınamak için hele, asla! Yalnızca dudağımın kıpırdadığını hissetmek istemiştim. Derin bir ıslık hâlinde... Ancak bir kedi kulağının dikkatini yöneltebileceği bir soluğun solgunlaşan son demi hâlinde:

— Evet...

Gümbürdeyerek raylara kapanan çelik tekerlerin takırtıları arasında böyle bir fısıltıyı işitmek imkân dâhilinde miydi? Bilemiyorum.

Ancak adımın aynı fısıltıyla ünleneceğini işitmek istiyorum. Beklediğim fısıltı kulağıma çalınıyor.

Şimdi yüz yüze duruyoruz. Ortada şekillenen:

— Merhaba, fısıltısı... Fakat bu fısıltı onun dudaklarının arasından mı dünyaya yayılıyor, yoksa ben mi fısıldıyorum, yoksa ikimizin dışında duran bir ses mi çalınıyor kulağıma, belli değil.

Her şeye rağmen neşelenmem lazım.

Hülyamda da işitmiş olsam o fısıltıyı ve hülyamda da görmüş olsam o yüzü şen şakrak kahkahalarımı semaya salmalıyım. Konuşuyor, diyor ki:

— Düşümde bir şiir gördüm. Sendin. Saçların lavanta kokuyordu. Sendin. Odamın duvarına tırmanmıştın. Duvarımı siliyordun. Ordaydın. Sendin.

Bu kadarı yeterdi bana. Gece baskınları, kâbuslar, reddedilmem umurumda olmazdı artık.

Kendimi sokaklara vurabilirdim. Kendi küçük insanlarımın arasına karışıp onların arasında onu arayabilirdim.

Yürüyüp geçtim gecelerin üstünden, bütün çatışmaları arkamda bırakarak... Bir tek o gülümseyişi aklımda tutup ona sımsıkı sarılarak...

Rasim Özdenören

Uyumsuzlar

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Balkondaki Fısıltı adlı hikâye, yazarın İslam medeniyetinin kendine özgü değer yargılarını ve duyarlılığını ele aldığı bir metindir. Bu küçürek hikâyede yazar, yaşama ve zamana uyum sağlayamayan modern insanın çıkış yolu arayışlarına değinmiş; bireyin sorunlarını ele alarak kendi özüne dönüşünü vurgulamaya çalışmıştır.

1960 sonrası Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında bazı sanatçılar dinî yönelime göre eserler vermişlerdir. **Dinî yönelim** Cumhuriyet Dönemi'nde insanların iç dünyalarını, ferdî duyuş tarzlarını ve inançlarını edebî eserlere yansıtmayı ilke edinen bir yönelimdir. İslamiyet'i yaşamlarına yansıtan sanatçılar, dinin huzur sağlayan boyutlarını eserlerinde ele almışlardır. İslami düşünüşü kimi zaman tasavvufi boyutlarıyla işleyen sanatçılar roman, hikâye gibi birçok düzyazı türünde eserler vermiştir. Sezai Karakoç, İsmet Özel, Cahit Zarifoğlu, Mustafa Miyasoğlu, Sevinç Çokum, Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt, Hüseyin Atlansoy, Nazan Bekiroğlu gibi sanatçılar bu yönelimin etkisinde eserler vermişlerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Balkondaki Fısıltı* adlı metnin temasını ve konusunu defterinize yazınız.
2. Bu metnin iletisi nedir? Açıklayınız. Yazarın metnin iletisini örtük şekilde vermesinin nedenlerini açıklayınız.
3. Okuduğunuz metnin anlatıcısını ve bakış açısını tespit ediniz.
4. Anlatıcının kendisini normal görmemesinin nedeni nedir? Açıklayınız.
5. Metinde geçen "Her günüm Cuma oluyor." , "Sevgili sınanmaz." cümlelerindeki iletileri açıklayınız.
6. *Balkondaki Fısıltı* adlı metinde, küçürek hikâyeye özgü imgeli söylemlerden fazlaca yararlanılmıştır. Bunlara metinden örnekler gösteriniz.
7. Metinde geçen "Asırlar önce bu ses yanan çalılıkların arasından işitilmişti." ifadesindeki tarihî ve dinî ögeyi tespit ediniz.
8. Bu metnin yazarı, dinî duyarlılığa sahip bir sanatçıdır. Metni, bu yönelim açısından değerlendirirseniz hangi sonuçlara ulaşırsınız?

9. Rasim Özdenören, kendi yaşamından izleri yansıttığı *Çözülme* ve *Çok Sesli Bir Ölüm* adlı hikâyeleri televizyona uyarlanmış bir yazardır. Bu filmlerden sonra yazarın kitaplarına genç okurların ilgisi de artmıştır. Sizce yazarın kendi yaşamını eserlerine yansıtmasının bu duruma bir etkisi olabilir mi? Düşüncelerinizi belirtiniz.

Sınıf Dışı Etkinlik

Küçürek hikâye türünün aşağıda verilen tanımlarından hareketle kısa bir metin yazınız.

a. "Küçürek öykü, nasihatte bulunmaz, karakter geliştirmez, okuyucuyu bir yere taşımaz vb. Ancak bazı değişmez hakikatleri sezdirir, insanları onlarla aniden yüzleştirerek şok uyarmalar yapar." Ramazan Korkmaz

b. "Yalnızca bir anın saptaması olan öykücüklerdir." Ferit Edgü

c. "Neredeyse tanımı kendisinden uzun hikâye." Necati Tosuner

ç. "Bu öyküler şiir ile kurmaca, öykü ile taslak, kehanet ile anımsama, kişisel ile kalabalık arasındadır." Charles Baxter (Çarls Baksır)

....

....

....

....

Yazar Hakkında Bilgi

RASİM ÖZDENÖREN (1940-...), günümüz yazarlarındandır. 1970 sonrası Türk hikâyeciliğinin önemli isimlerindendir. Birçok dergi ve gazetede eserleri yayımlanmıştır. Eserlerinde yaşamdaki değişimi ve bu değişimlerin birey ve toplumda oluşturduğu yozlaşmayı, çözülmeyi, dağılmayı anlatmaya çalışmıştır. Hikâyelerinde kendi kültürünü ve değerlerini irdelemiş, dinî değerleri yüceltmiştir. Dinî değerleri de tasavvufi bir estetikle vermeye çalışmıştır. Rasim Özdenören Türkiye Millî Kültür Vakfı Ödülü, Türkiye Yazarlar Birliği Ödülü, Karaman Türk Dili Ödülü, TBMM Üstün Hizmet Ödülü, Necip Fazıl Kısakürek Saygı Ödülü, Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü gibi birçok ödüle sahip bir sanatçıdır.

Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Gül Yetiştiren Adam* **(roman)**; *Hastalar ve Işıklar, Çözülme, Çok Sesli Bir Ölüm, Çarpılmışlar, Denize Açılan Kapı, Kuyu, Hışırtı, Ansızın Yola Çıkmak* **(hikâye)**; *İki Dünya, Yaşadığımız Günler, Ruhun Malzemeleri, Yeniden İnanmak, Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler, Müslümanca Yaşamak, Kafa Karıştıran Kelimeler, Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı, Red Yazıları, Yeni Dünya Düzeninin Sefaleti, Acemi Yolcu, İpin Ucu, Çapraz İlişkiler, Kent İlişkileri, Yüzler* **(deneme)** ...

Metne Hazırlık

1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) *"Çocuk sevgisi, cehennem ateşine karşı perdedir."* hadisinin iletisini geçmişin ve günümüzün değer yargılarına göre açıklayınız.

2. Tüm kültürlerde çocuklara karşı büyük sevgi gösterilmektedir. Bunun nedenleri nelerdir? Düşüncelerinizi açıklayınız.

7. Metin

ÇOCUK

Camda bir küçük burun.
Dördüncü kat, arka pencere.

"Yağmur nasıl oluşur, çocuklar?"

"Yağmur yağıyor
Seller akıyor
Arap kızı
Camdan bakıyor"
–mu?

Necati Tosuner
Necati Tosuner Sokağı

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Çocuk adlı hikâye, çocuk edebiyatı alanında da önemli eserler veren Necati Tosuner'in gündelik yaşamdaki izlenimlerini, bir fotoğrafçı titizliğiyle hikâyeleştirebilme yeteneğini yansıtan bir metindir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Çocuk* adlı metnin temasını, konusunu ve iletisini defterinize yazınız.

2. Okuduğunuz metin, sizde "Ben de böyle yazabilirim." duygusu uyandırdı mı? Bu durumu küçürek hikâyenin temel özellikleri açısından değerlendiriniz.

3. Hikâyede yazarın kullandığı "Yağmur yağıyor/Seller akıyor/Arap kızı/Camdan bakıyor" tekerlemesini, anlatım tekniği açısından değerlendiriniz.

4. Bu metinde küçürek hikâyenin temel özelliklerinden hangileri ön plana çıkmaktadır? Açıklayınız.

5. *Çocuk* adlı metni *İkindiyi Kılmak* adlı metinle anlatım teknikleri, üslup ve tür açısından karşılaştırırsanız hangi tespitlere ulaşırsınız?

6. Okuduğunuz metin tür açısından şiir olarak da değerlendirilebilir mi? Düşüncelerinizi belirtiniz.

7. Yunus Emre'nin aşağıdaki şiirini okuyunuz. Şiiri, yazıldığı dönem ve anlatım özelliği açısından değerlendirip *Çocuk* adlı metinle karşılaştırınız.

Gelin tanış olalım
İşi kolay kılalım
Sevelim sevilelim
Dünya kimseye kalmaz

8. Sehlimümteni, kolay ve özlü bir anlatımla halkın anlayabileceği ibare ve ifadeleri şiirle ortaya koyma sanatıdır. Küçürek hikâye türünün ortaya çıkmasında sizce sehlimümteninin bir etkisi olmuş mudur? Açıklayınız.

Sınıf Dışı Etkinlik

Küçürek hikâye ile ilgili aşağıda verilen değerlendirme metinlerini okuyunuz. Bu metinlerden küçürek hikâyenin temel özelliklerini çıkararak kısa bir video hazırlayınız. Videonuzu EBA'da yayımlayınız.

1. Metin

"Öykü konuşmayı sever, şiir susmayı. Öykü anlatır, şiir söyler. Öykü yürür, şiir dans eder. Öykü sırları paylaşmayı sever, şiir saklamayı. Şiir, öykünün ketum hâlidir. Küçürek öykü ise öykünün daha az anlatanı ancak daha çok söyleyenidir. Bu yönüyle şiirin ketumluğuna yakın dursa da daha konuşkandır. Örtük anlatımlı, müphem ve derindir. Anlam katmanları olan, öykü gibi incelenebilen fakat şiir gibi çözümlenmesi gereken bir anlatım biçimidir. Küçürek öykünün şiire göre daha gevşek dokulu olduğu da söylenebilir."
(**Tacettin Şimşek**, *Atatürk Kültür Merkezi Erdem dergisi*)

2. Metin

"Tadımlık gibi görünen doyumluk öykülerdir. Çok kısa öykü, kumaş yetmediği için kısa olan değil hele artan kumaşın öyküsü hiç değildir. Çok kısa öykünün cebi yoktur, yakası da. Çok kısa öykü harlı değil, cezveyi fokurdatan közdür. On gram pamuk değil, on gram demirdir. Okyanusu simgeleyen akvaryum kabarcığıdır. Yazması güç, silmesi kolay, yere bakan yürek yakan bir anlatım biçimidir. Kapalıçarşı değildir, belki kapalı kutudur. Daha da önemlisi öykünün romandan çok şiire yakın durduğunun bir kanıtıdır."

(**Necati Tosuner,** *Atatürk Kültür Merkezi Erdem dergisi*

Yazar Hakkında Bilgi

NECATİ TOSUNER (1944-...), günümüz yazarlarındandır. Roman ve özellikle hikâye türlerinde eserler vermiştir. Hikâyeleri ülkemizde önde gelen birçok dergi ve gazetede yayımlanmıştır. Toplumsal gerçekleri, kendi bireysel dünyasının penceresinden ele almaya çalışmıştır. TRT Tek Öykü Başarı Ödülü, Türk Dil Kurumu Roman Ödülü, Haldun Taner Öykü Ödülü gibi birçok ödüle layık görülmüştür.

Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Özgürlük Masalı, Çıkmazda, Kambur, Sisli, Necati Tosuner Sokağı, Çılgınsı, Bir Tutkunun Dile Getirilme Biçimi, Güneş Giderken* **(hikâye)**; *Sancı Sancı, Yalnızlıktan Devren Kiralık, Bana Sen Söyle* **(roman)** ...

DİL BİLGİSİ UYGULAMALARI

1. Okuduğunuz metinlerden alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili kelimeleri yazım açısından inceleyiniz. Yazımı yanlış kelimeleri tespit ediniz. Bu kelimelerin doğru yazımlarını defterinize yazınız.

a. Evet, hoşçakalın öyleyse...

b. Gani zor-belâ kalabalığı yarıp geçiyor.

c. Herbir yanı renklere, ışınlara biçimlere batmış bulanmıştır.

ç. Öğleye doğru sokakları dolduran kapkara olmuş yerli yabancı gezginler, gezi motorları, yeni gelen bavullar, tatili bitirip dönen bavullar, armağan incik boncuk, takı, öte beri sergileyen tezgâhlar, meydandaki açık hava lokantalarında çığırtkan, kışkırtıcı pide, sarmısak, yoğurt, mantı, döner kokuları.”

d. Her Cuma ona selamımı gönderiyorum.

2. Aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili kelimelerde düzeltme işaretinin kullanımını doğruluk ve yanlışlık açısından inceleyiniz. Yazımı doğru kelimeleri işaretleyiniz. Kelimelerin telaffuzunu sınıfınızda öğretmeninizin gözetiminde yapınız.

a. Tabiî seçimler...

b. Makamında olacağını zannetmem, malûm seçimler...

c. Bir gün dükkânına uğradım.

ç. Sabah silâh sesleriyle uyanıyorum.

d. Lâle, burada mıydın?

e. Gece baskınları, kâbuslar, reddedilmem umurumda olmazdı artık.

f. Onu hastanede ziyaret ettiğimde hâlâ Uğur’u nasıl sattığını anlatıyordu.

3. Aşağıdaki cümlede daire içine alınan noktalama işaretlerinin kullanılma gerekçelerini defterinize yazınız.

Öğretmen odasından paltomu alıyorum(,) kafamda ikindiyi kılmak(,) kapıda müdürle karşılıyoruz(:)
(—) Recai Bey(!) Şu evrakları geçerken belediyeye bıraksanız.

4. Aşağıdaki cümleleri noktalama işaretleri açısından düzeltiniz.

a. Kasa yapımında çalışan kaportacı arkadaşı, sabah akşam karşısına geçip de, inatlı, sabırlı, ona bunu öğretmeye kalkana dek, önemsiz bir iş yapmakta olduğunu bilmezdi.

b. “Buyrun buyrun,” dedi, “Ne zamandır uğramaz oldunuz. Yoksa kuşlar öldü mü?”

c. Her defasında kızına durumu açmak istiyor, ama buna güç bulamıyordu.

5. a. Aşağıdaki parçada yer alan deyimleri bulunuz. Anlamını bilmediğiniz deyimleri kaynaklardan kontrol ediniz. Deyimleri birer cümlede kullanarak defterinize yazınız.

Çayır çimenleri, çimenlerdeki ak kuzuları boyamaya koyuldu. Öteki yine gülmüş, yine güle güle çekilip gitmişti. O da gümüş suların aktığı ovaları daha iri karanfillerle çerçeveleyip bezedi. Sapların boynu biraz büküktü. Şaştı. O gece, eli ayağına dolanarak dört bir köşeye altın sarısı birer yarım ay kondurdu. "Gönlünce yap, başka şeye kulak asma!" Babasının sesiydi. O da başını kaldırdı, kuşkuyla baktı babasına. "Dünya gönlümüze mi kalmış baba?" diye sordu. Yanıt alamadı. Renkleri ovdu, fazla ovdu.

b. Nezihe Meriç'in *Giz* adlı hikâyesinden alınan aşağıdaki parçadan kutucuklarda istenenlere örnekler veriniz.

"Her zamanki gibi. Öğleye doğru sokakları dolduran kapkara olmuş yerli yabancı gezginler, gezi motorları, yeni gelen bavullar, tatili bitirip dönen bavullar, armağan incik boncuk, takı, öte beri sergileyen tezgâhlar, meydandaki açık hava lokantalarında çığırtkan, kışkırtıcı pide, sarmısak, yoğurt, mantı, döner kokuları."

Mecaz (değişmece) anlamda kullanılmış kelime	
Gerçek anlamda kullanılmış kelime	
Anlamca pekiştirilmiş kelime	
Ad aktarması (Mecazımürsel)	
İkileme	

6. *Karanfilsiz* adlı hikâyeden alınan aşağıdaki parçayı imla ve noktalama açısından düzeltiniz.

"İşim mi?.. Eh işte..."

Caddede, kalabalık arasında kulağıma çarpan söz, bu. Bukadarcık: İşim mi? Eh işte... Öyle, sapı kırık, taçyaprakları dökük bir ses.

Dönüp bakmadım. Kim olduğunu görmedim.

Sınıfınızda gruplar oluşturunuz. Grup başkanını ve sözcüsünü seçiniz. Okuduğunuz hikâye kitabını ders öğretmeninizin gözetiminde değerlendiriniz.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Sevgili öğrenciler, öyküleyici (anlatmaya bağlı) edebî metin türlerinde anlatım teknikleri ve biçimleri gibi ortak ayrıntılar söz konusudur. Hikâye türünde de bunlardan yararlanılır. Yazarlar; bağlı olunan yönelime, eserin yazıldığı dönemin özelliklerine göre bu anlatım teknikleri, biçimleri ve türlerinden ustalıkları derecesinde yararlanırlar. Aşağıdaki tabloda, hikâyede kullanılan teknik, tür ve biçimlerle ilgili hatırlamanız için kısa açıklamalar, örnekler verilmiştir.

	Bazı Özellikler	Örnekler
Olay Hikâyesi (Klasik)	Guy de Maupasant'ın (Giy di Mupasan) öncülüğünü yaptığı hikâye türüdür. Serim-düğüm-çözüm şeklinde verilen hikâyede merak unsuru hikâyenin sonunda verilir. Olay örgüsünü ve çatışmayı ön plana çıkaran bir hikâye türüdür.	Ömer Seyfettin'in *Kaşağı* adlı hikâyesi
Durum Hikâyesi	Anton Pavloviç Çehov'un (Anton Pavlov Çehov) öncülük ettiği hikâye türüdür. Serim-düğüm-çözüm bölümleri yoktur. Yaşamın bir kesiti okura sunulur.	Sait Faik Abasıyanık'ın *Dülger Balığı'nın Ölümü* adlı hikâyesi
Öyküleyici Anlatım Biçimi	Bir olayın belli kişilerle bir mekânda, zamana dayalı anlatıldığı anlatım biçimidir. Bir devinim (hareketlilik) söz konusudur. Eylemler sıklıkla kullanılır. Amaç, okuru olayın içinde yaşatmaktır.	"Dedem görmüş. Kendisi, paraya pula gönül verir bir adam değilmiş. Ama bunlardan birine gönül vermiş. İşte ondan sonra adama bir hâl olmuş. Babam bu adaya uzaktan bakar bakardı da, dedemin dediklerini anlatırdı. Babam anlatırdı. Şu gördüğün Sporad Adaları'nın bir koyu, bir körfezi yokmuş ki dedemin kayığı orada beşik gibi sallanmış olmasın. Gündüzün de gecenin de on ikişer saatinin pek azını karada yaşarmış. Fırtına kopunca ceviz kabuğu gibi küçücük sandalını, kopan kıyamete kıyas birer sessizlik sarayı olan mağaraların içine çekermiş. Issız kıyıların tenha gezicisiymiş. Yapayalnız yaşarmış. Babama anlatmış." **(Halikarnas Balıkçısı, *Denizkızı Adası*)**
Betimleyici Anlatım Biçimi	Okurda bir izlenim oluşturmayı amaçlayan anlatım biçimidir. Varlıkların ayırt edici özellikleri duyu organlarıyla algılanan ayrıntılar aracılığıyla verilir.	"Akdeniz'in esatir yuvası sonsuz ufuklarına bakan küçük tepe, minimini bir çiçek ormanı gibiydi. İnce uzun dallı badem ağaçlarının alaca gölgeleri sahile inen keçiyoluna düşüyor, ilkbaharın tatlı rüzgârıyla sarhoş olan martılar, çılgın naralarla havayı çınlatıyordu. Badem bahçesinin yanı geniş bir bağdı. Beyaz taşlardan yapılmış kısa bir duvarın ötesindeki harabe vadiye kadar iniyordu. Bağın ortasındaki yıkık kulübenin kapısız girişinden bir ihtiyar çıktı. Saçı sakalı bembeyazdı. Kamburunu düzeltmek istiyormuş gibi gerindi. Elleri, ayakları titriyordu. Gök kadar boş, gök kadar sakin duran denize baktı, baktı." **(Ömer Seyfettin, *Forsa*)**
Gösterme Tekniği	Anlatıcının/yazarın devre dışı kaldığı, okurun karakterlerle doğrudan bir araya getirildiği bir anlatım tekniğidir. Kişilerin karşılıklı konuşmalarıyla verilir.	"— Canım, neden söküyorsunuz? dedim. — Mühendis Ahmet Bey söktürüyor. — Ne yapacak bunları? — Yukarıda deri tüccarı Hollandalı var ya hani, onun bahçesini düzeltiyorlar da... — İngiliz çimi alsın, eksin, mademki herif zengin... — İngiliz çimiyle bu bir mi? — Bu daha mı iyi? — İyi de laf mı? Bunun üstüne çimen mi olur? Hollandalı öyle demiş." **(Sait Faik Abasıyanık, *Son Kuşlar*)**

Özetleme Tekniği	Zaman kazandıran ve anlatıcıya daha çok şeyi anlatma olanağı sunan bir anlatım tekniğidir. Sayfalarca anlatılacak olay, bu teknik sayesinde kısa bir şekilde verilir.	"Akşam hızlı indi. O evde yaşanan yıllar boyunca, akşamın en önce bu eve girdiğini, güneşin ise hiç uğramadığını, yapılan türlü savaşımlara karşın farelerin bitmediğini, hatta zaman zaman, kedilerimizin en güzel yavrularının onlara yem olmasını olağan karşılamayı, öte yandan bu evi sevmeyi, günü geldiğinde kapalı kapılarının, indirilmiş perdelerinin güvenlik getirdiğini, açık kapısının ardından sızan ışığın ardında iyi şeyler olduğunu düşünmeyi öğrendik. Büyüdük o evde. Herkes bir kapıyı açıyor ve yeni koşulların ortasına atılıyordu. Zorunlu bir şeydi bu." **(Ayla Kutlu, *Islak Güneş*)**
Geriye Dönüş Tekniği	Olay örgüsü normal, kendi zaman akışında devam ederken anlatıcının zaman atlayarak geçmişe yönelmesiyle oluşan anlatım tekniğidir. Bu teknikle okur bilgilendirilir.	"Dereden, tepeden uzun uzun konuştuk. Bu arada her gün, sabahın beşinde çalar saatin sesiyle uyandığını, gaz ocağına çaydanlığı oturttuğunu, bulaşıkları yıkadığını, çarşıdan ekmek peynir aldığını, altıya doğru kardeşlerinin karnını doyurup altı buçukta omuz omuza işçi kalabalığıyla vapura binip yedide köprüye geldiğini, yediyi çeyrek geçe de atölyede işbaşı yaptığını öğrendim." **(Orhan Kemal, *Harika Çocuk*)**
Diyalog Tekniği	İki kişinin karşılıklı konuşması ile sağlanan bir anlatım tekniğidir.	"— İhsan, İhsan kardeşim. Dönmeye çalışıyor fakat aynı hırıltı. Saat, sabahın dördü... Büyük seyyarın önündeyiz. Çadıra koşuyorum. Genç bir doktor, çadırın içini dışını istila eden sedyelerde pansuman yapıyor. — Alay Kumandanı İhsan Bey vuruldu, getirdik, Hemşire Ayşe yok mu? — Mustafa Çavuş sedyeciler, hey! Kumandanı Hemşire Ayşe'nin çadırına götürelim, burada yer yok." **(Halide Edip Adıvar, *Ateşten Gömlek*)**
İç Konuşma Tekniği	Karakterin kendi iç dünyasını, kafasından geçenleri kendi kendisinin anlattığı bir tekniktir. Anlatıcı/yazar, devre dışıdır. Okurla karakter doğrudan bir araya getirilerek etkili bir anlatım sağlanır.	"Simit yiyerek yürüyor. Tek tük geçenler dönüp ona bakıyorlar. Kılığı düzgün bir adamın sokakta simit yemesi yasaktır. Bütün yasaklar gibi bunun da kaçamak yolu yok mu? Simidi kır, cebine sok. Tek elinle bir lokma koparıp kimseye sezdirmeden ağzına at. Ama, ben dişlerim sağlamken ısıracağım." **(Yusuf Atılgan, *Aylak Adam*)**
İç Çözümleme Tekniği	Karakterin iç dünyasının, kafasından geçenlerin anlatıcı/yazar tarafından verildiği anlatım tekniğidir. İnsanı çok yönlü vermeye yarayan bir tekniktir. Özellikle psikolojik tahlillerde kullanılır.	"Odasına girince kapıyı kapadı. Boğazı düğümleniyordu. Kendini tuttu ve ağlamadı. Belki son defa gördüğü odasının her tarafına baktı. Yutkundu. Ağzında yine bir kuruluk vardı. Çok mu heyecanlıyım?" diye sordu kendi kendine. Evet, bir isyan var içinde. Babasına karşı değil. Kime karşı olduğunu anlamıyor. Evden hemen çıkıp gitmeyi düşündü. Evden ve memleketten. Sabahleyin pasaport için teşebbüs etmek. Feriha ile beraber, on gün sonra, Paris. Artık tereddüde lüzum var mıydı?" **(Peyami Safa, *Yalnızız*)**
Bilinç Akışı Tekniği	Karakterin iç dünyasının, kafasından geçenlerin karakter tarafından anlatıldığı tekniktir. Bu teknikte karakterin düşüncelerinde, duygularında sürekli değişmeler olur. Bir şey anlatılırken anında başka bir şey anlatılmaya başlanır. Kısa, eksiltili ve sıralı cümlelerle birbirileriyle fazla ilintili olmayan durumlar verilir. Düşünce ve duygu zıplamaları, değişmeleri bu tekniğin önemli özelliklerindendir.	"Gazete dediniz de aklıma geldi: Nermin yemeğe bekler beni... Müsaadenizle. Espri yaparak kurtulamazsın, koltukta söz verdin. Vazgeçiyorum; bütün insanlığın önünde eğilerek özür diliyorum: beni yanlışlıkla çıkardılar sahneye. Ben yoldan geçen... Bütün sorumluluk sende. Hayır değil. Benden paso; çocuk da daha altı yaşını doldurmadı biletçi amcası. Evet çocuklar da bekliyor. Paramı geri istiyorum; yanlış filme gelmişim. Görüyorsun, benim gibi bir insandan hayır gelmez. Ölü evinde oturmuş... Yataktan fırlayarak kalktı, pencerenin önüne gitti." **(Oğuz Atay, *Tutunamayanlar*)**

Pastiş Tekniği	Yazarın, başka bir yazarın ya da edebî türün dil ve anlatım özelliklerini taklit etmesiyle oluşan anlatım tekniğidir. Edebî türlere özgü söyleyiş tarzları yazar tarafından metnin temel üslubu olarak kullanılır. Postmodernist yönelimde kullanılan bir metinler arasılık tekniğidir.	"Onlar uçmasın diye çalılarını tutarken şehirdeki tüm kuşlar toplanıp naylon tahta evler mahallesine geldiler. Konduların üstünde eğri eğri uçarak kuş olmaya, kanat takmaya heves eden çatılara güldüler. Cik cik çatıcık uçsana / Beşikten kanat taksana / Bize bir bebek atsana / Cik cik bebecik cik cik / Kuşlar günlerce konduların üstünde eğri eğri döndüler. Döne ötüşe konduların yerini belli ettiler. Onlar "cik cik bebecik" diye uçarken yıkımcılar mahalleye geldiler." **(Latife Tekin, *Sevgili Arsız Ölüm*)**
Parodi Tekniği	Yazarın bir metnin konusunu örnek almasıyla oluşan bir anlatım tekniğidir. Böylece bir metinden yeni bir metin oluşturulur. Postmodernist yönelimde kullanılan bir metinler arasılık tekniğidir.	Orhan Pamuk'un *Benim Adım Kırmızı* romanında kimi konuları Umberto Eco'nun *Gülün Adı* adlı romanından alması, Turgut Özakman'ın *Sarıpınar-1914* adlı oyununda konuyu Reşat Nuri Güntekin'in *Değirmen* adlı romanından alması parodiye örnek verilebilir.
İroni Tekniği	Yazarın, örnek aldığı bir metnin biçim ve içerik özelliklerini, kurgu tekniklerini alaya almak ya da okuru eğlendirmek amacıyla değiştirip gülünç ve eğlendirici eser ortaya çıkarmasını sağlayan tekniktir. Postmodernist yönelimde kullanılan bir metinler arasılık tekniğidir.	"Bu masal çok yeni uydurulmuş bir masal olduğu için pek çok kimse bilmiyor. Masalı yeni duyanlar da onu başkalarına anlatmaya kalktıklarında ellerine yüzlerine bulaştırıyorlar. Birçok yerine de yeni bölümler uyduruyorlar. Bir kez uydurmaya başlayınca ise -şimdi olduğu gibi- uydurdukça uyduruyorlar." **(Adalet Ağaoğlu, *Sen Ey Kutsal Işık*)**

Sınıf İçi Etkinlik

Aşağıda Rasim Özdenören'in yazarlık serüveni ve teknikleri ile ilgili kendi görüşleri verilmiştir. Metni okuyunuz. Metinden "Ben, nasıl yazmalıyım?" sorusuna cevap olacak çıkarımlarda bulununuz.

"Klasik tarz içinde, geleneksel öykü tarzını benimseyerek yola çıktık. Bu tarzın örneği ise bizim dönemimizde Ömer Seyfettin idi. Ömer Seyfettin tarzında (…) onlarca hikâye yazdık. Belki yüz civarında. Aylarca her gün hikâye yazıyorduk. Kendime özgü ilk hikâyeyi yazmaya çıktığımda şu temmuz güneşinin bir insanı ne kadar sıktığını anlatayım dedim. (…) Daha yazmaya başlarken dedim ki bu hiç de Ömer Seyfettin'inki gibi olmuyor. Yani başlangıç, serim-düğüm şemasına uygun düşmüyor. Pat diye başlıyor bir yerinde de kesiliyor. Arada da temmuz sıcağından bunalmış bir kişinin sıkıntılarını anlatıyoruz. (…) Sonra da ben bunu bir şiar hâline getirdim. Dedim ki sen bir anın öyküsünü yaz, bir bakışın öyküsünü yaz, bir gülüşün öyküsünü yaz. (…) Ben, bu öyküler okunduğu zaman, insan kendisini yücelmiş hissetsin istiyorum. Ruhen yüceldiğini, beyinsel olarak yüceldiğini hissetsin istiyorum. (…) Bütün bu öykülerde verilmek istenen bir şey var: İnsan kendisinin yüce bir mahluk olduğunu bilsin ve bu öyküleri okuduğunda yücelmiş olduğunu hissetsin."

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

İncelediğiniz hikâyelerde bulunan ve "Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma" bölümünde verilen tekniklerden en az ikisini kullanarak bir hikâyeyi defterinize yazınız. Yazma sürecinde öğretmeninize danışmanız işinizi kolaylaştıracaktır. Sınıfınızda gruplar oluşturarak da hikâye yazmayla ilgili grup çalışmaları yapabilirsiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

DRAMATİZE ÇALIŞMALARI

Dramatize etmek, bir edebî metni; tiyatro, televizyon veya radyo oyununa dönüştürmektir. Yazılı metni canlandırmaya dayanan dramatizasyonda önce edebî bir metin tespit edilir. Seçilen metnin kolayca sahnelenmesine ve dilinin anlaşılır olmasına dikkat edilir. Daha sonra da rollerin seçimine geçilir. Seçilen roller, uygun jest ve mimiklerle canlandırılır. Dramatize çalışmalarında tiyatro metninin sahnelenmesindeki profesyonellik aranmaz. Sahne, dekor ve kostüm gibi detaylı çalışmalara girilmez. Canlandırmayı destekleyecek birkaç aksesuar, basit bir dekor, metnin iletisini etkili kılmak için kullanılabilir. Daha çok metindeki karakterlerin canlandırılmasına yönelik olduğundan dramatizasyonda önemli olan karakterlerin temel özelliklerini verebilmektir. Rol dağılımı, uygun araç gereç temini, kısa provalar gibi çalışmaların sağlıklı biçimde yapılabilmesi için de dramatize çalışmaları bir ekip ile yapılır.

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Aşağıdaki yönlendirmelerden yararlanarak istediğiniz çalışmayı yapınız.

1. Sevgili öğrenciler, incelediğiniz ya da kendi seçtiğiniz bir hikâyeyi dramatize ediniz. Diyaloğa dönüştürmeye uygun bir hikâye seçmeye özen gösteriniz. Empati kurabileceğiniz rolleri almaya çalışınız. Çalışmalarınızda öğretmeninize danışınız. Ekip çalışması ile ortaya koyacağınız çalışmalar, sizi başarıya ulaştıracaktır. Dramatize çalışmalarının oldukça zevkli olduğunu ve gelecekte yaşamınıza büyük katkı sağlayacağını unutmayınız.

2. Bir hikâyecinin hayatını ve eserlerini tanıtan bir sunum hazırlayınız. Çalışmalarınızı sınıfınızda etkileşimli tahtadan yararlanarak sununuz. Sunumunuzu EBA'ya yükleyiniz.

2. ÜNİTENİN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun kelimelerle tamamlayınız.

1. ……………….. hikâye de denen küçürek hikâye türünde eser veren yazarlar, en az sayıda kelime kullanarak etkili bir anlatım sağlamayı amaçlamışlardır.

2. Postmodernizmin etkisiyle hikâye yazarı, eserinde …………………………..tekniğinden yararlanarak başka bir yazarın eserindeki içeriği kullanabilir.

3. ………………… hikâyesi olarak da bilinen Çehov tarzı hikâyede serim-düğüm-çözüm bölümleri görülmez.

4. "Türk hikâyeciliğini taçlandıran Ömer Seyfettin, Sait Faik gibi büyük ustalardan sonra gelen birçok genç yazar, yeni teknikler denemişlerdir." cümlesinde altı çizili kelime ……………….. anlam özelliği göstermektedir.

5. Bir edebî metni kişiler aracılığıyla canlandırma olarak da tanımlanabilecek ……………………… çalışmalarında jest, mimik, vurgu, tonlama gibi ayrıntılara dikkat etmek gerekir.

6. Bir cümlede eş görevli kelimeleri birbirinden ayırmak için kullanılan …………………… işareti, anlam karışıklığını önlemek için de kullanılır.

B. Aşağıda numara ve harfle verilen ilgili terim ve kavramları eşleştiriniz.

1. beyaz altın
2. Necati Tosuner
3. Rasim Özdenören
4. metinler arasılık
5. Adalet Ağaoğlu
6. olay örgüsü
7. Akif Bey
8. yazım
9. Ferit Edgü

a. *Çığlık*
b. hikâyenin yapı unsuru
c. postmodernizm
ç. imla
d. dolaylama
e. *Yüksek Gerilim*
f. *Eşikte Duran İnsan*
g. minimal hikâye
ğ. güzel adlandırma
h. *Sevgiyi Öğreten Kuşlar*

C. Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız.

1. (...) Türk edebiyatının 1960 sonrası döneminde yazarlar daha çok Guy de Maupassant'ın adıyla da anılan klasik hikâye türünde eserler vermişlerdir.

2. (...) Edebiyatımızda küçürek hikâye türünde ilk örnekleri veren Memduh Şevket Esendal'dan sonra Oğuz Atay, Yaşar Kemal, Aziz Nesin gibi birçok sanatçı, küçürek hikâye türünde başarılı çalışmalar ortaya koymuşlardır.

3. (...) Erdal Öz, Dursun Akçam, Orhan Duru, Talip Apaydın, Sevgi Soysal, Yusuf Atılgan, Bekir Yıldız gibi sanatçılarımız bireyin iç dünyasına yönelen, mistik konulara değinen hikâyeler yazmışlardır.

4. (...) "Yaşar Kemal'le başbaşa oturmuş, Türk hikâyeciliğinin geldiği güzel noktayı zevkle konuşuyorduk." cümlesindeki ikilemenin yazımında yanlışlık vardır.

5. (...) Pastiş, parodi, ironi, bilinç akışı gibi anlatım teknikleri, hikâye türünde de kullanılan anlatım tekniklerindendir.

6. (...) Sevinç Çokum'un *Rozalya Ana* kitabından alınan *Karanfilsiz* adlı hikâyesi, postmodernist yönelimin derin izlerini taşıyan bir eserdir.

7. (...) İki cümleyi birbirine bağlayan "ama, fakat, lakin" gibi bağlaçlardan önce noktalı virgülün kullanılması gerekir.

Ç. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Minimal hikâye türünün iki temel özelliğini belirtiniz.
2. Pastiş ile parodi arasındaki farkı bir cümle ile açıklayınız.
3. 1960 sonrası Türk hikâyeciliğindeki herhangi bir yönelimle ilgili bilgi veriniz.
4. Ferit Edgü'nin üç yapıtının adını yazınız.

(5, 6 ve 7. sorular aşağıdaki parçadan hareketle cevaplanacaktır.)

Hikâye türünün edebiyatımızda önem kazanmasında gazete ve dergilerin önemli payı vardır. Gazete ve Dergiler de yayımlanan ilk hikâye örneklerimizde bazı kusurlar, Halit Ziya Uşaklıgil ve Ömer Seyfettin'le aşılınca Millî edebiyat dönemi'nden itibaren sade dille hikâyeler yazılmış, yazarlar Anadolu'ya yönelmiş, 1950'li yıllardan itibarende Dünya edebiyatıyla yarışacak nitelikli eserler verilmeye başlanmıştır.

5. Parçanın konusunu tespit ediniz.
6. Parçada yararlanılan anlatım biçimi nedir? Bu anlatım biçimi hakkında kısaca bilgi veriniz.
7. Parçadaki yazım yanlışlarını tespit ediniz.
8. Hikâye türünün insan eylemlerinin sebep olduğu değişimlere katkıları ile ilgili elli kelimeyi geçmeyecek bir paragraf yazınız.

D. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Günümüz yaşamı, nitelikli bireylerin varlığını zorunlu kılıyor. Engel ya da (I) değişikliklerle baş edebilen (II), deneyimlerinden yararlanabilen, genel ağı (III) etkin kullanabilen, bilimsel sorgulamanın özelliklerini kavrayabilen, matematiğe (IV) karşı olumlu tutum geliştirebilen, kültürel çeşitliliğe saygı duyan, uluslararası (V) kültürel mirasın farkında olan bireyler daha başarılı oluyorlar.

   Bu parçada numaralanmış kelimelerden hangisinin yazımı yanlıştır?

   A) I.　　B) II.　　C) III.　　D) IV.　　E) V.

2. Hikâye, Arapça "ha-ke-ve" kökünden türemiş bir kelimedir. Hikâye kelimesinin Arapça'da "bir sürü haberi nakil ve rivayet eylemek, bir nesneye benzemek, bir nesneyi taklit etmek, bir kimseden bir sözü nakleylemek, eğlendirmek maksadıyla taklit, bir fiilin taklidi, bir metnin kopyasını çıkartmak..." anlamlarını taşıdığı görülür. Arapça'dan dilimize geçen "hikâye"nin Arap edebiyatında ilk zamanlarda, genel olarak bir olayın anlatımından ziyade taklit anlamında kullanıldığı, daha sonraları nakil ve tekrar anlamıyla yaygınlaşarak bugünkü ifadesiyle dile yerleştiği kaynaklarda belirtilmektedir.

   Bu cümlede noktalama işaretlerinden hangisi yanlış kullanılmıştır?

   A) Düzeltme işareti (^)　　B) Kesme işareti (')　　C) Nokta (.)
   D) Üç nokta (…)　　E) Virgül (,)

3. 1960 sonrası Türk hikâyeciliğinde önemli bir değişim görülür. (I) Bu değişimin en belirgin özelliklerinden biri hikâyecilerin eserlerinde yeni anlatım tekniklerinin peşinde koşmalarıdır. (II) Türk hikâyeciliğindeki bu değişimin önemli bir bayrağı da Sevgi Soysal'dır. (III) Onun ilk hikâye kitabı *Tutkulu Perçem*, 1962 yılında yayımlanmıştır. (IV) *Tutkulu Perçem*'deki hikâyeler, varoluşçuluk akımının mührünü taşımaktadır. (V) Bu hikâyelerde yalnızlık, sıkıntı, tedirginlik, bunalım, kaçış ve yabancılaşma temaları yazar tarafından baş tacı edilmiştir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde mecaz (değişmece) anlamda kullanılmış kelime yoktur?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

4. Mustafa Kutlu'ya ait aşağıdaki eser çiftlerinden hangilerinin türü hikâye değildir?

A) *Akasya ve Mandolin - Yoksulluk Kitabı*

B) *Hüzün ve Tesadüf - Tufandan Önce*

C) *Ortadaki Adam - Gönül İşi*

D) *Ya Tahammül ya Sefer - Bu Böyledir*

E) *Yokuşa Akan Sular - Yoksulluk İçimizde*

5. Herhangi bir anlatı karşısında okur, çağlar boyu yazılanlara alışmayı öne çıkararak buna yönelmişse bu anlatıların değişen yanlarını, ögelerini görmek istememiştir; bu anlatıyı alıştığına benzetemiyorsa burun kıvıracak, onu bir yana atacaktır. Değişeni gören bir göz oluyorsa okuduklarına, bu anlatının kendisine neler getirdiğini anlamaya çalışacaktır.

Bu parçanın anlatımı için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) "Yanaşmak" kelimesi temel anlamda kullanılmamıştır.

B) "Göz" kelimesi ad aktarması (mecazımürsel) özelliğine sahiptir.

C) "Kıvıracak" ve "atacaktır" kelimeleri kendilerinden önceki kelimelerle birlikte mecaz anlam özelliği kazanmıştır.

D) "Anlatı" ve "çağ" kelimeleri gerçek anlamda kullanılmıştır.

E) Deyim özelliğine sahip kelime grubuna yer verilmemiştir.

6. Televizyon ve sinemayla büyüyen bizler, betimleyici açıklamalara gittikçe daha az gereksinim duymaya başladık. Bir yerden bir başka yere, bir ruh hâlinden başka bir ruh hâline, bir sahneden başka bir sahneye, bir atmosferden başka bir atmosfere anında gitmek için sürekli bir açlık duyduk. Sinemanın bize sunduğu anlık görüntüleri kullanmayı öğrendik. Sinemaya çizgi film izlemeye giden zeki çocuğun farkına vardığı gibi daha sonra gösterime girecek filmlerin kısa tanıtımları, doksan dakikalık filmin kendisinden daha ilgi çekici olduğunun farkına vardık.

Bir Amerikalı yazara ait bu düşüncelerden yola çıkılırsa aşağıdaki edebî türlerden hangisinin gelişiminin gerekçelerine değinildiği söylenebilir?

A) Durum hikâyesi B) Halk hikâyesi C) Kesit hikâyesi

D) Küçürek hikâye E) Manzum hikâye

7. I. Adalet Ağaoğlu – *Yüksek Gerilim* – hikâye

II. Mustafa Kutlu – *Kaçkınlar* – deneme

III. Ferit Edgü – *O/Hakkari'de Bir Mevsim* – roman

IV. Necati Tosuner – *Kambur* – oyun

V. Rasim Özdenören – *Uygunsuzlar* – hikâye

Yukarıdaki sanatçı – eser – tür eşleştirmelerinden hangi ikisi doğrudur?

A) I. ve II. B) I. ve III. C) II. ve IV. D) III. ve V. E) IV. ve V.

E. Aşağıdaki kelimeleri bulmacanın içinde bulunuz. Dışarıda kalan harflerden sırayla oluşacak cümleyi belirtilen yere yazınız. Bu cümleyle ilgili görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Anlamdaş
Dramatizasyon
Duyu aktarması
Eş sesli
İç çözümleme
İki nokta
İroni
Kısa çizgi
Küçürek hikâye
Mustafa Kutlu
Nazan Bekiroğlu
Parodi
Pastiş
Postmodernizm
Sevinç Çokum
Sunum
Tanzimat

H	P	N	A	Ş	İ	K	A	Y	M	P	E	U	İ	S
H	D	O	O	T	İ	A	Y	A	U	A	T	L	Ç	E
E	U	K	S	Y	K	T	T	T	N	R	A	Ğ	Ç	V
I	Y	R	I	T	S	O	S	R	U	O	N	O	Ö	İ
P	U	A	P	S	M	A	N	A	S	D	Z	R	Z	N
P	A	P	K	İ	A	O	Z	İ	P	İ	İ	İ	Ü	Ç
İ	K	P	P	İ	R	Ç	D	İ	K	P	M	K	M	Ç
L	T	P	P	Ş	H	O	İ	E	T	İ	A	E	L	O
S	A	P	P	A	P	K	N	Z	R	A	T	B	E	K
E	R	P	P	D	P	P	E	İ	G	N	M	N	M	U
S	M	P	P	M	P	P	P	R	P	İ	İ	A	E	M
Ş	A	P	P	A	P	P	P	P	Ü	P	P	Z	R	P
E	S	P	P	L	P	P	P	P	P	Ç	P	A	M	D
P	I	P	P	N	P	P	P	P	P	P	Ü	N	P	P
M	U	S	T	A	F	A	K	U	T	L	U	K	P	P

___	___	___	___	___	___	___	___	___	___	___	___	___	___
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

Sevgili öğrenciler, daha fazla soru çözmek isterseniz "https://odsgm.meb.gov.tr/kurslar" adresinden konuyla ilgili sorulara ulaşabilirsiniz.

1. Dönem

Ünite Süresi: 8 Hafta

3. ÜNİTE

ŞİİR

ŞİİR ÜNİTESİNİN KONULARI

A. OKUMA ÇALIŞMALARI

1. Cumhuriyet Dönemi saf şiir anlayışı
2. Cumhuriyet Dönemi (1923-1960) toplumcu eğilim
3. Cumhuriyet Dönemi Millî Edebiyat anlayışı
4. Garip akımı
5. II. Yeni
6. Dinî değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran modern şiir
7. 1960 sonrası toplumcu eğilim
8. 1980 sonrası Türk şiiri
9. Cumhuriyet sonrası halk şiiri
10. Kelimede anlam
11. Yazım ve noktalama

B. YAZMA ÇALIŞMALARI

1. İncelenen şiirlerden birinin tarzını örnek alarak şiir yazma
2. Yazılan şiirleri sınıfta değerlendirme
3. Yazılan şiirleri çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf panosu, okul panosu, dergi, gazete, sosyal medya…) sergileme

C. SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

1. Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinden ve Türk dünyasına ait şiirlerden oluşan bir şiir dinletisi hazırlama ve sunma

Bu ünitedeki kazanımların pekiştirilmesi için okulunuzun zümre öğretmenlerinin kararları doğrultusunda Cumhuriyet Dönemi edebiyatından bir şiir kitabı okuyunuz.

OKUMA ÇALIŞMALARI

Metne Hazırlık

Gruplar oluşturup saf şiir anlayışı hakkında Genel Ağ'daki güvenilir kaynaklardan araştırma yaparak bir sunum hazırlayınız. Sunumu sınıfınızda izleyiniz ve değerlendiriniz.

1. Metin

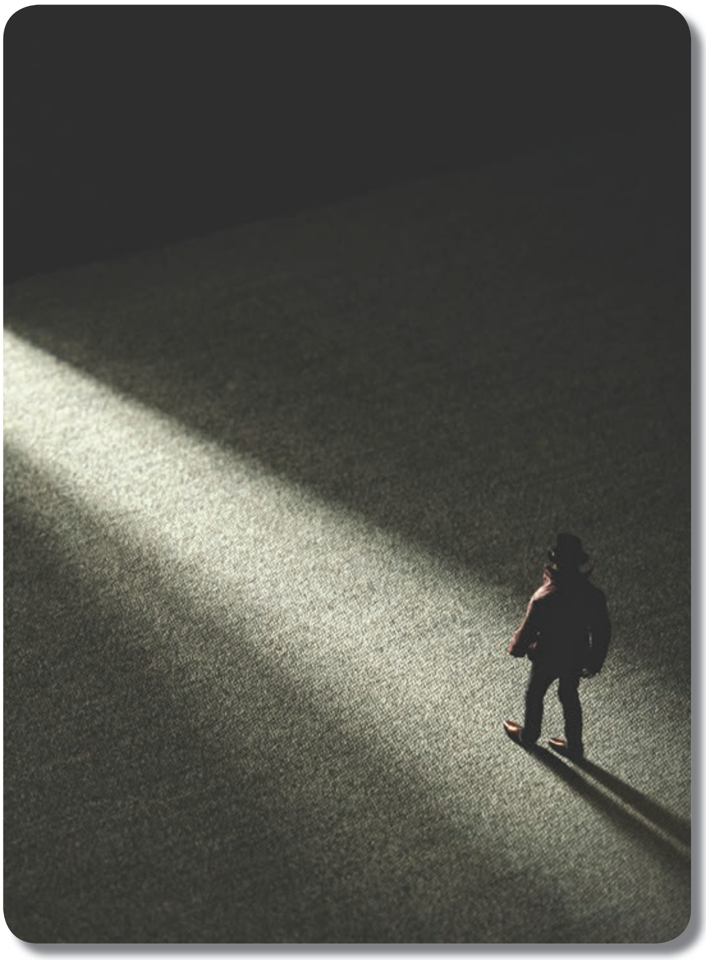
ÖRÜMCEK AĞI

Duvara, bir titiz örümcek gibi,
İnce dertlerimle işledim bir ağ.
Ruhum gün boyunca sönecek gibi,
Şimdiden ediyor hayata veda.

Kalbim, yırtılıyor her nefesinde,
Kulağım, ruhumun kanat sesinde;
Eserim duvarın bir köşesinde;
Çıkamaz göğsümden başka bir seda…

Necip Fazıl Kısakürek

Çile

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Örümcek Ağı adlı şiir, sanatçının 1925 yılında aynı adla yayımlanan şiir kitabında yer almaktadır. Necip Fazıl Kısakürek, şiirlerini "sezmek" ve "düşünmek" eylemleri sayesinde yazdığını ifade eden ve şiirini "belli başlı bir sanat anlayışından tüten şiirler" olarak tanımlayan bir sanatçıdır. Şairin *Örümcek Ağı* adlı şiiri de biçim ve içerik açısından bu özellikleri içeren bir şiirdir.

Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde kimi şairler, saf şiir anlayışıyla şiirler yazmıştır. **Saf şiir**, Cumhuriyet Dönemi'nde Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas, Ziya Osman Saba, Asaf Halet Çelebi, Behçet Necatigil, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Sedat Umran gibi şairlerin yöneldiği bir anlayıştır. Saf şiire **öz şiir** de denir. Bu şiir anlayışında amaç, iyi ve güzel şiir yazmaktır. Şairler bunu sağlamak için kendilerine özgü bir imge düzeni oluştururlar. Bu özgün ve yaratıcı imgeler, dilin mantığına uygundur ve dilin anlam boyutuna yeni olanaklar sağlar. Şairler, okuyucuda estetik haz oluşturmayı amaçlar. Şiir aracılığı ile bir düşünceyi işleme yoluna gidilmez. Şiir soylu bir sanat dalı olarak kabul edilir. Şairlerin hayalî yönü oldukça güçlüdür. Kelimelerin çağrışım gücü kullanılarak müzikal bir dil oluşturma amaçlanır. Şiirin biçimsel açıdan kusursuz olması için büyük emek verilmiştir. "Ruh, ölüm, rüya, mitolojik unsurlar, bireysel duygular" gibi konular sıklıkla ele alınmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiir, 1922'de yazılmış, 1925'te de yayımlanmıştır. Aradan geçen zamana rağmen şiirdeki kelimelerin ve kelime gruplarının anlamları günümüz okuru tarafından da bilinmektedir. Şiiri, bu açıdan irdeleyerek düşüncelerinizi belirtiniz.

2. *Örümcek Ağı* adlı şiirde geçen "veda" ve "seda" kelimelerinin telaffuzunu sınıfınızda yapınız.

3. Okuduğunuz şiirin temasını tespit ediniz. Şiirin bütününde tematik bir bütünlük var mı? Açıklayınız.

4. Şiirin ahenk özelliklerini, aşağıda verilenlere göre inceleyiniz.

Durak	
Kafiye dizilişi	
Kafiyeler	
Kelime tekrarları	
Ölçü	
Redifler	
Ses tekrarları	

5. Bu şiirin nazım türü hakkında bilgi veriniz.

6. Şiirde konuşan, şair değil kurgusal bir kişilik olan söyleyicidir. Söyleyici, şiirin içeriğine ve yansıttığı ruh durumuna göre bir karakter özelliği kazanır. Okuduğunuz şiirin söyleyicisini ve söyleyicinin hitap ettiği kişiyi/varlığı tespit ediniz.

7. Sizce söyleyici, şiirin okuma tarzına/tonuna ve anlamına bir etkide bulunmuş mudur? Açıklayınız.

8. Söyleyici ile okuyucunun şiirde özdeşleştiğini söyleyebilir misiniz? Düşüncelerinizi belirtiniz.

9. Necip Fazıl Kısakürek, şiiri “Şiirde her kelime, kendi zatı ve öbür kelimelerle nispeti yönünden şairin gözünde, içine renk renk, çizgi çizgi ve yankı yankı cihanlar sığdırılmış birer esrarlı billur zerredir.” biçiminde değerlendirmiştir. Bu açıklamadan da yararlanarak metni, bağlı olduğu şiir geleneği açısından değerlendiriniz.

10. Necip Fazıl Kısakürek, anlam derinliği yaratmak için kelime seçiminde oldukça titiz davranan bir şairdir. Seçtiği imgelerle etkili bir söyleyiş oluşturur. Örneğin örümcek ağı, “sağlamlık, tuzak, süreklilik” gibi çağrışımlara sahiptir. Bu açıdan şairin imge dünyasını değerlendiriniz.

11. “Örümcek ağı” imgesinden yola çıkarsanız söyleyicinin ümitsiz bir ruh dünyasına sahip olduğunu söyleyebilir misiniz? Niçin?

12. *Örümcek Ağı* adlı şiirin genelinde teşbih ve istiare sanatlarından yararlanılmıştır. Bu edebî sanatları gösteriniz.

13. Necip Fazıl Kısakürek, düşünce ve duygu dünyasında kimi değişimler yaşayan, sonradan mistik ve dinî yönelimlerle eser veren bir şairdir. Onun 1928 yılında yayımladığı *Kaldırımlar* adlı şiirinde de bu durum söz konusudur. Bu şiir o kadar çok sevilmiştir ki şair “Kaldırımlar Şairi” olarak tanınmıştır. Sizce şairin toplum tarafından böyle değerlendirilmesinin nedenleri neler olabilir? Düşüncelerinizi belirtiniz.

14. Söyleyicinin bu şiirinde düşünmeye, sorgulamaya başladığı ifadeleri gösteriniz.

15. Varlığın anlamını aramaya başlayan bir insanı bu şiirde görebiliyor musunuz? Düşüncelerinizi belirtiniz.

16. Aşağıdaki şiir Necip Fazıl Kısakürek’in *Gece Yarısı* adlı şiirinden alınmıştır. Bu şiiri *Örümcek Ağı* şiiriyle tema, konu ve ileti açısından karşılaştırınız.

(...)
Her gece periler uyur odamda,
Derinlerden gelir uzun nefesler.
Yanan mum bir rüya seyreder camda,
Bir hastanın nabzı gibidir camda,
Bir hastanın nabzı gibidir sesler...
(...)

Şair Hakkında Bilgi

NECİP FAZIL KISAKÜREK (1904-1983), Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatını derinden etkileyen bir sanatçıdır. Şiir, tiyatro, roman, hikâye gibi birçok türde eser vermiştir. Eserlerinde din, tasavvuf, tarih, felsefe gibi konuları işlemiştir. 1943 yılından itibaren çıkardığı Büyük Doğu dergisi kültür, medeniyet, dil, edebiyat alanında önemli bir etkiye sahiptir.

Sanatçının bazı eserleri şunlardır: *Örümcek Ağı, Kaldırımlar, Ben ve Ötesi, Sonsuzluk Kervanı, Çile, Şiirlerim* **(şiir)**; *Ruh Burkuntularından Hikâyeler* **(hikâye)**; *Aynadaki Yalan* **(roman)**; *Tohum, Bir Adam Yaratmak, Künye, Para, Namı Diğer Parmaksız Salih, Reis Bey* **(oyun)**…

Metne Hazırlık

1. Gençlik ve yaşlılık dönemlerinin insan yaşamına katkıları hakkında kısa metinler yazınız. Bu metinleri sınıfınızda okuyunuz. Beğendiğiniz metinleri oylamayla seçiniz, okul panolarına asınız.

2. İtalyan sanatçı Dante (Dante) hakkında araştırma yapınız. Onun *"Hayat yolunun ortasında kendimi karanlık bir ormanda buldum."* ifadesinin hangi eserinde geçtiğini, sanatçının bu yargıyı dile getirirken içinde bulunduğu durumu ve yaşını tespit ediniz. Tespitlerinizi arkadaşlarınız ile paylaşınız.

2. Metin

OTUZ BEŞ YAŞ

Yaş otuz beş! Yolun yarısı eder.
Dante gibi ortasındayız ömrün.
Delikanlı çağımızdaki cevher,
Yalvarmak, yakarmak nafile bugün,
Gözünün yaşına bakmadan gider.

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?
Benim mi Allahım bu çizgili yüz?
Ya gözler altındaki mor halkalar?
Neden böyle düşman görünürsünüz,
Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

Zamanla nasıl değişiyor insan!
Hangi resmime baksam ben değilim.
Nerde o günler, o şevk, o heyecan?
Bu güler yüzlü adam ben değilim;
Yalandır kaygısız olduğum yalan.
(...)
Gökyüzünün başka rengi de varmış!
Geç farkettim taşın sert olduğunu.
Su insanı boğar, ateş yakarmış!
Her doğan günün bir dert olduğunu,
İnsan bu yaşa gelince anlarmış.
(...)
N'eylersin ölüm herkesin başında.
Uyudun uyanamadın olacak.
Kimbilir nerde, nasıl, kaç yaşında?
Bir namazlık saltanatın olacak,
Taht misali o musalla taşında.

Cahit Sıtkı Tarancı
Otuz Beş Yaş
(Kısaltılmıştır.)

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, 1945'te şairin otuz beşinci yaşında yayımlanmış bir şiirdir. Türk şiirinin klasikleri arasında yer alan *Otuz Beş Yaş* şiiri, 1946'da bir yarışmada birinci olunca ünlenmiştir. Kültürümüzde yaşlılık denince akla gelen bu şiir; yalnızlığı, gençliğin önemini, yaşlılığın korkulan yüzünü etkileyici şekilde vermesiyle sevilen bir şiir olmuştur.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirde geçen "kaygı", "saltanat", "şakak" kelimelerinin anlamını metinden hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten kontrol ediniz. Kelimeleri birer cümlede kullanarak defterinize yazınız.

2. *Otuz Beş Yaş* adlı şiirin temasını belirleyiniz.

3. Şiirin iletisini belirleyiniz. İletiyi açıklık/örtüklük açısından değerlendiriniz.

4. Okuduğunuz şiiri biçimsel özellikler (ölçü, durak, kafiye dizilişi ve türleri, redif, ses ve kelime tekrarı, ses akışı, nazım birimi vb.) açısından inceleyiniz. Şiirin biçimsel açıdan Türk şiirinde hangi yönelimin özelliklerini gösterdiğini söyleyiniz.

5. *Otuz Beş Yaş* adlı şiirden tecahülüarif ve tezat sanatlarına örnek gösteriniz.

6. Bu şiirde şair hangi edebî sanatı kullanarak yaşamı yolculuk ve mevsimle, ölümü de uykuyla ilişkilendirmiştir? Bu sanatın metnin iletisine bir katkısı var mıdır? Açıklayınız.

7. Şiirin söyleyicisini tespit ediniz. Söyleyicinin genel okuyucuya, bir kişiye, gruba veya varlığa seslenme durumundaki muhatabını belirleyiniz.

8. Okuduğunuz şiirin içeriğini doğallık, toplumsallık ve bireysellik açısından değerlendiriniz.

9. Şairin yaşlılığa olumsuz yaklaştığı bölümü tespit ediniz. Yaşlanmanın olumsuz yönleri ile ilgili düşüncelerinizi söyleyiniz.

10. Cahit Sıtkı Tarancı, okuduğunuz bu şiiriyle "Otuz Beş Yaş Şairi" olarak tanınmıştır. Kimi eleştirmenlere göre Türk şiirinde o zamana kadar bu derecede etkili bir şiir yazılmaması, kimi eleştirmenlere göre de insanların bu şiirde kendinden bir şeyler bulması bunu sağlamıştır. Siz hangi eleştirmen grubuna dâhil olursunuz? Nedenleriyle açıklayınız.

Şair Hakkında Bilgi

CAHİT SITKI TARANCI (1910-1956), Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin önde gelen şairlerindendir. Günümüze kadar sevilerek okunan bir şair olmuş, şiirleri ezberlenmiştir. Şiir ve hikâye türlerinde kaleme aldığı eserleri ve Fransız edebiyatından yaptığı şiir tercümeleriyle tanınmıştır. Mallarme (Malarm), Baudelaire (Bodleyır) ve Rimbaud (Rimbayud) gibi Fransız şairlerinden etkilenmiş, sembolizm ve saf şiir etkisinde kalmıştır.

Sanatçının bazı eserleri şunlardır: *Ömrümde Sükût, Otuz Beş Yaş, Düşten Güzel* **(şiir)**; *Ziya'ya Mektuplar* **(mektup)**, *Gün Eksilmesin Penceremden* **(hikâye)** …

Metne Hazırlık

Yunus Emre'nin *Biz Dünyadan Gider Olduk* şiirini sınıfınızda okuyunuz. Şiirin temasını, yaşamın gerçekliği açısından arkadaşlarınız ile tartışınız.

3. Metin

SELAM OLSUN

Selam olsun bizden güzel dünyaya
Bahçelerde hâlâ güller açar mı
Selam olsun sonsuz güneşe, aya
Işıklar, gölgeler suda oynar mı

Hepsi güzeldi kar, tipi, fırtına
Günlerin geçişi ardı ardına
Hasretiz bir kanat şakırtısına
Mavi gökte kuşlar yine uçar mı

Uzak, çok uzağız şimdi ışıktan
Çocuk sesinden, gül ve sarmaşıktan
Dönmeyen gemiler olduk açıktan
Adımızı soran, arayan var mı

Ahmet Hamdi Tanpınar
Bütün Şiirleri

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Selam Olsun adlı şiirde Ahmet Hamdi Tanpınar, bu dünyadan ayrıldığında en çok neleri özleyebileceğini dile getirmiştir. Şiir, her türlü olumsuzluğa rağmen yaşamın güzelliğini ortaya koyan bir eserdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirin temasını ve iletisini belirleyiniz. Temayı bütünlük, iletiyi de açıklık/örtüklük açısından değerlendiriniz.

2. *Selam Olsun* adlı şiirde hece sayısının eşit olmasının şairin şiir anlayışıyla bir ilişkisi var mı? Açıklayınız.

3. Bu şiirin nazım biçimini, birimini ve türünü tespit ediniz.

4. Şiirin genelinde tenasüp sanatından yararlanılmıştır. Hangi kelimelerle bunun sağlandığını gösteriniz. Şairin böyle bir tekniği uygulamasının şiirin iletisine bir katkısı olup olmadığını belirtiniz.

5. Şiirin söyleyicisi ile söyleyicinin hitap ettiği kişileri belirleyiniz. Söyleyicinin ve hitap edilen varlığın çoğul olmasını değerlendiriniz.

6. Söyleyici, ölümden önceki hayatına ve onun güzelliklerine niçin bağlıdır ve bunları neden özlemektedir? Açıklayınız.

7. *Selam Olsun* adlı şiirin içeriği, doğal ve bireysel gerçeklik açısından değerlendirilirse hangi sonuçlara ulaşılır?

8. Okuduğunuz şiirde "Selam olsun bizden güzel dünyaya" dizesindeki "selam olsun" ifadesi Yunus Emre'nin *Kalanlara Selam Olsun* adlı şiirindeki; "Dönmeyen gemiler olduk açıktan" dizesi de Yahya Kemal Beyatlı'nın *Sessiz Gemi* adlı şiirindeki kimi ifadeleri çağrıştırmaktadır. Şiirleri bu açıdan karşılaştırdığınızda Ahmet Hamdi Tanpınar'ın kendisinden önce yazılmış şiir birikiminden yararlanmasını nasıl değerlendirirsiniz?

SESSİZ GEMİ

Artık demir almak günü gelmişse zamandan
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.

Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;
Sallanmaz o kalkışta ne mendil, ne de bir kol.

Rıhtımda kalanlar bu seyahatten elemli,
Günlerce siyah ufka bakar gözleri nemli,

Biçare gönüller! Ne giden son gemidir bu!
Hicranlı hayatın ne de son matemidir bu.

Dünyada sevilmiş ve seven nafile bekler;
Bilmez ki giden sevgililer dönmeyecekler.

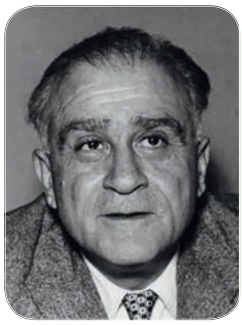
Bir çok gidenin her biri memnun ki yerinden,
Bir çok seneler geçti; dönen yok seferinden.

Yahya Kemal Beyatlı
Kendi Gök Kubbemiz

9. *Selam Olsun* adlı şiirden saf şiir anlayışının hangi yansımalarına ulaşabilirsiniz? Örnekleyiniz.

10. Bu şiir ilk defa 1961 Şubat'ında yayımlanmıştır. Ahmet Hamdi Tanpınar da 24 Ocak 1962'de vefat etmiştir. Bu açıdan bakıldığında okuduğunuz şiirle şairin yaşamı arasında bir ilişki kurabilir misiniz? Açıklayınız.

Şair Hakkında Bilgi

AHMET HAMDİ TANPINAR (1901-1962), Cumhuriyet Dönemi sanatçılarındandır. Şair, romancı, hikâyeci olarak birçok eser veren Tanpınar, aynı zamanda bir bilim insanıdır. Deneme ve makale türlerinde de eser vermiştir. Hocası Yahya Kemal Beyatlı'dan etkilenmiş; müstesna bir sanat olarak kabul ettiği şiire büyük değer vermiştir. Saf şiir anlayışı ile şiirlerinde biçim ve üslup mükemmeliyetini amaçlamıştır.

Sanatçının bazı eserleri şunlardır: *Abdullah Efendi'nin Rüyaları, Yaz Yağmuru* **(hikâye)**; *Mahur Beste, Huzur, Sahnenin Dışındakiler, Saatleri Ayarlama Enstitüsü* **(roman)**; *Beş Şehir* **(deneme)**; *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi* **(inceleme-araştırma)** ...

Metne Hazırlık

“Şiir, bir düşünceyi yansıtmanın aracıdır.” düşüncesini sanatsal açıdan değerlendirirseniz hangi sonuçlara ulaşırsınız? Sınıfınızda tartışınız.

4. Metin

MEHMED SIRADAĞLARI

boş bir taş varsa bu ülkede üstünde ben varım
bir fabrika gibi soluklu yerinde duramayan
kaç kulaç boş varsa bu denizde üstünde ben varım
bir şubat vapuru gibi puslu duman duman
eylül ocaklarından simsiyah ben çıkarım
iktisat fakültesi’ndeki akşam aydınlığıyım
yağmurlu camlardan saygıyla kitaplara vuran
ne kadar mehmed varsa kuşkusuz benim adım
yunus emre’den bu yana mehmed sıradağlarıyım

çünkü toprak dinledim demir anladım kömür duydum
davullar dağıttı göklere savaşlardan dönmezliğimi
çünkü bol kurşun yedim besmele’yle vuruldum
bilirse düşman bilir öyle kolay ölmezliğimi
bir mehmed kalktımsa ayağa bin mehmed oturdum
asya’dan aldım türkü avrupa’ya getirdim
yanardağlar kıskanır böyle ateş sönmezliğimi
emperyalizme karşı her süngü benim adım
mustafa kemal’den bu yana mehmed sıradağlarıyım

ne kadar dar olursa olsun bileklerimden çıkmıştır
beni bir yerde bana bağlayan kanlı kelepçeler
karanlık tarlanın başı dönmüştür fabrika acıkmıştır
cezaevi avlularına bakar nedense son pencereler
içimde güneşler açsa da dışarısı bütün kıştır
fakat kapılar açılmıştır zincirler kırılmıştır
kalabalıkları kaldırır en heybetli düşünceler
(...)
nâzım hikmet’ten bu yana mehmed sıradağlarıyım
(...)

Attilâ İlhan
Bir Avuç Kıvılcım–Seçilmiş Şiirler
(Kısaltılmıştır.)

İzmir Atatürk Anıtı’ndaki bazı figürler

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

avlu: Bir yapının veya yapı grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan, hayat.
heybetli: 1. Görünüşü korku ve saygı uyandıran. 2. Büyük, ulu, azametli.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Mehmed Sıradağları adlı şiir, şiir serüveninde farklı eğilimlerden geçerek kendi çizgisini yakalayan Attilâ İlhan'ın toplumsal sorunlara kendi dünya görüşü açısından yaklaştığı bir şiirdir.

Cumhuriyet'in ilk zamanlarında kimi şairler toplumcu eğilime dayalı bir anlayışla şiirler yazmıştır. Türk şiirinde 1920'lerden itibaren Nâzım Hikmet'in öncülüğünde insanların sorunlarını sosyalist ideolojinin yaklaşımı ile ele almaya çalışan eğilime **toplumcu eğilim** denir. Toplumcu gerçekçi şiir olarak da adlandırılan bu eğilimde Millî Mücadele sonrasında ülkedeki sosyal ve ekonomik koşullardan ötürü yaşanan ekmek kavgası, eğitimsizlik, feodal ve siyasal baskılar, sömürü, eşitsizlik gibi sorunlar şiirlerde dile getirilmiştir. Toplumcu eğilim, sanatı ideolojilerinin aracı hâline getirmekle ve estetik kaygıları göz ardı etmekle eleştirilmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen siyasal koşulların neticesinde Attilâ İlhan, Ahmet Arif, Hasan Hüseyin Korkmazgil, Enver Gökçe, Arif Damar gibi şairler bu eğilimin etkisiyle eserler vermişlerdir. Şiirlerde çoğunlukla emperyalizm karşıtlığı, özgürlük, barış, yoksulluk temaları ele alınmıştır. Şiirin biçimsel özellikleri önemsenmemiştir. Serbest nazım tercih edilmiş, şiirde ahenk; ses ve kelime tekrarı, ses akışı gibi yöntemlerle sağlanmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Mehmed Sıradağları* adlı şiirin temasını ve iletisini belirleyiniz.

2. Okuduğunuz şiiri toplumcu eğilimin biçim anlayışına göre inceleyiniz.

3. Bu şiirde ahengi sağlayan unsurları gösteriniz.

4. Türk şiir geleneğinde nazım birimi, kafiye düzeni ve ölçüye göre şiirin nazım biçimi; konu ve temaya göre de nazım türü belirlenir. Bu açıdan okuduğunuz şiirin nazım biçimi ve türü hakkında değerlendirme yapınız. Nazım biçiminde şaire özgü yenilikler, buluşlar var mı? Açıklayınız.

5. Bu şiirle halk şiirinin hangi nazım türü arasında ilişki kurabilirsiniz? Açıklayınız.

6. Okuduğunuz şiirden, şiirin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurlara örnekler bulunuz.

7. Şiirde sürekli olarak "mehmed" kelimesi tekrar edilmiştir. Bunun şiirin iletisi ile ilişkisini kurunuz. Türk kültüründeki "Mehmetçik" olgusunun bu duruma bir etkisi olup olmadığı üzerine düşüncelerinizi belirtiniz.

8. Okuduğunuz şiirden bazı ifadeler aşağıda verilmiştir. Bunları millî, manevi, sosyal, siyasi, tarihî açıdan ve mitoloji açısından değerlendiriniz.

- Bol kurşun yemek
- Mehmed sıradağları
- Besmele ile vurulmak
- Yunus Emre'den bu yana
- Emperyalizme karşı süngü
- Türk'ün Asya'dan alınıp Avrupa'ya getirilmesi
- Davulların savaşlardan dönmezliğini göklere dağıtması

9. Okuduğunuz şiirde geçen "fabrika, ocak, kömür, emperyalizm" gibi kavramlar şairin bağlı olduğu şiir eğilimini yansıtan kavramlardır. Bunların dışında siz de bu tür kavramlara şiirden örnekler veriniz.

10. Okuduğunuz şiirde yazım ve noktalama kurallarına dikkat edilmemiştir. Şairi, bu tercihi açısından değerlendirirseniz hangi sonuçlara ulaşırsınız?

Sınıf İçi Etkinlik

Attilâ İlhan'ın *Ben Sana Mecburum* adlı şiirinden alınan aşağıdaki dizeleri *Mehmed Sıradağları* adlı şiirle içerik açısından karşılaştırınız. Şiirler hakkında içerik açısından değerlendirme yapınız.

ben sana mecburum bilemezsin
adını mıh gibi aklımda tutuyorum
büyüdükçe büyüyor gözlerin
ben sana mecburum bilemezsin
içimi seninle ısıtıyorum

Şair Hakkında Bilgi

ATTİLÂ İLHAN (1925-2005), Cumhuriyet Dönemi sanatçılarındandır. Roman, şiir, deneme, anı ve düşünce yazıları gibi türlerde eserler vermiştir. Farklı düşünce sistemlerinde yer aldıktan sonra Millî Mücadele ve Mustafa Kemal Atatürk üzerine yoğunlaşmıştır. Toplumcu gerçekçi anlayışı benimseyerek şiirler yazmıştır. Eserlerinde ülke sevgisine değinmiştir. Mavi dergisi etrafında bir araya gelen sanatçılarla Maviciler olarak bilinen yönelime öncülük etmiştir. Birçok dergi ve gazetede yazıları yayımlanmış, televizyonda programlar yapmıştır. Senaryo metinleri sinemada ve televizyonda filmlere dönüştürülmüştür.

Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Duvar, Sisler Bulvarı, Yağmur Kaçağı, Ben Sana Mecburum, Bela Çiçeği, Böyle Bir Sevmek, Elde Var Hüzün, Ayrılık Sevdaya Dahil, Kimi Sevsem Sensin* **(şiir)**; *Sokaktaki Adam, Zenciler Birbirine Benzemez, Kurtlar Sofrası, Bıçağın Ucu, Sırtlan Payı, Yaraya Tuz Basmak, Fena Hâlde Leman, Dersaadet'te Sabah Ezanları, Haco Hanım Vay, Allahın Süngüleri "Reis Paşa", Gazi Paşa, O Sarışın Kurt* **(roman)**; *Yengecin Kıskacı* **(hikâye)** ...

Metne Hazırlık

1. Kerem ile Aslı hikâyesinin özetini sınıfınızda okuyunuz. Kerem'in aşkı uğruna kül olmasını simgesel açıdan sınıfta değerlendiriniz.

2. Rus şair Mayakovsky (Mayakovski) ve fütürizm akımı hakkında araştırma yaparak sınıfınızda kısa konuşmalar yapınız.

5. Metin

KEREM GİBİ

Hava kurşun gibi ağır!!
Bağır
bağır
bağır
bağırıyorum.
Koşun
kurşun
erit-
-meğe
çağırıyorum...
O diyor ki bana:
— Sen kendi sesinle kül olursun ey!
Kerem
gibi
yana
yana...
"Deeeert
çok,
hemdert
yok"
Yürek-
-lerin
kulak-
-ları
sağır...
Hava kurşun gibi ağır...
Ben diyorum ki ona:
— Kül olayım
Kerem
gibi
yana
yana.
Ben yanmasam
sen yanmasan
biz yanmasak,
nasıl
çıkar
karan-
-lıklar
aydın-
-lığa..

Türk-İslam süsleme sanatı ustası ve akademisyen Ömer Faruk Atabek'in (1933-1999) Kerem ile Aslı adlı çalışması

Hava toprak gibi gebe.
Hava kurşun gibi ağır.
Bağır
        bağır
                bağır
                        bağırıyorum.
Koşun
        kurşun
                erit-
                    -meğe
                        çağırıyorum.....

Nâzım Hikmet

835 Satır, Şiirler 1

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Kerem Gibi adlı şiir, 30 Haziran 1930'da Resimli Ay dergisinde "İmzasız Adam" takma adıyla yayımlanmıştır. Nâzım Hikmet, bu şiirini yayımlama kararı alınca arkadaşları Vala Nurettin ve Şevket Süreyya Aydemir'in itirazlarıyla karşılaşır. Arkadaşları, Nâzım Hikmet'e bu şiirin ideolojik söylemlerinden dolayı kendisini tehlikeye sürükleyeceğini söyleyerek *Kerem ile Aslı* hikâyesini hatırlatmışlardır. Okuduğunuz bu şiir, aynı zamanda şairin arkadaşlarına bir cevap niteliğindedir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Kerem Gibi* adlı metnin temasını ve iletisini defterinize yazınız.

2. Şiirin genelinde teşbih sanatından yararlanılmıştır. Bu edebî sanatın kullanıldığı yerlere örnekler gösteriniz.

3. Sanat eseri, yazıldığı dönemin koşullarından ayrı düşünülemez. Bazı sanatçıların eserlerinde dönemin gelişmeleri, ideolojik fikirleri yer alır. Bu açıdan bakılırsa Nâzım Hikmet'in okuduğunuz şiirini nasıl değerlendirirsiniz?

4. *Kerem Gibi* adlı şiir zihninizde bir resim uyandırıyor mu? Sizce bu durum, şairin bilinçli bir tercihi mi? Değerlendiriniz.

5. Bu şiir yüksek ses tonunu içermekte ve diyalog tekniğini yansıtmaktadır. Şiirden bunlara örnekler veriniz.

6. Şiirde şair, vurgu ve tonlamalarla baskılı söyleyişi bazı hecelerin ve seslerin üzerinde toplayarak kuvvetli bir seslenme sağlamıştır. Şiir tekniği ve iletiyi sunma açısından bu durumu değerlendiriniz.

7. Okuduğunuz şiirde dizeler, kelimeler ortadan bölünmüş; bir merdiven basamaklarına benzeyen görüntü oluşturulmuştur. Şairin bu tekniği kullanmasında Rus şair Mayakovsy'nin, fütürizm akımının ve Servetifünun Dönemi şiir anlayışının izleri görülmektedir. Bu şiirin 1930 yılında yazıldığını göz önüne alırsanız yenilik açısından şairi ve onun şiirini nasıl değerlendirirsiniz?

8. Nâzım Hikmet, dizelerde göze hitap ederek taraça gibi bir diziliş gerçekleştirmiş ve şiirle resim arasında bir bağ kurmuştur. Dizelerin dalgalı bir şekilde yayılmasıyla koşan bir insanı, meydanlarda dalgalanan kalabalıkları canlandırmıştır. Bu açıklamalar ışığında şiirde dizelerin uzunluğu ve kısalığı, kelimelerin düzenlenişi, ölçü seçimi ile şiirin ahenk ve şekil özelliklerinin içerikle bir ilişkisi olup olmadığını değerlendiriniz.

9. Şiirde geçen "Ben yanmasam/Sen yanmasan/Biz yanmasak/Nasıl çıkar karanlıklar aydınlıklara" dizelerinden yola çıkarak söyleyiciyi eşitlik, dürüstlük, toplumu önemseme, öz güven sahibi olma tutum ve davranışları açısından değerlendiriniz.

10. Nâzım Hikmet'in bu şiiri ile Fuzulî'nin "Dost bî-vefâ, felek bî-rahm, devran bî-sükûn/"Dert çok, hem-dert yok, düşman kavî, tâli' zebûn" beyti arasında bir ilişki tespit edebilir misiniz? İki metni karşılaştırınız.

11. Sizce şiirin temasını en iyi yansıtan dizeler ya da bölüm hangisidir?

12. Şiirde "eritmeğe" kelimesini yazım ve telaffuz açısından değerlendirirseniz neler söylersiniz?

13. Şairin yazım ve noktalama açısından dili standart dışı kullanmasına metinden örnekler gösteriniz.

14. 1930'da yazılmasına rağmen metinde anlamı bilinmeyen kelime neredeyse çok azdır. Bu açıdan şairin üslubunu yorumlayınız.

Sınıf Dışı Etkinlik

Ünlü romancımız Yaşar Kemal, Nâzım Hikmet için aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur. Verilen metni okuyunuz. Yaşar Kemal'e katılır mısınız? Düşüncelerinizi belirtiniz.

"Nâzım Hikmet, büyük halk ozanlarının son büyük halkasıdır. Türk dili var oldukça Nâzım Hikmet de var olacaktır. Onun dil anlayışı -halkın dili ile şiir dilini inanılmaz bir zenginliğe ulaştırması- kendisinden sonra gelen nesiller için bir okul olmuştur. Bizim şiirimizde olduğu kadar, hikâyemizde ve romanımızda da Nâzım Hikmet'in büyük etkisi vardır. Eğer Nâzım Hikmet gibi büyük bir yol gösterici gelmeseydi, bizim edebiyatımız bu seviyeye çıkamazdı. Onun büyük şairliği kadar edebiyatımızda açtığı yeni yol da önemlidir."

Sınıf İçi Etkinlik

Aşağıdaki metinlerde bazı kalıp ifadelerin altları çizilmiştir. Bunlara benzer ifadeleri *Kerem Gibi* adlı şiirden bulunuz. Şairin, halk şiirinin bu anlatım olanaklarından yararlanmasını değerlendiriniz.

I. Metin

Aldı Aslı:
Ne gezersin melul melul bu yerde
Aman Kerem beni rüsva eyleme.
Düşürürsün beni onulmaz derde
Aman Kerem beni rüsva eyleme.

Aldı Kerem:
Gece gündüz zari zari ağlarım
Yâre giden yollar duman Yarabbi.
Bu dünyaya geldim gitmek için ya
Gitmeden kavuştur aman Yarabbi.

Kerem ile Aslı

Anonim

II. Metin

Dedim dilber yanakların kızarmış
Dedi çiçek taktım gül yarasıdır
Dedim dane dane olmuş benlerin
Dedi zülfüm değdi tel yarasıdır
(...)
Dedim bu Ömer'in aklını aldın
Dedi, sevdiğine pişman mı oldun
Dedim dilber niçin sararıp soldun
Dedi hep çektiğim dil yarasıdır

Âşık Ömer

Şair Hakkında Bilgi

NÂZIM HİKMET RAN (1902-1963), Cumhuriyet Dönemi toplumcu eğilimin öncüsü olan bir sanatçıdır. Türk şiirine serbest vezni getirmiş, poetik biçimler ve edebî şekiller açısından şiiri geliştirmiştir. İlk şiirlerini hece vezniyle yazmıştır. Türkçenin zengin ses sisteminden, uyumlarından yararlanmıştır. Şiirleri elliyi aşkın dile çevrilmiştir. Şiirlerinde yaşam, ölüm, adalet, barış, eş, anne, baba, çocuk, vatan ve insan sevgisi gibi konuları ele almıştır.

Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Güneşi İçenlerin Türküsü, 835 Satır, Jokond ile Si-Ya-U, Sesini Kaybeden Şehir, Gece Gelen Telgraf, Benerci Kendini Niçin Öldürdü, Taranta Babu'ya Mektuplar, Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin Destanı, Kurtuluş Savaşı Destanı, Memleketimden İnsan Manzaraları* **(şiir)**; *Kafatası, Bir Ölü Evi yahut Merhumun Hanesi, Unutulan Adam, Ferhad ile Şirin, Yusuf ile Menofis* **(oyun)**; *Kan Konuşmaz, Yaşamak Güzel Şey be Kardeşim* **(roman)**; *Kemal Tahir'e Mahpusaneden Mektuplar; Oğlum, Canım Evladım, Memedim; Vanu'lara Mektuplar* **(mektup)** ...

Metne Hazırlık

1. Bestesi Yıldırım Gürses'e, güftesi Arif Nihat Asya'ya ait *Fetih Marşı* eserini sınıfınızda etkileşimli tahtadan dinleyiniz. Şiir ile müzik arasındaki ilişki açısından eseri değerlendiriniz.

2. İBB Panoroma-1453 Müzesini Genel Ağ ortamından ziyaret ediniz. 360 derece sanal müze turunu sınıfınızda etkileşimli tahtadan izleyiniz. Bu tür müzelerin kültüre katkıları hakkında görüşlerinizi belirtiniz.

6. Metin

FETİH MARŞI

Yelkenler biçilecek, yelkenler dikilecek;
Dağlardan çekdiriler, kalyonlar çekilecek;
Kelpetenlerle sûrun dişleri sökülecek!
Yürü; hâlâ ne diye oyunda, oynaştasın?
Fâtih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

Sen de geçebilirsin yardan, anadan, serden…
Senin de destanını okuyalım ezberden…
Haberin yok gibidir taşıdığın değerden…
Elde sensin, dilde sen; gönüldesin, baştasın…
Fâtih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

Yüzüne çarpmak gerek zamânenin fendini!
Göster: kabaran sular nasıl yıkar bendini!
Küçük görme, hor görme, -delikanlım- kendini!
Şu kırık âbideyi yükseltecek taştasın;
Fâtih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

Bu kitaplar Fâtih'tir, Selim'dir, Süleyman'dır;
Şu mihrab Sinânüddin, şu minâre Sinân'dır;
Haydi, artık uyuyan destanını uyandır!
Bilmem, neden gündelik işlerle telâştasın…
Kızım, sen de Fâtihler doğuracak yaştasın!

Delikanlım, işâret aldığın gün atandan
Yürüyeceksin… Millet yürüyecek arkandan!
Sana selâm getirdim Ulubadlı Hasan'dan…
Sen ki burçlara bayrak olacak kumaştasın;
Fâtih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

Bırak; bozuk saatler yalan, yanlış işlesin!
Çelebiler çekilip haremlerde kışlasın!
Yürü aslanım, fetih hazırlığı başlasın…
Yürü, -hâlâ- ne diye, kendinle savaştasın?
Fâtih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

Arif Nihat Asya
Bütün Eserleri-Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor

İBB Panoroma-1453 Müzesinden bir görüntü

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

fent : Düzen, hile.

kalyon : Yelkenle ve kürekle yol alan savaş gemilerinin en büyüğü.

kerpeten : (Metinde kelpeten) Çivi sökmeye veya diş çekmeye yarayan, hareketli bir eksen çevresinde çapraz iki parçadan oluşmuş, kıskaç biçimindeki araç.

zamane : İçinde bulunulan zaman, dönem.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Fetih Marşı adlı şiir, Arif Nihat Asya'nın İstanbul'un fethi anısına yazdığı bir şiirdir. Bu metin, İstanbul'un fethi üzerine yazılan birçok şiir içerisinde toplum tarafından en çok tanınan eser olması yönüyle farklıdır. Okuduğunuz şiir, Cumhuriyet Dönemi'nde Millî Edebiyat anlayışını yansıtan bir şiirdir.

Cumhuriyet'in ilanından sonra da Mehmet Emin Yurdakul'un etkisiyle Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem ve Ziya Gökalp'in temelini attıkları Millî Edebiyat anlayışına bağlı olarak millî hassasiyetleri dile getiren, halk şiiri geleneğinden yararlanan, yalın bir Türkçeyle Anadolu'yu konu edinen şiirler yazılmaya devam edilmiştir. Arif Nihat Asya, Orhan Şaik Gökyay, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Bekir Sıtkı Erdoğan gibi şairler Millî Edebiyat anlayışını yansıtan şairlerdendir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Fetih Marşı* adlı şiirde geçen "mihrap", "abide", "çelebi" kelimelerinin anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlüklerden kontrol ediniz.

2. Okuduğunuz şiirin temasını, iletisini belirleyiniz.

3. *Fetih Marşı* adlı şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyiniz. Şiirin ahenk açısından farklı özelliklerini sözlü biçimde dile getiriniz.

4. Okuduğunuz şiirde hece sayısının eşit olmasının ve durak kullanılmasının şiire katkıları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

5. Şiirin nazım birimi hakkında bilgi veriniz. Kullanılan nazım biriminde dize tekrarı niçin yapılmıştır? Açıklayınız.

6. Şiirde halk şiiri geleneğinin hangi ayrıntılarından yararlanıldığını belirtiniz.

7. Şiirin genelinde kullanılan edebî sanatı tespit ediniz.

8. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişiyi belirtiniz, bunlar arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.

9. Bu şiir sizde hangi duyguları uyandırdı? Bu duyguların hangi değerlerin yansıması olduğunu açıklayınız.

10. *Fetih Marşı*'nda söyleyicinin Türk gençliğine seslenişini, ileti açısından Bilge Kağan'ın "Ey Türk milleti, düşün ve kendine dön!" ve Atatürk'ün "Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur." özdeyişleri ile karşılaştırınız.

11. Tarihinden kopan, değerlerinden uzaklaşan insan geleceğe ne gibi zararlar verir? Düşüncelerinizi açıklayınız.

Sınıf Dışı Etkinlik

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *İstanbul Fetih Destanı* ve Orhan Seyfi Orhon'un *İstanbul'un Fethi* şiirlerini, Arif Nihat Asya'nın *Fetih Marşı* şiiri ile içerik ve biçim açısından karşılaştırınız.

İSTANBUL FETİH DESTANI
DESTAN ÖNÜ

(...)
Can ile ten susamış, susamış,
Geçmiş de nice güzeller aradan.
Osmanlı padişahı Sultan Mehmet,
Bir seher, kadırgalarını yürütmüş karadan.
Aşk ile dizdiği topları bir bir dizmiş.
Çevirmiş hülyanın her yanını.
Lale gibi vermiş, bir akşam güneşinde,
Yiğit yeniçeri canını.

Eski İstanbul, çok eski,
Rüzgâr, şahadete varasın, es ki.

Dil farkı, din farkı iyice azalmış o demlerde,
Bir sis ki bahçeleri, yüzü, cihanı kaplar.
Tekrar güne çıkmış, tekrar hayata, mahzenlerden,
Nur ve hayal olmuş ellerin yazdığı kitaplar.
Yürümüş yürümüş hilâlleri Türklerin,
Allahın havalarına, yalnız ve tek.
Serdengeçtilerle, akıncılarla
Buradan başlamış dünyayı sevmek.

Eski İstanbul, hem rahat, hem eski,
Yaşaması öyle tez ki

Fazıl Hüsnü Dağlarca

İSTANBUL'UN FETHİ

I

Gün batmada İstanbul'un üstünde Haliç'ten,
Bir renge bürünmüş yanıyor Marmara içten.
Durgunlaşıp engin, silinirken kırışıklar,
Oklar gibi fışkırmada her yandan ışıklar...
Bir pembe bulut bağrı delinmiş kanamakta,
Yorgun uyuyan tekneler altında uzakta.
Altındır ufuk çizgisi, altındır akisler,
Altın tozu halinde iner her yana sisler...
Durgun sular üstünde kesik vakvakalarla,
Uçmakta gümüş martılar, altın gagalarla.
Gök şimdi yeşil, şimdi kızıl, şimdi turuncu,
Camilerin andırmada mermerleri tuncu
Kandır dağılan şimdi günün battığı terden,
Kandır sızan etrafa alev pencerelerden.
Kandır görünen Fatih'in altın âleminde,
Fethin yine İstanbul o en kanlı deminde:
(...)

Orhan Seyfi Orhon

Şair Hakkında Bilgi

ARİF NİHAT ASYA (1904-1975), Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. Vatan ve bayrak sevgisini aşılayan şiirleri ile ünlenmiştir. Türkçeyi bilinçli şekilde güzel kullanan sanatçı, millî ve manevi değerlere bağlı bir şairdir. Lirik ve didaktik söylemi aynı anda birleştirmeyi başarabilmiştir.

Sanatçının bazı eserleri şunlardır: *Heykeltıraş, Yastığımın Rüyası, Ayetler, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Kubbe-i Hadrâ, Kökler ve Dallar, Emzikler, Dualar ve Aminler, Aynalarda Kalan, Rubaiyyat-ı Arif, Kıbrıs Rubaileri* **(şiir)**; *Kanatlar ve Gagalar* **(özdeyiş)**; *Enikli Kapı* **(makale)** ...

Metne Hazırlık

1. Türk şiirinde Edirne'yi konu edinen şiirleri temin edip sınıfınızda okuyunuz. Şairlerin bir şehre yönelik şiirler yazmasını, mekânın insan ruhu üzerindeki etkisi açısından değerlendiriniz.

2. Selimiye Camisi'nin yapım aşaması, mimarı, yapısal özellikleri ve diğer camilerden farklı yönleri hakkında fotoğraf, video ve grafik kullanımına dayalı bir sunum hazırlayınız. Sunumunuzu arkadaşlarınıza izletiniz.

7. Metin

SELİMİYE'NİN MİNARELERİ

Dört kız kardeş, bu dört ince minare,
Bir araya gelmiş güzel dört peri,
Beni çektilerdi bir gün bu yere,
Vurgunum, hayranım o günden beri.

Yıllar sonra geldim yine görmeye
Yine hep o kızlar, o Selimiye!
Bu dünya güzeli gibi anneye,
Yıldızlar kıskanır bu dört dilberi.

Dört minare, bu dört ince kız kardeş,
Tunca, Meriç, Arda bir de bana eş,
Doğudan batıya kadar, ey güneş,
Gezdiğin yerlerde var mı benzeri?

Ahmet Kutsi Tecer
Bütün Şiirleri

Edirne Selimiye Camisi

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

Arda : Bulgaristan'dan doğup Meriç Nehri'ne dökülen akarsu.
Meriç : Trakya Bölgesi'nde akan bir nehir.
Tunca : Edirne'de bir nehir.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Selimiye'nin Minareleri adlı şiir, mimari eserlerin ardındaki medeniyete duyulan hayranlığı yalın ve etkili şekilde dile getiren bir şiirdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Selimiye'nin Minareleri* adlı şiirin temasını, konusunu ve iletisini tespit ediniz.
2. Okuduğunuz şiirin içerik ve biçim özelliklerine yönelik aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Biçimsel Özellikler		İçerik Özellikleri
Ölçü		Tema
Durak		Konu
Kafiye dizilişi		İleti
Kafiye türleri		Nazım türü
Redifler		Sıklıkla tercih edilen edebî sanatlar
Ses tekrarı		
Kelime tekrarı		
Nazım birimi		
Nazım biçimi		

3. Okuduğunuz şiirin, Türk şiir geleneğinin devamı niteliğinde olduğunu gösteren biçim özellikleri nelerdir? Nedenleri ile açıklayınız.
4. Şiirin söyleyicisini ve söyleyicinin hitap ettiği kişiyi tespit ediniz.
5. Selimiye Camisi'nin minarelerinin büyüklüğü ve esrarengizliği karşısında söyleyicide beliren hayranlık, sizin şiirle özdeşleşmenizi sağladı mı? Düşüncelerinizi belirtiniz.
6. Söyleyiciyi, tarihsel ve doğal mirasa karşı duyarlı olma açısından değerlendirirseniz neler söylersiniz?

Şair Hakkında Bilgi

AHMET KUTSİ TECER (1901-1967), Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. Bireysel konularda ve yurt sevgisi konularında halk şiiri geleneğinden yola çıkarak şiirlerini yazmıştır. Kullandığı dil ve üslup ile eserleri ve toplum arasında sağlam bir ilişki kurmuştur. Halk kültürüne büyük katkı sağlayan bir sanatçıdır. Halk Şairleri Bayramı'nı düzenlemiş, Halk Şairleri Derneğini kurmuş ve Âşık Veysel gibi birçok ozanı ülkeye tanıtmıştır. Devlet Konservatuarında halk müziğinin bir çalışma alanı olmasına önayak olmuştur. Halk kültürüne özgü birçok türe ait unsurları kültür dünyamıza kazandırmıştır. Oyun türünde de eserler yazmıştır.

Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Bütün Şiirler* (Tüm şiirleri bu başlık altındaki kitapta toplanmıştır.) **(şiir)**; *Yazılan Bozulmadan, Köşebaşı, Köroğlu, Beş Mevsim, Bir Pazar Günü, Satılık Ev* **(oyun)**; *Sivas Halk Şairleri Bayramı, Köylü Temsilleri, Türk Folklorunda Sosyal Mesele* **(inceleme)** …

Metne Hazırlık

Orhan Veli Kanık'ın *"Bugünün diliyle konuşan, bugünün diliyle okuyup yazan çocuk, binbir aruz kalıbını öğrenemez. Ona, aruzu hece vezninden ayıran özellikleri genel olarak öğretmek, bir de eski şairlerimizin bu vezni kullanmış olduklarını söylemek yeter de artar bile."* düşüncesini sınıfınızda değerlendiriniz.

8. Metin

GÜN OLUR

Gün olur alır, başımı giderim,
Denizden yeni çıkmış ağların kokusunda
Şu ada senin, bu ada benim,
Yelkovan kuşlarının peşi sıra.

Dünyalar vardır, düşünemezsiniz;
Çiçekler gürültüyle açar;
Gürültüyle çıkar duman topraktan.

Hele martılar, hele martılar,
Her bir tüylerinde ayrı telaş!..

Gün olur, başıma kadar mavi;
Gün olur, başıma kadar güneş;
Gün olur, deli gibi...

Orhan Veli Kanık
Bütün Şiirleri

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

yelkovan: Yelkovangillerden, kanatları sivri, siyahımsı veya kül rengi gövdeli bir deniz kuşu.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Gün Olur adlı metin; yazdığı şiirlerle eski şiirin kurallarını yıkmaya cesaret eden, sağlığında adından en çok söz ettiren, Ahmet Haşim ve Yahya Kemal gibi dönemin büyük şairlerinden övgüler almayı başaran bir şair olan Orhan Veli Kanık'ın şiiridir. Okuduğunuz şiir, Garip akımının özelliklerini yansıtan bir şiirdir.

Garip; Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat Horozcu ve Melih Cevdet Anday'ın öncülüğünü yaptıkları şiir akımıdır. Bu üç şair arkadaş, farklı dergilerde şiirlerini yayımlayan fakat yeni bir arayışın da içinde olan sanatçılardır. 1941'de kendi şiirlerinden oluşturdukları şiir kitabı *Garip*'i yayımlayarak şiir anlayışlarını açıklamışlardır. Şiirde vezin ve kafiyeye, edebî sanatlara, nazım birimine ve biçimine karşı çıkmışlardır. Şiirin günlük yaşamda herkesin kullandığı kelimelerle yazılması gerektiğini savunmuşlardır. Şiir üzerinde etkili olan edebî akımları reddetmişlerdir. Konuşma dilinin serbestliğinden yararlanarak günlük hayatı ve sıradan insanların yaşamını şiire yansıtmışlardır. Bu şiir akımı, Türk şiir tarihindeki ilk önemli yenilik olduğundan I. Yeni biçiminde de adlandırılır. Garip akımı, birçok yönden büyük eleştiriler almakla birlikte ortaya çıktığı dönemde Ahmet Hamdi Tanpınar gibi büyük şairlerden de övgüler almıştır. Garipçilerin şiirin biçim ve içerik açısından oldukça serbest bir mecrada yazılması gerektiğine dair düşünceleri, Türk şiirine katkılar sağlamıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Gün Olur* adlı şiirin temasını ve iletisini tespit ediniz. İletinin açık ileti olarak verilmesinde şairin şiir anlayışının bir etkisi olup olmadığını değerlendiriniz.
2. Okuduğunuz şiirde ahenk, hangi unsurlarla sağlanmıştır? Değerlendiriniz.
3. Ahmet Kutsi Tecer'in *Selimiye'nin Minareleri* şiiri ile Orhan Veli Kanık'ın *Gün Olur* adlı şiirini ahengi sağlayan unsurlar açısından karşılaştırırsanız hangi farklılıklara ulaşırsınız?
4. Divan ve halk edebiyatında şiirler belli bir nazım biçimi, türü ve birimi açısından sınıflandırılırken okuduğunuz şiirin sınıflandırılamamasını, şairin bağlı olduğu şiir yönelimi açısından değerlendiriniz.
5. Okuduğunuz şiirde belirgin şekilde öne çıkan edebî sanatlara yer verilmemiştir. Bunun nedenini açıklayınız.
6. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki sıkıntılara, İkinci Dünya Savaşı'nın zor koşulları da eklenince Orhan Veli Kanık bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Yetişme şartları, sosyal çevresi, kişiliği ve başka birçok nedenden şair, bulunduğu mekândan ve zamandan uzaklaşmak istemektedir. Kendinizi söyleyicinin yerine koyarak bu durumu insan psikolojisi açısından değerlendiriniz.
7. Yaşama sevinci, coşku, hüzün, sonsuzluk, özgürlük gibi temaların şiirde bir arada olmasını neyle ilişkilendirirsiniz? Yorumlarınızı sözlü biçimde dile getiriniz.
8. Şiirde deniz, uzak diyarları çağrıştıran bir imgedir. Okuduğunuz şiirde yer verilen diğer tabiat ögelerine dayalı imgeleri defterinize yazınız. Bunların hangi ruhsal durumları yansıttığını belirtiniz.

Şair Hakkında Bilgi

ORHAN VELİ KANIK (1914-1950), Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. Türk şiirinde bir dönüşüm yapmış, yeni şiir hareketini kendi kuşağına ve sonraki kuşaklara aktarmıştır. Türk şiirinin geleneksel yapısını değiştirmiştir. Kendine özgü bir üslubu vardır. Şiirlerinde ironiyi, mizahı ve içtenliği bir arada tutmuş, halkın anlayabileceği oldukça yalın bir dil kullanmıştır. Türk şiir diline yeni bir bakış getirmiştir. Türkçeyi iyi bilen ve kullanan şairlerden biridir. Ayrıca birçok çeviri çalışması ile de kültürümüze katkı sağlamıştır.

Şairin bazı eserleri şunlardır: *Garip, Vazgeçemediğim, Destan Gibi, Yenisi, Karşı* **(şiir)**; *La Fontaine Masalları* **(çeviri)**, *Nasrettin Hoca Hikâyeleri* **(manzum hikâye)**, *Edebiyat Dünyamız* **(düzyazı)**, *Fransız Şiiri Antolojisi* **(derleme)** …

Metne Hazırlık

Aşağıda verilen ayet ve sözleri sınıfınızda değerlendiriniz.

- *"Biz insanı, en güzel şekilde yarattık."* Tin suresi, 4. ayet
- *"Ne geçmişe bağlıyım ne de gelecekle sınırlıyım, şu anda ve burada yaşıyorum."* Ömer Seyfettin
- *"Doğa! En küçük bir çaba harcamadan ve mükemmel bir kusursuzlukla en basit maddeden son derece farklı şeyler yaratıyor; hepsinin üzerine de ince bir tül örtüyor. Yarattığı her bir parçanın kendine has özellikleri, her bir durumun ayrı açıklaması var ama sonuçta hepsi birlikte bir bütünü oluşturuyorlar."*

Goethe (Göte)

9. Metin

HAYRANLIK

Ne güzel enseyi geçmemesi saçların
Alnımızda bitmesi
Tane tane olması kirpiklerin
Tel tel olması kaşların
Ne güzel insan yüzü
Elmacık kemiği ve on parmak
Ya dünyamız bütün bu mevsimler
Bulutlar telli kavak
Ya İstanbul

Oktay Rifat Horozcu
Bütün Şiirleri

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Hayranlık adlı şiir, az kelime ve oldukça yalın bir halk Türkçesiyle yazılmıştır. Yaşama sevincini, evrenin merkezi olarak kabul edilen insanın, doğanın ve bunların hepsinin görüldüğü mekân olarak İstanbul'a duyulan hayranlığı dile getiren bir şiirdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Hayranlık* adlı metnin temasını ve iletisini tespit ediniz.
2. Okuduğunuz metinden Garip akımının biçim ve içerik özelliklerinden hangilerini çıkarabilirsiniz?
3. Bu şiirde aliterasyon, asonans, kelime tekrarı ve ses akışı ile ahenk sağlanmıştır. Bunları şiirin üzerinde gösteriniz.
4. Okuduğunuz şiir edebî sanat ve imge kullanımı açısından nasıl bir özellik göstermektedir? Açıklayınız.

5. Türk edebiyatının önemli sanatçılarından ve eleştirmenlerinden Behçet Necatigil, 1972 yılında *"Beni En Çok Dolduran, Doyuran Şair Oktay Rifat"* başlıklı bir yazı yayımlamıştır. Saygın bir edebiyatçının Oktay Rifat Horozcu için böyle bir yazıyı kaleme almasını nasıl değerlendirirsiniz?

6. Şiirin söyleyicisini ve söyleyicinin hitap ettiği kişiyi/kitleyi tespit ediniz.

7. Okuduğunuz şiiri *Gün Olur* adlı şiirle karşılaştırırsanız hangi ortak noktalara ulaşırsınız? Defterinize yazınız.

8. *Hayranlık* adlı şiirin içeriğini toplumsallık, bireysellik ve doğallık açısından değerlendiriniz.

9. Söyleyicinin iç dünyası hakkında neler söylersiniz?

10. Söyleyicinin iç dünyasına özgü duygular, günümüz yaşamında hangi değerlerin ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlar? Açıklayınız.

11. Şiirin başlığını konu, tema ve ileti açısından değerlendiriniz. Siz söyleyici olsaydınız bu şiire hangi başlığı verirdiniz?

12. *Hayranlık* adlı şiir, yabancı bir dile kolayca çevrilebilir. Şairin üslubu, tema ve biçim açısından bu durumun nedenlerini açıklayınız.

13. *Hayranlık* adlı metinle *Mehmed Sıradağları* adlı metni biçim açısından karşılaştırınız.

Şair Hakkında Bilgi

OKTAY RİFAT HOROZCU (1914-1988), Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. Garip şiir akımının üyesidir.

İlk dönem şiirlerinde kent insanının günlük yaşamını ele almıştır. Şiirlerinde alay, yergi, şaşırtıcı buluşlar hemen göze çarpar. Türk şiir geleneğinin geleneksel yapısından yararlanmış, Garip çizgisinde şiirler yazmış, toplumsal konulara değinmiştir; soyut konuların üzerinde duracak kadar geniş bir şiir yelpazesine sahiptir. Üslubunda argo, yöresel söyleyişler, halk dilinin gündelik kullanımı gibi farklı söylemler denemiştir. Oldukça kısa ama etkili şiirleri dilden dile dolaşmıştır. Şiirin yanında oyun, çeviri, roman gibi türlerde de eser vermiştir. Yeditepe Şiir Ödülü, Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü, Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü, Madaralı Roman Ödülü, Behçet Necatigil Şiir Ödülü gibi birçok ödüle layık görülmüştür.

Sanatçının bazı eserleri şunlardır: *Garip* (Orhan Veli Kanık ve Melih Cevdet Anday'la birlikte çıkarmıştır.), *Yaşayıp Ölmek Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler, Güzelleme, Aşağı Yukarı, Karga ile Tilki, Perçemli Sokak, Âşık Merdiveni, Elleri Var Özgürlüğün, Çobanıl Şiirler, Denize Doğru Konuşma, Dilsiz ve Çıplak, Koca Bir Yaz* **(şiir)**; *Bir Kadının Penceresinden, Danaburnu, Bay Lear* **(roman)**; *Birtakım İnsanlar, Kadınlar Arasında, Yağmur Sıkıntısı* **(oyun)** …

Metne Hazırlık

1. Dip balıkları hakkında neler biliyorsunuz? Bir şairin rolüne bürünerek dip balıklarını şiirde imge olarak kullanırsanız hangi duyguyu vermeyi amaçlarsınız?

2. "Telgrafın tellerine kuşlar mı konar?" adlı türküyü söyleyebilecek arkadaşlarınızı belirleyip sınıfınızda dinleyiniz. Erdem Bayazıt'ın "Sana, bana, vatanıma, ülkemin insanlarına dair" adlı şiirini sınıfınızda okuyunuz. Kültürümüzde telgrafa ve mektuba yüklenen anlamlarla ilgili düşüncelerinizi belirtiniz.

10. Metin

SEVDA BİR ATEŞ BULDU SENDE

Sevda bir ateş buldu sende, eğilip öptü seni
Artık kimse denizi bilmiyor.

Dirseklerini masaya koyuşundan belli
Gelip geçen bir günü bitirmek istemediğin
Sevda bir umut buldu sende.

Ey bir yolcu listesinde bir ölüyü arayan
Artık kimse gözlerini bilmiyor.

Şunu imzala
Bir mektup, bir telgraf alındısı değil
Unutulmuş bir sevdadır kapını çalan
Ve sevimsiz bir terlik gibi duran odan
Kimse artık bir şey giymek istemiyor.

Sonra bir pencereden kendine
Ay ışığı gibi vuran sen
Ne sana ne başkasına benziyor.

Ve işte bir dip balığı su boşluğunda
Çırparaktan yüzgeçlerini
Hiç kimseye uymayan bir mevsim öneriyor.

Edip Cansever
Sonrası Kalır II-Bütün Şiirleri

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Sevda Bir Ateş Buldu Sende adlı metin; ilk şiirini on dokuz yaşındayken yazan ve "Kuyumcu Şair" olarak adlandırılan Edip Cansever'in, insanın bilinçaltı dünyasında sevginin bireysel yansımasını dile getiren bir şiiridir. Okuduğunuz şiir **II**. Yeni şiir anlayışının özelliklerini yansıtmaktadır.

II. Yeni, 1950'li yıllardan itibaren ortaya çıkan bir şiir oluşumudur. II. Yeni, Garip şiirinde olduğu gibi şairlerin bir "bildiri" etrafında bir araya gelerek oluşturdukları bir akım değildir; oluşumun ilkeleri daha çok eleştirmenler tarafından belirlenmiştir. Muzaffer İlhan Erdost'un 19 Ağustos 1956'da Son Havadis'te yayımlanan bir yazısının başlığı, bu oluşumun adı olmuştur. Ece Ayhan, İlhan Berk, Edip Cansever, Sezai Karakoç, Cemal Süreya, Ülkü Tamer ve Turgut Uyar gibi adları II. Yeni ile anılan şairler soyut, kapalı şiirler yazmışlardır. İmgeye yönelmişler, kelimelerin çağrışım gücünden fazlaca yararlanmışlardır. Bilinç dışının olanaklarından yararlanma ve bireysel bir dünyaya yönelip toplumdan uzak durma ise diğer özellikleridir. Garip akımının yalınlığına karşı çıkmışlardır. İdeolojik söylemden, toplumsal sorunlardan, halk kültüründen uzak durmuşlardır. Şairler, tek tek ele alınırsa bireysel özellikler gösterirler.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Sevda Bir Ateş Buldu Sende* adlı şiirin temasını ve iletisini tespit ediniz. İletinin kapalı ileti olarak verilmesinde II. Yeni'nin bir etkisi olup olmadığını değerlendiriniz.

2. Şiir ahenk açısından incelenirse ne gibi özelliklere sahiptir? Açıklayınız.

3. Şiirdeki imgeleri gösteriniz. Bu imgeleri çağrışım özellikleri açısından değerlendiriniz.

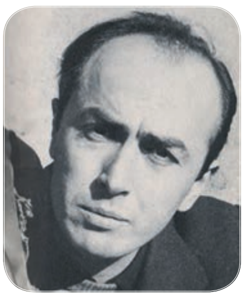
4. "Sonra bir pencereden kendine/Ayışığı gibi vuran sen/Ne sana ne başkasına benziyor" dizelerini mantıksal açıdan değerlendiriniz.

5. Şiirin söyleyicisi ile hitap edilen kişi arasındaki ilişkiyi şairin içinde bulunduğu şiir yönelimi açısından değerlendiriniz.

6. Bu şiirin içeriğinin bireysel gerçekliği yansıtan yönlerini gösteriniz. Bunun nedenlerini yorumlayınız.

7. Okuduğunuz bu şiiri Orhan Veli Kanık'ın *Gün Olur* adlı şiiri ile içerik ve biçim açısından karşılaştırınız. Ortak ve farklı yönleri defterinize yazınız.

Şair Hakkında Bilgi

EDİP CANSEVER (1928-1986), Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. II. Yeni'nin öncü şairlerinden biridir. Bireyin yalnızlığını ve kent yaşamına yabancılığını irdelemeye çalışmıştır. Toplumsal kurallar içindeki bunalmış bireyi zengin imge dünyasıyla anlatmıştır. Şiirlerinde öyküleyici anlatıma, betimlemeye, diyaloğa ve dramatizasyona fazlaca önem vermiştir. Yeditepe Şiir Armağanı, TDK Şiir Ödülü, Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü gibi ödüllerin sahibidir.

Şairin bazı eserleri şunlardır: *İkindi Üstü, Dirlik Düzenlik, Yerçekimli Karanfil, Umutsuzlar Parkı, Petrol, Nerde Antigone, Tragedyalar, Çağrılmayan Yakup, Kirli Ağustos, Sonrası Kalır, Ben Ruhi Bey Nasılım, Sevda ile Sevgi, Şairin Seyir Defteri, Bezik Oynayan Kadınlar, İlkyaz Şikâyetçileri, Oteller Kenti* **(şiir)** ...

Metne Hazırlık

1. Turgut Uyar'a ait aşağıdaki sözleri şairin kelimeye yüklediği anlam ve düşünce biçimi açısından sınıfınızda değerlendiriniz.

- *Az sözle çok şey anlatacaksın. Seni seviyorum diyeceksin sadece ama öyle her zaman değil, yalnızca hissettiğinde.*
- *Belki de asıl ustalık budur: Her zaman acemi olmayı bilmek.*
- *Yüz dilde seni seviyorum desen ne fayda. Bir dilde adam gibi sevmedikten sonra.*
- *Bozuk bir saattir yüreğim, hep sende durur.*

2. Sürrealizm akımı hakkında araştırma yapınız. Türk ve dünya edebiyatından sürrealizme göre yazılmış şiirlerin üzerinden arkadaşlarınıza bilgi veriniz.

11. Metin

DURMA SUSUZLUĞA

Durma susuzluğa giden gemi
git, çağın bol olsun
ne kadar gidersen o kadar iyi
her şeyi git her şeyi git her şeyi
zaten dönemezsin ya
bir daha gelme e mi

şimdi burda tükenen ayışığı
başka bir takvimde tükenmemiştir

— dünyanın neresinde mi?
bir halatını elinden tutarlar
oraya götürürler seni

belki oraya taşı gölgeni
çünkü uzaklarda sanıyorlar
yaptığın şiiri

Turgut Uyar
Büyük Saat, Bütün Şiirleri

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Durma Susuzluğa adlı metin, II. Yeni şiirinde kendine özgü üslup geliştiren ve "Şiir İşçisi" olarak da adlandırılan Turgut Uyar'ın, şiiri düzyazıya yaklaştıran teknikle arayışı konu edindiği bir şiiridir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Durma Susuzluğa* adlı şiirin temasını ve iletisini tespit ediniz.

2. Okuduğunuz şiirde ses, kelime ve kelime grubu tekrarı ile sağlanan ahenge örnek veriniz. Şairin bu ahenk unsurlarından yararlanmasının nedenini açıklayınız.

3. Sizce bu şiirde "gemi" imgesine yüklenen anlamın metne katkısı nedir? Açıklayınız.

4. Şiirin söyleyicisini ve hitap edilen kişiyi tespit ediniz. Söyleyici ile hitap edilen kişi arasındaki ilişkiyi soyutluk-somutluk açısından değerlendiriniz.

5. Bu şiirde II. Yeni şiirinin belirgin olarak hangi özelliklerini gösterebilirsiniz?

6. "Belki oraya taşı gölgeni/çünkü uzaklarda sanıyorlar/yaptığın şiiri" dizelerinde kastedilen kişi kimdir? Bu dizelerdeki ileti hakkında neler söylersiniz?

7. Bu şiirde geleneksel yaklaşımın dışına çıkılarak dizelerin ilk harfleri küçük harfle yazılmış, noktalama işaretlerinin kullanımına yönelik kurallara uyulmamıştır. Şairin böyle bir tercihte bulunmasını II. Yeni şiirinin hangi yaklaşımıyla ilişkilendirebilirsiniz?

8. Okuduğunuz bu şiirin şekil yönünden belirli bir kalıba bağlanması söz konusu değildir. Bunun şaire sağladığı bir kolaylık var mıdır? Açıklayınız.

9. II. Yeni şairleri dil bilgisi kurallarına uymamışlardır. Böylelikle soyut bir anlatıma ulaşmayı amaçlamışlardır. Okuduğunuz şiirde bu tespite örnek verebilir misiniz?

10. Şiirde geçen "çağın bol olsun" ifadesinde verilmek istenenler nelerdir? Açıklayınız.

11. Turgut Uyar'ın bireysel yaşamının şiire yansıyıp yansımadığıyla ilgili düşüncelerinizi belirtiniz.

Sınıf Dışı Etkinlik

II. Yeni şairleri, kelime ile anlam arasındaki geleneksel dengeyi değiştirmişlerdir. Alışılmamış söz dizimleriyle kelimelere yeni anlamlar yüklemişler, böylece kelimelerin çağrışım gücünü genişletmeyi hedeflemişlerdir.

1. Siz de okuduğunuz *Durma Susuzluğa* ve Paul Eluard'ın *Acının Başkenti* şiirlerinden bu tür kullanıma örnekler gösteriniz.

Paul Eluard, Fransız edebiyatında gerçeküstü şiirin temsilcisi bir şairdir. Yeni anlatım teknikleri ile düş ve gerçek ilişkisini ele almış, bilinçaltı yansıtma kuramına uygun şiirler yazmıştır. İspanyol sürrealist ressam Salvador Dali de *Portrait of Paul Eluard* adlı tablosunda, arkadaşı Paul Eluard'ı sanat anlayışına uygun olarak resmetmiştir.

2. Bu tabloyu incelerseniz şair, şiir ve ressam arasındaki ilişkiyi sürrealizm açısından nasıl değerlendirirsiniz?

3. Her şiirin yanında o şiirin içeriğine ya da kimi özelliklerine yönelik resimlerin çizildiğini hayal ediniz. Böyle bir çalışmanın yapıldığı eserlerin yararları neler olurdu? Düşüncelerinizi belirtiniz.

ACININ BAŞKENTİ

Gözlerinin eğrisi dolanıyor yüreğimi,
Bir raks, bir dinginlik çemberi,
Zamanın aylası, gece beşiği ve güvenli,
Ve eğer hiçbir şey kalmadıysa aklımda yaşadığımdan
Gözlerinin her zaman görmediğindendir beni.
(...)
Rüzgârın sazları, kokulu gülücükler
Işık dünyasını saran kanatlar,
Gökyüzü ve deniz yüklü gemiler,
Gürültü avcıları ve renk kaynakları.

Tanların kuluçka yatağından doğan kokular
Yıldızların samanı üzerinde yatan
Saflığa bağımlı gün gibi tıpkı
Dünya da bağımlıdır senin tertemiz gözlerine
Ve akar bütün kanım bakışlarında senin.

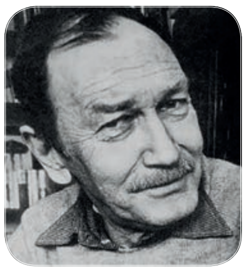
Paul Eluard (Pol Elvard)

Çeviren: Özdemir İnce

Salvador Dali'nin (Salvador Dali) Paul Eluard'ı konu edindiği tablosu

Şair Hakkında Bilgi

TURGUT UYAR (1927-1985), Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. Şiire çocukluk döneminde başlamıştır. Diğer II. Yeni şairleri gibi kentli bireyin kişisel trajedisini şiirlerinde işlemiştir. Şiirinde geleneksel anlatım kalıplarından sıyrılarak yeni anlatım olanaklarına yönelmiştir. Eserlerinde öykülemeye dayalı, düzyazıya yakın bir üslup geliştirmiştir. Aşk ve ayrılık temasını içeren şiirleri günümüz okuyucusu tarafından hâlâ okunmaktadır. Son dönem şiirlerinde toplum ve törelerle çatışan bireyin yenilgisini konu edindiği şiirleri ise onun farklı bir özelliğidir. Şiir türüyle adı özdeşleşmiş sanatçının düzyazı türlerinde de eserleri vardır. Yeditepe Şiir Armağanı, Türk Dil Kurumu Çeviri Ödülü, Behçet Necatigil Şiir Ödülü, Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü gibi ödüllerin sahibidir.

Sanatçının bazı şiir kitapları şunlardır: *Arz-ı Hal, Türkiye'm, Dünyanın En Güzel Arabistan'ı, Her Pazartesi, Divan, Toplandılar, Kayayı Delen İncir, Şiirde Dün Yok mu*…

Metne Hazırlık

Erdem Bayazıt'ın sanat anlayışını yansıtan aşağıdaki metni sınıfınızda okuyunuz. Metni, şairin sanata yüklediği anlamla ilgili değerlendiriniz.

"Bence sanatkâr varoluşun hikmetini arayan kişidir. Pozitivist ve materyalist temele dayalı bir hayat anlayışını insanlık için bir tür intihar girişimi olarak görüyorum. Ötesi olmayan bir dünyayı asla kabul edemem. Aradığım ölüm değil ölümsüzlük. Tabiatı okumaya çalışırken, insanı okumaya çalışırken, hayatı okumaya çalışırken, tarihi ve medeniyetleri okumaya çalışırken, bu dünya hayatını noktalayacağımız an olan ölümü okumaya çalışırken naçizane şiirimi var eden tek gerçeklik budur. Şiir, hem insan hem toplumun kendini aşması için bir attır, bir araçtır, bütün bedii sanatlar gibi. Kendini ifade için aşkın bir dilidir."

12. Metin

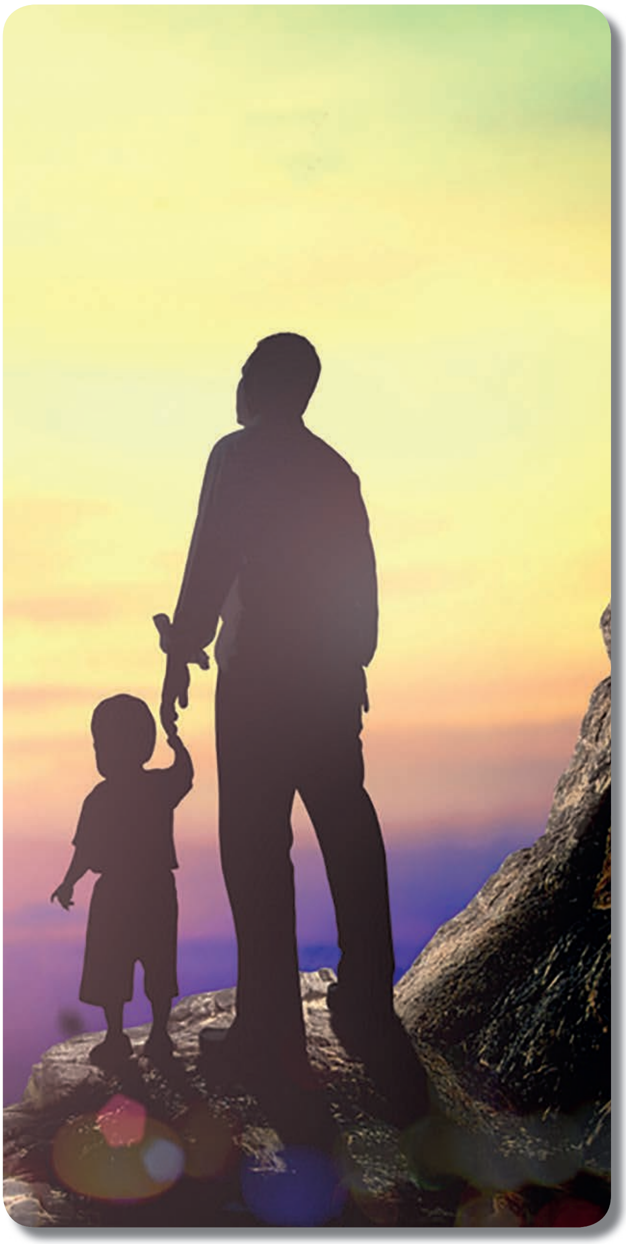
BİRAZDAN GÜN DOĞACAK

Beton duvarlar arasında bir çiçek açtı
Siz kahramanısınız çelik dişliler arasında
                    direnen insanlığın
Saçlarınız ıstırap denizinde bir tutam başak
Elleriniz kök salmış ağacıdır zamana
O inanmışlar çağının.

Zaman akar yer direnir gökyüzü kanat gerer
Siz ölümsüz çiçeği taşırsınız göğsünüzde
Karanlığın ormanında iman güneşidir gözünüz
Soluğunuz umutsuz ceylanların gözyaşına sünger.

Gün doğar rüzgâr eser bulut dolanır
Rahmet şarkısı söyler yağmurlar
Alnınız en soylu isyandır demir külçelere
Gürültü susar ses donar sevgi tohumu patlar
Sessiz bir bombadır konuşur derinlerde.

Ey bizim sabır yüklü toprağımızın kutsal ağacı
Sen bize hayatsın umutsun mezarlar kadar derin
Bizi tutan birşey varsa dirilten o sensin
Üzerinde uyuduğumuz yavru kuşların
                    tüy renkli sıcaklığı.
Ey damarlarımızda donan buz yüzlü heykeller
                    beldesinden

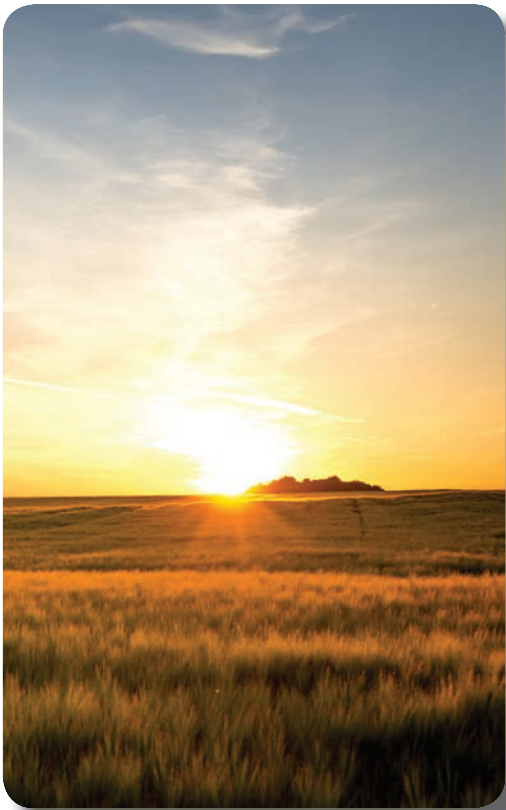

Yıkıntılar sonrası sığındığım şefkat anası
Ey dağları yerinden oynatan ses ey mermeri toz eden
rüzgâr
Ey âlemi donatan ışık toprağa can veren el.
Gün olur toprak uyanır ağaç uyanır uyanır böcekler
Sarı bozkır titrer çıplak ağaçlar yeşerir gök yıkanır kirli
dumanlardan

Su coşar deniz kabarır canlanır ölü şehirler
Yemyeşil bir rüzgâr eser yıldızlar arasından.

Şimdi siz taşıyorsunuz müjdenin kurşun yükünü
Çatlayacak yalanın çelik kabuğu
Sizin bahçenizde büyüyecek
Aşkın ve inancın güneş yüzlü çocuğu.

Erdem Bayazıt
Şiirler

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Birazdan Gün Doğacak adlı şiir; Erdem Bayazıt tarafından 1966'da arkadaşı ve aynı zamanda bir yazar olan Nuri Pakdil'e ithafen yazılmıştır. Erdem Bayazıt bu şiirinde, modernleşen ve makineleşen toplum yaşantısını yansıtan kentsel çağı eleştirel bir bakışla değerlendirmiştir.

Cumhuriyet Dönemi şiirinde önceleri Necip Fazıl Kısakürek, Ziya Osman Saba, Arif Nihat Asya, Sezai Karakoç sonra da İsmet Özel, Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu gibi şairlerin şiirlerinde dinî bir hassasiyet göze çarpar. İslami değerleri insani değerlerle özdeşleştirip ön plana çıkaran bu sanatçılar, eserlerinde ahiret inancı, varoluş, varoluşun amacı, mutlak gerçek, hayat, ölüm, zaman ve insan gibi konuları ele almışlardır. İslami duyarlılıkla yazılan bu şiirlerde geleneğe duyarlı olma da görülen başka bir özelliktir. Yahya Akengin, Yavuz Bülent Bakiler, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Abdurrahim Karakoç, Bahattin Karakoç gibi şairler de millî dil ve kültür konusunda hassasiyet gösteren şiirler kaleme almışlar; eserlerinde dinî değerlere değinmişler, gelenekten yararlanmışlardır.

Yine bu dönemde Sedat Umran, Ebubekir Eroğlu, Asaf Halet Çelebi gibi şairlerin şiirlerinde tasavvuf kaynaklarına, Mevlana, Yunus Emre gibi şairlere değinilmiş; benliğin sınırlarını aşma, zaman kavramının ötesine geçme, ruh ve sezgiyi anlamaya çalışma gibi konulara mistik bir anlayışla yaklaşılmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Birazdan Gün Doğacak* adlı şiirin temasını ve iletisini tespit ediniz. Şiirde tematik bir bütünlük var mı? Açıklayınız.

2. "Bozkır, başak, ceylan, toprak, tohum, çiçek, böcek, ağaç, dağ, deniz, yeşil rüzgâr, bulut, yıldız, güneş, iman, sabır ve sessizlik"; "çelik dişli, çelik kabuk, demir külçe, kirli duman, buz yüzlü heykel, ölü şehir, yalan, karanlık ve gürültü" kavramlarını modernizm ve doğa arasındaki zıtlık açısından irdelerseniz şairin üslubu hakkında neler söylersiniz?

3. Şiirin ilk dizelerinde modernizmin duygusuzluğu ile umut, nelerle simgeleştirilmiştir? Bunların anlatıma katkıları nelerdir?

4. *Birazdan Gün Doğacak* adlı şiirden tezat ve teşbih sanatına örnekler gösteriniz.

5. Okuduğunuz şiirde her türlü haksızlığın, sömürünün hesabının sorulacağına yönelik dizeler hangileridir? Bu dizeleri tespit ediniz

6. Sizce söyleyici, içinde yaşadığı çağın hangi özelliklerine aykırı bir tavır göstermektedir?

7. Okuduğunuz şiirde mistik-metafizik bir hava seziyor musunuz? Bunlara yönelik şiirden tespitler yapınız.

8. Erdem Bayazıt bu şiirinde yaşadığı modern zamana uyumsuzluğunu dile getirirken hangi imgelerden yararlanmıştır? Şairin hayatını ve görüşlerini düşünerek değerlendiriniz.

9. Şairin kendi dünya görüşüne uygun olarak modern yaşama ve onun getirdiği değerlere gösterdiği tepkilere katılıyor musunuz? Soruyu, içinde yaşadığınız zamanın koşullarına göre cevaplayınız.

10. Bu şiir serbest ölçüyle yazılmıştır. Şiir hece veya aruz ölçüsüyle yazılsaydı şaire aynı anlatım kolaylığını sağlar mıydı? Düşüncelerinizi belirtiniz.

11. Şiirde "beton duvarlar arasında açan bir çiçek" cümlesi ile söyleyici, bir nesli kastetmiş olabilir mi? Açıklayınız.

12. Bu şiirden "adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, toplumu önemseme" değerlerine örnek ifadeler gösteriniz. Tespitlerinizi millî, manevi ve evrensel kazanımlar açısından yorumlayarak şairin hangi şiir türünde eser verdiğini söyleyiniz.

Şair Hakkında Bilgi

ERDEM BAYAZIT (1939-2008), Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. "Modern hayatın siyasal, kültürel ve sosyal yapısının insanca ve Müslümanca yaşamaya uygun olması gerekir." düşüncesine sahiptir ve bu düşünceyle paralellik gösteren şiirler yazmıştır. Modernleşen insanın ve çevrenin sorunlarının çözümünde dinî yaşamı ilke edinmiştir. 1960 yılından itibaren Türk şiirinde İslam'a yönelen şiir hareketinin önde gelen temsilcilerinden olmuştur. Oldukça tok ve gür sesli bir söyleme sahiptir. Siyasal, kültürel ve sosyal alanlarda da etkin şekilde rol almış bir sanatçıdır.

Şairin bazı eserleri şunlardır: *Sebep Ey, Risaleler, Şiirler* **(şiir)**; *İpek Yolundan Afganistan'a* **(gezi yazısı)**…

Metne Hazırlık

Sınıfınızda gruplar oluşturunuz. Grup başkanını ve sözcüsünü seçiniz. Aşağıda istenenleri gruplar arasında paylaşınız.

a. Türk edebiyatında *Yedi Güzel Adam* olarak da bilinen sanatçılar hakkında araştırma yapınız, arkadaşlarınızı bilgilendiriniz.

b. Cahit Zarifoğlu'nun *Yedi Güzel Adam* şiirini sınıfınızda okuyunuz.

c. Şiiri Genel Ağ ortamından bularak arkadaşlarınıza dinletiniz.

ç. TRT'de yayımlanan *Yedi Güzel Adam* adlı diziyi izleyiniz, beğendiğiniz bölümleri tespit ediniz, arkadaşlarınıza izletiniz.

13. Metin

MENZİLLER

Sözün ve yolun baş çeşmesi ruhumun
Canım içre sevinç verir sözlerin

Baktığın dağların düşüncesi bile ağlatır beni
Hür olurum buyruklarını bir bir donansam sultanım.

Aşkın bin gözlü devasa bir baş imiş
Yur her birini uykulardan sohbetin

Dinlen ey Zarif bilatedbir çok söz açtın
Bu kırık akılla ne cürettir yaptığın

Cahit Zarifoğlu
Şiirler

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bilatedbir : Hazırlıksız.
içre : İçinde.
yumak : Yıkamak.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Menziller; İslamiyet'i, telkin aracı değil duygularının ve düşüncelerinin ifadesi olarak gören Cahit Zarifoğlu'nun şiir tekniği ve anlatım yöntemindeki özgünlüğü açısından Türk şiir tarihinde farklı yeri olan bir şiiridir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirde geçen “cüret”, “donanmak” kelimelerinin anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlüklerden kontrol ediniz.

2. *Menziller* adlı şiirin temasını ve iletisini tespit ediniz. Şiirde tematik bir bütünlük var mı? Açıklayınız.

3. Şiirin dikkati çeken özelliği, son iki mısradan önce eğik bir düşünce çizgisinin çizilmesidir. Şiiri orijinal kılan bu çizgidir. Sizce şair, niçin bunu yapmıştır?

4. Okuduğunuz şiirin nazım birimini tespit ediniz. Birimlerin kümelenişinde bir uyum var mı? Açıklayınız.

5. *Menziller* adlı şiirde dördüncü dizenin sonundaki nokta hariç noktalama işareti kullanılmamıştır. Sizce şair, niçin böyle bir tarzı tercih etmiştir? Açıklayınız.

6. Bu şiirde anlamı geniş tutan ve vurguyu kolaylaştıran biçimsel bazı tekniklere başvurulmuş, böylece biçimin anlamı daraltan ve zorlayan etkisinden sıyrılarak okurun serbest çağrışımla şiiri kavraması sağlanmıştır. Şiiri bu açıdan değerlendirirseniz şairin üslubu hakkında neler söylersiniz?

7. “<u>Baktığın</u> <u>dağların</u> düşüncesi bile <u>ağlatır</u> beni” mısrasında altı çizili kelimelerdeki ahenk hangi unsurlarla sağlanmıştır?

8. *Menziller* adlı şiirin genelinde niçin geniş zaman kipi kullanılmıştır? Açıklayınız.

9. Şiirin söyleyicisini tespit ediniz. “Sultanım” kelimesi ile söyleyici kime hitap etmektedir? Açıklayınız.

10. “Baktığın dağların düşüncesi bile ağlatır beni” dizesindeki telmih sanatını açıklayınız.

11. Bu şiir üzerine araştırma yapan akademisyenler, şiirin ilk okunuşunda fark edilmeyen ilginç ayrıntıları yakalamışlardır. Türk şiiri üzerine araştırma yapan Doç. Dr. Dilek Ceran’ın aşağıdaki değerlendirme yazısını okuyunuz. Sizi şaşırtan ayrıntıları sözlü olarak belirtiniz. Şiirin adı ile şiirdeki çizgi arasında kurulan ilişkiyi şairin bireysel buluşu açısından değerlendiriniz.

“Zarifoğlu, son sözünü söylemeden önce büyükçe bir çizgi çeker. Şiire orijinallik getiren bu çizginin manası, son iki mısradan hareketle anlaşılabilir. Burada şairin hitabı kendisinedir. Artık dinlenmesi gerektiğini söylediğine göre çok yazdığı, söylediği, yorulduğu düşünülebilir. Ama şair tedbirsizce çok söz söylediğini ifade etmektedir. ‘Bilatedbir’ söz açmak, söylenmemesi gereken sözleri de söylemek demektir. Şair, aklını kırık akıl olarak görüp büyük bir işe kalkıştığını, fazla cüretkâr olduğunu ifade eder. İslam’a göre, insan cüzi iradeye sahiptir. Bu dünyada olup bitenlerin hepsini akılla anlamaya, çözmeye, açıklamaya imkân yoktur. Bu durumda ‘kırık akıl’ tabiri çok yerindedir. Aynı yukarıdaki düşüncelerden hareketle Zarifoğlu’nun bu çizgiyi şu amaçlarla çizdiği düşünülebilir: İlk olarak şair, yazdığı bütün şeylerin üzerine bir çizgi çekerek hepsinin boş şeyler olduğunu ifade etmek istemiş olabilir. Bu sebeple çizgiyi sadece bu şiir için değil, şairin bugüne kadar yaptığı bütün dünyevi işleri kapsayacak şekilde düşünmek mümkündür. İnsanın kırık aklını kullanarak yaptığı tüm eylemler, gereksiz şeyler olarak görülmüştür. Çizginin ifade ettiği diğer bir anlam ise şairin söyleyecek daha çok sözü olduğudur. Çünkü bu çizgi, asıl he-

*defe ulaşmada pek çok menzilin varlığına işaret edebilir. Şair ilk altı mısranın ardından bilatedbir, çok söz açtığını söylemektedir. Hatta sözlerine yenilerini eklemek de mümkündür. Ancak kırık akılla bu menzillerin hepsini saymak imkânsızdır. Dolayısıyla şair, tespit edebildiği menzillerin tamamını sayarak sözü uzatmak istemediği gibi menzillerin ne kadar çok olduğunu da vurgulamak istemiştir. Çizginin çiziliş şekli de bunu doğrular niteliktedir. Şair, yatay ya da dikey değil, eğik bir çizgi kullanmıştır. Bu, artarak devam eden bir düşünceyi yansıtması bakımından dikkat çekicidir." **(Cahit Zarifoğlu'nun Menziller Şiirine Bir Bakış)***

12. Şairin dünya görüşü ile şiir arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

Sınıf Dışı Etkinlik

Cahit Zarifoğlu'nun *Sultan* adlı şiirini okuyunuz. Şiiri Genel Ağ ortamındaki bir siteden dinleyiniz. Şiirin iletisinin sizde oluşturduğu etki hakkında değerlendirme yapınız.

SULTAN

Seçkin
Bir kimse değilim
İsmimin baş harfleri acz tutuyor
Bağışlamanı dilerim

Sana zorsa bırak yanayım
Kolaysa esirgeme

Hayat bir boş rüyaymış
Geçen ibadetler özürlü
Eski günahlar dipdiri
Seçken bir kimse değilim
İsmimin baş harflerinde kimliğim
Bağışlanmanı dilerim

Sana zorsa yanmaya razıyım
Kolaysa affı esirgeme

Hayat boş geçti
Geri kalan korkulu
Her adımım dolu olsa
İşe yaramaz katında
Biliyorum
Bağışlanmanı diliyorum

Şair Hakkında Bilgi

CAHİT ZARİFOĞLU (1940-1987), Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. Şiirlerinde metafizik kuşkular, dünya, ahiret, kozmik alem, ölüm ve hayat ile ilgili temaları ele almıştır. İnancını şiirlerine aksettiren şair, İslam'ın kendi içindeki yansımalarını etkili semboller ve serbest çağrışım yoluyla dile getirmiştir. Serbest tarzda yazdığı şiirlerinde kendine özgü biçimsel denemeleri ön plana çıkarmıştır. Çocuk edebiyatı alanına önemli katkıları olan sanatçı düzyazı türlerinde de eserler vermiştir.

Sanatçının bazı eserleri şunlardır: *İşaret Çocukları, Yedi Güzel Adam, Menziller, Korku ve Yakarış* **(şiir)**; *İns* **(hikâye)**; *Savaş Ritimleri, Ana* **(roman)**; *Yaşamak* **(günlük)**; *Bir Değirmendir Bu Dünya, Zengin Hayaller Peşinde* **(deneme)**; *Sütçü İmam* **(oyun)**...

Metne Hazırlık

1. Medeniyet kelimesinin kökeni hakkında araştırma yapınız. Medeniyetin en önemli sembolü olarak görülen şehrin insan yaşamına olumsuz etkileri üzerine makale, deneme gibi düzyazı türlerinde metinler bularak metinleri sınıfta okuyunuz.

2. İnsan yaşamını olumlu anlamda etkileyecek bir şehir hayal ediniz, arkadaşlarınıza hayalinizdeki şehri anlatınız.

14. Metin

ESENLİK BİLDİRİSİ

Bir şehrin urgan satılan çarşıları kenevir
kandil geceleri bir şehrin buhur kokmuyorsa
yağmurdan sonra sokaklar ortadan kalkmıyorsa
o şehirden öcalmanın vakti gelmiş demektir.

Duygular paketlenmiş, tecime elverişli
gövdede gökyüzünü kışkırtan şiir sahtedir
gazeteler tutuklamış dünya kelimesini
o dünyadan, o şiirden öcalmalı demektir.

Ölüm gelir, ölüm duygusuna karşı saygısız
ve zekâ babacan tavrıyla tiksinti verir
söz yavan, kardeşlik şarkıları gayetle tıkız
öcalınmazsa çocuklar bile birden büyüyebilir

Yargı kesin: Acı duymak ruhun fiyakasıdır
kin, susturur insanı; adına çıdam denir
susulunca tutulan çetele simsiyahtır
o siyah öcalmakcasına gür ve bereketlidir.

Vandal yürek! Görün ki alkışlanasın
ez bütün çiçekleri kendine canavar dedir
haksızlık et, haksız olduğun anlaşılsın
yaşamak bir sanrı değilse öcalınmak gerektir.

İsmet Özel
Erbain

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

buhur : 1. Dinî törenlerde yakılan kokulu ağaç vb. maddeler. 2. Tütsü.

çetele : 1. Çizilerek veya oyularak açılan kertik. 2. Ekmekçi, sütçü vb. esnafın uzunlamasına ikiye bölüp üzerine kertikler çenterek hesap tuttukları ağaç dalı.

çıdam : Sabır.

kenevir : Kendirgillerden, sapındaki liflerden halat, çuval vb. kaba örgüler yapılan, iki evcikli bir bitki, kendir.

tecim : Ticaret.

tıkız : 1. Tıknaz. 2. Çok sıkıştırılmaktan veya çok sıkı doldurulmaktan katılaşmış, sıkı.

Vandal : 1. Miladın başlangıç yıllarında yaşayan ve Roma İmparatorluğu ile yaptığı savaşlarda acımasızlığı ile ün salan bir Doğu Germen halkı. 2. Eski kültür ve sanat anıtlarını yakıp yıkan, bunların değerini bilmeyen kimse veya topluluk.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Haksızlıklara karşı duyarlı bir şairin çığlığı olarak değerlendirilen *Esenlik Bildirisi* adlı şiir; İsmet Özel tarafından 1973'te yazılmıştır. İsmet Özel, dünya görüşünü değiştirme sürecinde yazdığı bu şiirinde modernizmin ve medeniyetin insan yaşamına olumsuz etkilerine eleştirel yaklaşmıştır.

Cumhuriyet Dönemi şiirinde 1940'lı yıllardan itibaren Nâzım Hikmet'ten etkilenen ve onun temsil ettiği siyasal hareket içinde yer alan toplumcu gerçekçilik çizgisinde çok sayıda şair tarafından birçok şiir yazılmıştır. Bunlar arasında Attilâ İlhan, Ahmet Arif, Enver Gökçe, Cahit Irgat, Hasan Hüseyin Korkmazgil, Can Yücel, Rıfat Ilgaz, Suat Taşer, Ömer Faruk Toprak, Arif Damar, Mehmet Başaran gibi şairler öne çıkan isimlerdir. İsmet Özel, Ataol Behramoğlu, Nihat Behram, Süreyya Berfe, Refik Durbaş, Kemal Özer gibi şairler de 1960'lı yılların sonundan itibaren bu anlayış doğrultusunda, ülkenin içinde bulunduğu koşullar neticesinde şiirler yazmışlardır. Bu şairler aynı dönemde etkisini gösteren II. Yeni gibi şiir anlayışlarına karşı çıkmışlar; ezilenlerin haklarına değinmek gerektiğini, şiiri ideolojiyi yansıtma aracı olarak kullanmayı savunmuşlardır. 1970'li yıllarda Halkın Dostları, Yeni Gerçek, And gibi dergiler etrafında toplanmışlardır. Halkın ve işçi sınıfının sorunlarını, güncel, siyasal olayları eserlerinde ele almışlardır. Biçime değil içeriğe önem vermişler, yalın bir dil kullanmışlardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirde geçen "urgan", "babacan" ve "fiyaka" kelimelerinin anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlüklerden kontrol ediniz.

2. *Esenlik Bildirisi* adlı şiirin temasını ve iletisini tespit ediniz. Şiirin iletisini doğru buluyor musunuz? Düşüncelerinizi açıklayınız.

3. Şiirde ahengi sağlayan unsurları (ölçü, kafiye, redif, kelime ve kelime grubu tekrarı, ses akışı vb.) belirleyiniz.

4. Şiirin söyleyicisini ve hitap edilen kişiyi tespit ediniz. Söyleyici ve hitap edilen kişiyi tekillik/çoğulluk, genel anlam/özel anlam açısından değerlendiriniz.

5. *Esenlik Bildirisi* adlı şiirin ilk dörtlüğünde söyleyici şehirden niçin öç almak istemektedir?

6. Şairin üslubundaki bu sert söylemde onun adalete ve sorumluluk almaya yönelik değerleri önemsemesinin bir etkisi olabilir mi? Düşüncelerinizi belirtiniz.

7. Şiirin ilk dört dizesinde uzaklaşmaya neden olan şehre öfkesini yönelten şair, nasıl bir şehir hayal etmektedir?

8. Şiirin son dört dizesinde kullanılan telmih sanatını açıklayınız. Bu sanatın şiirin anlamına ve anlatımına katkısını değerlendiriniz.

9. Okuduğunuz şiirin yazıldığı dönemde dünyada ekonomik ve siyasi buhranlar ve önemli savaşlar yaşanmış, ülkemiz de bu durumlardan oldukça etkilenmiştir. Okuduğunuz şiirde şiirin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurlara örnekler veriniz.

10. *Esenlik Bildirisi* adlı şiir ile aşağıda verilen metni şairin yaşamı ve görüşleri doğrultusunda karşılaştırıp şairin dünya görüşündeki değişim açısından değerlendiriniz.

"Yeni bir şey mi arıyorum, asıl bir şey mi arıyorum? Önemli olan bu. Cüneyd-i Bağdadi "Aramakla bulunmaz ama bulanlar ancak arayanlardır." demiş. Beni sosyalist olmaya iten etkenler Müslüman olmaya da itti. Ben aynı yol üzerinde yürüyüp Müslüman oldum. Daha sarih (anlaşılır) bir güvenlik noktasıdır, benim Müslüman olmam. Belki hayatımdaki bütün değişiklikleri bir securite ontologiue (varlık bilimi) arayışı olarak tanımlamak mümkündür. İnsan iki şey peşindedir. Ya özgürlüğünü arar ya güvenliğini. Aslında birini bulmadan öbürünü sağlaması mümkün değil. Özgürlük büyük ölçüde dışa doğru, güvenlik içe doğru bir edimdir. Ben bu gün Kur'an'a bağlanmakla varoluşsal güvenliğime kavuştuğum inancındayım. Ancak bu güvenlik noktasından sonradır ki özgürlük elde edilebilir. İslam benim için bir şifadır. Yaralı olmayan veya yarasını tanımayan bu şifadan nasibini alamaz." (İsmet Özel, ***Sorulunca Söylenen***)

Şair Hakkında Bilgi

İSMET ÖZEL (1944-...), Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. Şiir ile düşünceyi aynı zeminde yürütmeyi başaran bir sanatçıdır. Şiir sanatı üzerine düşünce üreten bir şairdir. Şair ve yazar olarak birçok ödülün sahibidir. Birçok yayın kuruluşunda, toplantılarda sanat, siyaset ve toplum konularında düşüncelerini dile getirmiştir. Şiirlerini genellikle serbest nazım tarzında yazmış, ahenge ve müziğe önem vermiştir. Zengin görsel çağrışım ve coşkun bir lirizm onun şiirlerinin öne çıkan özellikleridir. Okuru hemen şiire bağlar. 1970'li yıllardan itibaren kendi ifadesiyle "Müslüman dünya görüşü"ne yönelmiştir.

Şairin bazı eserleri şunlardır: *Geceleyin Bir Koşu, Evet İsyan, Cinayetler Kitabı, Celladıma Gülümserken, Erbain, Bir Yusuf Masalı* **(şiir)**; *Üç Mesele, Zor Zamanda Konuşmak, Bakanlar ve Görenler, Surat Asmak Hakkımız, Tehdit Değil Teklif, Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, Cuma Mektupları, Şiir Okuma Kılavuzu, 40 Hadis* **(farklı türlerde düzyazılar)** ...

Metne Hazırlık

1. Cemal Süreya'nın *"Şairin hayatı şiire dâhildir."* sözü hakkında düşüncelerinizi belirtiniz.

2. Nar, evrensel kültürde önemli bir yere sahiptir. Kur'an-ı Kerim'de En'am suresinde nar, Allah'ın yaratmadaki gücünü ortaya koyan bir örnek olarak verilmiştir. Nar; Tevrat'ta kutsallık, doğurganlık ve bolluk simgesidir. Hristiyanlıkta ise kıyamet gününün ve sonsuz yaşamın sembolüdür. Halk kültüründe de nar, bereketin sembolüdür. Örneğin düğünlerde gelin, eve girmeden önce bir nar yere vurularak parçalanır. Hem ulusal hem de evrensel kültürde nara bu kadar derin anlamların yüklenmesinin nedenleri sizce nelerdir? Düşüncelerinizi belirtiniz.

15. Metin

NAR

Kış büyük geliyor nara gidelim
soğudu günlerin yüzü nara gidelim
narın bir diyeceği olur da bize
açılır yazdan binbir sıcak söz
dilimiz kurudu burdan nara gidelim
narın bir evi var pek kalabalık
keşke biz de otursaydık orada
ev büyük geliyor şimdi her oda
bir ayrılık, çocuklar kapalı kutu,
bahçeler dağınık: Bir salkım üzümü
paylaşırken nasıl da bağ bahçe arkadaştık,
meğer yapraklarından soymaya başlamış
bahçeyi hırsız, bağ çıplak kalmış!
Narın bahçesine bir hoyrat girse
tenden önce dile yoksulluk düşer
dil üşümeden daha da üzülmeden ten
açılıp saçılsın bize nara gidelim;
ev ki nar gibi içiçe bahçe
kadın aşka bahçe, deli sarmaşık
tutunup aşkına hemen nara gidelim
Nârın elinden kopardık şu aşkı diyelim!

Haydar Ergülen

Nar, Toplu Şiirler 1

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

hoyrat: Kaba, kırıcı ve hırpalayıcı.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Nar adlı metin, Haydar Ergülen'in aynı adlı şiir kitabından alınmıştır. Şair, kızının ismini bile Nar koyarak bu meyveye büyük önem vermiş ve imgesel bir değer katmıştır. Türk şiirinde ve kültüründe oldukça önemli biçimde kullanılan nar, bu şiirde de kendine özgü yerini korumuştur.

Cumhuriyet Dönemi şiirinde 1980 yılından itibaren ülkede gelişen siyasal, sosyal ve ekonomik koşulların etkisiyle bir topluluk oluşturmadan ya da ortak bir anlayış etrafında bir araya gelmeden de şairlerin bireysel şiir çalışmaları devam eder. Birçok edebî dergi çıkarılır, sanatçılar da eserlerini bu dergilerde yayımlarlar. Haydar Ergülen, Hüseyin Atlansoy, Sedat Umran, Lale Müldür, Ahmet Erhan, Sunay Akın, Metin Altıok, Adnan Özer, Nurer Uğurlu, Küçük İskender, Enis Batur, Şükrü Erbaş gibi şairler bu dönemde eserler vermiştir. 1980 sonrası Türk şiiri, şairlerin bireysel özellikleri bağlamında ele alınır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Nar* adlı şiirin temasını ve iletisini belirleyiniz.

2. Okuduğunuz şiirin ölçüsünü, kafiye ve redif özelliklerini, nazım birimini ve nazım biçimini tespit ediniz.

3. Şiirin söyleyicisini ve söyleyicinin hitap ettiği kişiyi/varlığı tespit ediniz.

4. "Günlerin yüzünün soğuması, narın bir diyeceğinin olması, çocukların kapalı kutu olması" ifadelerindeki edebî sanatları bulunuz.

5. Bu şiir "Nar imgesi etrafında örülmüş bir şiirdir." diyebilir miyiz? Söyleyicinin bu imgeye yüklediği anlamları defterinize kavram ağı haritası biçiminde çiziniz.

6. Okuduğunuz şiirde kültürel değerlerimize yönelik hangi ayrıntılara değinilmiştir? Bunları bulup açıklayınız.

7. "Narın bahçesine bir hoyrat girse/tenden önce dile yoksulluk düşer" dizelerindeki örtük iletiyi açıklayınız.

8. Bu şiir sizi hangi açılardan etkiledi? Şiire yönelik beğenilerinizin gerekçelerini açıklayınız.

9. Haydar Ergülen, kitabının ve kızının ismini *Nar* koymuştur. Hatta kendisini "Haydar Ergülen, Nar'ın babası." biçiminde edebî bir üslupla tanımlamaktadır. Şairin bu ayrıntıya yönelik bir soruya verdiği cevap da şu şekildedir: *"Galiba şiirleri biraz Nar'ı beklerken yazmışım. İlk kitaplardan beri bir kız çocuğuna yönelik, sanki kızım varmış duygusunu taşıyan şiirlerim vardır. Toplu şiirlerimin birinci cildi de "Nar" adını taşır. Şimdi de Nar için yazıyorum. "Nar için bin dize" diye bir şey var kafamda. Nar için 250-300 dize yazdım. Asıl olarak "Nar alfabesi" hazırlıyorum. İlkokul çocuklarına yönelik bir alfabe. Her harften bir hayvan, bir meyve, bir de bitki. İyi ki Nar geldi çünkü şiir azaldı. Nar'dan önce çok şiir yazıyordum. Nar'dan sonra artık genellikle nar imgesiyle düşünüyorum. O imgeden yola çıkarak şiirler yazıyorum. Sanıyorum bunlar hakiki şiirler."*

Nar adlı şiirle Haydar Ergülen'in yaşamı ve düşünceleri arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

10. Haydar Ergülen'in *Üzgün Kediler Gazeli* kitabından alınan aşağıdaki şiiri, şairin kendini arayışı ve modern insanın kent yaşamındaki eksikliği ve biçim tekniği açısından irdeleyiniz. Bu şiiri *Nar* adlı şiirle karşılaştırarak şairin estetik anlayışı hakkında değerlendirme yapınız.

N'EYİM BEN

Pazartesi:	Haydar	Ergülen
Salı:	aydar	rgülen
Çarşamba:	ydar	gülen
Perşembe:	dar	ülen
Cuma:	ar	len
Cumartesi:	r	en
Pazar:	n	

İniyorum gün günden
adımdan, şiirimden
'n'eyim ben
'n'edir

Haydar Ergülen

Sınıf İçi Etkinlik

Okuduğunuz *Nar* adlı şiiri aşağıda ve diğer sayfada verilen metinlerle karşılaştırınız. Tespit ettiğiniz ortak noktaları defterinize yazınız.

1. Metin

Hızır Paşa bizi berdar etmeden,
Açılın kapılar Şah'a gidelim,
Siyaset günleri gelip çatmadan,
Açılın kapılar Şah'a gidelim.

Bunda bilmeyeni bildirirler mi
Eli bağlı namaz kıldırırlar mı
Yoksa Şah diyeni öldürürler mi
Açılın kapılar Şah'a gidelim.

Aslımız Muhammet kıyman cellatlar
Üstümüzde bite davacı otlar
Ölüm Allah emri ya eziyetler
Açılın kapılar Şah'a gidelim.

Pir Sultan Abdal

2. Metin

Emirdağı birbirine ulalı
Altın yüzük parmağında dolalı
Başın mı büyüdü gelin olalı
(...)

Emirdağlarına kara gidelim
Ayvadan usandık nara gidelim
(...)

(Derleyen: Halil Rıfat Aydemir,
Afyon, Emirdağı yöresi türküsü)

3. Metin

a.
Gönlümi görürem gözlerün içün tolu kan
Ki nâr-dâne bişürür meger humâra gönül
Kadı Burhaneddin
(humar: Uyku.)

b.
Kim aydır kim yüzün gül-nâra benzer
Ki yüzün nûra vü hem nâra benzer
Nesimî
(vü: Ve.)

c.
Bu haste gönlümü sora geldi hayâl-i dost
Doldurdu kâsesin gözümün dâne-i nâr
Âşık Paşa
(dane: Tane., **hayal-i dost:** Dostun hayali.)

ç.
Cigerde cem olalı kanlı kanlı peykânın
Derûn-ı sînemi gördüm enâra benzettim
Necati
(cem: Bir araya gelme., **peykan:** Kirpik., **enar:** Nar.)

4. Metin

"…Şüphesiz meyveler, Osmanlı devrinde olduğu gibi özellikle ekonomileri tarıma dayalı toplumlar açısından son derece önemlidirler. Bir çiftçinin gözünde meyvelerin çok farklı anlamlar taşıması gibi başka herhangi bir mesleğe mensup bir kimsenin gözünde de farklı bir anlam ifade etmesi, son derece doğaldır. Elbette bunlar kadar doğal olan başka bir bakış açısı da şairlerinkidir. (…) Divan şairlerinin meyvelere bakış açıları; genellikle şairâne yaklaşımlara, soyut ve somut unsurlarla ilişkilendirmelere, benzetmelere ve bağdaştırmalara dayalıdır. Bununla birlikte şurası asla gözden kaçırılmamalıdır ki divan şairleri, meyvelerden bahsederlerken daima onların tat, yetişme şartları, doku, koku, şekil ve renk gibi insanlar açısından ilgi çekici bitkisel özellikleriyle ve faydalarıyla uyumlu olmaya son derece özen göstermişlerdir. Kısaca söylemek gerekirse divan şairleri, insanlar için pek çok açıdan yararları bulunan meyveleri, hem bu yararları hem de bu yararlarıyla bağlantılı olarak soyut ve somut pek çok değişik unsurlarla ilişkilendirilerek şiirlerine yansıtmışlardır. (…) Klasik Türk şiirinde en çok geçen meyve olan nar, daha çok kırmızının değişik tonlarında bulunan küçük, sulu ve tatlı taneli yuvarlak meyveleri, bu meyvelerin küçük tanecikleri ve renkli çiçekleri açısından dikkat çekmiştir. Bu özellikler; narın sevgilinin yüzü, yanağı, sinesi, ağzı, dudakları için kullanılmıştır." (**Prof. Dr. Yavuz Bayram**, *Klasik Türk Şairlerinin Gözüyle Meyveler*)

Şair Hakkında Bilgi

HAYDAR ERGÜLEN (1956-...), 1980'li yılların önemli şairleri arasındadır. "İmgeci Şair" olarak bilinir. 1979'dan bu yana şiirlerini çeşitli dergilerde yayımlamıştır. Genç kuşağı etkilemiş bir şairdir. Birçok ödülün sahibidir. Son dönem Türk şiiri ile ilgilenen ve bu konuda düşüncelerini ortaya koyan sanatçı, şiir ile hayat felsefesi arasında ilişki kurmuştur. Yoğun ve etkili imge dünyasına sahiptir, bu imgeleri oldukça yalın bir dille ve yoğun anlamla işlemesi onun öne çıkan üslup özelliğidir.

Şairin bazı eserleri şunlardır: *Karşılığını Bulamamış Sorular, Sırat Şiirleri, Eskiden Terzi, Karton Valiz, Nar, Hafız ve Semender, Keder Gibi Ödünç, Hafıza, Üzgün Kediler Gazeli* **(şiir)**…

Metne Hazırlık

İspanyol opera sanatçısı Teresa Berganza'nın (Terasa Bergansa) bir eserini sınıfınızda dinleyiniz.

16. Metin

SONBAHAR AYİNİ

Tirşe deniz. Tırıs rüzgâr.
Işıkların içinden geçen sabah.
Teresa Berganza'nın sesinden
süzülen gamlı, uzun yola çıkmış
yalnız kuş. Gökyüzünde bulut,
bulutta biçim, biçimde gizlenen
telâş, telâşı besleyen vatos zaman,
zaman: Yaprağa yürüyen su,
damara yürüyen kan, durup bekleyen
tirşe deniz: Kalanlar, gidenler,
içimden geçen ışık, karanlık,
içimden geçen vurgun.

Bir gece, bir gece daha kaldı yetişsin
içimden geçen siyah tren.

Enis Batur
Tuğralar Perişey

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

tırıs : Atın kısa adımlarla hızlı yürüyüşü.

tirşe : Yeşil ile mavi arası renk.

vatoz : (Metinde vatos) Köpek balıklarından, sırtında büyük dikenleri olan, kuma gömülü olarak yaşayan bir balık.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Sonbahar Ayini adlı metin, Türk şiirinde sonbaharı ele alan birçok şiirden biri olmasına rağmen şairin duygu yoğunluğunu öyküleyici anlatımla ve betimleyici ögelerle ortaya koyması yönünden farklı bir sonbahar şiiridir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Sonbahar Ayini* adlı şiirin temasını ve iletisini bulunuz.

2. Metnin iletisinin, şiirin hangi bölümünde daha etkili verildiğini belirleyiniz. Metnin iletisini açıklayınız.

3. Okuduğunuz metinden alınan “tırıs rüzgâr”, “Teresa Berganza’nın sesinden süzülen gamlı, uzun yola çıkmış yalnız kuş”, “vatos zaman”, “içimden geçen siyah tren” söyleyişlerindeki istiare ve benzetme sanatını bulunuz.

4. Metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.

5. Bu metinde betimleyici ögelere fazlaca yer verilmesinin metnin içeriğiyle ilişkisini değerlendiriniz.

6. *Sonbahar Ayini* adlı şiirde kelime ve kelime grubu tekrarı yapılan yerleri bulunuz. Bunların metnin anlatımına katkısını açıklayınız.

7. *Sonbahar Ayini* şiirini düzyazıya çevirerek okuyunuz. Cümlelerin şiirdeki konumlarını ahenk açısından değerlendiriniz.

8. Okuduğunuz şiirden aliterasyon ve asonansa örnekler bulunuz. Bunların ahenge katkısını değerlendiriniz.

9. Bu şiirin serbest nazımla yazılmış olmasının şaire sağladığı kolaylıkları belirtiniz.

10. *Sonbahar Ayini* metninin türünü, türün edebiyat tarihi içindeki gelişimi açısından değerlendirerek defterinize kısa bir paragraf yazınız.

11. Okuduğunuz metinden alınan “gamlı, uzun, yalnız, gece, gizlenen, telaş, karanlık, vurgun, siyah” kelimelerini karşıt anlamlarında kullanarak şiiri tekrar okuyunuz. Farklılıkları tespit ediniz. Duyguların dile getirilmesinde olumlu düşünmenin yaşamınızdaki yeri hakkında bir değerlendirme yapınız.

12. Şair, okuyucuyu etkilemek için hangi anlatım tutumunu benimsemiştir? Açıklayınız.

13. “İçimden geçen siyah tren” dizesinde söyleyicinin “tren” kelimesini kullanmasına yönelik değerlendirme yapınız. Siz söyleyici olsaydınız tren yerine hangi kelimeyi kullanırdınız?

Şair Hakkında Bilgi

ENİS BATUR (1952-...), günümüz sanatçılarındandır. Şiir başta olmak üzere sanat, kültür, felsefe gibi birçok farklı alanda eser vermiştir. Yabancı dillerden çeviriler yapmış, önemli yayınevlerinin gelişimine katkı sağlamıştır. Çok yönlü bir sanatçıdır. Yetmişin üzerinde kitabı vardır. Şiirlerinde, kent yaşamı içindeki modern insanın bireysel yaşamını çok katmanlı bir kültürel dokuyla ele almaya çalışmıştır. Şiirlerinin hem Doğu hem de Batı medeniyetine açılan derin bir atmosferi vardır.

Şairin bazı kitapları şunlardır: *Tuğralar Perişey, Kanat Hareketleri, Doğu-Batı Divanı, Yanık Dîvan* **(şiir)** …

Metne Hazırlık

1. İlahi aşk, vahdetivücut ve panteizm hakkında araştırma yapınız.

2. Âşık Veysel Şatıroğlu'nun *Güzelliğin On Par'etmez* adlı eserinin rock, jaz ve türkü biçiminde yorumlandığı örnekleri Genel Ağ'dan bularak sınıfınızda dinleyiniz. Bu türkünün farklı türlerde yorumlanmasını tartışınız.

3. "http://www.trtarsiv.com/" adresinden Âşık Veysel Şatıroğlu ile ilgili videoları etkileşimli tahtada izleyiniz. Bu kültür hazinemizin kayıt altına alınmasının yararları hakkında fikirlerinizi söyleyiniz.

17. Metin

GÜZELLİĞİN ON PAR'ETMEZ

Güzelliğin on par'etmez
Şu bendeki aşk olmasa
Eğlenecek yer bulaman
Gönlümdeki köşk olmasa

Tâbirin sığmaz kaleme
Derdin dermandır yâreme
İsmin yayılmaz âleme
Âşıklarda meşk olmasa

Kim okurdu kim yazardı
Bu düğümü kim çözerdi
Koyun kurt ile gezerdi
Fikir başka başk'olmasa

Güzel yüzün görülmezdi
Bu aşk bende dirilmezdi
Güle kıymet verilmezdi
Âşık ve maşuk olmasa

Senden aldım bu feryâdı
Bu imiş dünyanın tadı
Anılmazdı Veysel adı
O sana âşık olmasa.

Âşık Veysel Şatıroğlu
Dostlar Beni Hatırlasın

Âşık Veysel Şatıroğlu, köyünde sanatını icra ederken

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

maşuk : Sevilen, âşık olunan erkek.
meşk : Yazı ve müzikte alışmak ve öğrenmek için yapılan çalışma, el alıştırması.
tabir : 1. Yorum. 2. Deyiş, anlatım, ifade.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Güzelliğin On Par'etmez adlı metin; "Yeni radyolar çıkmış; antensiz, elektriksiz çalışıyor ve elde taşınıyormuş. İşte ben onlara benzerim. İşiterek tanımaya çalıştığım âlemle pek alakam yoktur. Her ne varsa içimde vardır ve ben bütün ilhamımı kendi içimden alırım." biçiminde sanat anlayışını ortaya koyan Âşık Veysel Şatıroğlu'nun sade ve canlı bir dille tasavvufu 20. yüzyıla taşıdığı bir şiiridir.

Kaynağını İslamiyet öncesi sözlü edebiyattan alan halk edebiyatı, Cumhuriyet'in ilanından sonra da varlığını devam ettirmiştir. Halk kültürünün önemsenmesi, TRT gibi kurumlarda televizyon ve radyolarda sanatçılara yer verilmesi, halk kültürü üzerine akademik çalışmaların yaygın biçimde yapılması gibi etkenler de halk şiirinin 20. yüzyılda gelişmesine katkı sağlamıştır. Halk şiirinin geleneksel konularının yanında yer yer güncel konulara da değinilmiştir. Ozanlar (âşıklar) halk şiirinin geleneğine bağlı kalarak hece ölçüsünü ve nazım biçimlerini kullanmışlardır. Şiirde ahenk sağlamak için yine geleneği devam ettirmişlerdir. Kimi ozanlar şiirlerini bağlama eşliğinde söylerken saz çalmayan kimi ozanların şiirleri de başka sanatçılarca bestelenmiştir. Âşık Veysel Şatıroğlu, Âşık Mahzuni Şerif, Âşık Feymani, Şeref Taşlıova, Murat Çobanoğlu, Yaşar Reyhanî, Neşet Ertaş, Abdurrahim Karakoç gibi sanatçılar âşıklık geleneğini devam ettiren ozanlarımızdır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Güzelliğin On Par'etmez* şiirinin temasını ve iletisini bulunuz.

2. Şiirde birden fazla tema var mıdır? Nazım biçiminin özelliklerine ve şiir geleneğine göre soruyu cevaplayınız.

3. Bu şiirde ele alınan aşkın hem beşerî hem de ilahî anlam içermesi ile iletinin açık/örtük ileti olarak verilmesi arasında bir ilişki kurunuz.

4. Bu şiirin nazım biçimi, halk şiiri geleneğinin bütün özelliklerini yansıtıyor mu? Şairin bu nazım biçimine özgün bir katkısı var mı? Değerlendiriniz.

5. Okuduğunuz şiirde "köşk", "dert-derman", "koyun-kurt" kelimeleri ile hangi edebî sanatlar sağlanmıştır?

6. Şiirin söyleyicisini tespit ediniz.

7. Şiirin biçimsel özellikleriyle ilgili aşağıdaki tespitlerden yanlış olanları örnekte olduğu gibi işaretleyiniz.

- [ ] **Ölçü:** 8'li hece ölçüsü kullanılmıştır.
- [ ] **Durak:** 4+4 duraklı bir şiirdir.
- [ ] **Kafiye dizilişi:** Koşma tipi kafiye dizilişine sahiptir.
- [ ] **Kafiye türleri:** Şiirin tamamında zengin uyak kullanılmıştır.
- [ ] **Redifler:** Kelime biçiminde redif kullanılmıştır.
- [X] **Nakarat:** Nakarat kullanılmıştır.
- [ ] **Kelime tekrarı:** "Kim, aşk ve âşık" kelimeleri tekrarlanarak ahenk sağlanmıştır.
- [ ] **Ses tekrarı:** Aliterasyon ve asonansla ses tekrarına gidilmemiştir.
- [ ] **Nazım birimi:** Şiirin nazım birimi dörtlüktür.
- [ ] **Nazım biçimi:** Şiirin nazım biçimi koşmadır.

8. Şairin hoşgörüyü örtük şekilde hangi edebî sanatla verdiğini belirleyiniz.

9. "Tâbirin sığmaz kaleme/Derdin dermandır yâreme/İsmin yayılmaz âleme/Âşıklarda meşk olmasa" dizelerinde söyleyicinin seslendiği kimdir? Açıklayınız.

10. "Güzel yüzün görünmezdi" dizesinde verilmek istenen iletiyi açıklayınız.

11. Âşık Veysel'in "Senden aldım bu feryâdı/Bu imiş dünyanın tadı/Anılmazdı Veysel adı/O sana âşık olmasa" dizeleri 20. yüzyılda söylenmiştir. Fuzûlî de "Işk derdiyle hoşem el çek ilâcumdan tabîb/Kılma dermân kim helâküm zehri dermânundadur" beytini 16. yüzyılda söylemiştir. Aradan geçen dört yüzyıla rağmen iki şairin de aynı tema ve ileti üzerinde şiir söylemesinin gerekçeleri nelerdir? Açıklayınız.

12. Okuduğunuz şiirden tasavvuf geleneğine özgü tespitlerde bulununuz. Şairin 20. yüzyılda bu geleneği devam ettirmesinin kültürel birikimimiz açısından önemini belirtiniz.

Şair Hakkında Bilgi

ÂŞIK VEYSEL ŞATIROĞLU (1894-1973), Cumhuriyet Dönemi'nde yaşamış halk ozanıdır. Yedi yaşındayken çiçek hastalığından dolayı bir gözünü, daha sonra kaza sonucu diğer gözünü kaybetmiştir. Halk edebiyatının âşıklık geleneği içinde yetişen, bu geleneği devam ettiren bir sanatçıdır. Köyden şehre göçün yoğun şekilde yaşandığı dönemde "aşk, tabiat, vatan, din, ahlak, hasret ve gurbet" temalarında şiirler söylemiştir. Samimi ve yalın bir üsluba sahiptir. Ahmet Kutsi Tecer tarafından kültür ve sanat yaşamımıza tanıtılan ozan, memleketi Sivas'tan yurt dışına kadar tanınan bir sanatçı olmuştur. Halk şiiri geleneğinin biçim ve içerik özelliklerini taşıyan şiirleri, farklı tarzlarda söylenmiş, birçok araştırmaya konu edilmiştir.

Ozanın eserleri şunlardır: *Deyişler, Sazımdan Sesler, Dostlar Beni Hatırlasın* **(şiir)**.

Metne Hazırlık

"http://www.trtarsiv.com/izle/102586/seref-tasliova-ve-murat-cobanoglu-nun-dudak-degmez-asik-atismasi" linkinden TRT'nin 1984 yılında hazırladığı Âşık Şeref Taşlıova ile Murat Taşlıova'nın dudakdeğmez (lebdeğmez) atışmasıyla ilgili videoyu sınıfınızda etkileşimli tahtada izleyiniz. Bu kültür hazinemizin günümüzde bilinmemesinin nedenleri üzerinde tartışınız. Bu geleneğin yaşatılması, dile ve kültür birikimine katkı sağlaması için öneriler getiriniz.

18. Metin

İSTEMEM

Allah varken, kuldan dilek,
Etmedim, etmek istemem.
Kendimden güçlüyle bilek,
Çatmadım çatmak istemem.

Beni çekseler de dara
Beyaza diyemem kara.
Kötülerin peşi sıra,
Gitmedim, gitmek istemem.

Hakkın hazinesi dolu,
Mağdur etmez hiçbir kulu.
Riya ile çıkar yolu,
Tutmadım, tutmak istemem.

Anlayana bir söz kâfi,
Öğrenir herbir tarafı.
Ömrümde boşuna lafı,
Atmadım, atmak istemem.

Kötülükle yoktur aram,
Sabırdır en büyük çarem.
Helal kazancıma haram,
Katmadım katmak istemem.

Şeref der mevlâya şükür,
Gönlü zengin olmaz fakir.
Gerçek varken yanlış fikir,
Satmadım, satmak istemem.

Âşık Şeref Taşlıova
Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri
Hazırlayan: Feyzi Halıcı

Âşık Şeref Taşlıova

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

dar: Eskiden idam mahkûmlarının cezasının infazı için dikilen direk.

riya: İkiyüzlülük.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

İstemem adlı şiir, UNESCO tarafından âşıklık geleneği temsilcisi olarak "Yaşayan İnsan Hazinesi" seçilen Âşık Şeref Taşlıova'nın millî ve evrensel değerleri içtenlikle ele aldığı bir şiiridir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *İstemem* adlı şiirde geçen deyimleri tespit ediniz, deyimlerin anlamlarını defterinize yazınız, deyimleri birer cümlede kullanınız.
2. *İstemem* adlı şiirin temasını ve iletisini bulunuz.
3. Şiirin söyleyicisini ve söyleyicinin hitap ettiği kişiyi belirleyiniz.
4. Şiirin ahenk unsurlarını (ölçü, durak, kafiye dizilişi, kafiye ve redif çeşitleri) belirleyiniz.
5. Bir şiirin nazım biçimi şiirin ölçüsü, kafiye dizilişi ve nazım birimi gibi şekil özellikleriyle; nazım türü ise konu, tema gibi içerik özellikleriyle belirlenir. Okuduğunuz şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit ediniz.
6. Şair, 20. yüzyılda bu şiiri yazmasına rağmen niçin dünya şiirinden ya da kendisinin geliştirdiği bir nazım biçimini kullanmamıştır? Açıklayınız.
7. Okuduğunuz şiirin türü nedir?
8. Şiirin son dörtlüğünde yararlanılan edebî sanatı tespit ediniz. Bu edebî sanatın dörtlüğün iletisine katkısını değerlendiriniz.
9. Okuduğunuz şiirdeki dizeleri aşağıda verilen tutum ve davranışlara göre inceleyiniz. Hangi tutum ve davranışın hangi dizede işlendiğini, örnekteki gibi tabloya dize numarasını yazarak belirtiniz.

Tutum ve Davranışlar	Dize Numarası
Azimli olma	18
Çevresine karşı sorumlu olma	
Davranışlarını kontrol etme	
Doğru sözlü olma	6
Etik davranma	
Eşit davranma	
Tahammül etme	
Öz güven sahibi olma	
Merhametli olma	

Sınıf Dışı Etkinlik

Şairname; âşıklar tarafından genellikle 11 hece ile yazılan/söylenen, çağdaşı yahut kendilerinden önce yaşamış şairlerin mahlaslarına ve onları niteleyen birtakım vasıflarına yer verilen şiirlere denir. Âşık Şeref Taşlıova da 22 şairnamede sözü edilen bir ozandır. Aşağıda bunlardan bazıları örneklenmiştir. Bunlardan yola çıkarak Âşık Şeref Taşlıova'nın kültür-sanat hayatımızdaki yeri hakkında bir değerlendirme yazısını defterinize yazınız.

1. Metin

Dinle bu sözümü Ozan Şeref'im
Evvela vatana selamım götür
Kurduğun o bağlar açtı mı yaprak
Diktiğim fidana selamım götür

Murat Çobanoğlu

2. Metin

Üstadım sözlerin sarih
Şeref Taşl'ova müsterih

Coşarî

3. Metin

Çobanoğlu, Şeref gelirse hırsa
Bülbüller bahçeden kalkar bilirim

Tokatlı Püryan

Şair Hakkında Bilgi

ŞEREF TAŞLIOVA (1938-2014), dedesi de öğretmeni de bir âşık olan, çevresindeki birçok âşıktan yararlanmış bir sanatçıdır. Doğaçlama yeteneği yüksek bir ozandır. Âşık karşılaşmalarında ve muamma çözmede oldukça başarılıdır. 8'li ve 11'li hece ölçüsüyle koşma, türkü ve destan nazım biçimlerinde şiirler söylemiştir. Şiirlerinde inanç, ahlak, vatan, millet, bayrak, tabiat sevgisi gibi konuların üzerinde durmuştur. Katıldığı bayram, şölen ve yarışmalarda 125 madalya almıştır. Yurt dışına yaptığı otuza yakın resmî ve özel seyahatle âşıklık geleneğini tanıtmıştır. Şiirleri yabancı üniversitelerde derlenmiş, bilimsel çalışmalara konu edilmiştir. Şiirlerinin bir kısmı *Gönül Bahçesi* adıyla yayımlanmıştır. Onun önemli bir özelliği de halk hikâyesi anlatmasıdır.

Okuduğunuz şiir kitabını, öğretmeninizin size vereceği şiir değerlendirme formuna göre inceleyiniz.

DİL BİLGİSİ UYGULAMALARI

1. **Okuduğunuz şiirlerden alınan aşağıdaki dizelerde yer alan yazım yanlışlarını bulunuz. Kelimelerin doğru yazımını defterinize yazınız.**

a. Benim mi Allahım bu çizgili yüz?
b. Doğudan batıya kadar, ey güneş
c. Geç farkettim taşın sert olduğunu.
ç. şimdi burda tükenen ayışığı
d. Selam olsun sonsuz güneşe, aya.
e. Bizi tutan birşey varsa dirilten o sensin
f. Kimbilir nerde, nasıl, kaç yaşında?
g. o şehirden öcalmanın vakti gelmiş demektir.
ğ. Kelpetenlerle sûrun dişleri sökülecek!
h. ev ki nar gibi içiçe bahçe

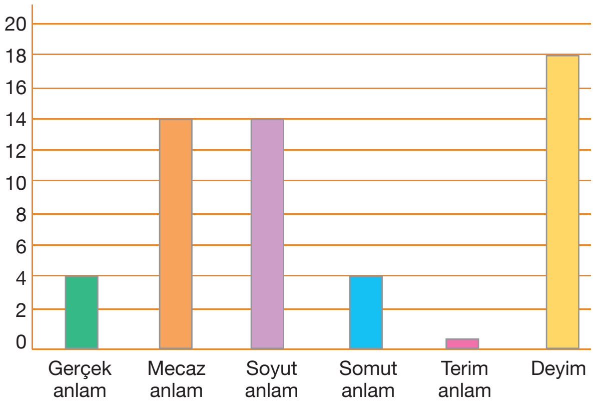
2. **Aşağıdaki dörtlüğü düzeltme işaretinin (^) kullanımı açısından inceleyiniz. Kullanımı doğru olan düzeltme işaretlerini tespit ediniz. Düzeltme işareti kullanılan kelimelerin telaffuzunu yapınız.**

Tâbirin sığmaz kaleme / Derdin dermandır yâreme / İsmin yayılmaz âleme / Âşıklarda meşk olmasa

3. **Attilâ İlhan'dan alınan aşağıdaki dizelerde şairin tercihinden dolayı noktalama işaretleri kullanılmamış, yazım kurallarına uyulmamış, bazı durumlarda da şairin kendine özgü bir yazım-noktalama anlayışı uygulanmıştır. Bu dizeleri TDK'nin günümüzdeki kurallarına göre yazım-noktalama açısından defterinize doğru biçimde yazınız.**

çünkü toprak dinledim demir anladım kömür duydum
davullar dağıttı göklere savaşlardan dönmezliğimi
çünkü bol kurşun yedim besmele'yle vuruldum
bilirse düşman bilir öyle kolay ölmezliğimi
bir mehmed kalktımsa ayağa bin mehmed oturdum
asya'dan aldım türkü avrupa'ya getirdim
yanardağlar kıskanır böyle ateş sönmezliğimi
emperyalizme karşı her süngü benim adım
mustafa kemal'den bu yana mehmed sıradağlarıyım

4. **Nâzım Hikmet'in *Kerem Gibi* şiirindeki kelimelerin anlamsal özelliklerine yönelik hazırlanmış aşağıdaki grafiği inceleyiniz. Grafikle ilgili yorumlardan yanlış olanları örnekte gösterildiği gibi işaretleyiniz.**

☐ Kelimelerin çağrışım gücünden uzak durulmuştur.
☐ Deyimlerde terim anlamlı kelimeler kullanılmıştır.
☒ Kelimelere yeni anlamlar yüklenmemiştir.
☐ Öğretici bir metin türü olmadığından terim anlamda kelime kullanılmamıştır.
☐ Mecaz anlamlı kelimelere fazlaca yer verilerek imge kullanımı kolaylaştırılmıştır.
☐ Halk dilinin söyleyiş olanaklarından yararlanıldığından deyim kullanımı fazladır.
☐ Mecaz anlamda kelime kullanımı sayısı fazla olduğundan edebî sanatlardan uzak durulmuştur.
☐ Coşku ve heyecana dayalı bir anlatım amaçlandığından somut anlamlı kelimelerden uzak durulmuştur.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Sevgili öğrenciler, sizin de bu ünitede incelediğiniz metinlerde gördüğünüz gibi şiir türünde edebî metin yazmak emek ve birikime dayalı bir iştir. Buna rağmen şiirin temel ilkelerini bilen ve emek veren her insan, yazma denemeleri yaparak şiir yazabilir; kendini geliştirerek, şairlerin yazma tekniklerini inceleyerek, bol bol şiir okuyarak şiir denen büyülü dünyanın kapısını aralayabilir.

Melih Cevdet Anday'a sorulan "Nasıl yazıyorsunuz?" sorusuna şairin verdiği cevap aşağıda verilmiştir. Metni okuyunuz. Metinden şiir yazmayla ilgili dikkatinizi çeken önemli ayrıntıları not ediniz.

"…Şiir önce düşünüp planlamak, sonra da bu planlanmış düşünceleri kâğıda dökmek değildir bence. Şiir, yazılırken ortaya çıkan bir şeydir. Yani, yaratıcılık ancak çalışma sırasında olabilir. Onun için başlamalı bir şiire, şiirin nereye gideceğini de merakla izlemeli. O zaman insanın aklında, kafasında çeşitli olanaklar belirir. Şiirin şuraya mı gitmesi doğru olur, bu yana girmesi mi gibi… Şair onlardan birini ya da ikisini yeğleyerek çalışmasını o yönde düzenler. Dolayısıyla ortaya çıkan yadırgatıcı sonuç şu: Şiir, çalışırken yaratılan şeydir. Ressam için de yontucu için de böyledir. Yontucu taşı kırarken biçime nasıl varacağını da denetler boyuna. Ressam da böyledir. Sanıyorum ki ressamlar da yontucular da çalışmanın sonuna doğru buluyorlar yapacakları şeyleri. Evet, kendine özgü bir yaratım süreci…" (Ahmet Köklügiller, ***Nasıl Yazıyorlar****?)*

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Bu ünitede incelediğiniz şiirlerden birinin tarzını örnek alarak bir şiir yazınız. Şiirini yazacağınız şairin yaşamını, şiir anlayışını, bağlı olduğu yönelimi iyice kavrayınız. Şiirlerinizi bağımsız kâğıtlara ya da defterinize yazınız.

Yazdığınız şiiri sınıfınızda arkadaşlarınızın ve öğretmeninizin eleştirilerine sununuz. Yapılacak değerlendirmeleri not alınız. Gerekli düzeltmeleri yaparak yazdığınız şiiri sınıf ve okul panosunda, dergi, gazete ve sosyal medyada yayımlayınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Şiir dinletisi, detaylı hazırlıkla belli bir plan doğrultusunda şiir okuma kurallarına göre, seçilmiş şiirlerin dinleyici kitlesine okunması etkinliğidir. Şiir dinletisinin şiir sanatına saygıyı göstermek, dinleyici kitlesine sanatsal bir haz aldırmak, duygu paylaşımında bulunmak gibi birçok yararı vardır.

Şiir dinletisi hazırlarken aşağıda verilen bilgilere dikkat ediniz.

Hazırlık aşamasında neler yapmalısınız?

Dinletinizin temasını, amacını ve hedef kitlesini belirlemelisiniz. Örneğin temanız "aile birliği" ise ona göre şiirler seçmelisiniz. Hitap edeceğiniz kitleyi ve amacınızı da belirlemeniz gerekir çünkü kitleye ve amaca göre planlama yapılır, eserler seçilir. Genel Ağ ortamından ve EBA'dan şiir dinletisine yönelik videoları izleyiniz. Bunlar size birçok fikir verecektir. Ayrıca çevrenizdeki insanların deneyimlerinden de yararlanabilirsiniz.

Dinletiyle ilgili gözlemi, inceleme veya araştırmayı nasıl yapmalısınız?

Görev dağılımına göre belirlenen temada şiirler seçmelisiniz. Şiirleri elden geldiğince ilk kaynaklardan, sanatçıların kitaplarından veya antolojilerden seçiniz. Genel Ağ'daki güvenilir siteleri tercih ediniz. Eser ve eserin sanatçısı hakkında detaylı bir araştırma yapınız. Elde edilen şiirleri değerlendiriniz. Şiirler için uygun fon müziği ve görseller seçiniz. Dinleti sırasında sinevizyon görüntüleri de kullanabilirsiniz.

Şiir dinletisi için nasıl bir planlama yapmalısınız?

Şiir dinletisi için bir plan yapılmalıdır. Tüm çalışmalar da bu plana göre düzenlenmelidir. Şiir dinletisinin grup çalışması biçiminde yapılması büyük yarar sağlar. Bunun için gruplar oluşturmalısınız. Grup başkanı ve sözcüsünü seçiniz, görev dağılımını yapınız. Dinletinin sunucusunu ve şiirleri okuyacak öğrencileri kararlaştırınız. Dinletinize bir isim belirleyiniz. Dinletinizin yapılacağı zamanı ve mekânı belirleyiniz. Dinleti için bir afiş hazırlarsanız hedef kitlenize ulaşmada kolaylık yaşarsınız. Okunacak şiirlerin sırasını ve sunucunun konuşma metnini planlayınız. Dinletinin planına, temasına, amacına ve hedef kitlesine göre uygun konuşma kartları hazırlayınız. Şiirleri içerik, üslup ve ritim açısından sıraya koyunuz. Şiirleri okuyacak arkadaşlarınızı belirleyiniz. Sahneyi düzenleyiniz. Sahneniz oldukça yalın ve etkili olmalı. Dinleyicinin dikkatini şiirin dışına çekecek gereksiz ayrıntılardan uzak durunuz. Sahnenizdeki dekor, kostüm, ışık gibi bütün unsurlar şiirinizi destekleyecek nitelikte olmalıdır.

Provayı nasıl yapmalısınız?

Şiir dinletisi öncesinde dinletinin yapılacağı yeri, kullanılacak araçları ve dinleti süresini kontrol ediniz. Her şeyi programın zamanına uygun şekilde yapmalısınız. Şiirleri okurken boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ediniz. Sesleri ve heceleri birbirine karıştırmadan, yutmadan, tam ve doğru çıkarınız, kelime ve cümle vurgusuna dikkat ediniz; ses tonunu amacınıza, ortama, içeriğe ve hedef kitleye uygun ayarlayınız. Şiiri okurken nefes almak için sözün anlamına uygun duraklamalar yapmanız dinleyici üzerindeki etkinizi artıracaktır. Şiiri okurken "hım, eee, ııı" gibi sesleri veya "işte, hani, yani, şey, mesela, atıyorum" vb. kelimeleri gereksiz yere ve dinleyiciyi rahatsız edecek düzeyde kullanmaktan kaçınmalısınız.

Dinletinin içeriğine ve hitap edilen kitleye uygun, dinleyicin ilgisini canlı tutmak için jest, mimik, vurgu, tonlama gibi ayrıntıları nerede ve nasıl kullanacağınıza dikkat ediniz. Diksiyon çalışmalarında öğretmeninizin öğrettiklerinden yararlanmayı unutmayınız.

Provalarınızda duruş şeklinize ve sahnedeki yerinize dikkat ediniz. Dinleyici ile göz temasını sürekli kurunuz. Heyecanınızı kontrol ediniz. Heyecanın sizi başarıya götüren ve yanlışları engelleyen bir güç olduğunu unutmayınız. Dış görünümünüz ve kıyafetinizin şiir dinletisinin yapılacağı ortama uygun olmasına dikkat ediniz.

Sunucunun konuşmaya etkili bir başlangıç yapması gerekir. İçeriğe uygun soru sorma, bazı özdeyişlere yer verme, şiir sanatıyla ilgili bir fıkra, hikâye, anı anlatma gibi teknikler dinleyici kitlenizi etkiler. Şiir dinletisinin sonunda sunucu, dinletinin genel iletisini vurgulayıp dinleyici kitlesine teşekkür etmelidir.

Şiir dinletisinde süreyi verimli kullanmalısınız. Bu nedenle planınıza uygun şekilde süreyi de dikkate alarak prova yapınız. Seçtiğiniz müzikler ve görsel malzeme şiirin okunmasıyla eş zamanlı kullanılmalıdır. Görsel malzemenin aşırı kullanımı, fon müziğinin sesinin yüksek oluşu şiir okumanıza katkı sağlamaz.

Provaları sıklıkla yapınız. Provalarınızı dinletiyi sunacağınız mekânda belirlediğiniz dekor, kostüm, ışık ve görsel destek unsurlarıyla yapınız.

Şiir dinletisinden önce nelere dikkat etmelisiniz?

Dinletinin sunulacağı zamandan bir saat önce dinletiyi sunacağınız mekânda bulununuz. Şiir dinletisinden önce mekânın ışık, ısı, oturma planı gibi özelliklerini kontrol ediniz. Şiir dinletisi için kullanılacak tüm cihazların çalıştığını kontrol ediniz. Görev dağılımındaki sorumlulukları eksiksiz yerine getirmişseniz, grup üyeleri ile sürekli bir uyum içinde çalışmışsanız ve yeterince prova yapmışsanız dinletiniz başarılı şekilde sonuçlanacaktır. Heyecanınızı gidermek için nefes egzersizleri yapmayı unutmayınız.

Şiir dinletisini dinleyici kitlesine sununuz. Sunumunuz bitince dinleyicilerinize teşekkür ediniz, onları topluca selamlayınız. Dinletinizi EBA'ya yükleyiniz. Dinletinizle ilgili arkadaşlarınız ve öğretmenlerinizden eleştirileri almayı unutmayınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinden ve Türk dünyasına ait şiirlerden oluşan bir şiir dinletisi hazırlayınız ve sununuz.

3. ÜNİTENİN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki cümleleri uygun kelimelerle tamamlayınız.

1. Paul Valery'nin (Pol Valeri) şiirde dili her şeyin üstünde tutan görüşünden hareket eden bazı şairlerimiz her türlü ideolojinin dışında kalarak sadece okuyucuda estetik haz uyandıran .... tarzında şiirler yazmışlardır.

2. Türk şiirinde .... eğilimin kökenleri, Nâzım Hikmet ve Ahmet Arif gibi sanatçılara dayanır; 1940'lardan 1980'e kadar Türk şiirinde etkili olan bu şiir eğilimine bağlı şairler, estetik yaklaşımdan uzak durup içeriği esas alan şiirler yazmışlardır.

3. Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet'in kendi şiirlerinden oluşan ortak bir kitap çıkararak düşüncelerini ortaya koymasıyla oluşan .... akımı, Türk şiirinin ilk büyük yeniliği olarak kabul edilir.

4. Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Hüseyin Atlansoy gibi sanatçıların eserlerinde .... öne çıkaran bir yaklaşım görülür.

5. Halk edebiyatında ...., ozanların dudaklarının arasına iğne koyarak içinde "b", p, f, m, v" gibi ünsüzlerin bulunmadığı kelimelerle şiir söylemesidir.

6. "Estetik ve yapısal unsurları şiir dışına itmeyi amaçlayan Garip akımının şiir anlayışına tepki olarak doğan ....; Cemal Süreya, Edip Cansever gibi şairlerin şiirlerinde özellikleri görülebilecek bir akımdır.

7. Asaf Halet Çelebi gibi şairlerin şiirlerinde görülen .... yönelim, kimi zaman dinî motifleri de kullanan bir anlayışa sahiptir.

8. Arif Nihat Asya, Orhan Şaik Gökyay, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Bekir Sıtkı Erdoğan gibi şairler .... anlayışını yansıtan şiirler yazmışlardır.

B. Aşağıda numara ve harfle verilen ilgili terim ve kavramları eşleştiriniz.

1. saf şiir	**a.** *Çile*
2. Necip Fazıl Kısakürek	**b.** anlatıcı
3. Ahmet Hamdi Tanpınar	**c.** *Erbain*
4. İsmet Özel	**ç.** taşlama
5. tema	**d.** *Bursa'da Zaman*
6. Nâzım Hikmet	**e.** imge
7. satirik şiir	**f.** konu
8. söyleyici	**g.** öz şiir
	ğ. *Memleketimden İnsan Manzaraları*

C. Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız.

1. (...) 1980 sonrası dönem, şairlerin belli bir şiir anlayışı ile şiir yazma eğilimi gösterdiği ve Türk şiirinde bireysel hareketliliğin en az görüldüğü dönemdir.

2. (...) Murat Çobanoğlu, Sefil Selimi, Feymani gibi halk şairleri, halk şiiri geleneğini devam ettirerek hece ölçüsü ve dörtlük nazım birimiyle eserler vermişlerdir.

3. (...) Sedat Umran, Behçet Necatigil, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas gibi şairler serbest nazmın ve uyaksız, sanatsız şiirin edebiyatımızdaki önemli temsilcileri olmuşlardır.
4. (...) 1960 sonrası toplumcu eğilimleri yansıtan yönelime İsmet Özel, Süreyya Berfe gibi şairler örnek verilebilir.
5. (...) Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde biçim ve içerik açısından büyük gelişmeler yaşanmış, dünya edebiyatından tamamen uzak bir duruş sergilenmiştir.
6. (...) 1923-1960 yıllarında toplumcu şiir örneği veren Enis Batur, Haydar Ergülen, Ahmet Erhan gibi şairler, eserlerinde toplumun ezilen kesimlerinin sorunlarını ele almışlardır.
7. (...) Düzeltme işareti olarak bilinen inceltme işaretine şapka işareti de denmektedir; bu üç tanımlama ile noktalama işaretinin işlevi açıkça ortaya konmaktadır.
8. (...) Şiir dinletisi, seçkin bir kitleye uzman kişilerce sunulan, nitelikli şiirlere estetik değer katan bir etkinliktir.

Ç. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Aşağıdaki metni okuyunuz. Metinden, II. Yeni şiirinin eleştirilere neden olan özelliklerini tespit ediniz.

“II. Yeniciler, edebiyat çevresinde benimsendiği kadar eleştirilere de maruz kalmıştır. Bu eleştirilerin başında II. Yenicilerin savundukları sanat ve dil anlayışlarındaki alışılmışın dışındaki tutumlar gelir. II. Yenicilerde anlam soyut bir karaktere bürünmüştür. Şiir dilinde ise gerek sözcüklerin ses ve biçim özelliklerinde gerekse de dilin söz dizimi açısından niteliklerinde büyük değişikliklere gidilmiştir. Bu durum II. Yenicilerin şiirlerine soyut şiir, ‘anlamsız şiir, kapalı şiir’ gibi isimlerin verilmesine yol açmıştır.”

2. Aşağıdaki şiiri içerik ve biçim açısından inceleyip şairin şiir anlayışının adını yazınız.

NE İÇİNDEYİM ZAMANIN

Ne içindeyim zamanın,
Ne de büsbütün dışında
Yekpâre, geniş bir ânın
Parçalanmaz akışında

Başım sükûtu öğüten
Uçsuz bucaksız değirmen
İçim muradına ermiş
Abasız postsuz bir derviş

Kökü bende bir sarmaşık
Olmuş dünya sezmekteyim
Mavi, masmavi bir ışık
Ortasında yüzmekteyim

Ahmet Hamdi Tanpınar

3. Cumhuriyet Dönemi edebiyatının 1923-1960 yıllarında toplumcu eğilimleri yansıtan şiirler yazan bir şairin edebî özellikleri hakkında beş (5) madde yazınız.
4. Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde kimi şairler benimsedikleri anlayış, eğilim ve bireysel tercihler yüzünden yazım ve noktalama kurallarına uymamışlardır. Bu anlayış ve eğilimlere, bunların sanatçılarına birer örnek veriniz. Bu durumun edebiyata katkısı hakkında elli kelimeyi geçmeyecek bir paragraf yazınız.
5. "İnsanların bir çoğu, teknolojiden yararlanırken cihazlarından şiirler dinliyerek veya okuyarak şiiri yaşamlarının bir parçası hâline getiriyorlar." cümlesindeki altı çizili kelimelerin yanlış yazılmalarının gerekçelerini açıklayınız.
6. Şiir dinletisinde vurgu ve tonlama niçin önemlidir? Açıklayınız.
7. 1923 yılından itibaren Türk şiirindeki toplulukları, eğilimleri, anlayışları gösteren kronolojik sırayla oluşturulmuş bir tablo hazırlayınız.
8. Aşağıdaki şiir alıntısının ölçüsünü, durağını, kafiye düzenini ve kafiye çeşitlerini gösteriniz.

DAVA FELSEFEM

Ben milletim uğruna adamışım kendimi
Bir doğrunun imanı, bin eğriyi düzeltir
Zulüm Azrail olsa hep Hakk'ı tutacağım
Mukaddes davalarda ölüm bile güzeldir

Abdurrahim Karakoç

D. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. **BEYAZ**

Bir bademin altına, yorgun, oturmak biraz,
Ayrı ayrı seyretmek çiçek açmış her dalı.
Artık bütün renklerden, artık uzaklaşmalı:
Beyaz işte, aylardır gözümde tüten beyaz.

İş bitti... Uzaklarda ilk ümitler gibi yaz,
Duyuyorum bu sabah, kış içimden çıkalı,
İçimin dört duvarı bembeyaz badanalı,
Ah, sade nefes almak, göğsüme dolan bu haz!

Ziya Osman Saba'nın bu şiirinden aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Şiirin söyleyicisine ve şiirde hitap edilen varlığa
B) Hece ölçüsüne ve durağa
C) Sarmal kafiye dizilişine
D) Telmih ve tevriye sanatlarına
E) Zengin kafiyeye

2. Halk ozanı Davut Sularî, çırağı Beyanî'yle Erzincan yakınlarında bir köye giderken karşıda kümelenmiş geyikleri görürler. Onların ellerindeki sazları tüfek sanan geyikler ürkerek kaçar; fakat içlerinden yaralı olan anne geyik kaçamaz. Davut Sularî, Beyanî'yle geyiğin ayağındaki yarasına bakıp, otlarla yarasını temizler ve sararlar. Sonra Davut Sularî sazını eline alıp içli içli çalmaya başlar. Sazın ve Sularî'nin içli deyişlerini dinleyen geyikler Davut Sularî'ye yaklaşır ve yaralı annelerinin başına toplaşırlar. Beyanî, ürküp kaçan geyikleri saz sesiyle toplayan ustası Sularî'ye gönül bağlayıp onun elini öper.

Bu metinle ilgili aşağıdakilerin hangisi söylenemez?

A) Sözü edilen halk ozanı, çevresine karşı sorumluluk duyan, sevgiyi yüreğine yerleştirmiş bir kişiliktir.

B) Metinde hem noktalı virgül (;) hem de virgül (,) yanlış kullanılmıştır.

C) "Gönül bağlamak" ile "içli içli" kelime gruplarının yazımı yanlıştır.

D) Metinde somut, tekil anlamlı birden fazla kelime kullanılmıştır.

E) "Elini öpmek", "gönül bağlamak" kelime grupları deyimdir.

3. Cumhuriyet Dönemi'nde ve günümüzde de okunan şairlerde görülen bir anlayıştır. Fransız şiirinin etkisini sürdüren bu kuşak, Baudelaire, Valery, Rimbaud gibi isimlerle anılır. Özellikle zengin kelime kullanımı ve imgeyi ustaca kullanma çabası, Fransız şiiri ile ilişkilidir. Biçim ve içerikte kusursuzluk, nitelikli şiirlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Aşağıdaki şairlerden hangisi parçada sözü edilen anlayışa bağlı değildir?

A) Ahmet Hamdi Tanpınar

B) Ahmet Muhip Dıranas

C) Cahit Sıtkı Tarancı

D) Ercüment Behzat Lav

E) Necip Fazıl Kısakürek

4. Fazıl Hüsnü Dağlarca ( ) Türk Dili, Türk Yurdu, Varlık, Yeditepe, Yön gibi dergi ve gazetelerde şiirleri yayımlanmış bir sanatçıdır ( ) 1933'te çıkan *Yavaşlayan Ömür* adlı şiiriyle adını duyurmaya başlamıştır. Bugüne kadar kendisine birçok ödül verilen şair ( ) 1967'de ABD'deki Milletlerarası Şiir Forumu tarafından ( ) En iyi Türk Şairi ( ) seçilmiştir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri getirilir?

A) (;) (.) (,) (") (")

B) (;) (.) (,) (') (')

C) (,) (.) (,) (") (")

D) (;) (…) (,) (") (")

E) (,) (.) (,) (-) (-)

5. 1960'lı yıllardan itibaren şiirleriyle Türk şiirinde kendisine belli bir yer edinen Süreyya Berfe, elli yılı aşan şiir serüvenine rağmen popüler şiir gündemine karşı mesafeli bir duruşa (I) sahiptir. Bunun bir neticesi olarak Süreyya Berfe şiiri üzerine yazılanlar (II) da oldukça sınırlıdır. Şair hakkında akademik çalışmaların ise bugüne kadar yapılmadığı görülmektedir. Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Macit Balık, *Hayat ile Şiir, Süreyya Berfe'nin Şiir Dünyası* adlı kitabıyla Süreyya Berfe'nin hayatı ve şiirleri üzerine eğilerek (III) şair hakkındaki akademik suskunluğu (IV) kırmıştır (V).

Bu parçada numaralanmış kelimelerden hangisi mecaz anlamda kullanılmamıştır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

6. **GÜL**

bir gül ararım
yetmiş bir diken batsın ellerime
öyle bir nârım ki yanarken gül
burcu bir toprak
dökülsün isterim bedenime
(…)
sevgilinin şefaati dileğince
yetmiş bir kere yetmiş bir ince diken
batsın ellerime

Allahım
günahkâr dağlarımı bassın deryaların
bir gül açılsın bir gül için
bin gül içinde

Hüseyin Atlansoy'un bu şiiri için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Dinî değerleri öne çıkaran bir şairin şiiridir.
B) Yazım kurallarına ve noktalama işaretlerine uyulmaması şairin bir tercihidir.
C) Söyleyicisinin ve söyleyicinin hitap ettiği kişinin belli olduğu bir şiirdir.
D) Tema ve ileti, imgeli bir söylemle etkili kılınmıştır.
E) Ahenk unsurlarından yararlanılmamıştır.

7. (I) Sezai Karakoç, II. Yeni anlayışıyla da şiir yazmış ve şiire getirdiği yeniliklerle adından söz ettirmiştir. (II) Onun *Körfez, Şahdamar, Hızırla kırk saat, Sesler, Gül muştusu* adlı kitapları vardır. (III) Şair bu kitaplarda belli bir edebî değere sahip şiirlerini okuyucuya sunmuşdur. (IV) Şiirlerinde yaşadığı cografyadan ve sahip olduğu kültürden yararlanarak doğa-kültür karşıtlığını ön plana çıkarmıştır. (V) Böylece herkesimden okuyucuya ulaşabilmeyi başaran bir sanatçı olmuştur.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yoktur?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

E. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1								■		
2		■		■			■	■		
3				■						■
4		■		■			■			■
5					■					■
6			■			■	■			■
7	■			■					■	■
8				■	■					■
9		■			■		■			

Soldan sağa: 1. Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde öz şiir de denen şiir yönelimi. – Bir bağlaç. **2.** “Âlim” kelimesindeki ünsüz harfler. – İşini iyi bilen, yetenekli kimse. **3.** Sıkıntı veya güçlükle yapılan, kolay karşıtı. – Türk şiirinde Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday gibi şairlerin öncüsü oldukları şiir akımı. **4.** Ülke, yurt. – “Esra” kelimesindeki ünsüzler. **5.** Tamer soyadlı II. Yeni şairinin adı. – Gelecek, sabah, şafak sökme zamanı, yarın. **6.** Türkçede sıralı cümleleri birbirine bağlayan bir bağlaç. – Bir soru zamiri. – İşaret, alamet. **7.** Bir nota. – Şehzadelerin özel eğitmenleri. **8.** Kimi vakit, bazen anlamlarını içeren Farsça bir kelime. – II. Yeni şairlerinden birisinin soyadı. **9.** Masallardaki bir tekerlemede uzak anlamında kullanılan kelime. – Bir bireyin, bir toplumun, başka birey, küme veya toplumları egemenliği, baskısı ve denetimi altına alma, hürriyetlerine karışma ve onları belli biçimlerde davranmaya zorlama yetkisi veya yeteneği.

Yukarıdan aşağıya: 1. Kelimenin eş anlamlısı. – “Gramer” kelimesinin kısaltması. **2.** Açık eflatun rengi. **3.** Beş Hececiler şiir topluluğundan bir şairin adı. – Edebiyatta sevgilinin zarafetini ve gözlerinin güzelliğini dile getirmek için kullanılan mazmun. **4.** San, şöhret, şan kelimelerinin yerine kullanılabilen bir kelime. **5.** Ad tamlamalarında tamlananın yerini tutan zamirin adı. – “Allah verirse ---- getirir, sel getirir, yel getirir.” atasözünde boşluğa getirilecek kelime. **6.** Aruz vezninde kısa okunması gereken heceyi ölçüye uydurmak için uzun okuma. – Dervişlerce giyilen hırka, elbise. **7.** Türk alfabesinin on beşinci harfinin adı. **8.** Eğretileme olarak da bilinen edebî sanat. **9.** Zelzele kelimesinin eş anlamlısı olan kelime. – Kripton elementinin simgesi. **10.** Zıt anlamlı kelimelerin bir araya gelmesiyle oluşan ikilemede “geç” kelimesiyle birlikte kullanılan ve ikileme yapılan kelime.

Sevgili öğrenciler, daha fazla soru çözmek isterseniz “https://odsgm.meb.gov.tr/kurslar” adresinden konuyla ilgili sorulara ulaşabilirsiniz.

2. Dönem

Ünite Süresi: 8 Hafta

4. ÜNİTE

ROMAN

ROMAN ÜNİTESİNİN KONULARI

A. OKUMA ÇALIŞMALARI

1. 1923-1950 arası Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında roman
2. 1950-1980 arası Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında roman
3. 1980 sonrası Türk edebiyatında roman
4. Türk dünyası edebiyatında roman
5. Dünya edebiyatında roman
6. Yazım ve noktalama
7. Paragrafta anlam

B. YAZMA ÇALIŞMALARI

1. İncelenen romanlardan biri üzerine tanıtma-değerlendirme yazısı yazma
2. Yazılan metni çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf panosu, okul panosu, dergi, gazete, sosyal medya…) sergileme

C. SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

1. Okunup beğenilen bir roman hakkındaki düşünceleri sınıf ortamında hazırlıksız konuşma şeklinde sunma

Bu ünitedeki kazanımların pekiştirilmesi için okulunuzun zümre öğretmenlerinin belirlediği kitap okuma listesi doğrultusunda Cumhuriyet Dönemi'nden, Türk dünyasından ya da dünya edebiyatından bir roman okuyunuz.

OKUMA ÇALIŞMALARI

Metne Hazırlık

1. İstanbul'un Beyoğlu ve Fatih semtleriyle ilgili 1930'lu yıllara ait fotoğrafları Genel Ağ ortamından bulunuz. Görselleri sınıfınızda dönemin mimarisi, giyim kuşamı, teknolojik özellikleri açısından değerlendiriniz.

2. Bir toplumun kültürel yapısında meydana gelen hızlı değişimlerin insan yaşamına olumsuz etkileri üzerine neler söyleyebilirsiniz?

1. Metin

FATİH-HARBİYE

İstanbul'daki Harbiye-Fatih tramvayı

Neriman'la Şinasi lise yıllarından beri birbirlerini seven iki arkadaştır. İkisi de Cumhuriyet'in ilk yıllarında Darülelhanda (İstanbul Musiki Okulu) okumaktadırlar. Neriman'ın babası Faiz Bey, emekli bir devlet memurudur. Eşi öldükten sonra kızı Neriman'a kendini adamış, İstanbul'un Fatih semtinde oturan ve manevi değerlere bağlı, yaşlı bir adamdır. Faiz Bey, Şinasi'yi sevmektedir. Kızının onunla evlenmesini de desteklemektedir. Şinasi ile Neriman evlilik hazırlıkları yaparken Neriman, Batılı yaşam tarzına özenerek Şinasi'den uzaklaşmaya, Macit adlı gençle zamanını geçirmeye başlar. Macit, İstanbul'un modern mekânlarında zamanını geçiren bir gençtir. Onun yaşam tarzından etkilenen Neriman, oturduğu semt olan Fatih'ten soğumaya başlar. Macit, Neriman'ı Beyoğlu'ndaki bir baloya davet eder.

Aşağıdaki metin, Neriman'ın babasından izin almaya çalıştığı ve babasının onun Şinasi'yle evlenmesini telkin ettiği bölümden alınmıştır.

(...)

Yemek odasına indiği vakit Faiz Bey'i orada bulmuştu, yanına koştu, elini öptü ve: "Sabah şerifler hayrolsun babacığım!" dedi.

Faiz Bey neşeliydi ve yüzünde, ihtiyarlara şeytanî bir tazelik veren gizli bir tebessüm, beyaz sakalıyla bıyığı arasındaki pembe deriden kılların altına doğru kaçıyordu. Kızına karşı, geceki zaferini ebedîleştirecek müstehzi bir cevap aradı; öyle bir cevap ki, Neriman'la arasındaki ezelî ihtilâfta, kızının herhangi bir isyanına daima set çekecek kadar sade ve kuvvetli bir nakarat halinde her zaman diline dolayabilsin. Bunu o kadar şiddetli bir ihtirasla aradı ki yüzüne kan çıktı ve beyaz sakalı bir kabartma vuzuhla belirdi:

— Bonjur Matmazel! dedi.

Neriman, biraz evvel verdiği karar yüzünden, soğuk bulduğu bu lâtifeyi güler yüzle karşıladı.

— Kahvaltınız hazır değil mi?

Dedi ve gene babasına yaranmak gayretiyle mutfağa koşmak için doğrulurken Faiz Bey cevap verdi:

— Hazır değil, Matmazel.

Neriman bu sefer gülemedi. Hattâ babasına hizmet etmekten ziyade, bu lâtifeden aldığı fena tesiri saklamak için odadan hızla çıktı ve taşlıkta:

“Soğuk şaka!” diye söylendi. (...)

Neriman baloya ait arzularıyla öfkesi arasında muvazene bulmaya çalışarak kendini zor tutuyor, kızarıyordu.

Nihayet arzularından feda ederek boşaldı, fakat öfkesini yalvarışlı bir sesle yumuşatmaya karar vererek:

— Baba, dedi, böyle şaka etmeyiniz, sinirleniyorum.

— Öyleyse pardon Matmazel.

— Siz ciddî bir adamsınız, bu lâtifeler ağzınıza yakışmıyor.

— Mil pardon Matmazel.

— E... Akşama kadar söyleyin. Zaten bu evde sıkıntıdan patlıyorum. Sizin yaşınız başka benimki başka. Benim yerimde olsanız ne yapardınız? Bu salaş evde çıldırırdınız. (...) Benim yaşımdaki kızların nasıl yaşadıklarını bilmiyorsunuz. Ben sizi üzmemek için çok sabrediyorum, ama ne kadar çok, bilmezsiniz.

Neriman’ın gözleri doldu. Bir taraftan da babasının dizlerine peşkir seriyor, tepsiyi düzeltiyor, rafadan yumurtalarını kırıyordu. (...)

Hiç konuşmadan kahvaltı ettiler. Faiz Bey’in de, Neriman’ın da renkleri uçmuştu. Birbirine belli etmeden bunu gördüler.

(...)

Kahvaltısını yarıda bırakarak odasına çıktı. Kendine ait bir şeyi ezdiği için bu zaferin acı tortusunu da hissediyordu. Fakat omuzlarını silkti:

“Bu insanlar böyle işte, diye düşündü, anlamıyorlar, babalar bile anlamıyorlar, onlara böyle lâzım...”

Fakat içinde çok derin, tehlikeli duyguların uyanışını farkediyordu; hafifçe titremeye başladı. Yakın bir istikbal üzerine şuurundan bazı soluk ışıklar sıçrıyordu: Gözlerini o tarafa doğru çevirebilse, bakabilse, bir hafta veya bir ay sonrayı görebileceğini anlıyordu: Zihninden kendiliğinden bir çok muadeler hallediyor ve neticeler beliriyordu, fakat hiçbirini kat’iyetle öğrenmek istemedi.

Hep gözünün önüne Şinasi gelmeye başladı. Cevabını kendi kendinden ısrarla beklediği bir sual sordu: “Şinasi ne olacak?”

Sonra, muhakemesini kaplayan bütün tozlar silindi ve bir siyah tahta üzerine tebeşirle yazılmış gibi açık, berrak fikirler birbirini takip etti.

Düşünüyordu: “Ben artık Şinasi’yi sevmiyor muyum?”

Altı ay evveline kadar bu suale kolayca bir cevap verebilirdi, altı ay evveline kadar Şinasi’yi şüphesiz seviyordu; ama nasıl? Bir çocukluk hissinin devamıyla mı? Komşu gibi mi? Aile dostu, arkadaş gibi mi? Bunları vaktiyle çok araştırmıştı ve zaman zaman en saf çocukluk ihtirasından en adî bir itiyat bağlanışına kadar ona karşı her türlü alâkayı duymuştu.

Yedi sene evvel, Faiz Bey karısı öldükten sonra, Kuruçeşme’deki yalıda oturmak istemedi. Maarif evrak müdürlüğünden tekaüt edilmişti. Üsküdar’daki büyük evi de yanınca, azalan varidatına göre daha sade bir yaşayış temini düşündü. Gülter’i muhafaza ederek öteki hizmetçilerin kimini savdı, kimini

evlendirdi. Fatih'teki bu eve taşındılar. O vakit Neriman on beş yaşında idi ve Süleymaniye'deki kız lisesine girdi. Orada Şinasi'nin kız kardeşi Nezahet'le tanıştı. Aynı semtte ve aynı mahallede oturdukları için mektebe beraber gidip gelmeğe başladılar.

Faiz Bey biraz ney çalardı. Nezahet'in kardeşinin kemençe çaldığını öğrenince onunla tanışmak istedi. O tarihten sonra Şinasi, Nerimanlara sık sık gelip gidiyordu ve o gün bugün ailenin bir ferdi gibidir.

Faiz Bey, Şinasi'yi oğlu gibi sever. Evvelâ bir erkek evlâdı olmasını çok istediği halde olmadığı için, ikincisi de, Şinasi'nin tabiatları Faiz Bey'i meftun etmişti; başkalarına Şinasi'den bahsederken Faiz Bey'in ekseriyetle kullandığı tabirler şunlardı:

— Sessiz, halûk, fevkalâde terbiyeli, fıtraten asil bir çocuk, büyük bir rikkatli kalbi var. Hissiyat-ı âliye sahibi, hem de bir kemençe çalıyor, yakında en büyük esâtize-i musikiye arasında ismi geçecek. Dinlerken gözlerim yaşarıyor. Ben bu çocuğa meftunum doğrusu. (...)

Faiz Bey bunun için Şinasi ile Neriman arasındaki münasebetin ilerlemesine mani olmadı ve aralarındaki hissî alâkanın bütün safhalarını sezdirmeden takip etti. Azami derecede müsamahakâr davranmıştı. (...)

Akşamları Darülfünun'dan çıkan Şinasi, liseden çıkan Neriman'la buluşuyor ve geziyorlardı. Hemen her gece Şinasi Faiz Bey'e uğruyordu.

Bunların içinde uzun ve tatlı kış geceleri vardı. Neriman da ut öğreniyor ve beraber saz yapıyorlardı. (...)

Neriman, bu meşru dekor içerisinde Şinasi'ye her mânasıyla bağlandı.

Herkes, er geç onların evleneceklerine kâni idi. Fakat son aylar zarfında (...), Neriman'ın halindeki başkalıklara muhiti de dikkat etmeye başladı. Kıyafetten tavırlara ve yaşayış tarzına kadar tesir eden bu değişiklik, gün geçtikçe bariz şekiller alıyordu; Neriman'ın Şinasi'den ayrı gezmeleri, eve geç gelmeleri, semtin insanlarına karşı bakışlarındaki farklar, tuvaleti ve yürüyüşü tecessüs uyandırıyordu.

Neriman'da herkesin dikkat ettiği bu yenileşme altı ay evvel başlamıştı: Macit'le tanıştığı zaman.

Tam altı ay evvel, bir ilkbahar günü idi. Darülelhan'ın alafranga kısmında keman dersi almaya gelen Macit'i, arkadaşları Neriman'a tanıttılar. Macit bir aydan fazla bu derslere devam etmemiş ve mektebi bırakıp gitmişti; fakat bu müddet Neriman'la Macit arasındaki münasebetin hususileşmesine kâfi geldi. Beyoğlu'nda, arada bir gizlice buluşuyorlardı. Altı aydan beri Neriman birkaç defalar Macit'in randevusuna gitti ve bütün bunları Şinasi'den gizledi.

Neriman'daki değişiklikler, Macit'i tanıdıktan sonra meydana çıkmıştı; fakat hakikatte, Neriman'ın yenileşmeye karşı arzuları o tarihte başlamaz. Bunun başlangıcını bulmak için daha evvellere, ta çocukluğuna kadar gitmek lâzımdır. (...)

Annesi ve babası ona halis bir şarklı itiyatları vermişlerdi; Anadolu'da, birçok memuriyetlerde gezen Faiz Bey, Neriman'ı yedi yaşına kadar saf Türk muhitlerinde büyütmüştü. Fakat İstanbul'da yerleştikten sonra, Neriman'ın akrabalarından, bilhassa büyük dayısının ailesinden aldığı tesirler bambaşkadır. Galatasaray'dan çıkan ve tahsilini Avrupa'da bitiren büyük dayısı ve kızları, Neriman'da Garp hayatına karşı incizap uyandırmışlardı.

Bu iştiyak, ekseriya Neriman'ın da haberi olmadan, ruhunda gizli gizli yaşamış ve memleketteki asrileşme cereyanlarından gıda almış, fakat ne şuur, ne de irade hâlinde ortaya çıkmak için fırsat bulamamıştı. (...)

Bütün bunlar Neriman'da, anadan babadan gelen tesirleri tamamıyla gidermiş değildi. Genç kız, iki ayrı medeniyetin zıt telkinleri altında, gizli bir derunî mücadele geçiriyordu. (...)

Macit'le Neriman tanışınca Şinasi için güçlük bütün bütün arttı. Hele rakibinin vücudundan haberi olmadığı hâlde yalnız tesiriyle mücadele ediyordu; ve Macit, karşı tefeye o kadar büyük bir ağırlık ilâve etti ki muvazene tehlikeli bir surette bozuldu.

Artık Neriman nereden gelip nereye gittiğini anlıyordu, çünkü iki zıt iştiyakın remizlerini gözleriyle görüyor ve mukayeseler yapabiliyordu. Şinasi Neriman'ın gözünde, aileyi, mahalleyi, eskiyi, şarklıyı temsil ediyordu; Macit yeninin, garbın ve bunlarla beraber meçhul ve cazip sergüzeştlerin mümessili ve namzediydi.

Bu iki genç, Neriman'ın ruhundaki iki cepheyi bütün vuzuhuyla şuura çıkardılar. Neriman Macit'i tanıdıktan sonra kendi kendisini daha iyi tanımıştı. (...)

Neriman, baloya Şinasi'yle gitme şartıyla babasından izin alır. Baloda giyeceği elbise için vitrinleri gezmeye çıktığında dayısının kızlarına uğrar. Onların evine gittiğinde bir kadının kötü hâlini görür.

Aşağıdaki bölümde Neriman'ın duygusal ve düşünsel yönden içinde bulunduğu durumdan dolayı geçirdiği sinir krizinin ardından yaşadığı olumlu değişim anlatılmaktadır.

Gözleri yanıyordu. Çok ağlamıştı. Yalnız kalmak istedi. Çekildiler.

Bütün vücudu hâlâ titriyordu. Etrafındakilerin tecessüsünden ve merhametinden kurtulduğuna emin olmak için dört tarafına bakındı. Hepsi gitmiş.

Kanepeye uzandı. Gittikçe heyecanları yatışıyordu. Boğazı bir kere daha çırpındı ve hıçkırıkları tamamıyla dindi.

Şimdi her şey ona garip ve sade görünüyordu. Demin, kuvvetli bir sarsıntı içinde bulunan ve çalkalanan eşya, duruldu. Basit şekillerini aldı. Her şey sakin.

Kulağı çınlıyor, ağzı yarı açık. Hayretler içinde, ne olduğunu anlamıyor. Başından korkunç şeyler geçti. Fakat nedir? Ne oldu? Ne zaman? Niçin?

Hatırlamaya çalışıyor. Bu felâketler ne zaman başladı? Maksim salonu. Kaç ay evvel? Hayır, daha bir ay bile olmadı. Kaç gün evvel? Bunu bulmak için hadiselerin fihristini yapmaya uğraşıyordu. Sokakta, ne gün bayılmıştı? Macit'le hangi gün Löbon'da buluştular? O zaman baloya kaç gün vardı? On gün. Baloya kaç gün daha var? Balo yarın akşam, demek hepsi dokuz gün!

Çok şaştı. İçinde gayet uzun bir zamanın hatırası vardı. Senelerden beri devam etmiş felâketlerin ağır tesiri altında idi. Hepsi dokuz on günden mi ibaret? Bu zaman içinde ne oldu? Bayıldığı günden başka bir şey hatırlamıyor. Peki felâket nedir? Hiç. Ruhun üstünde mahiyeti olmayan bir tazyik. Nedir? Hiç, bir kâbus.

Kapı hafifçe açıldı: Nezahet.

— Neriman, gel biraz içeriye... açıldın mı?

Neriman, biraz evelki aciz görünüşünün tesirlerini silmek isteyen bir çeviklikle doğruldu:

— İyiyim! (...)

Bitişik odadan akort sesleri geliyordu.

Neriman içeri girince Şinasi ve Muammer, sazlarını bırakarak ayağa kalktılar. Şinasi ona doğru bir kaç adım attı.

Neriman bakındı. İçine büyük bir arzu geldi.

— Bırakmayın!

Dedi, sonra Muammer'e doğru koştu:

— Müsaade ederseniz, dedi, ben ut çalmak istiyorum.

Bütün yüzlerde gayet ince bir hayret ve sevinç. Ona derhal udu verdiler.

Kucağına udu ilk yerleştirdiği anda, geçirdiği buhranların âmilleri arasında mücessem bir varlığı olan bu sazı kinle ve muhabbetle kendine doğru çekti. Akort için ilk mızrabı vurduğu zaman, saza karşı bir utanç duyuyordu. Herkesin kendine baktığını zannetti ve ric'atinin bu görünüşünden bir tebebsümle kurtulmaya çalıştı.

Şinasi, ciddi:

— Nevayı ver! dedi.

Herkeste, biraz evvelki hadiselerin tesiri devam ettiği için, akort esnasında çıkan en basit saz sesi, büyük bir mâna yüklü görünüyordu.

Bir saat kadar çaldılar. Bu musiki, ki imkânsızlıkları anlamanın musikisidir. Neriman'ın o andaki feragat duygularına tam bir cevap veriyordu. Ruhunun üstünden yumuşak bir fırça gibi geçti ve olmayacak şeylere ait arzularını biraz daha süpürdü.

Nihayet, sazlar sustu, ağır ağır ve itina ile torbalarına kondu. Bakıştılar. Faiz Bey ellerini oturduğu koltuğun kenarına dayadı ve kalkmak için bir hareket yaptı.

Lâleli apartmanının büyük kapısı önünde durdular. Bir otomobil bekliyorlardı.

Bütün cadde bomboş. İnce bir yağmur. Işıklar karıncalanıyor. Her geceye benzeyen gece. Gizli değişiklikleri örten zahirî bir sükûn ve yeknesaklık. Her tarafta, cemaatin diktatörlüğünü ilân eden bir hareketsizlik, sükûnet ve muvazene.

Çok beklediler. Nihayet bir otomobil geçti, bindiler.

— Fatih! dedi bir tanesi.

Arkalarına yaslandılar, Faiz Bey gözlerini yarı kapadı ve göğsünde sıkışmış hava tabakasını bir nefeste bıraktı. Herkes buna dikkat etmişti ve ona baktılar.

Faiz Bey söyledi:

— Bugün çok yoruldum.

Kızına yan gözle bakarak:

— Yarın da yorulacağız galiba, dedi.

Neriman kendisine tevcih edilen bu zımmî suale derhal cevap verdi:

— Hayır, baba, artık hiç yorulmayacaksınız. İsabet ki aradığınızı bugün bulamadınız. Ben vazgeçtim. Söyledim ya fikrimden dönmüyorum.

Neriman, yaşadıklarından etkilenen ve içinde bulunduğu durumdan kurtulmasına yardımcı olan sevdikleri sayesinde evine döner ve babasına baloya gitmek istemediğini söyler. Şinasi'yle evlenmeyi kabul eder.

Peyami Safa

Fatih-Harbiye

(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

amil : Etken, etmen, sebep, faktör.
deruni : İçle ilgili, içten.
esâtize-i musiki : Müzik ustaları.
iştiyak : 1. Göreceği gelme, özleme. 2. Güçlü istek, arzu.
itiyat : Alışkanlık.
muadele : 1. Eşitlik, beraberlik, denklik. 2. Anlaşılmaz iş.
muvazene : 1. Denge. 2. Dengeleme.
müstehzi : Alaycı.
neva : 1. Ses, ahenk, nağme. 2. Klasik Türk müziğinde bir makam adı ve yegâhtan bir oktav tiz olan “re” perdesi.
peşkir : Genellikle pamuk ipliğinden dokunmuş ince havlu.
rikkat : İncelik, naziklik.
tecessüs : Merakını gidermeye çalışma, görme, anlama merakı.
tekaüt : Emekli.
varidat : Gelirler.
vuzuh : Açık olma durumu, açıklık, aydınlık.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

İlk baskısı 1931 yılında yapılan *Fatih-Harbiye*, Peyami Safa’nın olgunluk dönemine ait bir romandır. Toplumun Batı medeniyetine geçmeye çalışırken yaşadığı kargaşayı ele alan roman, on iki bölümden oluşmuştur. Romanda olay örgüsü on günlük bir sürede gerçekleşmektedir.

Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte romancılığımız teknik açıdan gelişmiş, yeni içeriklerle geniş bir okur kitlesine ulaşmıştır. 1923-1950 arası dönemde kimi sanatçılar bazı yönelimlere göre eser verirken kimi sanatçılar da bireysel çalışmalar yapmıştır. Cumhuriyet’in ilk on yılında yazarlar, genellikle toplumsal sorunlara yönelmişlerdir. Cumhuriyet rejimi, Anadolu yaşamı, Atatürk devrimleri, yoksulluk, olanaksızlık gibi konularda eserler vermişlerdir. Sabahattin Ali, Sadri Ertem gibi sanatçılar ezilenlerin haklarını arama gibi belirginleşen toplumcu gerçekçi yönelimle eserler yazmıştır. Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi yazarlar memleket sorunlarına değinen romanlar yazarken Memduh Şevket Esendal gibi yazarlar da daha çok insanın bireysel yaşamını konu edinmiştir. Aka Gündüz, Mahmut Yesari gibi yazarlar belli bir ileti çerçevesinde oluşturulan eserler verirken Ahmet Hamdi Tanpınar, Peyami Safa gibi yazarlar da bireyin iç sorunlarına değinen romanlar yazmıştır.

Cumhuriyet Dönemi Türk romanında birçok yazar, bireyin iç dünyasına yönelik eserler kaleme almışlar; psikoloji açısından olay, mekân gibi ayrıntılara değinmişlerdir. Halide Edip Adıvar’ın *Handan*, Peyami Safa’nın *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın *Huzur*, Sâmiha Ayverdi’nin *İnsan ve Şeytan*, Yusuf Atılgan’ın *Aylak Adam*, Erhan Bener’in *Oyuncu* adlı eserleri kişilerin ruhi durumlarının tahlil edilmesi açısından psikolojik romana örnek verilebilir. Bu sanatçıların dışında birçok yazar da psikolojik roman türünde eser vermiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nde kimi yazarlar da tezli roman türünde eser vermiştir. Tezli roman toplumsal ya da siyasal bir sorunu konu alan ve bunu bir teze dayalı şekilde işleyen roman türüdür. Anlatıcı, eserinde bir görüşü savunur. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yaban*'ı, Kemal Tahir'in *Devlet Ana*'sı tezli romana örnek verilebilir.

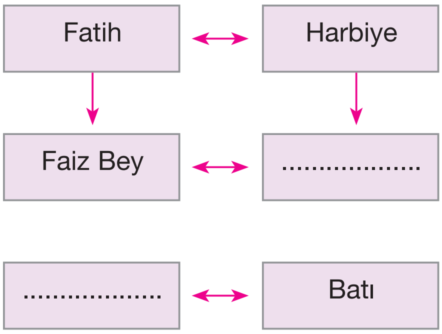
Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlüklerden kontrol ediniz.

- "Bunu o kadar şiddetli bir ihtirasla aradı ki."
- "Sonra, muhakemesini kaplayan bütün tozlar silindi."
- "Şinasi'nin tabiatları Faiz Bey'i meftun etmişti."
- "Azami derecede müsamahakâr davranmıştı."

2. *Fatih-Harbiye* adlı metnin temasını ve konusunu belirleyiniz.

3. Okuduğunuz metinden ve verilen özetten yararlanarak metindeki çatışmalar, karşılaşmalar ve karşıtlıklar ile ilgili aşağıdaki şablonda boş bırakılan yerleri doldurunuz.

Mekân düzeyinde çatışmaya örnek	
Medeniyet düzeyinde çatışmaya örnek	
Kişi düzeyinde çatışmaya örnek	
Nesil düzeyinde çatışmaya örnek	

4. Okuduğunuz metindeki şahısların özelliklerini aşağıdaki tabloya yazınız.

	Faiz Bey	Neriman	Şinasi	Macit
Fiziksel Özellikler				
Psikolojik Özellikler				
Ahlaki Özellikler				
Toplumsal Statü				
Tip/Karakter Özellikleri				

5. Neriman'ın öz kültürüne ve kimliğine dönüşünü gösteren sözü ve davranışı metinden gösteriniz. Kendinizi Neriman'ın yerine koyup hangi sözü söyleyeceğinizi ve davranışı göstereceğinizi defterinize yazınız.

6. Aşağıda belirtilenleri, romanda hangi kişilerin temsil ettiklerini yazınız.

Roman Kişilerinin Temsil Ettikleri Durumlar	Kişiler
Yerlilik	
İdealizm	
Yalnızlık	
Pişmanlık	
Alafrangalık	
Öz kimliğini ön plana çıkarma	
Kimlik kargaşası ve sorgulaması	
Kendine ve topluma yabancılaşma	

7. Romandaki hâkim bakış açısını tespit ediniz. Anlatıcı, Neriman karakterini bu bakış açısının dışında bir bakış açısıyla anlatsaydı romanın iletisi açısından ne tür değişimler olurdu?Açıklayınız.

8. Okuduğunuz metinden anlatıcının zamanda geriye dönüşler yapmasına örnek gösteriniz. Bu anlatım tekniğinin metne katkısı üzerine bir değerlendirme yapınız.

9. Bilim ve teknolojinin geliştiği, modernleşmenin bireyler ve toplumlar üzerindeki etkisinin görüldüğü, medeniyetler arası çatışmaların yaşanmaya başlandığı sosyal zamandan yola çıkarsanız romanın vaka zamanını tarihsel dönem açısından nasıl tanımlarsınız?

10. Metnin iletisi ve yazarın amacı açısından düşünürseniz *Fatih-Harbiye*'yi hangi roman türüne dâhil edersiniz? Açıklayınız.

11. Peyami Safa'nın ilk edebî romanı olan *Sözde Kızlar*, 1922'de Sabah gazetesinde tefrika hâlinde yayımlanmış; çok beğenilince de 1923'te kitap olarak basılmıştır. *Sözde Kızlar*, bir yıl sonra Muhsin Ertuğrul tarafından sinemaya aktarılmıştır. Yazarın *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* adlı romanı filme çekilmiş, *Fatih-Harbiye* de birçok kez televizyon dizisi olarak yayımlanmıştır. Bu filmler ve diziler uzun süre gösterimde kalmış, birçok insanı derinden etkilemiştir. Bu bilgilerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

a. Sizce bu filmler yazarın tanınmasına bir katkı sağlamış mıdır?

b. Sinemaya ve televizyona uyarlanan edebî eserlerin toplum yaşamına etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

c. Sizce her romancının her eseri, niçin sinemaya ya da televizyona uyarlanamamaktadır?

12. Peyami Safa, romanlarında manevi birikimi önemseyen bir yazardır. *Fatih-Harbiye* romanında da Batı'ya özenilmemesini, kendi kültürümüzün özümsenmesini savunarak yaşadığımız çevreyle mutluluğa ulaşmamız gerektiğini vurgulamıştır. Siz, yazarın bu tavrına katılır mısınız? Düşüncelerinizi açıklayınız.

13. Mekânın; karakterlerin ruhsal durumlarını, duygu ve düşüncelerini yansıtmada bir araç olarak kullanılmasına okuduğunuz metinden örnekler vererek aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Mekân Özellikleri	Örnek	Mekânın İletideki Sembolü
Çevresel mekân		
Kapalı mekân		
Dar mekân		
Açık mekân		
Geniş mekân		

Yazar Hakkında Bilgi

PEYAMİ SAFA (1899-1961), Cumhuriyet Dönemi yazarlarındandır. Edebiyat ve sanatla yakından ilgilenen bir aileye mensuptur. Babası Servetifünun Dönemi sanatçılarından İsmail Safa'dır. Peyami Safa'nın ismini, babasının yakın arkadaşı şair Tevfik Fikret vermiştir. Kendi kendini yetiştiren sanatçı, Fransızcayı bile kendi kendine öğrenmiştir. Server Bedî takma adıyla polisiye romanlar yazmıştır. Birçok dergi çıkarmış, dönemindeki dergi ve gazetelerde yazıları yayımlanmıştır. Eserlerinde bireyin iç dünyasını irdeleyerek topluma yönelmiştir. Makale, fıkra, deneme, eleştiri, hikâye gibi birçok düzyazı türünde eser vermiştir. Özellikle romanlarında dönemler, anlayışlar ve gelenekler arasında sıkışmış bireyi ele almış; psikolojik ve sosyolojik karşılaştırmalar yaparak toplumdaki değişmelerin meydana getirdiği ahlak çöküntülerini incelemiştir. Psikolojik roman türünün edebiyatımızdaki önemli temsilcilerinden biridir.

Sanatçının bazı eserleri şunlardır: *Sözde Kızlar, Mahşer, Canan, Bir Akşamdı, Şimşek, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Fatih-Harbiye, Bir Tereddüdün Romanı, Biz İnsanlar, Matmazel Noraliya'nın Koltuğu, Yalnızız* **(roman)**; *Gün Doğuyor* **(hikâye)** ...

Metne Hazırlık

1. Türk Millî Mücadelesi, bir milletin birlik ve beraberlik içinde vatanını düşman işgalinden kurtarışının dünya tarihindeki en güzel ve en şanlı örneklerinden biridir. Millî Mücadele ile ilgili görsel malzemelerden bir slayt gösterisi hazırlayınız.

2. Kurtuluş Savaşı'na din adamlarının katkıları neler olabilir? Düşüncelerinizi sınıfınızda sözlü biçimde dile getiriniz.

3. Aşağıdaki romanların özetlerini araştırınız, özetlerle ilgili sınıf ve okul panoları hazırlayınız.

- *Kalpaklılar*
- *Sodom ve Gomore*
- *Sahnenin Dışındakiler*
- *Yorgun Savaşçı*
- *Üç İstanbul*

2. Metin

KÜÇÜK AĞA

Salih; Arabistan Cephesi'nde savaşmış, sağ kolunu kaybetmiş, yüzünün bir tarafı yanmış bir gençtir. Akşehir'e Çolak Salih olarak dönmüştür. Düşman, bu sırada Anadolu'yu işgal etmeye başlamıştır. Padişaha bağlılığı sağlamak için 1919 yılında coşkulu vaazlarıyla bilinen, cesaretli, güzel bir sese sahip genç Hoca Mehmet Reşit Efendi, İstanbul'dan Akşehir'e gönderilir ve burada İstanbullu Hoca olarak tanınmaya başlar. Vaazlarıyla halkı etkileyen İstanbullu Hoca, burada Emine ile evlenir. Kasabada padişaha karşı çıkan Kuvayimillîyeciler de İstanbullu Hoca'ya karşı cephe alırlar. Garp Cephesi Komutanı Ali Fuat Paşa, İstanbullu Hoca hakkında vur emri çıkarır. Bunun üzerine İstanbullu Hoca, doğum yapmak üzere olan karısını bırakıp Çakırsaraylı'nın çetesine katılır.

Aşağıda okuyacağınız metin, Mehmet Reşit Efendi'nin İstanbullu Hoca kimliğinden Küçük Ağa kimliğine geçişini anlatan bölümden alınmıştır.

(...)

Recep ile beş adamı Hoca Efendi'yi yatsıdan iki saat sonra Müezzin'in evinden aldılar. Küçük kafile şafaktan önce Yakasaray köyünün üstündeki konakta idi.

Recep onlardan beş dakika kadar önce Çakırsaraylı'nın yanına varmış ve olup bitenleri anlatmıştı. Çakırsaraylı, Hoca'ya büyük bir itibar gösterdi. "Her şeyde emir senin, ağa sensin," dedi.

Köy tamamen Çakırsaraylı'ya bağlıydı. Fakat yine de tedbirli olmak gerekti. Hoca onun dediklerini ağzını açmadan dinledi ve sonunda da "Peki," dedi. Ortalık ağardığı zaman artık o kar gibi sarıklı, latalı, sakallı İstanbullu Hoca yoktu. Yerine yün başlıklı, kadı biçimi şalvarına yumuşacık lapçın mest çekmiş, salta giymiş, beli fişeklikli tığ gibi delikanlı gelmişti.

Hoca sakallarına ustura vururken belli belirsiz bir üzüntü duydu. Hepsi de bu kadarla kaldı. Arkası çiçekli yeşil teneke ile kaplı aynaya baktı ve "Allah!" diye içini boşalttı. Bundan sonra artık ağzından kelimeler miskalle çıkacaktı. En çok yadırgadığı da, şimdilik, belindeki toplu tabanca idi. Onun neye yarayacağını bilmiyordu ve bu tabanca yüzünden kendini çok gülünç buluyordu.

Fakat Çakırsaraylı'da bu değişmenin tesiri çok daha başka oldu. Çakırsaraylı ona hayran olmuştu âdeta:

"Sen arslan gibi delikanlıymışsın be Hocam!" dedi.

Sonra da ilâve etti:

“Emme sana Hoca demeyelim gayri Hoca Efendi. Kusura kalmazsın değ mi? Sana Ağa deriz. Bana da ağa derler. Karışmasın diye sana gel Küçük Ağa deyelim. O da neden, bak sana deyeyim: Bi Küçük Ağa vardı. Zile’de. Ordu durdurur bir yiğitti. Ben yanında eğlendim bir, birbuçuk yıl. Hani sana da pek benzerdi. Olursa oncalayın olur yakışıklılık. Küçük Ağa deyelim bundan dolayı sana da. Oldu mu? İnşallah Recep’le benim dilim sürçmez de sana Hoca Efendi deyivermeyiz ikide bir.”

Recep’i çağırdı. Kararı ona da anlattı, beraber geldikleri adamlara da sıkı sıkı tembih ettiler... Öğleye doğru çete de, köy de Küçük Ağa’yı görüp tanımıştı. Arkalarında “Kırkbirbuçuk kere maşallah,” diyenler çoktu.

Küçük Ağa boyuna susuyor, boyuna düşünüyordu. Çakırsaraylı’nın gözündeki itibarı zamanla, Akşehir’den, Afyon’dan, hattâ Konya’dan gelen haberlerle büsbütün artmıştı. Haberler Çakırsaraylı’ya tembihlerle doluydu ve “İhtiyaçlarını bildir?” diye bitiyordu. Çete yüz kişiyi ancak buluyordu. Fakat ikinci hafta dolmadan civar köylerde, Çakırsaraylı’ya bağlı kırkar, ellişer kişilik yedi, sekiz çete daha bulunuyordu. Çakırsaraylı farkına varmadan ortaya bir teşkilât çıkıyordu. Onun anladığı ortada bir kumanda merkezinin olduğu idi. Kuvveti büyümüştü, ama kendi de yüzünü görmediği, adını bilmediği birtakım adamlara bağlanmıştı.

Bir baskına kalkışsa hemen haber geliyordu. Şimdi sırası değil.

Başka çeşit haberler de geliyor ve ondan sık sık kırk kişi, elli kişi isteniyordu. Adamları döndükleri zaman ona çarpıştıklarını söylüyorlardı. Kiminle? İşte bunu onlar da bilmiyor, yalnız aralarından kâh üç kişinin, kâh beş kişinin öldüğünü bildiriyorlardı. Buna karşılık Çakırsaraylı’nın erzak ve cephane ihtiyacı, o kolunu kımıldatmadan karşılanıyordu.

Beride Hoca, Küçük Ağa, adını iyice benimseyememişti. Bir zamandan beri de belinde iğreti olarak duran tabancaya alışmaya çalışıyordu. Ona, bu fikri Recep vermiş, ilk atışı da kendisi yaptırmıştı.

Dünün İstanbullu Hoca’sı bugünün Küçük Ağa’sına karşı artık hiçbir işte karşı gelmiyordu. Küçük Ağa sarsıntılı bir haftadan sonra yaşama hakkının kaygısına düşmüştü. Şimdi artık geriye dönüşün imkânsız olduğunu ve yeni bir kadere mahkûm düştüğünü açıkça görüyor, bunu da hiçbir isyan duygusuna, hattâ esefe kapılmadan kabulleniyordu.

Yaradılışında tâbi olmak, sığıntı olarak yaşamak yoktu. Onun kendi istese, razı olsa bile boyun eğmeyen bir kişiliği vardı. Bu kişilik Çakırsaraylı ve avanesinin gösterdiği saygı ile doymuyordu.

O saygıyı kimseye mahkûm olmadan kazanmak isterdi.

Çakırsaraylı’nın “sen münasip görürsen,” diye başlayarak yaptığı tekliflerden hoşlanmıyordu. Katılacağı bir hareket varsa sözü doğrudan doğruya kendisi söylemeliydi. Bir meselede, “burası da böyle oluversin” demek ona göre değildi. Hâlbuki bu hoşlanmadığı durumlara sık sık düşüyordu.

Asıl kötüsü, gördüğü itibar ne kadar büyük olursa olsun, Çakırsaraylı’yı benimsemiyor, hattâ sevmiyordu. Adam eninde sonunda bir hayduttu. Ölçüp biçmek, düşünüp taşınmak ona göre değildi. Duygularına çarpan her şeye hakaretle karşılık vermek istiyordu. Bu karşılıklar da kuvvetini üstün gördüğü ölçüde şiddete meylederdi. Korkulacak kadar kinci idi. Reis Bey’in yaptığını unutmamıştı. Adamlarının bırakıp gitmesinde onu suçlu görüyordu. Durum uygun olsaydı Akşehir’i çoktan yakar yıkar, Reis ile arkadaşlarını öldürürdü. Bunu yapmadığı için nasıl deliye döndüğünü Küçük Ağa’ya kendisi söylemişti. Hoca’nın başına gelenler için de onu suçlandırıyordu. Nitekim daha ikinci günü “Hoca Efendi, yarından tezi yok, varıp bir hesaplaşalım,” demişti.

Küçük Ağa bunu önledi. Ama Çakırsaraylı’nın fırsat kollamaktan vazgeçmeyeceğini, vakti gelince de duraklamadan bu kanlı işe girişeceğini adı gibi biliyordu. Böyle bir harekete katılmak şöyle dursun, bu gibi bir adamla beraber olmak bile ona göre değildi.

Kendini cehennem azabına mahkûm edilmiş saydığı günler oldu.

Küçük Ağa sonuna kadar böyle yaşayamazdı. Geri dönmek ne kadar imkânsızsa, bu da o kadar olmayacak işti. Bunu böylece kabul ettikten sonra yeni hayatı için hangi kuvvetlere ihtiyacı olduğunu düşündü. İlk önce, kaçan bir insan olarak kendisini koruyabilmeliydi. Bunun için de Recep'in atış tâlimlerini seve seve kabul etti.

Ayrıca ata binmeye de çalışıyordu. Kuvvetli, dinç ve çevik oluşu işini kolaylaştırdı. Kısa zamanda iyi bir nişancı ve usta bir binici olmuştu. Ayaz ve güneş gitgide derisini de kavurup yağızlaştırdı. Küçük Ağa ay dolmadan tam bir savaş adamı olup çıkmıştı.

Beride ufak tefek tesadüfler, olaylar ve kahramanlıklar çetedeki beş on kişinin kendisine tamamen bağlanmasını sağladı. Onları iyice gözetliyor, sık sık yokluyordu. Bu işi o kadar dikkatle yaptı ki, beş on kişinin arasından hangilerine yüzde yüz güvenebileceğini rahatça söyler, bunda da yanılmazdı.

Çakırsaraylı'dan ayrılmayı kafasına iyice koymuştu. Kanlı ikilikten, ihtiraslardan, hedefi bilinmeyen veya hedefi hak edecek kuvvet ve meşrûiyete sahip bulunmayan hareketlerden nefret ediyor, bunları büyük günahlardan sayıyordu. Hâlbuki içine girdiği çevrenin bundan başka bir özelliği yoktu.

Buradan ayrılıp ne yapacaktı? Bu iş için belli bir düşüncesi yoktu. Önce İstanbul'a gitmeyi düşünmüştü. Orada kendisini sevenler, benimseyenler bulacaktı. İzmit'i geçti mi kurtulacağını biliyordu. Fakat bu düşünceye bağlanıp kalmasına ve bu kararın peşine düşmesine iki engel vardı.

Bunlardan biri Emine'yi ve artık doğmuş olması gereken çocuğunu büsbütün kaybetmek endişesi, ikincisi de Kuvâyı Milliye üzerindeki yeni yeni tereddütleri idi.

Yakasaray Köyü'nde geçirdiği bir ay içinde dünyadan kopmuş, Kuvâyı Milliye'nin büsbütün uzağında kalmıştı. Afyon'dan gelen parça bölük haberlerin düzmece ve kasıtlı olduğunu kolayca anlıyor, bu yüzden de tereddüdü koyulaşıyordu.

Küçük Ağa bir gün Çakırsaraylı'ya, Akşehir'e bir adam göndermenin mümkün olup olmayacağını sordu. Evden haber almak istiyordu. Çakırsaraylı "Emret ağam," dedi ve hemen o gece Recep'le iki atlıyı yola çıkardı. Küçük Ağa ertesi şafağı nasıl yaptığını bilemiyordu. Bütün gece bir damla uyumamış, nal seslerini beklemişti. Sabaha doğru Recep'i o dağbaşının dondurucu ayazında, kapının önünde beklemeye başladı. Üç atlının karaltısı ikiyüz metre kadar aşağıdaki korudan kurtulunca, kendini tutamayıp onlara doğru koştu. Recep şarkıların en güzelini söyler gibiydi:

"Gözün aydın ağam, oğlan olmuş!"

Mehmed doğmuştu demek! Ve Mehmed'i onun kucağına uzatmamışlardı. Mehmed'i öpmemişti. Yeni doğmuş bir çocuk nasıl bir şeydi acaba? Kokar derlerdi, bu kokuda insanın soyu sopu, ruhu tüter derlerdi. Bu kokuyu ciğerlerine sindirememişti. Ebenin bahşişini verememiş, o insana cennetten haber veren mutluluğun kabarışını gönlünde duyamamıştı. Emine'nin yanına girememişti. Emine'nin gözlerinin içine baka baka gülümsediğini görememişti. Emine gülümsememişti ki.

Ama gene de mesuttu, gene de içi sıcak sıcak dalgalanıyor, coşuyordu. Gene de yerinde duramıyordu.

"Recep atını verir misin bana?" dedi.

Recep bunu ters anladı.

"Seni komam ağam. Sabretmen gerek."

Küçük Ağa üstelik neşeleniverdi. Bir çocuk gibiydi:

"Onun için değil Recep, şöyle bir koşturayım tepeye doğru."

"Ha, o olur."

Recep atından atladı, gemi ona verdi. Hayvan körük gibi soluyor, yeri eşeliyor, bir an önce ahırına girmek için huysuzlanıyordu ve tek tük kar düşmeye başlamıştı. Küçük Ağa bir yaylanışta eğere oturdu, yumuşacık çizmeleri atın böğrünü sardı, sol eli geme çelik gibi yapıştı:

“Haydi eyvallah, bir saate kalmaz dönerim.”

Mahmuzu yiyen at, binicisinin coşkun kuvvetine uyarak ileri atıldı, tepeyi sardı. Ortalık ağarıyor, kar kuşbaşı yağışa çeviriyordu.

(...)

Kuvayımillîyeciler, Çakırsaraylı çetesini basar. Küçük Ağa kaçar, Çerkez Ethem’in kardeşi Tevfik Bey’in çetesine katılır. Çolak Salih, çocukluk arkadaşı Niko’nun iş yerinde Rumların papaz başkanlığındaki toplantısına tanık olur ve Rumların Pontus devletini kurmak için savaş planladıklarını anlar. Arkadaşı Niko’nun bunu desteklediğini görünce Kuvayımillîye saflarına katılır. Küçük Ağa’yı yakalama görevi Çolak Salih’e verilir. Çolak Salih ile Küçük Ağa arasında sıcak diyaloglar gelişir. Küçük Ağa'da yaşadığı iç hesaplaşmalar ve Çolak Salih’in konuşmaları neticesinde Kuvayımillîye'ye yakınlık oluşur. Kuvayımillîyeciler ile Çerkez Ethem arasında anlaşmazlık çıkınca Küçük Ağa, Kuvayımillîyecilerin yanında yer alır. Küçük Ağa bir çatışmada sağ kolundan yaralanır. Öldüğü düşünülerek karısı Emine başkasıyla evlendirilir. Çolak Salih, bu üzücü haberi Küçük Ağa’ya vermemek için kaybolur. Bu sırada Çerkez Ethem, Ankara’ya saldırmaya karar verir. Küçük Ağa, bunu önler. Bu başarısından dolayı Mustafa Kemal, Küçük Ağa’yı Ankara’ya çağırır.

Tarık Buğra

Küçük Ağa

(Kısaltılmıştır.)

Kurtuluş Savaşı’ndaki Kuvayımillîye güçleri

Küçük Ağa filminin çekimleri sırasında yönetmen Yücel Çakmaklı, oyuncu Ahmet Mekin ve Tarık Buğra, 1983

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

avane : 1. Yardakçı. 2. Yardımcı.

esef : Üzüntü, kaygı, tasa.

lapçın : Tabanı meşinden olan mest, edik.

lata : Osmanlılarda ilmiyenin giydiği bir tür üstlük.

mest : Üzerine mesh edilebilen, kısa konçlu, hafif ve yumuşak bir tür ayakkabı.

meşruiyet : Geçerli olma durumu.

miskal : 4,810 gram olan bir ağırlık ölçü birimi.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Küçük Ağa romanı 1963'te yazılmıştır. İstanbullu Hoca diye anılan Mehmet Reşit Efendi'nin geçirdiği değişim ve Millî Mücadele içinde üstlendiği rol, İstiklal Savaşı yıllarındaki kargaşa ve Türk milletinin hem cephede hem de cephe gerisinde verdiği var olma mücadelesi romanda ele alınmıştır. Roman, TRT'de dizi olarak da yayımlanmıştır. Tarık Buğra, bu romanın devamı niteliğinde daha sonra *Küçük Ağa Ankara'da* romanını yazmıştır.

1950'den itibaren Türk romancılığında farklı yönelimler ortaya çıkmış, birçok sanatçı hem bu yönelimlerin doğrultusunda hem de bireysel yaklaşımlarla eser vermiştir. 1950'li yıllardan itibaren Türk edebiyatında köy ve kasaba gerçeğine değinen romanlar görülmeye başlanır. Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Kemal Tahir, Mahmut Makal, Dursun Akçam, Necati Cumalı, Tarık Buğra gibi yazarlar köy-kasaba edebiyatı olarak da adlandırılan bu yönelimin önde gelen yazarlarındandır. Tarihî duyarlılığa sahip Mustafa Necati Sepetçioğlu, Hüseyin Nihal Atsız gibi romancılar tarihsel olayları, kişileri, millî konuları eserlerinde ele almışlardır. Sâmiha Ayverdi, Emine Işınsu, Sevinç Çokum, Mustafa Miyasoğlu, Ömer Okçu (Hekimoğlu İsmail), Bahaeddin Özkişi, Rasim Özdenören gibi romancılarımız da dinî hassasiyeti ön planda tutarak eserler vermiştir. 1960'lardan itibaren Türk romancılığında "yenilikçi anlayış" da denen, modernizmi esas alan romanlar yazılmıştır. Modernizmden beslenerek farklı anlatım teknikleri ve postmodernist anlayışla yazılan romanlar ise romancılığımızın farklı bir yönüdür. Yusuf Atılgan, Adalet Ağaoğlu, Ferit Edgü, Pınar Kür, Oğuz Atay gibi sanatçılar bu tarzlarda romanlar yazmıştır.

Cumhuriyet Dönemi Türk romanında tarihî olayları ele alan romanlar da yazılmıştır. Bu eserlerde yazarlar geçmişin şanlı dönemlerini anlatarak millî bir uyanış gerçekleştirmeye, topluma tarih bilinci aşılamaya çalışmışlardır.

İttihat ve Terakki, Mütareke ve Millî Mücadele, I. Dünya Savaşı gibi yakın zamana ait tarihî olayları konu edinen yazarlara Halide Edip Adıvar, Reşat Nuri Güntekin, Nahit Sırrı Örik, Mithat Cemal Kuntay gibi romancılarımız örnek verilebilir. Kimi yazarlar ise Osmanlı İmparatorluğu'nun şanlı dönemlerini ele almışlardır. Kemal Tahir'in *Devlet Ana*, Tarık Buğra'nın *Osmancık* romanları buna örnek verilebilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili kelimelerin anlamını cümlenin bağlamından yola çıkarak bulunuz, sözlüklerden kontrol ediniz.

a. "Bir zamandan beri de belinde iğreti olarak duran tabancaya alışmaya çalışıyordu."

b. "Kendini cehennem azabına mahkûm edilmiş saydığı günler oldu."

2. Okuduğunuz metnin temasını ve konusunu bulunuz. Romanın yazıldığı dönemde temaya verilen önemi, günümüzle karşılaştırınız.

3. *Küçük Ağa* metninin anlatıcısını ve anlatıcının bakış açısını belirleyiniz. Bakış açısının metnin anlatımını nasıl etkilediğini açıklayınız.

4. *Küçük Ağa* metninde olay akışını yönlendiren temel çatışmayı ve ona bağlı diğer çatışmaları belirleyip defterinize yazınız. Çatışma türlerini (toplumsal, kültürel, kavramsal, fiziksel, psikolojik vb.) tespit ediniz.

5. Bu metin, Kurtuluş Savaşı'yla ilgili tarihî bir belge olarak değerlendirilebilir mi? Düşüncelerinizi sözlü biçimde belirtiniz.

6. Okuduğunuz metin realist (gerçekçi) özellikler taşıyor mu? Metinden tespitler yapınız.

7. *Küçük Ağa* metnindeki şahısların özelliklerini defterinize yazınız.

8. Okuduğunuz metinde Mehmet Reşit Efendi'nin düşünce değişimini, gönül ve dava adamı oluşunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Kahramandaki bu durumları gösteren cümleleri metinden tespit ediniz.

9. *Küçük Ağa* metninde yararlanılan anlatma, gösterme, diyalog, iç konuşma ve iç çözümleme anlatım tekniklerini metnin üzerinde gösteriniz.

10. Metinden tarihî roman türüne özgü nitelikleri tespit ediniz.

11. Okuduğunuz metinde halk diline özgü söyleyişlerin yer aldığı bölümü bulunuz. Sizce yazar bu tür söyleyişlere niçin yer vermiştir? Açıklayınız.

12. *Küçük Ağa* adlı metin edebî, sosyal ve kültürel yönden sonraki dönemlere ne tür katkı sağlayabilir? Metnin tür özelliklerini de dikkate alarak soruyu cevaplayınız.

13. *Küçük Ağa* metninde anlatılan olaylar kurmaca gerçeklik midir yoksa tarihsel gerçeklik midir? Açıklayınız.

14. Bu metinden toplumsal ve kültürel değerlerimize yönelik tespitler yapınız.

15. Kendinizi Mehmet Reşit Efendi'nin yerine koyunuz. Siz olsaydınız yaşananlar karşısında nasıl davranırdınız?

16. Hazırlık bölümünde araştırdığınız eserlerle *Küçük Ağa* metninin aşağıda belirtilen özelliklerini karşılaştırınız.

Eserler
Küçük Ağa
Kalpaklılar
Sahnenin Dışındakiler
Sodom ve Gomore
Yorgun Savaşçı
Üç İstanbul

Türü	**Yazarı**	**Konusu**
Şahısları	**Mekânlar (Şehir-Bölge)**	
Yazıldığı Edebî Dönem veya Yıl		

Eserlerin ortak yönleri: ....

....

....

....

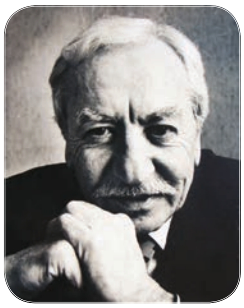
....

17. Tarık Buğra'nın üslubuyla ilgili aşağıdaki eleştiri yazısını okuyunuz. Bu eleştiriden de yararlanarak *Küçük Ağa* metninden aşağıdaki tabloda verilenlere örnekler bulunuz. Yazarın dil ve üslubunu değerlendiriniz.

"Tarık Buğra, şiir dilinin üstün yönlerinin farkında bir yazardır ve üslubunu şiirsel bir anlatım üzerine kurmuştur. Bir başka deyişle Buğra'nın romanlarındaki üslubunu belirleyen temel değer; şiire, şiirsel söyleyişe düşkünlüğü ve bu söyleyişin imkânlarından alabildiğine yararlanmasına dayanır. Yazar, Küçük Ağa'da şiir dilinin yazı dilinde kullanılabilecek, yadırganmayacak ritim unsurlarına yer vermiştir. Gerek biçim olarak gerek söylem noktasında şiire yaklaşmış ama hiçbir zaman destansı anlatımı yapay bir lirizme dönüştürerek eserini yüzeysel yapıya teslim etmemiştir. Şiir dilinden gerektiği yerde gerektiği kadar, akıcı bir dil yaratma ve romanın konusunun gereği olarak romantik bir söylem oluşturma, okuyucuyu coşturma noktasında faydalanmıştır." (Soner Akpınar, ***Küçük Ağa Romanında Şiir Dili Tekniklerinin Kullanılması)***

Şiirsel Söyleyişi Sağlayan Unsurlar	Bu Unsurların Metne Katkıları
1. İkilemelerin kullanımı	
2. Yinelemelerden yararlanma	
a) Kelime tekrarı	
b) Cümle tekrarı	
c) Ek tekrarı	
ç) Eylem tekrarı	
3. Kafiyeli kelimelerden yararlanma (Seci)	
4. Aliterasyon	
5. Asonans	

Yazar Hakkında Bilgi

TARIK BUĞRA (1918-1994), Cumhuriyet Dönemi yazarlarımızdandır. Sanat aracılığıyla insanı yüceltme amacını gütmüştür. Romanlarında şiirsel anlatımın olanaklarından yararlanarak kendine özgü şiirsel bir dil oluşturmuştur. Hem yaşadığı çağı hem de tanığı olmadığı dönemleri romanlarında ele almıştır. Eserlerinde bireysel sorunları, toplumsal bir yaklaşımla işlemiştir. Romanlarında kadın-erkek ilişkisi, milliyetçilik ve Millî Mücadele, Osmanlı tarihi ve tarihsel kökler, siyaset ve siyasi meseleler, gençlik ve yozlaşma gibi konuları ele almıştır. Millî ve manevi değerleri önemsemiştir. Roman, hikâye, tiyatro, deneme, fıkra, gezi yazısı türlerinde eserler vermiştir.

Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Yalnızlar, Siyah Kehribar, Küçük Ağa, Küçük Ağa Ankara'da, Firavun İmanı, İbiş'in Rüyası, Gençliğim Eyvah, Dönemeçte, Yağmur Beklerken, Osmancık* **(roman)**; *Oğlumuz, Yarın Diye Bir Şey Yoktur, İki Uyku Arasında* **(hikâye)**; *Ayakta Durmak İstiyorum, Akümülatörlü Radyo* **(oyun)** ...

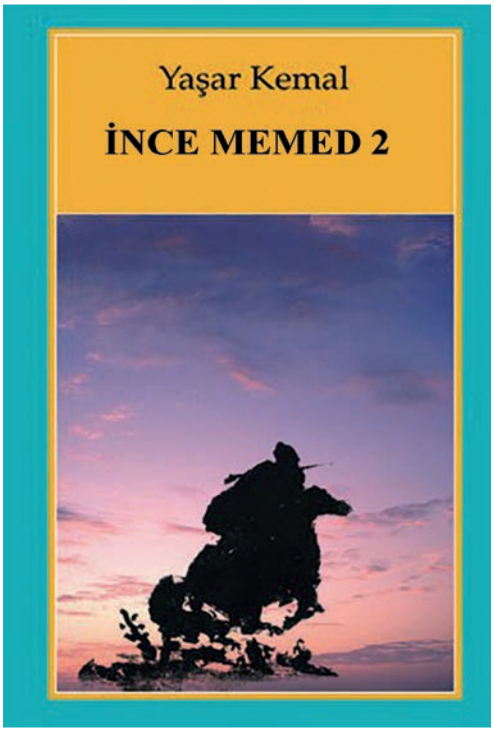
Metne Hazırlık

1. Albert Camus'nün (Albırt Kamü) *"Kendine ve insana yapılmış adaletsizliğe başkaldırır kişi."* sözü hakkında düşüncelerinizi belirtiniz.

2. Ege Bölgesi ve Afyon civarında söylenen İnce Memed türkülerini Genel Ağ'daki güvenilir sitelerden temin ederek sınıfınızda etkileşimli tahtada dinleyiniz.

3. Metin

İNCE MEMED

Toroslardaki Değirmenoluk, köyün ağası Abdi Ağa tarafından yönetilen bir köydür. Abdi Ağa'nın tarlasında büyük eziyetlerle çalışan genç Memed, sıkıntılara katlanamaz; yakınlardaki Kemse köyüne gidip Süleyman'a sığınır. Memed, kışı bu köyde geçirir. Memed'in izini takip eden Abdi Ağa, onu köyüne götürür. Abdi Ağa, Memed'in bu davranışından dolayı o yıl yapılacak hasadın sadece beşte birini ona verir. Bütün yaz boyunca çalışan Memed ve annesi o kışı çok zor geçirirler. Memed bahara doğru arkadaşı Mustafa ile kasabaya gider. Bu, onun kasabaya ilk gidişidir. Yolda herkesin hayranlık beslediği Kara Ahmet adındaki eşkıya ile karşılaşır. Memed, bu eşkıyadan ve kasaba yaşamından etkilenir. Abdi Ağa gibi ezenlerin olmadığı bir yaşamın hayalini kurar. Memed'in sevdiği kız Hatçe, istememesine rağmen Abdi Ağa'nın yeğeni ile nişanlandırılır. Memed, bunun üzerine Hatçe'yi kaçırır. Abdi Ağa'nın adamları gençlerin peşine düşer. Çatışma çıkınca Abdi Ağa'nın yeğeni ölür, Memed de yaralanınca kaçar, Hatçe yakalanır. Memed, Deli Durdu adında bir kaçağın çetesine katılır. Abdi Ağa, kurduğu tuzak ve attığı yalanlarla yeğeninin ölümünden Hatçe'yi sorumlu tutunca Hatçe hapishaneye konur. Memed, eşkıyaların zulmünden rahatsızlık duyarak onlardan uzaklaşır. Hatçe'nin başına gelenleri duyunca Hatçe'yi hapishaneden kaçırır. Annesinin de öldüğünü duyunca Abdi Ağa'ya karşı köylüyü yönlendirir. Köylü, o yıl hasattan Abdi Ağa'ya pay vermez. Abdi Ağa, Memed'in bulunduğu bölgeyi jandarmaya haber verince çatışma çıkar. Çatışma sırasında Hatçe doğum yapar. Memed bunun üzerine teslim olur fakat Hatçe vurulur. Memed hapse düşer. Bir süre sonra afla serbest kalır. Doğan çocuk, arkadaşları tarafından Gaziantep'in bir köyüne gönderilir. Memed, bu yaşananlardan Abdi Ağa'yı sorumlu tutar.

Aşağıdaki bölümde Memed'in köye gelişi anlatılmıştır.

Puslu, yapış yapış ağır bir geceydi. Gökte çok parlak olmayan bir iki yıldız ışılıyordu. Sağda solda yamaçlarda çoban ateşleri yanıyordu. Memed gittiği yolu çok iyi biliyordu. Küçücük, kayalıklı bir keçi yoluydu. Sarı Ümmetin evine çıkardı. Orman uğulduyordu. Ortalıkta çıt yoktu başkaca. Memed üstündeki büyük ağırlığın altında bile bir yere dokunmuyor, yürürken hiç ses çıkarmıyor, kayar gibi, ayakları yere değmiyormuşçasına gidiyordu. Oysa ağırlığı çoktu. Bedenine üç koşar fişek bağlamıştı. İki koşar fişeği de sağlı sollu omuzlarından geçirmişti. Tüfeği, kaması, dürbünü, bombaları, tabancası, bir hayli ağırlık. Memed yürümeye, böylesine küçük patikalardan keklik gibi kaymaya alışkındı. (...)

Büyük ağaçlı bir ormandan yürüyordu. Usul esen yelde bile sallanan ağaçlar gıcırdıyorlardı.

Ümmetin evine yaklaşmıştı. Vakit gece yarısını geçiyordu. Ümmetin evinin oralardan iri çoban köpeklerinin ürüşmesi geliyordu. Gecenin bu vaktinde köpek ürüşmesi hayra alamet değildi.

Memed üst baştaki yamaçtan Ümmetin damının üstüne kayıverdi. Yavaşça ayağını damın toprağına üç kez vurdu. Sarı Ümmet uykuda da olsa bu sesi duyar, hemen dışarıya çıkardı. Eğer dışarıya çıkmazsa, bilinmeliydi ki ya evde yoktur, ya da çok büyük tehlike vardır. Memed sabırsızlandı, ayağını üç kez daha sert vurdu dama. Az sonra bir ayak sesi duydu, ama çok yavaş. Karartı duvarı dolandı, sürünerek yamaca tırmandı, yamaçtan kayarak dama indi:

"Yat Memed," dedi.

Memed hemen usulca yere uzandı.

Sarı Ümmet:

"Evin içi asker dolu. Ahırda da Kara İbrahimin çetesi..." dedi. Ağzını Memedin kulağına yapıştırmış konuşuyordu. "Seni arıyorlar... Ev ev, delik delik, köy köy seni arıyorlar. Senin Torosa döndüğünü duymayan kalmamış. Kim gördü seni Allah aşkına?"

Memed:

"Bilmem," dedi. "Kim gördü bilmem ki... Herhal gören olmuştur."

"Bu sefer seni öylesine, canlarını dişlerine takmışlar arıyorlar ki sorma... Ali Safa Bey, öteki ağalar başına para bile koymuşlar. Yüzbaşı Faruk konuşurken duydum. Birkaç ay Torostan silin. Ararlar ararlar bulamazlar, sonra da bıkarlar. Bu fırtına dininceye kadar sen buralardan uzaklaş. Dur burada bekle, sana mermi buldum. Belki giderken dövüşürsün."

Sarı Ümmet damın duvarından aşağı kaydı, az sonra bir elinde bir torba mermi, bir elinde de bir azık çıkınıyla geldi.

"Al bunları," dedi. "Sizin köye de hiç uğrama. İki aydır candarma sizin köyün üstünde dövünüyor."

Memed:

"Bizim köyde ne var, ne yok?" derken Sarı Ümmet sözü ağzından aldı:

"Daha fazla durma burada, sizin köye gelince olduğu yerde olduğu gibi duruyor. Amanın, hiç uğrama, tuzağa düşersin. Dağı taşı asker talamış, mukayyet ol. Bu köylüler kudurmuşlar, babansa, kardaşınsa da gözükme. Tez günde Torosları bırak. Haydi güle güle."

Karanlıkta elini uzattı, Memedin buz gibi olmuş elini sıktı, damın duvarından aşağı kayıverdi.

Memed de bir anda yamacı tırmandı, ormana karıştı gitti, bildiği çok gizli bir keçi yolunu ayak yordamıyla buldu. Çok hızlı yürüyor, yüreğindeki korku büyüyordu. İçi karmakarıştı. Dört karanlık duvarı

arasında kimsiz kimsesiz, dostsuz, yapayalnız öyle kalakalmıştı. Bir dünya da asker. Bir de köylüler... Dağ taş, asker, köylüler, ağaç, ot, uçan kuş, yerdeki karınca, herkes, her canlı da düşman.

(...)

Gittikçe de içindeki, köye karşı hasreti artıyordu. Gitse başına gelecekleri biliyordu. Sağ kurtulmasının hiç mümkünü yoktu. Ama çok, deli gibi merak ediyordu. Köylü ne olmuştu? Çakırdikenliğe daha toy düğünle ateş veriyorlar mıydı? Durmuş Ali Emmi yorgun yaşlı bacağını havaya kaldırarak halay çekiyor muydu? Hürü Ananın kızgınlığı geçmiş miydi acaba? Amma da öfkeli bir kadındı. Öfkesinden toprak titriyor, yer gök sarsılıyordu. Herkesin öküzü herkesin miydi, herkesin sürüp ektiği toprak? Çok çok şey öğrenmişti bu birkaç yılda. Ama çok... On ömür yaşasa bir insan şu Memedin öğrendiklerini zor öğrenir.

Ali Safa Bey, Arif Saim Bey, öteki Çukurova ağaları... Memed uzun bir süre Çukurova ağalarının kendisine niçin düşman olduklarını anlayamamıştı. Abdi Ağayı öldürmüştü. Abdi Ağa onların akrabası değildi ki... Memed onlara ne yapmıştı da, salt kendisi için bütün Torosu candarmayla doldurmuşlardı? Daha da bunun sebebini o kadar anlayamıyordu ya doğrusu. Niçin öteki eşkıyalara bu kadar düşman değillerdi? Üstelik de birçok eşkıyayı da koruyorlardı? Ağaları, beyleri anladık, diyelim, köylülere ne oluyordu? (...)

Gidecek, kaçacak bir yer düşünüyor, bulamıyor, köpürüyordu. Koca Osman dedik, evine sığındık, iyi adam, has adam, baba adam, can adam, ama çocuk adam. Herkese evinde olduğumu söylemek için can atıyordu. Bereket Kamer Anaya... Çukurovanın düzünde candarmaya bir yakalanırsan kurtulmanın mümkünü yok. Artık Çukurova ağaları bayram edip sevinirlerdi.

Ormanın içinde, keçi yolunda, gecenin ortasında dikildi kaldı. Yönünü nereye dönse, gidecek hiçbir yeri yoktu ki. Yönünü nereye dönsün? Bir süre öyle gecenin altında, ayakta dimdik durdu kaldı. Çok şeyler düşündü. Düşünceler kafasına inanılmaz bir hızla geliyor, çakışıyorlardı. Anası geliyordu gözlerinin önüne, Hatçe, çocuğu, Iraz Hatun, Koca Süleyman... Koca Süleyman deyince içinde bir sıcak, aydınlık umut uşığı çaktı. Bir de Kerimoğlu vardı. Bir de Cabbar vardı. Yiğit oğlandı, dost oğlandı Cabbar... Evlenmiş, iki de çocuğu olmuş, biri kız, biri oğlan. Cabbara gitse? Cabbarı boş bırakmazlar, Koca Süleymanı da... Kerimoğlunu da. Dağlarda iş yok. Ama nereye?

Yakınlarda bir mağara olmalıydı. Sabaha az kalmıştı. Nerdeyse ortalık ağaracak. Yönünü mağaraya döndü. Ortalık ışırken ulu bir kayalıktaki mağaraya vardı. Mağaranın deliğinin ağzında iki kartal duruyordu. Ve deliğin her iki yanında birer sakız ağacı bitmişti. Ağaçları mavi çiçekli sarmaşıklar sarmıştı. Memed mağaraya çıktı, yorgun kartallar istemeyerek kanatlarını açtılar, uçup az ileriye kondular.

Memed tüfeğini çıkardı, kayışını eline doladı, yere koydu. (...)

Uyandığında gün batıyordu. Susamış, acıkmıştı. (...)

Aşağıda bir pınar inceden çağıldıyordu. Memed gitti pınarın başına, uzun, mor çiçekli yarpuzların üstüne çöktü. Sarı Ümmetin verip de beline bağladığı çıkını açtı. Azıkta üç baş soğan, altı yumurta, bol çökelek, bir parça Türkmen peyniri, bol bol kömbe ekmeği vardı. Birkaç da bazlama. İştahla yemeğini yedi. Bu azık ona daha iki gün yeterdi. Memed o kadar boğazlı değildi her zaman. Hele canı sıkıldığı sıralarda yemek hiç aklına gelmezdi.

Ayağa kalktı, yönünü kuzeye döndü. Köyüne gidiyordu. Köyü gözünde tütüyor, içine bir özlemlik ateşi düşmüş onu yakıp kavuruyordu. Biliyordu, ölüme gidiyordu ama, duramazdı. Köyünü görmeliydi. Ya köyü görmeden ölürse? Koca çınarı, Kulaksızı, Kulaksızın değirmenini, koca çınarın büvetini, kınalı yolu, çakırdikenli Dikenlidüzünü, ağazları, çalıları, deve dikenlerini, köyün tavuklarını, hele kurk tavuk ardında dolaşan yumak yumak sarı civcivleri... Her şeyi, her şeyi göresi gelmişti. (...)

Memed de bir sevinç kasırgasında sevgiyle dolup taşmış, uçuyordu. Öyle çabuk yürüyordu ki, sanki ayaklarına kanat takılmıştı. Kötü şeyler hiç aklına gelmiyordu. Köyün candarmalarla dolu olduğu, öldürüleceği hiç hiç aklına gelmiyordu. Öldürülmese bile kötü durumlarla karşılaşacağı da aklının köşesinden geçmiyordu. Bir de türkü tutturdu. Çok az türkü söylerdi. Türkü söylemeye vakti olmamıştı ki... Tatlı bir sesi vardı.

Gün ışıyordu ki Uzunoluğun başına geldi. Uzunoluğun göbeğinde kırmızı benekli alabalıklar üst üste yüzerdi. Elini uzatsan tutabilirdin. Uzunoluğun balıklarına nedense hiç kimse dokunmazdı. Balıklar da çoğaldıkça çoğalırdı. Oluğun başına oturdu, azık çıkınını çıkardı, bir soğanı yumrukladı, çökelekle yemeye başladı. Arada sırada da ekmek kırıntılarını balıklara atıyor, balıkların ekmek kırıntılarına, üst üste, alt alta koşuşlarına bakıyordu.

Yemeğini ağır ağır yedi, balıklara baktı, rahattı, oracığa uzandı. Bu oluk çocukluğunun oluğuydu, buralarda nedense korkmak aklına gelmiyordu. Korkusuz, kuşkusuz, çocukluğunda nasıl uyursa öyle uyudu. Eşkıya olup da dalga çıktığından bu yana böyle derin, böyle deliksiz uyku uyumamıştı. Uyandığında buna kendisi de şaştı. Ama buraları baba toprağıydı, bildik topraktı. İçindeki sevinci kabarıp geliyor, bir an önce gecenin inmesini bekliyordu. Karanlık kavuşur kavuşmaz köye inecek, Hürü Ananın kapısına varacak, usuldan, Ana, Ana diyecekti, ben geldim. Bakalım sesten tanıyacak mı? Tanımaz mı o? Ne cindir!

Ormanın içinden kayarak köyün üst başındaki yamaca indi. Uzun kayanın dibine oturdu, köyü seyretmeye başladı. Köyü seyrettikçe anıları da depreşiyordu.

Çocukluğunda, anasına küsüp evden kaçtığında da buraya, bu kayanın dibine gelir, belini isli kayaya dayar, köyü seyreder düşünürdü. Bu uzun kaya hep isli dururdu, Memed kendini bildi bileli. Köylüler, çobanlar kayanın dibine ateş yakmayı çok severlerdi.

Köyün içinde candarmaları gördü. Gidiyor geliyorlardı. Sonra damlar arasında kendi damlarını seçti. Damın toprağı kırmızı, yeşil, mavi turuncuydu. Cam kırıkları gibi yanan ak sıcakta ışılaşıyordu. Babası ta uzaktan getirmişti bu toprağı, dam akmasın diye. Güzel, yumuşacık, sıcacık, sevgi dolu anası geldi gözünün önüne, ömründe duymadığı yaman bir yalnızlık duydu. Dört yanda, uzun uzun çiriş çiçekleri açmıştı. Türlü türlü arılar, binlerce, ak sıcaklarda uğuldayarak, ak sıcaklar demek Memedin hoşuna gidiyordu, çiriş çiçeklerinin yörelerinde dolaşıyorlardı. İnce, dimdik, uzamış gitmiş çirişlerine binlerce ak düğme büyüklüğünde çiçek yapışmıştı.

Hatçelerin evine bakamıyordu. Evlerinin önündeki, o ulu ağacı göremiyordu.

Sonunda kendisini yenemedi, ağaç geldi gözünün önünde durdu. Bir gece gibi gerildi önüne. Delikanlı yüreği küt küt atarak divlik kuşu gibi öttü. Deli gibi bir bekleme kasırgasında delikanlı bekledi. Yumuşacık, sıcacık, sevgi taşan kız geldi. Memedin boğazına bir şeyler tıkandı, iki damla yaş gözlerinden aşağıya yuvarlandı indi.

(...)

Memed, atına binerek ormana doğru gider. Bir daha ondan haber alınamaz.

Yaşar Kemal

İnce Memed 2

(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

büvet : Gölet.
kama : Silah olarak kullanılan, ucu sivri, iki ağzı da keskin uzun bıçak.
kurk : Kuluçka.
ürüşmek : Hep birden havlamak.
yarpuz : Ballıbabagillerden, çiçekleri birbirinden ayrı halka durumunda, nane türünden, kısa saplı, az veya çok tüylü, güzel kokulu bir bitki.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

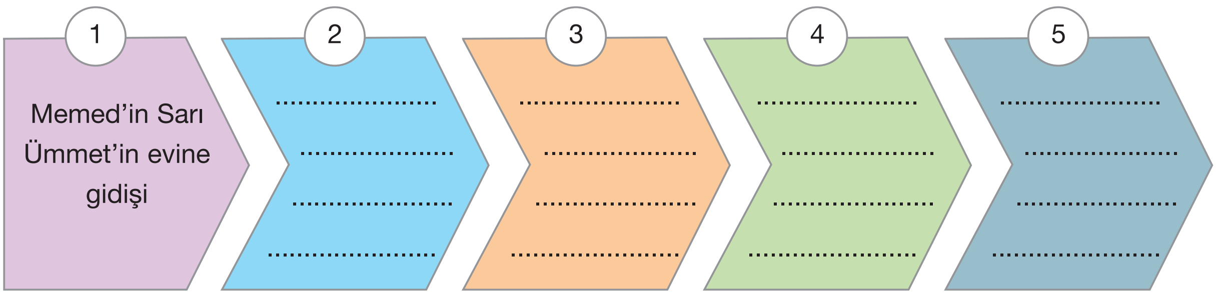
Bir bölümünü okuduğunuz metin, *İnce Memed* adlı roman serisinin ikinci cildinden alınmıştır. Romanın bu cildinde zaman, 1923-1933 yıllarıdır. *İnce Memed*, yazarın ilk romanıdır. 1953-1954'te bir gazetede tefrika edilmiş, 1955'te kitap hâlinde basılmış ve Varlık dergisinin düzenlediği 1956 yılı Varlık Roman Armağanı ile ödüllendirilmiştir. 1987'ye kadar beş cilt olarak yayımlanıp kahramanın öyküsününe devam edilmiştir. *İnce Memed*, günümüze kadar kırkın üzerinde dile çevrilmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinden alınan "Sarı Ümmet damın duvarından aşağı kaydı, az sonra bir elinde bir torba mermi, bir elinde de bir azık çıkınıyla geldi." cümlesindeki altı çizili kelimelerin anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlüklerden kontrol ediniz.

2. Metnin temasını, konusunu ve iletisini belirleyiniz. İletiyi, yaşamın gerçekliği açısından değerlendiriniz.

3. Okuduğunuz metindeki olay örgüsünü belirleyip aşağıda belirtilen yerlere yazınız.

4. Roman kahramanı Memed ile Memed'in çatışma yaşadığı temel kişi Abdi Ağa'yı aşağıda verilen tutum ve davranışlar açısından değerlendiriniz.

Adil olma, paylaşma, vefalı olma, güvenilir olma, davranışlarının sorumluluğunu alabilme, tahammül etme, aile birliğine önem verme, kurallara ve kanunlara uyma.

5. İnce Memed karakter, Abdi Ağa da tip özelliğine sahiptir. Bunun nedenlerini açıklayınız.

6. Okuduğunuz metnin kurgu zamanı ile içeriğin tarihsel zamanı arasında bir eşitlik var mıdır? Açıklayınız.

7. İnce Memed'in ruh hâli ile doğa betimlemeleri arasında bir ilişki kurulmuştur. Bunu, metinden örnekler vererek açıklayınız.

8. Metinde mekân olarak çoğunlukla doğa verilmiştir. Bunun roman kahramanı ile romanın teması, konusu ve iletisi arasındaki ilişki üzerine bir değerlendirme yapınız.

9. Okuduğunuz metinde evin tasvir edildiği bölümü bulunuz. Yaşamın kutsal alanı olan, aidiyetlik veren ev olgusunu, mekân-insan yaşamı ilişkisi açısından değerlendiriniz.

10. Metnin anlatıcısını ve anlatıcının bakış açısını tespit ederek aşağıdaki soruları cevaplayınız, metinden örnekler veriniz.

a. Birden fazla anlatıcı var mıdır?

b. Birden fazla bakış açısı var mıdır?

c. Anlatıcı yönlendirme yapmış mıdır?

ç. Anlatıcı olayları yorumlamış mıdır?

d. Anlatıcı taraflı mı tarafsız mı davranmıştır?

e. Anlatıcı, yazarın düşünce ve kişiliğini yansıtmakta mıdır?

f. Anlatıcının değişmesine göre bakış açısında bir değişim var mıdır?

11. Metinde kısa cümlelerle konuşuyormuş gibi yazılan bölümlere örnek gösteriniz. Yazarın bu üslup özelliğinin metne katkılarını değerlendiriniz.

12. Okuduğunuz metinde halk diline özgü söyleyişlere örnekler gösteriniz. Bu üslup özelliğinin yazarın bağlı olduğu edebî yönelimle ilişkisi var mıdır? Değerlendiriniz.

13. Bu metinde halk hikâyeciliği geleneğinin üslup ve içerik özelliklerini görebiliyor musunuz? Değerlendiriniz.

14. İnce Memed'in şiddete başvurmasındaki yanlışlık, sosyal yaşamda ne tür olumsuzluklara yol açar? Günümüz yaşamında İnce Memed'de olduğu gibi bireylerin yaşadıkları haksızlıklar karşısında hukuk sistemine ve güvenlik birimlerine başvurmasının gerekçelerini açıklayınız.

15. *İnce Memed* romanı, 1984 yılında İngiliz aktör ve yazar Peter Ustinov (Pitır Ustinov) tarafından *Memed My Hawk* (Şahidim Memed) adıyla sinemaya uyarlanmıştır. Yazarın *Yer Demir Gök Bakır* romanı da 1966'da *Uzun Dere* adlı bir oyuna çevrilmiş; oyun, Uluslararası Nancy Tiyatro Festivali'nde sahnelenmiş ve birincilik ödülünü kazanmıştır. Yazarın tiyatroya uyarlanan bir diğer romanı da *Teneke*'dir. *Teneke* İsveç'te sahneye konmuş ve neredeyse bir sene boyunca gösterime devam etmiştir. Oyun, ünlü İtalyan besteci Fabio Vacchi'yi (Fabyo Vachi) derinden etkilemiş; besteci, *Teneke*'yi üç perdelik bir operaya dönüştürüp 2007'de Milano'da sahnelemiştir. *Yer Demir Gök Bakır* romanı da 1987'de Zülfü Livaneli tarafından sinemaya aktarılmıştır. Yaşar Kemal'in farklı sanat dallarına kaynaklık edebilecek bu kadar eser verebilmesinin nedenleri sizce nelerdir?

16. Yaşar Kemal'e ait diğer sayfadaki şiiri okuyunuz. Soruları cevaplayınız.

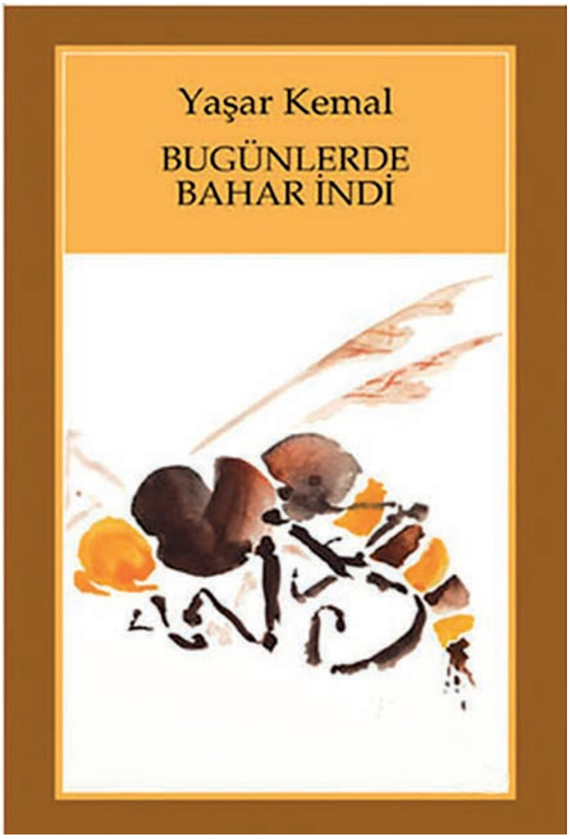
a. Şiirle *İnce Memed* romanından alınan metni betimleme ögeleri açısından değerlendirirseniz yazar hakkında neler söyleyebilirsiniz?

b. Şiiri dostluk, arkadaşlık, sevgi ve barış açısından değerlendiriniz.

HANNA'YA ŞİİRLER

Dört bulut salıverdim gökyüzüne
Gökyüzünün en yücesine, ucuna
Biri turuncu, biri yeşil, biri al, birisi apak
Dört top bulut yolladım gökyüzünün en ucuna
Dört top ışıktan, koskocaman
Turuncusuna sevgi yükledim
Yeşiline dostluk
Arkadaşlık yükledim alına arkadaşlık
Apak buluta barış yükledim,
Ne kadar çok özlemişsek barışı o kadar çok
Gidin dedim bulutlarım yeryüzünün üstüne
Yağın dedim bulutlarım yeryüzüne
Yağmadık hiç bir yer bırakmayın, hiç bir yer,
hiç bir yer
Ama hiç bir yer, hiç bir yürek, hiç bir göz,
hiç bir kulak
Hiç bir ova, hiç bir çiçek bırakmayın
Her yere, her yere, her yere yağın,
Yağın ha yağın,
Yağın ha yağın, yağın ha yağın
Yağın ha yağın ha yağın
Yağın insan yüreklerine

(**Yaşar Kemal**, *Bugünlerde Bahar İndi*)

Yazar Hakkında Bilgi

YAŞAR KEMAL (1923-2015), Cumhuriyet Dönemi yazarlarındandır. Asıl adı Kemal Sadık Göğçeli'dir. Edebiyata şiirle başlamış, röportaj türünde önemli eserler vermiş, asıl başarısını da romanlarıyla sağlamıştır. Gözlem gücüne dayalı, toplumsal sorunları ve insan ilişkilerini konu edinen romanlar yazmıştır. Toplumcu gerçekçi edebiyatın roman türünde önde gelen yazarlarındandır. Eserlerinde folklorik ögelere, Anadolu halkının yaşam biçimine, kırsal yaşamdaki sosyal gerçekliğe değinmiş; içten ve doğal bir anlatımla toplumu yansıtmıştır. Halk dilinin anlatım olanaklarından, masal, halk hikâyesi, destan gibi türlerin üslup özelliklerinden yola çıkarak kendine özgü bir anlatım sağlamıştır. Yaşar Kemal, özellikle Çukurova ve Toroslar bölgesini birçok eserinde mekân olarak seçmiştir.

Sanatçının bazı eserleri şunlardır: *İnce Memed I, II, III, IV, V; Teneke, Orta Direk, Yer Demir Gök Bakır, Ölmez Otu, Demirciler Çarşısı Cinayeti, Yusufçuk Yusuf, Yılanı Öldürseler, Al Gözüm Seyreyle Salih, Kuşlar da Gitti, Deniz Küstü, Yağmurcuk Kuşu, Kale Kapısı, Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana, Karıncanın Su İçtiği, Tanyeri Horozları, Çıplak Deniz Çıplak Ada, Tek Kanatlı Bir Kuş, Üç Anadolu Efsanesi, Ağrıdağı Efsanesi, Binboğalar Efsanesi, Çakırcalı Efe* **(roman)**; *Yanan Ormanlarda Elli Gün, Çukurova Yana Yana, Peri Bacaları, Bu Diyar Baştan Başa, Bir Bulut Kaynıyor* **(röportaj)**, *Sarı Sıcak* **(hikâye)** ...

Metne Hazırlık

İtalyan yazar Umberto Eco'nun (Umberto Eko) *Gülün Adı* romanı hakkında bilgi toplayınız. Çalışmalarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

4. Metin

BENİM ADIM KIRMIZI

Padişah, bir nakkaş olan Enişte Efendi'den gizli bir kitap için resim çizmesini ister. Enişte Efendi de Osmanlı sarayının ünlü nakkaşları Kelebek, Zeytin ve Leylek'i kitabın nakışlarını yapmaları için görevlendirir. Kitabın tezhibini de Zarif Efendi yapmaktadır. Kitabın hazırlığına başlanmasından bir yıl sonra Enişte Efendi'nin yeğeni Kara gelir. Bunun üzerine Enişte Efendi kitap işini Kara'ya devreder.

III. Murat Dönemi nakkaşlarından Nakkaş Osman'ın bir minyatürü

Kara, eniştesinin kızı Şeküre'ye aşkını yanlış bir zamanda açıklamış ve Enişte Efendi ikisinin evlenmesine razı olmamıştır. Kara da eniştesinin yanından ayrılmış ve on iki yıl İstanbul dışında yaşamıştır. Bu süre zarfında başkasıyla evlenen Şeküre'nin kocası gittiği savaştan dönememiştir. Kara, İstanbul'a dönünce Şeküre'yle evlenmenin yollarını aramaya başlamıştır. Kitap yazım sürecinde kimi sıkıntılar oluşur. Husret Hoca Efendi ve Zarif Efendi geleneklere aykırı bir şeyler çevrildiğini anlar. Geceleri kahveye toplanan nakkaşlar ve hattatlar, bir meddahın resimlerle anlattığı Husret Hoca karşıtı eleştirel hikâyelerle eğlenirler.

Aşağıdaki metin, kahvehanede meddahın hikâyeler anlattığı bölümden alınmıştır. Romanın anlatıcılarından biri olan meddahın arkasında asılı duran minyatürdeki bir ağacın ağzından anlatım yapılmıştır.

(...)

Ben Bir Ağacım

Ben bir ağacım, çok yalnızım. Yağmur yağdıkça ağlıyorum. Allah rızası için kulak verin şu anlatacaklarıma. Kahvelerinizi için, uykunuz kaçsın, gözleriniz açılsın, bana bakın da size niye bu kadar yalnız olduğumu anlatayım.

1. Üstat meddahın arkasında bir ağaç resmi olsun diye aharsız kaba kâğıda alelacele resmedildiğimi söylüyorlardır. Doğru. Şimdi yanımda ne başka narin ağaçlar, ne yedi yapraklı bozkır otları, ne kimi zaman Şeytan'a ve insana benzeyen lüle lüle karanlık kayalar, ne de gökte kıvrım kıvrım Çin bulutları var. Bir yer, bir gök, bir ben, bir de ufuk çizgisi. Ama hikâyem daha karışık.

2. Bir ağaç olarak illaki bir kitabın parçası olmam şart değil. Ama bir ağaç resmi olarak herhangi bir kitabın sayfası değilim diye huzurum kaçıyor. (...)

3. Yalnızlığımın asıl sebebi ise hangi hikâyenin parçası olduğumu benim de bilmemem. Bir hikâyenin parçası olacaktım, ama bir yaprak gibi düştüm oradan. Onu anlatayım:

AĞAÇTAN DÜŞEN YAPRAK GİBİ HİKÂYEMDEN DÜŞÜŞÜMÜN HİKÂYESİ

Acem Şahı Tahmasp, ki hem Osmanlı'nın baş düşmanıydı, hem de cihanın en nakışsever padişahıydı, bundan kırk yıl önce bunamaya başlayınca ilk iş eğlenceydi, musikiydi, şiirdi, nakıştı, bunlardan soğudu. Kahveyi de bırakınca kafası durdu; asık suratlı, karanlık ihtiyarların evhamlarıyla Osmanlı'nın askerinden uzak olsun diye payitahtını o zaman Acem mülkü olan Tebriz'den Kazvin'e taşıdı. (...)

Böylece, Tebriz'de yirmi yıldır cihanın en büyük harikalarını yapan mucize elli ciltçiler, hattatlar, müzehhipler, nakkaşlar çil yavrusu gibi şehir şehir dağıldılar. Bunların en parlaklarını, Şah Tahmasp'ın yeğeni ve damadı, Sultan İbrahim Mirza, vali olduğu Meşhed'e çağırdı ve onları nakkaşhanesine yerleştirip Timur zamanında Herat'ta en büyük şair olan Câmi'nin Heft Evreng'inin yedi mesnevisini yazdırıp nakışlı, resimli harika bir kitap yaptırmaya başladı. Akıllı ve hoş yeğenini hem seven hem kıskanan, kızını ona verdiği için pişmanlık duyan Şah Tahmasp bu harika kitabı işitince haset etti ve öfkeyle yeğenini Meşhed valiliğinden Kain şehrine, sonra yine bir öfkeyle daha küçük Sebzivar şehrine sürdü. Meşhed'deki hattatlar ve nakkaşlar da böylece başka şehirlere, başka memleketlere, başka sultanların, şehzadelerin nakkaşhanelerine dağıldılar.

Ama bir mucizeyle Sultan İbrahim Mirza'nın harika kitabı yarıda kalmadı; çünkü hakikatli bir kitapdarı vardı. Bu adam atına biner, en iyi tezhibi yapan usta oradadır diye ta Şiraz'a gider, oradan en zarif nestalik hattı yazan hattat için iki sayfayı alır Isfahan'a götürür, sonra dağları geçip ta Buhara'ya çıkıp Özbek Hanı'nın yanında nakşeden büyük üstat nakkaşa resmin istifini yaptırır, insanlarını çizdirir; Herat'a inip bu sefer yarı kör eski üstatlardan birine otların ve yaprakların kıvrım kıvrım kıvrılışını ezberden nakşettirir; Herat'ta başka bir hattata uğrayıp resmin içindeki kapının üstündeki levhadaki yazıyı altın rika ile yazdırıp hadi yine güneye, Kain'e gider ve altı ay yolculuk ederek yarılayabildiği sayfayı Sultan İbrahim Mirza'ya gösterip aferini alırdı.

Bu gidişle kitabın hiç bitmeyeceğini anladılar ve Tatar ulaklar tuttular. Her birinin eline üzerine işlenip yazılacak sayfayla birlikte sanatçıya istenilen şeyi tarif eden birer mektup verdiler. Böylece bütün Acem ülkesinin, Horasan'ın, Özbek memleketinin, Maveraünnehir'in yollarından kitap sayfalarını taşıyan ulaklar geçti. Ulaklar gibi kitabın yapımı da hızlandı. Bazen elli dokuzuncu yaprakla yüz altmış ikinci yaprak karlı bir gece kurt ulumalarının işitildiği bir kervansarayda karşılaşır, yarenlik ederken aynı kitap için çalıştıklarını anlayıp, odalarından çıkarıp getirdikleri sayfaların hangi mesnevinin neresine düştüğünü, birbirlerine göre yerlerini anlamaya çalışırlardı.

Bugün bitirildiğini kederle işittiğim bu kitabın bir sayfasında da ben olacaktım. Ne yazık ki soğuk bir kış günü beni taşıyarak kayalık geçitlerden geçen Tatar ulağın yolunu haramiler kesti. Bu yüzden ben de bilmiyorum hangi sahifeden düştüğümü. Sizden ricam bana bakıp bunu söylemeniz: Acaba Leyla'yı çadırında çoban kılığında ziyaret eden Mecnun'a gölge mi olacaktım? Umutsuz inançsızın ruhundaki karanlığı anlatayım diye gecenin içine mi karışacaktım? Bütün cihandan kaçıp denizler aşıp, kuşlar, meyvelerle dolu bir adada huzur bulan iki sevgilinin mutluluğuna eşlik etmek isterdim! Diyar-ı Hind'i fethederken başına güneş geçip günlerce burnu kanaya kanaya ölen İskender'in son anlarına gölge olmak isterdim. Yoksa oğluna aşk ve hayat nasihatları veren babanın gücünü ve yaşını ima etmeye mi yarayacaktım? Hangi hikâyeye mana ve zarafet katacaktım?

Ulağı öldürüp beni yanlarına alıp dağ şehir demeden gezdiren haramilerden biri, arada bir kıymetimi biliyor, bir ağaç resmine bakmanın, bir ağaca bakmaktan daha hoş olduğunu anlayacak kadar incelik gösteriyordu, ama bu ağacın hangi hikâyenin parçası olduğunu bilmediği için çabuk sıkılıyordu benden. Beni şehir şehir gezdirdikten sonra korktuğum gibi yırtıp atmadı bu haydut, bir handa ince bir adama (...) sattı. Geceleri bazen ağlar ve mum ışığında bana bakardı bu zavallı ince adam. Kaderden ölünce

mallarını sattılar. Beni alan üstat meddah sayesinde tâ İstanbul'a kadar geldim. Şimdi çok mutluyum, bu gece burada Osmanlı Padişahı'nın siz mucize elli, kartal gözlü, çelik iradeli, zarif bilekli, hassas ruhlu nakkaşları ve hattatları arasında olmaktan şeref duyuyorum ve Allah aşkına, bir üstat nakkaşın duvara asılsın diye beni kötü kâğıda alelacele çizdiğini söyleyenlere inanmayın diye yalvarıyorum.

(...)

Zarif Efendi'nin kendi işlerini engelleyeceğini sanan nakkaşlardan biri Zarif Efendi'yi öldürür. Onun ölmesiyle nakkaşhanede işler eskisi gibi yürümez ve her şey değişir. Padişah, Üstat Osman'a ve Kara'ya katili bulma işini verir. Katil bulunur. Katil ile kavgaları sırasında Kara, ağır yaralanır. Katilin bulunması bütün nakkaşları rahatlatır ve her şey eski hâline döner.

Orhan Pamuk

Benim Adım Kırmızı

(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ahar : Hattatların kâğıt cilalamak için kullandıkları nişasta ve yumurta akından yapılan özel bir karışım.
kitapdar : Kitapla ilgilenen, kitap uzmanı.
müzehhip : Yazma kitapların süslemesini yapan sanatçı.
nestalik : "Talikin neshi, incesi" anlamını taşıyan ve genel olarak İran'da kullanılan bir yazı türü.
rika : Arap harflerinin en çok kullanılan el yazısı biçimi.
tezhip : 1. Yazma kitaplarda, sayfaların yaldız ve boya ile bezenmesi, yaldızlama. 2. Süsleme, bezeme.
ulak : Haberci.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Benim Adım Kırmızı romanı, birçok ülkede yılın kitabı seçilmiş, birçok ödül kazanmıştır. Yazar, nakkaşlar üzerinden sanatta üslup, özgünlük, Doğu ve Batı'nın bireyselliğe bakışı gibi konuları, mizahi unsurlar ve gerçek anlatıcılarla polisiye hikâye hâlinde ve tarihî roman biçiminde işlemiştir. *Benim Adım Kırmızı*, postmodern romancılığımızın önemli bir örneğidir.

1980 öncesi modernizmin etkisinde eser veren sanatçılar 1980 sonrasında dünyadaki gelişmelerin de etkisiyle postmodernist tarzda romanlar yazmaya başlamışlardır. Orhan Pamuk, İhsan Oktay Anar, Bilge Karasu, Rasim Özdenören, Nedim Gürsel gibi birçok yazar bu yönelime örnek verilebilir. Bu dönem romancılığımızda, olağanüstü unsurlara dayalı alegorik anlatımdan ve hayal gücünden yararlanılarak okuyucuyu gizemli bir dünyaya sürükleyen fantastik roman türünde de eserler verilmiştir. Barış Müstecaplıoğlu, Orkun Uçar, Alp Aras, Gündüz Öğüt, Saygın Ersin gibi yazarlar bu roman türüne örnek verilebilir. Yine bu dönemde günlük yaşantıda rastlanamayan, ilginç, farklı, gizemli olayları konu edinen macera ve polisiye türünde romanlar da yazılmaya başlanmış ve giderek yaygınlaşmıştır. Osman Aysu, Ahmet Ümit, Celil Oker, Cenk Eden, Birol Oğuz gibi yazarlar bu türlerde eser veren sanatçılardır.

1980 sonrası Türk romancılığında Mehmet Eroğlu, Latife Tekin, Ayla Kutlu, Buket Uzuner, Tezer Özlü, Erendiz Atasü, Nazlı Eray, Öner Yağcı, Hulki Aktunç, Alev Alatlı, Leyla Erbil gibi birçok sanatçıda kimi eğilimlerin izleri görülse de sanatçıların özgün ve bireysel yaklaşımları da önemli bir yer tutmaktadır.

1980'lerden itibaren yazarlarımız postmodernizmin metnin yapısını şekillendiren kimi özelliklerinden ustaca yararlanmışlardır.

Geleneksel roman, birçok yönüyle standart, mantığa dayalı bir içeriğe sahiptir. Yazarlar, nesnel yaklaşımla ele aldığı konuyu belirgin kişi, mekân ve zaman çerçevesi içinde aktarır. Bu tarz romanları okur kitlesi yadırgamaz. Postmodern romanda ise yazar, gerçekliği öznelleştirip kurguyu değiştirir. Postmodernist yazarın bir kurguyla yetinmeyip kurgu içinde kurgu oluşturmasına **üst kurmaca** denir. Yazar, bunu yaparken de anlatımının kurmaca olduğunu okura sezdirir ya da doğrudan söyler.

Benim Adım Kırmızı romanından alınan aşağıdaki parçada, bir kahvede hikâyesini anlatan meddahın duvara astığı resimdeki köpeğin konuşturulmasıyla üst kurmaca yapılmıştır.

“Bilir misiniz ki resmim böyle ucuz bir kâğıt üzerine naklolunduğu için ya da bir köpek olduğum için üzülmüyorum da, ben sizlerle birlikte adam gibi oturup kahve içemediğime hayıflanıyorum. Bizler kahvemiz ve kahvehanelerimiz için ölürüz... Ama o da ne... Ustam, bak bana cezveden kahve veriyor. Hiç resim kahve içer mi? Demeyin; bakın bakın, köpek lıkır lıkır kahve içiyor.”

Fantastik öge, olmayacak bir durumun olmuş gibi aktarılması, hayalî unsurların kullanılmasıdır. Postmodernist roman, fantastiği gerçeklikle sentezleyerek okura sunar.

Benim Adım Kırmızı romanından alınan aşağıdaki parçada üst kurmaca özelliklerini gösterecek biçimde bir at konuşturularak olmayacak durum, olmuş gibi aktarılıp fantastik ögeden yararlanılmıştır.

“Koşarken iki ayağımı aynı anda öne uzanmış çiziyorlar. Hiçbir at öyle tavşan gibi koşmaz. Ön ayağımın biri öndeyse, öteki arkadadır. Hiçbir at, sefer resimlerinde gösterildiği gibi, ön ayağının biri bütünüyle yerdeyken ötekini meraklı bir köpek gibi ileri uzatmaz. Birbirinin gölgesi misali, aynı kalıbın üzerinden arka arkaya yirmi kere geçip resmedildiği gibi, hiçbir sipahi bölüğünün atları aynı anda aynı ayağını atamaz. Kimse bize bakmazken önümüzdeki yeşil otları eşeleyip yeriz; resmedildiğimiz gibi dimdik dikilip zarafetle beklemeyiz hiç. Niye yememizden, içmemizden uyumamızdan bu kadar utanılıyor?”

Tarihe yönelme, postmodernist roman anlayışında tarihî bir olay, durum ve kişilerden yararlanmadır. Tarih, ders veren bir öge olarak algılanmaz. Postmodernist romanda tarih, yazarın kurgusunu yerleştirmek için kullandığı bir fondur. Tarihin oluşumuna büyük katkı sağlamayan kişi ve olaylar ele alınır. Kimi zaman da tarihî büyük kişiler olağan yaşantıları içinde romana yansıtılır.

Benim Adım Kırmızı romanında III. Murat Dönemi’ndeki nakkaşların konu edilmesi tarihe yönelmedir.

Postmodernizmde yazarın resim, müzik, bilim, siyaset, din vb. edebî metnin alanında yer almayan her şeye yönelik yaptığı dolaylı alıntıya **metinler arasılık** denir. Metinler arasılık bir hatırlatmadır, bu hatırlatma özgün ve bireyseldir. Böylelikle tarihî dönemlerde üretilmiş bilgiler, sözler, düşünceler doğrudan ya da dolaylı biçimde kurmaca esere eklenir. Böylece yazar, sahip olduğu kültürel donanımını eserine katar. Metinler arasılık, yazar merkezli bir özelliğe sahiptir. Yazar, farklı alanlara ait metinlerin özelliklerini az da olsa kurmaca veya çoğunlukla bütüncül bir anlayışla metnine pastiş, parodi ve ironi yöntemleriyle yerleştirir.

Pastiş bir yazarın, başka bir yazarın ya da anlatım türünün dil ve anlatım özelliklerini taklit etmesidir. Postmodernist romanda biyografi, otobiyografi, bilimsel metin, destan, masal, halk hikâyesi, efsane gibi edebî türlere özgü üslup ögelerinin ve söyleyiş tarzlarının, metnin temel üslubu olarak kabul edilmesidir. Pastişte taklit, metnin üslubuyla ilgilidir; metnin konusu taklit edilmez.

İhsan Oktay Anar, *Puslu Kıtalar Atlası* romanında "Râviyân-ı ahbâr, nâkilân-ı âsâr, muhaddisân-ı ruzigâr şöyle rivayet ederler ki", "Anlatırlar ki" gibi Türk halk hikâyelerinin giriş bölümünde kullanılan kalıplaşmış ifadelerini romanında kullanarak pastiş yapmıştır. *Puslu Kıtalar Atlası*'nda hem romanın hem de ana bölümlerin başında yer alan "Ulema, cühela ve ehli dubara; ehli namus, ehli işret rivayet ve ilan, hikâyet ve beyan etmişlerdir ki kun-ı kâinattan 7079, İsa Mesih'ten 1681 ve Hicretten dahi 1092 yıl sonra, adına Kostantiniye derler meşhur bir kent vardı." şeklindeki ifadeler okuyucuyu bir romanın değil, söz konusu türlerin gizemli dünyasına ve anlatımına çeker.

Parodi, belli bir metnin konusunun örnek alınmasıdır. Bir başka deyişle parodi, bir metinden yeni bir metin oluşturmaktır. Bir bölümünü okuduğunuz *Benim Adım Kırmızı* romanının yazarı Orhan Pamuk bu eserinde, Umberto Eco'nun *Gülün Adı* romanını konu açısından örnek almıştır. Orhan Pamuk, Umberto Eco'nun romanını ad, konu, zaman, mekân gibi ayrıntılar yönüyle örnek almış, kendine ait çalışmalarla özgün ve yeni bir roman oluşturmuştur.

İroni, başka bir eserle kurulan ilişkide mizahi bir niteliği amaçlamaktır. Yazar, örnek aldığı metnin biçim ve içerik özelliklerini, kurgu tekniklerini alaya almak ya da okuyucuyu eğlendirmek amacıyla metni değiştirir. Böylece bir yapıttan gülünç, eğlendirici yeni bir yapıt türetir.

Benim Adım Kırmızı romanından alınan aşağıdaki parçada para; fabl veya masal türlerinde olduğu gibi okuru eğlendirme amacıyla mizahi bir şekilde konuşturularak ironiden yararlanılmıştır.

"Artık benden başka hiçbir kıymet kalmadığı, acımasızlığım, gözümün kör olduğu, benim de parayı sevdiğim, dünyanın ne yazık ki benim üzerime kurulduğu, her şeyi satın alabileceğim, alçaklığım hiç durmadan yüzüme vuruldu."

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıda *Benim Adım Kırmızı* adlı metinden alınan cümleler verilmiştir. Bu cümlelerdeki altı çizili kelime ve kelime gruplarının anlamlarını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlüğe başvurarak kontrol ediniz.

a. "Şah Tahmasp bu harika kitabı işitince haset etti ve öfkeyle yeğenini Meşhed valiliğinden Kain şehrine, sonra yine bir öfkeyle daha küçük Sebzivar şehrine sürdü."

b. "Asık suratlı, karanlık ihtiyarların evhamlarıyla Osmanlı'nın askerinden uzak olsun diye payitahtını o zaman Acem mülkü olan Tebriz'den Kazvin'e taşıdı."

2. Okuduğunuz metnin anlatıcısı niçin bir ağaçtır? Anlatıcının ağaç olmasının postmodernist romanlarla nasıl bir ilişkisi vardır? Açıklayınız.

3. Okuduğunuz metinde meddahın seslendirdiği anlatıcı ağaç şöyle demektedir:

"Ben bir ağacım, çok yalnızım. Yağmur yağdıkça ağlıyorum. Allah rızası için kulak verin şu anlatacaklarıma. Kahvelerinizi için, uykunuz kaçsın, gözleriniz açılsın, bana bakın da size niye bu kadar yalnız olduğumu anlatayım."

Sizce ağaç, nakkaşlara mı okuyucuya mı seslenmektedir? Bunu postmodernizmin özelliği açısından değerlendiriniz.

4. Postmodernizmin etkisiyle metnin yapısını şekillendiren üst kurmacaya, okuduğunuz metinden örnek gösteriniz.

5. Okuduğunuz metin üzerinde yazarın pastişten yararlandığı bölümleri gösteriniz.

6. Metinden postmodernist öge olan parodiye örnekler bulunuz. Parodinin metnin anlam ve anlatımına katkısı hakkında bilgi veriniz.

7. Okuduğunuz metinden ironiye örnekler gösteriniz. Bulduğunuz ironiler ilginizi çekti mi? Görüşlerinizi açıklayınız.

8. Orhan Pamuk, bu romanında niçin tarihe yönelmiştir? Açıklayınız.

9. Yazar, okuduğunuz metinde hangi anlatım tutumunu özellikle tercih etmiştir? Açıklayınız.

10. Okuduğunuz metinde postmodernist romanların öne çıkan belirgin özellikleri nelerdir? Defterinize yazınız.

11. Hakkında bilgi topladığınız Umberto Eco'nun *Gülün Adı* romanı ile *Benim Adım Kırmızı*'yı karşılaştırınız. İki roman arasındaki farklılıklar hakkında bilgi veriniz.

12. Aşağıda istenenlere okuduğunuz metinden örnekler bulup defterinize yazınız.

a. Bilgi edindiğiniz tarihî olay, kişi ve yerler hakkında bilgi veriniz.

b. Nakkaşlıkla ilgili kavramları metinden bulup defterinize yazınız. Bu kelimelerin günümüzde fazla kullanılmamasının nedenini açıklayınız.

c. Yazarın geçmişe yönelik bu ayrıntıları romanında kullanmasının nedeni yazarın bunlara ilgisi olabilir mi? Görüşlerinizi belirtiniz.

13. Okuduğunuz metnin teması, konusu, iletisi geleneksel roman anlayışına göre işlenseydi bu metinle hangi açılardan farklılıklar gösterirdi? Açıklayınız.

Yazar Hakkında Bilgi

ORHAN PAMUK (1952– ...), Türk edebiyatının Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan yazarıdır. Postmodernist romanın edebiyatımızdaki önemli temsilcilerindendir. Eserlerinde kent insanının bireysel ve sosyal yalnızlığı, Doğu ve Batı medeniyeti çatışmasının sosyal ve siyasi hayata etkileri, İstanbul'un farklı yönleri gibi konuların üzerinde durmuştur. Deneme, senaryo, anı türlerinde de eser veren sanatçı birçok ödüle layık görülmüştür. Sanatçının eserleri birçok dile çevrilmiştir.

Sanatçının eserlerinden bazıları şunlardır: *Cevdet Bey ve Oğulları, Sessiz Ev, Kara Kitap, Beyaz Kale, Yeni Hayat, Kar, Benim Adım Kırmızı, Masumiyet Müzesi* **(roman)** ….

Metne Hazırlık

1. İkinci Dünya Savaşı'nın yıkımları üzerine araştırma yaparak konuyu sınıfınızda tartışınız.

2. Türk dünyası edebiyatının öne çıkan romancıları hakkında araştırma yapınız. Aşağıda verilen haritada romancıların dâhil oldukları kültürel bölgeyi işaretleyiniz. Haritayı, Türkçenin ve Türk kültürünün yayılma alanları açısından değerlendiriniz.

5. Metin

TOPRAK ANA

Tolgonay, bir Kırgız annedir. II. Dünya Savaşı'nda eşini ve üç oğlunu kaybeder. Tolganay, savaş öncesi eşi Suvankul ile çiftçilikle geçinen mutlu bir çifttir. On yedi yaşındayken Suvankul ile evlenmiştir. Suvankul, çalışkan bir çiftçidir. Onun oğlu Kasım da çalışkan ve güçlü bir gençtir. Çiftin diğer çocuklarından biri olan Maysalbeg, eğitim görmek için şehre gitmiştir. Küçük çocukları Caynak ise diğer kardeşlerine göre daha rahat büyümüştür. Kasım, sevdiği kız Aliman'la evlenir fakat bu sırada savaş başlayınca baba Suvankul, Kasım ve Maysalbeg savaşa zorla götürülür. Caynak da bir mektup bırakıp gönüllü olarak savaşa katılır. Evin tüm işleri Tolgonay'a kalır. Bir süre sonra Suvankul ile Kasım'ın ölüm haberi gelir.

Aşağıda okuyacağınız 8. bölüm, Tolganay'ın dinlenmeye bırakılmış bir tarlanın yanına gelip kendisine yakın gördüğü Toprak Ana'yla dertleşmesinin yer aldığı bölümdür.

— Toprak Ana! Toprak Ana! Söyle bana, Suvankul gibi, Kasım gibi evlatlarına kıyarlar da dağlar niçin göçüp yerin dibine batmaz? O iki can, baba-oğul, bu toprağın öz çocukları, soylu çocuklarıydı. Bilinmeyen eski çağlardan beri bu toprakları yoğuran, işleyen insanlardır. Dünyayı besleyen, sulayan

onlardır. Savaş çıkınca bu toprakları savunmak için asker olup ön safta çarpışan onlardır. Savaş olmasaydı. Suvankul ve Kasım neler neler yapacaktı bir düşün. Onların emeklerinin ürünü olan nimetlerden nice nice insan yararlanacaktı. Nice tarlalar ekilecek, nice nice buğday üretilecekti. Onlar da başkalarının çalışmasından, üretmesinden ödüllerini bin kat olarak alacaklar, yaşamanın sevincini, mutluluğunu tadacaklardı. Söyle bana Toprak Ana, gerçeği söyle: İnsanlar savaşmadan yaşayamazlar mı?

— Çok güç bir soru sordun Tolgonay. Nice nice milletler savaş sonunda yok olup gittiler, nice nice şehirler yanıp kül oldu ve toprak olarak üzerimde insan ayağının izini görmek için yüzyıllarca beklediğim çağlar oldu. İnsanlar ne zaman bir savaş başlatacak olsa, onlara şöyle diyordum: "Durun! Kan dökmeyin!". Şimdi de tekrar ediyorum: "Ey dağların, denizlerin öbür tarafındaki insanlar, siz ki mavi göğün altında yaşıyorsunuz, savaş neyinize gerek? Ben toprağım, bana bakın! Ben herbiriniz için ayniyim ve siz de benim gözümde eşitsiniz. Benim için önemli olan sizin sözleriniz değildir. Ben sizin dostluğunuza muhtacım, çalışmanıza, beni işlemenize! Saban izine bir çekirdek, bir tohum tanesi atın, size yüz katını vereyim, küçük bir fidan dikin kocaman bir çınar vereyim! Evler kurun, temel olayım! Çoğalın, hepinize güzel bir barınak olayım! Derinim, yükseğim, büyüğüm, ucum bucağım da yok... Hepinize yeterim ben..." Sen de bana insanlar savaşmadan yaşayamaz mı diyorsun Tolgonay. Bu bana bağlı değil ki. Siz insanlara, niyetinize, irade ve bilgeliğine bağlı.

— Sevgili Toprak Ana, savaş, en çalışkan evlatları, en usta sanatçıları öldürüyor. İşte bunun için ben hayatım boyunca bu cinayetlerden, bu katliamdan nefret ettim, savaşa karşı geldim. İnsanlar savaş yolunu kapatabilirler ve bunu yapmak zorundadırlar diyorum.

— Savaş olunca benim acı çekmediğimi mi sanıyorsun Tolgonay? Çok, çok acı çekiyorum savaşlarda. Ölen köylülerin güçlü kollarını özlüyorum hep. Tohum eken evlatlarımı yitirmiş olduğum için hep ağlıyorum. Onlar hiç gelmeyecek: Suvankul, Kasım ve ölen bütün öteki askerler hiç gelmeyecek. Ben, işlenmeden, ekilmeden bekledikçe, ya da yetiştirdiğim buğdaylar toplanmadan oldukları yerde kaldıkları zamanlar, o gelmeyenleri çağırırım: "Nerdesiniz çiftçilerim? Nerelerdesiniz? Haydi, kalkın gelin, yardım edin bana! Boğuluyorum, ölüyorum evlatlarım... Yetişin, kurtarın beni!" derim. Ah, ah Suvankul çapasını kavrayıp gelebilse, Kasım biçerdöveriyle, Caynak arabasıyla çıkagelselerdi!.. Ama sesime ses vermiyorlar.

— Bu güzel sözlerin için sana teşekkür ederim Toprak Ana. Biliyorum, sen de onlar için üzülüyor, onları hasretle anıyorsun. Tıpkı benim gibi onlar için gözyaşı döküyorsun. Sağ ol toprak ana, sağ ol!

Tolgonay ve gelini Aliman, bütün zorluklara rağmen çok mücadele ederler, cepheye erzak gönderirler. Bu sırada Maysalbeg de Almanlara ait bir cephaneyi havaya uçururken can verir. Ölümünden önce annesine yazdığı mektup aşağıda verilmiştir.

"... Görüyorsun ya anacığım, zaman geçince benim doğru hareket ettiğimi daha kolay anlıyorsun. Evet anam, emin olmalısın ki oğlun şerefli davrandı. Her şeye rağmen, yüreğimin ta içinin içinde, pek açığa vuramadığım şu düşünceler hep kalacaktır: 'Ah küçüğüm, sevgili oğlum, bu dünyayı kendi isteğinle nasıl bırakıp gidersin? Ben seni bunun için mi doğurdum?' diyeceksin. Evet anam, bir ana olarak bana hesap sormaya her zaman hakkın var. Ama sana bu sorunun cevabını çok sonra tarih verecektir. Benim şimdi söyleyebileceğim şundan ibaret: Savaşı biz istemedik ve biz başlatmadık. Bu savaş, herkesi canevinden vuran çok büyük bir felakettir. Bu canavarı devirip etkisiz hale getirmek için kanımızı dökmemiz, canımızı feda etmemiz gerekiyor. Aksi halde insanlığa layık olmayız. Benim idealim savaş kahramanı olmak değildi, ben daha mütevazı bir amaç seçmiştim: Bir öğretmen olmak istiyordum. Candan istediğim şey öğretmen olmaktı. Ama, beyaz tebeşir ve cetvel yerine, elime asker tüfeği almak zorunda kaldım. Bunun sorumlusu da ben değilim. Yaşadığımız devir böyle istedi. Çocuklara bir defa bile ders vermek nasip olmadı bana.

Bir saat kadar sonra, vatan için görevimi yapmak üzere buradan gideceğim. Bu gidişin dönüşü olmayacak. Sağ olarak dönmeyeceğim. Hücum başladığı zaman birçok arkadaşımın hayatını kurtarmak için gidiyorum. Halk adına, zafer adına, insan için güzel olan her şey adına gidiyorum.

Bu benim son mektubum, son sözlerimdir. Anacığım! Bin defa, binlerce defa hep sana, senin ana yüreğine sığınacağım, sana sonsuza kadar borçlu kalacağım. Seni umutsuzluklara düşürdüğüm için bağışla beni anacığım. Beni anlamanı da istiyorum. Benim fedakârlık duygum, hayat okulunda yoğrularak pekişti. Bu benim, öğretmenleri olmak istediğim çocuklara da ilk ve son dersimdir. Ben gönüllü olarak gidiyorum, insanlara böyle büyük bir armağan sunabildiğim için de gururluyum.

II. Dünya Savaşı'nın dramını gösteren bir fotoğraf

Ağlama anacığım ağlama. Hiç kimse ağlamasın.

Gözyaşı dökmenin zamanı değil artık.

Beni bağışla anacığım. Elveda.

Elveda dağlarım, elveda Ala-tav... Ah bilseniz sizi ne kadar çok seviyorum!"

(...)

Savaş biter, askerler evlerine dönerler. Caynak'tan haber alınamaz. Bir süre sonra onun da ölüm haberi aileye ulaşır. Aliman'la Tolgonay acılara katlanarak yaşam mücadelesine devam ederler. Aliman, doğum sırasında hayatını kaybeder. Tolgonay, adını Canbolat koyduğu torununu büyütür. Sık sık Toprak Ana'yla konuşmaya devam eder.

Cengiz Aytmatov

Toprak Ana

(Kısaltılmıştır.)

(Çeviren: Refik Özdek)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ayni : Eşit, tarafsız, nesnel.
saban : Çift süren hayvanların koşulduğu demir uçlu tarım aracı.
çapa : Tarlalarda toprağı işlemek için kullanılan ağaç veya demir saplı kazı aracı.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, asıl adı *İlk Öğretmen Toprak Ana* olan ve ülkemizde *Toprak Ana* olarak bilinen romandan alınmıştır. Cengiz Aytmatov bu eserinde savaşın acılarını evrensel bir yaklaşımla ele almış ve insan ruhunun savaşa tepkisini dile getirmiştir. Bunda yazarın savaş yıllarını yaşamasının da etkisi vardır. Yazarın *Cemile* adlı hikâyesini Fransızcaya çeviren ünlü şair Louis Aragon (Luyis Aragon) "dünyanın en güzel aşk hikâyesi" ifadesini kullanarak Aytmatov'un edebî gücünü ortaya koymuştur.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Toprak Ana* adlı metnin temasını, konusunu ve iletisini defterinize yazınız.

2. Savaşta eşini ve üç çocuğunu kaybeden bir annenin zor zamanlarda toprakla dertleşmesini ve insanın toprakla kurduğu ilişkiyi, Mevlana'nın *"Topraktan geldik, toprağa gideceğiz. Mühim olan çamurlaşmamak."* düşüncesi ile değerlendiriniz.

3. Metinde geçen "İnsanlar ne zaman bir savaş başlatacak olsa, onlara şöyle diyordum: Durun! Kan dökmeyin! Şimdi de tekrar ediyorum: Ey dağların, denizlerin öbür tarafındaki insanlar, siz ki mavi göğün altında yaşıyorsunuz, savaş neyinize gerek?" yargılarını metnin iletisi açısından değerlendiriniz. İletinin sizin duygu ve düşünce dünyanızdaki yansımasını anlatınız.

4. Okuduğunuz metinde farklı anlatıcılar vardır. Bunları metnin üzerinde tespit ediniz. Bu anlatıcıların metnin anlatımına katkılarını değerlendiriniz.

5. Metinden yola çıkarak *Toprak Ana* adlı romanın realist bir roman olduğunu söyleyebilir misiniz? Realizmin metinde öne çıkan özelliklerini örneklendiriniz.

6. Okuduğunuz metin ve *Benim Adım Kırmızı* adlı metin geçmişi konu edinmektedir. Hangi metnin, yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıttığını tespit ediniz.

7. Yazarın *Gün Uzar Yüzyıl Olur* adlı romanı 1980 yılında Fransa'da yayımlanınca yılın kitabı seçilmiştir. Bu başarıyı yazarın içten anlatımı ve gözlem gücü açısından değerlendiriniz.

8. Okuduğunuz metin, size dostlukla ilgili bildiklerinizin dışında neler kattı? Düşüncelerinizi açıklayınız.

9. Metnin olay zamanını ve anlatma zamanını tespit edip anlatıcının geniş bir zaman aralığını tercih etmesinin gerekçesini aşağıdaki tabloya yazınız.

Olay Zamanı:	Anlatma Zamanı: ....
....	....
....	....
....	....
....	....

Geniş zaman aralığının tercih edilmesinin gerekçeleri: ....

....

....

....

10. Cengiz Aytmatov'un babası Törekul Aytmatov da dönemin rejimi tarafından hazin şekilde öldürülen bir çiftçidir. Aytmatov ailesi insan gücüne dayalı bir şekilde tarım yaparak geçinmiştir. Baba ölünce de aile yoksulluk çekmiştir. Yazar, savaş yüzünden okulunu bırakıp çalışmak zorunda kalmıştır. Bu açılardan düşünürseniz yazarın kendi yaşamını romanına yansıttığını söyleyebilir misiniz? Değerlendiriniz.

11. Tolgonay'ın Toprak Ana'ya yakarışını, insanların savaşlarda yaşadığı acıları evrensel açıdan tüm annelerin gözünden betimlenmesi olarak değerlendirebilir miyiz? Düşüncelerinizi açıklayınız.

12. Maysalbeg'in, annesi Tolgonay'a yazdığı son mektubunda savaşın insanın doğasına aykırılığına değindiği bölümü bulunuz. Öğretmen olmak isteyen ama bir kez bile olsun ders anlatamayan bu gencin dramı, yaşadığınız bu dönemde de görülmekte midir? Sizce bu durumu önlemek için neler yapılmalıdır?

13. Okuduğunuz metin halk edebiyatı şiirindeki hangi türün özelliklerini taşımaktadır?

14. Roman türünün ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişimlerin ve basın yayın organlarının ne gibi etkisi olmuştur?Açıklayınız.

15. Anlatım tekniklerinden göstermeye, anlatmaya, özetlemeye ve pastişe metinden örnekler gösteriniz. Bu anlatım tekniklerinin metne katkıları hakkında bilgi veriniz.

16. Okuduğunuz metinde, metnin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurlara örnekler veriniz.

Sınıf Dışı Etkinlik

Cengiz Aytmatov, on dört yaşındayken dönemin koşulları gereği okulunu bırakıp çalışmak zorunda kalmıştır. Okuma yazma bildiği için Kırgızca "kara kagaz" (kara haber) denen, savaşta ölenlerin ailelerine yazılmış mektupları dağıtma ve okuma görevi ona verilmiştir. Bu durumu Aytmatov, şöyle anlatmıştır:

"Köye neredeyse her gün kara haber gelirdi. "Er/Çavuş/vb. Sayın …" filan yerde kahramanca savaşarak şehit olmuştur." gibi soğuk haberler. İşte bu soğuk haberleri duyurmak, kara mektubu teslim etmek benim görevimdi. Bu benim için en zor olanıydı. Benim suçum neydi? Yüreğim parçalanır, boynumu bükerek kâğıdı uzatırdım. "Buyurun, bunu saklayın." derdim kısık bir sesle. Ne yapacağımı bilemezdim. Evden hızla koşarak çıkıp elime bir taramalı tüfek alıp hiç aralıksız koşarak bir anda savaş cephesine, işte bu "kara haberin" geldiği tarafa gidip kurşunu tükenmez taramalı tüfeğimle düşmanın hepsini öldürmek, yok etmek gelirdi içimden..." (Manas-Ata'nın Karları)

Yazarın bu deneyiminden yola çıkınız. Savaşın insan psikolojisindeki derin yıkımını yaşayan bir sanatçının edebî yapıt üretmesindeki amaçları hakkında değerlendirme yapınız.

Yazar Hakkında Bilgi

CENGİZ AYTMATOV (1928-2008), Kırgız edebiyatı sanatçısıdır. Türk dünyası edebiyatının en çok tanınan yazarlarındandır. Sanatına hikâye yazarak başlamış, sonra romanlar yazmıştır. Kırgızların efsane ve destanlarından, sözlü anlatım geleneklerinden ustaca yararlanmış, roman tekniği güçlü bir yazardır. Sovyetler Dönemi'ndeki baskıdan dolayı sembol ve mecazlara dayalı anlatımı sıklıkla tercih etmiştir. Eserleri birçok dile çevrilmiştir. Kırgız halkının duyuş, düşünüş, yaşayış tarzını; ruhunu, kültürünü eserlerinde yansıtmıştır.

Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Selvi Boylum Al Yazmalım, Toprak Ana, Elveda Gülsarı, Beyaz Gemi, Askerin Oğlu, Gün Uzar Yüzyıl Olur, Kıyamet, Dişi Kurdun Rüyaları* **(roman)**, *Cemile* ***(hikâye)*** *...*

Metne Hazırlık

1. Latin Amerika edebiyatı hakkında araştırma yaparak büyülü gerçeklik akımının ortaya çıkmasındaki sosyal ve tarihsel koşulları tespit ediniz. Bu konu üzerine sınıf arkadaşlarınızı bilgilendiriniz.

2. Kolombiyalı yazar Gabriel Garcia Marquez (Gabriyel Garsiya Markes) için yapılan aşağıdaki eleştiri yazısını sınıfınızda okuyunuz. İlginizi çeken ayrıntıları sözlü olarak dile getiriniz.

"Herhangi biri 'Gökyüzünde uçuşan filler ve kelebekler var.' derse ona kimse inanmayabilir. Ama bir gazeteci '425 fil ve 1200 kelebek gökyüzünde beraber dans ediyor.' derse ve bu gazeteci Gabriel Garcia Marquez ise ona insanlar inanır. Marquez bunu tıpkı babaannesi gibi çok ciddi bir şekilde, hiç renk vermeden söylerse buna inanmayan kalmaz. Kendisi 'İnandırıcılığı olan herkes yazabilir.' der ve işin gerçeği, en ilginç ve olmadık hikâyeleri insanlara anlatıp inandırır." (Şenol Önder, ***Büyülü Gerçeklik Akımının Edebiyattan Tiyatroya Uyarlanması***)

6. Metin

YÜZYILLIK YALNIZLIK

Macondo (Makando), Buendia ailesinin (Bundiya) öncülüğünde kurulan, daha sonra kasabaya dönüşecek bir köydür. Melquiades (Melkudes), Albay Aureliano Buendia'nın (Aorliyano Bondiya) babası Jose Arcadio Buendia'ya (Hose Arkadyo Bondiya) çeşitli aletler getirir ve simya hakkında bilgiler verir. Jose Arcadio Buendia kendine bir laboratuvar kurar, karısı Ursula (Uzula) ise bu duruma kızmaktadır.

Aşağıdaki bölümde Jose Arcadio Buendia'nın öncülüğünde nehre yakın bir yerde kurulan köyden daha iyi bir yere yerleşme arayışı ve bu arayışın başarısızlıkla sonuçlanmasıyla Macondo'ya yerleşme anlatılmıştır.

Kolombiya'da bir kasaba

Köyün gelmiş geçmiş en girişken insanı olan Jose Arcadio Buendia, evlerin nereye yapılacağını öylesine planlamıştı ki, ırmağa inip su taşımak için kimse kimseden fazla emek harcamıyordu. Sokakları öylesine bir sağduyuyla yan yana dizmişti ki, öğle sıcağı bastırdığında hiçbir ev ötekilerden daha fazla güneşin alnında kalmıyordu. Birkaç yıl içinde Macondo, üç yüz kişilik nüfusun o zamana kadar görüp duyduklarından çok daha düzenli ve çalışkan bir köy oldu çıktı. Burası, kimsenin otuzunu geçmediği ve kimsenin ölmediği gerçekten mutlu bir köydü.

Köyün kurulduğu günden beri Jose Arcadio Buendia, kapanlar ve kafesler yapardı. Kısa bir süre içinde, yalnızca kendi evini değil, bütün köyü kanaryalarla, arı kuşlarıyla, nar bülbülleriyle doldurdu. Onca çeşitli kuşun bir arada şakıması öyle sinir bozucu bir hal aldı ki, Ursula cinnet geçirmemek için kulaklarına balmumu tıkar oldu. Melquiades'in obası, baş ağrısı için billur küreler satarak ilk geldiğinde, bataklığın uyuşukluğunda kaybolmuş bu köyü nasıl bulduklarına herkes şaştı da, (...) köyün yolunu kuş sesleriyle bulduklarını anlattılar.

Bu toplumsal girişim ruhu, mıknatısların, gök bilim hesaplarının, cisimleri değiştirme düşlerinin ve dünyanın harikalarını keşfetme dürtüsünün karşısında çok geçmeden sönüverdi. Jose Arcadio Buendia, o temiz, zarif, çalışkan adam olmaktan çıktı, uyuşuk, hırpani, Ursula'nın sebze bıçağıyla güç bela düzelttiği sakalı saçına karışmış biri oluverdi. Birçoklarına göre, bilinmedik bir büyünün kurbanı olmuştu.

Ama o, toprak atmak için araç gerecini çıkartıp çevresine toplananlara Macondo'yu büyük buluşlara bağlayacak bir yol açma çağrısında bulunduğu zaman, deliliğine en çok inananlar bile evi barkı, işi gücü bir yana bırakıp peşinden gittiler.

Jose Arcadio Buendia, bölgenin coğrafyası konusunda hepten bilgisizdi. Bütün bildiği, doğuda aşılmaz sıradağlar uzanıyordu ve dağların ardında da -dedesi birinci Aureliano Buendia'nın anlattığına göre- Sir Francis Drake'in topla timsah avladığı, vurduğu timsahları da Kraliçe Elizabeth'e göndermek için onarıp saman doldurmak üzere konakladığı eski Riohacha kenti vardı. Gençliğinde Jose Arcadio Buendia ile adamları, çoluk çocukları, hayvanları ve her türlü ev eşyalarıyla denize açılan bir çıkış yolu bulmak için bu dağları aşmışlar ve yirmi altı ay sonra seferden vazgeçip gerisin geriye dönmemek için Macondo'yu kurmuşlardı.

(...)

İlk günler pek kayda değer bir engelle karşılaşmadılar. Irmağın taşlı yatağı boyunca ilerleyerek yıllar önce asker zırhını buldukları yere vardılar, oradan ormana dalıp yabani portakal ağaçları arasından uzanan bir patikaya sardılar. Birinci haftanın sonunda bir geyik vurup kızarttılar, ama yalnızca yarısını yedikten sonra kalanını tuzlayıp ileriki günlere saklamak için kavilleştiler. Bu önlemi alarak, maviye çalan eti insanın ağzını buran büyük papağanları yeme zorunluluğunu biraz olsun ertelemeye çalıştılar. Sonra, on günü aşkın bir süre güneş yüzü görmediler. Toprak, volkan külü gibi yumuşak ve vıcık vıcık oldu, bitkiler sıklaştıkça sıklaştı, kuşların çığlıklarıyla maymunların şamatası gitgide uzaklaştı ve dünya sonsuz bir hüzne büründü. Keşif kolundakiler, çizmeleri buram buram tüten petrol gölcüklerine bastıkça, palaları kan kırmızı zambaklarla altın sarısı semenderleri doğradıkça, bu nemli ve sessiz cennette Âdem'in günahından da eskilere giden anılarına kapıldılar. Bir hafta boyunca hemen hiç konuşmadan, yalnızca ateşböceklerinin ölgün parıltısıyla aydınlanan bu kasvet evreninde uyurgezerler gibi yürüdüler ve ciğerlerine boğucu bir kan kokusu doldu. Bir yandan yürüyüp bir yandan açtıkları yol, göz açıp kapayana kadar türeyen yeni bitkilerle kapandığı için geri de dönemiyorlardı. Jose Arcadio Buendia, "Ziyanı yok," diyordu, "önemli olan yönümüzü kaybetmemek." Pusulasının doğrusuna giderek, adamlarını bu büyülü bölgeden bir an önce çıkabilmek için o bir türlü görünmez kuzeye doğru yöneltiyordu.

(...)

"Hiçbir yere gidecek değiliz," dedi. "Burada çocuk sahibi olduk, o yüzden burada kalacağız."

Jose Arcadio Buendia, "Ama daha hiç ölen olmadı." diye karşılık verdi. "İnsanın oturduğu toprakların altında ölüleri yoksa, o adam o toprağın insanı değildir."

Ursula incitmeyen bir kararlılıkla direndi:

"Sizlerin burada kalması için benim ölmem gerekiyorsa, ölürüm."

Jose Arcadio Buendia, karısının böylesine irade gücü olduğunu hiç sanmazdı. Olanca hayal gücüyle, toprağa sihirli bir su serpince istediğin yerden meyve ağaçlarının çıktığı, ağrılara sızılara karşı her türlü devanın sudan ucuza satıldığı şaşılası bir dünyadan söz ederek karısını kandırmaya çalıştı. Ama bütün bu anlattıkları Ursula'ya vız geldi.

"Çılgın buluşlarını kura kura zaman kaybedeceğine, oğullarını düşün biraz." dedi. "Bak, ne hâldeler, yaban eşeği gibi başıboş dolaşıp duruyorlar."

Karısı "bak" der demez Jose Arcadio Buendia pencereden baktı ve güneşli bahçede yalın ayak dolaşan çocukları gördü. Sanki Ursula bir büyü yapmış da, çocuklar o anda ortaya çıkıvermişler gibi geldi ona. İşte o zaman içinde bir şeyler, onu yaşadığı zamandan koparıp anıların bilinmedik kuytularına götüren gizemli bir şeyler oluverdi. Ursula, artık ömrünün sonuna kadar terk edilmek tehlikesinden kurtulan evi süpürürken, Jose Arcadio Buendia pencerenin önünde gözünü çocuklarına dikti kaldı. Bir süre sonra yaşaran gözlerini elinin tersiyle silerken yazgısına boyun eğmiş bir tavırla içini çekti.

"Peki." dedi. "Söyle onlara da, gelsinler, sandıkları boşaltmama yardım etsinler."

Ursula ve Jose Arcadio Buendia kuzendirler. Ursula'nın annesi onlar evlendiklerinde domuz kuyruklu çocukları olacak diye Ursula'yı korkutmuştur. İlk çocukları Jose Arcadio doğar. Ursula her doğan çocuğunun kuyruklu doğacağı endişesini taşımaktadır. Daha sonra Aureliano doğar. Jose Arcadio babasına benzerken Aureliano içine kapanık bir çocuktur. Ursula üçüncü çocuğu Amaranta'yı (Amaranta) doğurur. Amaranta doğduktan kısa bir süre sonra Jose Arcadio'nun Pilar Ternera'den (Pilor Ternere) doğan oğlu eve getirilir ve Arcadio ismiyle vaftiz edilir. Köye bir hâkim atanır, Jose Arcadio Buendia ile hâkim arasında ev boyama meselesi yüzünden tartışma çıkar ve aileler birbirilerine düşman olur. Bir süre sonra ülkede savaş başlar. Aureliano, albay rütbesiyle savaşa gider. Albay Aureliano Buendia yakalanır. Jose Arcadio Buendia akıl sağlığını yitirir, ölür. Aile büyüdükçe büyüklerin adlarının çocuklara verilmesi geleneği devam eder. Yıllar geçtikçe evdeki nüfusun artmasıyla eve yeni odalar eklenir. Ursula, görme yetisini kaybeder; yüz yaşına yaklaşırken ölür. Ursula'nın ölümünden sonra Amaranta ve Aureliano'nun domuz kuyruklu çocukları olur. Zamanla evde yaşayanlar azalınca kullanılmayan odalar kapatılır.

Roman, Melquides'in anılarının yer aldığı el yazmalarının Aureliano tarafından çözülmesi şeklinde aktarılmıştır. Aile içindeki ilişkiler ve akrabalık dereceleri bu anılar sayesinde aydınlanır. Aureliano, yazmaları okurken dışarıda kasırga çıkmakta, Macondo yıkıma uğramaktadır. Anılarda yazmaların şifrelerinin çözüldüğü zaman şehrin yok olacağı ve yazılanların bir daha yinelenmeyeceği yazılmaktadır. Böylece ailenin soyunun yüzyıllık bir yalnızlığa mahkûm edildiği ve soyun da devam etmeyeceği anlaşılır.

Gabriel Garcia Marquez
Yüzyıllık Yalnızlık
(Kısaltılmıştır.)
(Çeviren: Seçkin Selvi)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

kavilleşmek : Sözleşmek, söz birliği etmek, anlaşmak.
nar bülbülü : Güzel ötüşlü bir kuş türü.
semender : Uzun gövdeli, dört bacaklı, kuyruklu, kertenkeleye benzeyen, birçok türü bulunan bir hayvan.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

1967 yılında yayımlanan *Yüzyıllık Yalnızlık,* büyülü gerçekçilik akımının önemli örnek romanlarından biridir. Otuz yedi dile çevrilen kitap, ülkemizde de onlarca kez basılmıştır. Büyükannesinin anlattığı masallar, büyükbabasının kalabalık evi ve renkli akrabaları ile çocukluğunun tüm gerçek kişilerini gerçeküstü ve masalsı bir anlatımla yazan Gabriel Garcia Marquez, bu kitabı için şöyle demiştir: "Kitabımda gerçekliğe dayanmayan tek bir cümle bulamazsınız." Yazar, büyülü gerçeklik akımının tüm özelliklerini de bu eserine yansıtmıştır.

Büyülü gerçeklik, Latin Amerika yazarları ve onların eserleri için kullanılan bir tanımdır. 1960'tan sonra bazı yazarların sıra dışı bir anlayış geliştirmesiyle oluşan bir yönelimdir. Latin Amerika'da yeni bir anlatım olanağı ile etkili olmuştur. Özellikle roman türünde başarılı örnekler verilmiştir. Akımın yayılmasında Avrupa ve İspanya'daki yayıncıların da etkisi büyüktür.

Bu akımda okur, romanın içinde temel bir ögedir. Yeni yöntemlerin sayesinde geleneksel romanın anlatım kalıplarından uzaklaşılır. Eserlerde, toplumun her kesiminden insana ait bir dil tercih edilir. Değişik kahramanlar ve anlatıcılar kullanılır. Gerçeklikten uzak durularak düş gücüne, büyüye dayalı bir kurguya yönelinir. Edebî türlerdeki yazım yöntemleri ustalıkla bir araya getirilir. Gerçeküstü ve fantastik unsurlarla gerçeklik birlikte kurgulanır. Tema; düşler, hayaller, mitler, perilerle dolu masalımsı anlatımla verilir. Okuru her an şaşırtan durumlar ele alınır. Sözlü halk kültürüne ait mitler, masallar, destanlar, efsaneler ve halk hikâyeleri yapı ve anlatım olanakları açısından ustaca karıştırılarak kullanılır. Anlatıcı, gerçek ve doğal olanı anlatırken açıklama yapmadan okurun mantıksızlığı fark etmemesi için olay örgüsünü yalın bir dille hızlı şekilde devam ettirir. Ayrıca anlatıcı, sıklıkla ironi anlatım tekniği ile de okurun ilgisini canlı tutar. Büyülü gerçeklik; fantastik edebiyat, postmodernist edebiyat gibi yönelimlerden farklıdır.

Jorge Luis Borges'in (Corc Luyis Borges) *Alçaklığın Evrensel Tarihi* adlı eseri, büyülü gerçeklik akımının ilk eseri olarak kabul edilir. Yönelimin en önemli eseri ise okuduğunuz metnin alındığı *Yüzyıllık Yalnızlık* romanıdır. Günter Grass (Günter Gıras), Italo Calvino (İtalo Kalvino) gibi yazarlar bu yönelimin dünyaca bilinen sanatçılarıdır.

Bizim edebiyatımızda ise bu yönelimin bazı özellikleri Latife Tekin, Yaşar Kemal, İhsan Oktay Anar ve Nazlı Eray gibi yazarlarda yer yer görülmektedir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinden alınan "Bir hafta boyunca hemen hiç konuşmadan, yalnızca ateşböceklerinin ölgün parıltısıyla aydınlanan bu kasvet evreninde uyurgezerler gibi yürüdüler." cümlesindeki altı çizili kelimelerin anlamını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlüklerden kontrol ediniz.

2. Okuduğunuz metnin temasını, konusunu ve iletisini tespit ediniz.

3. Metinde geçen "İnsanın oturduğu toprakların altında ölüleri yoksa, o adam o toprağın insanı değildir." cümlesindeki iletiyi değerlendirerek düşüncelerinizi belirtiniz.

4. Okuduğunuz metin, kahraman bakış açısıyla anlatılsaydı metinde ne gibi değişimler olurdu? Açıklayınız.

5. "Büyükannem, en acımasız şeyleri, kılını bile kıpırdatmadan, sanki yalnızca gördüğü şeylermiş gibi anlatırdı bana. Anlattığı öyküleri bu kadar değerli kılan şeyin onun duygusuz tavrı ve imgelerindeki zenginlik olduğunu kavradım. *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı büyükannemin işte bu yöntemini kullanarak yazdım." diyen yazarın bu açıklamalarından yola çıkarak yazara özgü üslup özellikleri hakkında neler söylersiniz?

6. Macondo; Buendia ailesinin düşleri, gerçekleri, hayalleri, mitleri, kehanetleri, efsaneleri, teknolojiyi ve modernliği yaşadığı mekândır. Yazarın, mekânı bu özellikleri ile vermesindeki amaç nedir? Açıklayınız.

7. Metindeki çatışmaları; insan-insan, insan-doğa, hayal-gerçek gibi başlıklar altında sınıflandırınız.

8. Okuduğunuz metindeki olayların birbirileriyle ilişkisini ve kurgulanmasını şema hâlinde defterinize çiziniz.

9. Metinden büyülü gerçeklik akımının özelliklerine yönelik tespitlerde bulununuz.

10. Verilen bilgilerden ve sizin yaptığınız araştırmadan yola çıkarsanız büyülü gerçeklik akımının ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişimlerin ve basın yayın organlarının etkisi üzerine neler söylersiniz?

11. Okuduğumuz metnin içeriğini doğallık, toplumsallık ve bireysellik açısından değerlendiriniz.

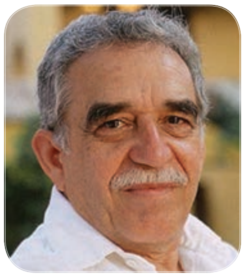
Sınıf İçi Etkinlik

Azerbaycan edebiyatının romancılarından Mevlüt Süleymanlı, *Göç* adında bir roman yazmıştır. Yazar, edebiyat dünyasına nasıl adım attığını rahatlıkla anlayacağınız Azeri Türkçesi ile şöyle dile getirir: *"Atam da şer yazıp anam da. Atamın Ereb elifbasıyla yazdığı goşmalarını mügeddes bir amanat kimi sahlayırığ. Anam bir bayatısında (mâni) bele deyirdi: -Garanguş garanguş (kırlangıç) / Özüne yuva kuran guş / Menim üreğim ağrıyor / Senin haran guş"-. Anam min illerin Oğuz gelinleri kimi dağlara, daşlara, sulara, guşlara derdini deyir, özünü avudurmuş. Menim edebiyat âlemimin yolu da anamdan başlayır."*

Gabriel Garcia Marquez de *Yüzyıllık Yalnızlık* kitabının arka kapağında romanını nasıl yazdığını şöyle anlatmıştır: *"Büyükannem, en acımasız şeyleri, kılını bile kıpırdatmadan sanki yalnızca gördüğü şeylermiş gibi anlatırdı bana. Anlattığı öyküleri bu kadar değerli kılan şeyin, onun duygusuz tavrı ve imgelerindeki zenginlik olduğunu kavradım. Yüzyıllık Yalnızlık'ı büyükannemin işte bu yöntemini kullanarak yazdım."*

Farklı coğrafyalarda ve kültürlerde yetişen bu iki yazarın yukarıdaki söylemlerine bakıldığında, her iki yazarın da eserlerini yazarken annelerden dolayısıyla kadınlardan etkilendikleri görülmektedir. Bunun üzerine gruplar oluşturarak düşüncelerinizi açıklayınız.

Yazar Hakkında Bilgi

GABRİEL GARCİA MARQUEZ (1928-2014), Kolombiyalı bir yazardır. Büyülü gerçekçilik akımının ve Latin Amerika edebiyatının yazarlarındandır. Latin Amerika coğrafyasında "Gabo" takma adıyla bilinir. Büyülü gerçekçilik dendiğinde akla ilk gelen yazar olarak kabul edilir. Hukuk ve gazetecilik öğrenimini yarıda bırakmış, 1940'lardan itibaren gazetecilik yapmıştır. Edebiyata hikâye yazarak başlamıştır. Üretken bir yazardır. Roman, hikâye, oyun ve senaryo yazarlığı yapmıştır. 1982'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü almıştır.

Sanatçının bazı eserleri şunlardır: *Aşk ve Öbür Cinler, Başkan Babamızın Sonbaharı, Kırmızı Pazartesi, Kolera Günlerinde Aşk, Labirentindeki General, Şili'de Gizlice, Bir Kaçırılma Öyküsü, Yüzyıllık Yalnızlık* **(roman)**; *Albaya Mektup Yazan Kimse Yok, Bir Kayıp Denizci, Hanım Ana'nın Cenaze Töreni* **(hikâye)** …

Cumhuriyet Dönemi'nden, Türk dünyası ya da dünya edebiyatından okuduğunuz romanı öğretmeninizin size vereceği roman değerlendirme formuna göre inceleyiniz.

DİL BİLGİSİ UYGULAMALARI

1. Okuduğunuz metinlerden alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan yazım yanlışlarını bulunuz. Kelimelerin doğru yazımlarını defterinize yazınız.

a. Arkalarında "Kırkbirbuçuk kere maşallah," diyenler çoktu.

b. Yakasaray Köyü'nde geçirdiği bir ay içinde dünyadan kopmuş, Kuvâyı Milliye'nin büsbütün uzağında kalmıştı.

c. Şimdi çok mutluyum, bu gece burada Osmanlı Padişahı'nın siz mucize elli, kartal gözlü, çelik iradeli, zarif bilekli, hassas ruhlu nakkaşları ve hattatları arasında olmaktan şeref duyuyorum ve Allah aşkına, bir üstat nakkaşın duvara asılsın diye beni kötü kâğıda alelacele çizdiğini söylenenlere inanmayın diye yalvarıyorum.

ç. O iki can, baba-oğul, bu toprakların öz çocukları, soylu çocuklarıydı.

2. *İnce Memed* romanından alınan aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimeler, yazarın bilinçli bir tercihi olarak yanlış yazılmıştır. Bu kelimeleri TDK'nin belirlediği ilkelere göre yazım açısından düzeltiniz. Yazarın bu kelimeleri bu şekilde yazmasındaki amacını yorumlayınız.

a. Çukurovanın düzünde candarmaya bir yakalanırsan kurtulmanın mümkünü yok.

b. Memed tüfeğini çıkardı, kayışını eline doladı, yere koydu.

3. Aşağıdaki cümlelerde yer alan noktalama yanlışlıklarını ve eksikliklerini tespit ediniz. Doğru noktalamaları yaparak cümleleri defterinize yazınız.

Nihayet arzularından feda ederek boşaldı, fakat öfkesini yalvarışlı bir sese yumuşatmaya karar vererek:

— Baba, dedi böyle şaka etmeyiniz, sinirleniyorum.

— Öyleyse pardon Matmazel.

— Siz ciddî adamsınız, bu lâtifeler ağzınıza yakışmıyor.

— Mil pardon matmazel.

— E... Akşama kadar söyleyin. Zaten bu evde sıkıntıdan patlıyorum. Sizin yaşınız başka benimki başka. Benim yerimde olsanız ne yapardınız? Bu salaş evde çıldırırdınız.

4. Aşağıdaki metni okuyunuz, soruları cevaplayıp cevapları defterinize yazınız.

"İnce Memed" adını Türk insanı, ünlü romancımız Yaşar Kemal'in aynı adı taşıyan romanı yayımlandıktan sonra duydu. Bu roman yayımlanmadan önce Afyonkarahisar, Uşak, Denizli, Isparta, Burdur, Antalya ve Muğla ile Aydın dolaylarında türkülerde konu olan bir "İnce Memed" vardı. Zamanla Yaşar Kemal'in roman kahramanını gerçek görme eğilimi ağır bastı. Oysa roman kahramanları yazarlarının yarattıkları ve olaylar zinciri içinde yaşattıkları insanlardır. İnce Memed, romana da ad olurken elbette bunun bir sebebi vardı. Bu neydi? Bu, Yaşar Kemal'in Anadolu'daki olayları incelerken etkilendiği, sevdiği bir ismi romanına koymasıydı. İşte bu konuda Prof. Dr. Pertev Naili Boratav'ın yazdıkları: "İnce Memed'in adını Yaşar Kemal, sanırım, 2. Dünya Savaşı yıllarında Ruhi Su'nun söyleyip yaydığı, sevdirdiği, 'İnce Mehmed ne yaptıydım ben sana ?' diye başlayan ve 'Yüce dağ başında bir ulu kartal / Açmış kanadını dünyayı örter / Bazı yiğit vardır ölümden korkar / Ben korkmam ölümden, er geç yolumdur' dizeleriyle tamamlanan ünlü Dinar türküsünden esinlenmiştir; konusunu işlerken de bu hikâyeye o türküde anlatılmayan, Çukurova ve Torosların bir eşkıya destanının enginliğini vermiştir."

a. Bu paragrafın ana düşüncesini bulunuz.

b. Paragraftan iki yardımcı düşünceye örnek gösteriniz.

c. Paragrafa uygun bir başlık yazınız.

ç. Paragrafta yararlanılan anlatım biçimi hangisidir?

d. Paragrafta başvurulan düşünceyi geliştirme yolları hangileridir?

5. *İnce Memed* adlı metinden dilin standart dışı kullanımına örnekler bulunuz.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Sevgili öğrenciler, günümüzün gelişmiş olanakları sayesinde basılan kitap sayısı ve çeşidi oldukça fazladır. Bir insan, ilgi alanına yönelik kitapları okumak için zaman sorunu da yaşamaktadır. Bu nedenle okuyucular, kitap seçimlerinde tanıtma değerlendirme yazılarını tercih ederler. Kitap tanıtma ve değerlendirme yazıları, alanında uzman kişilerin hazırladıkları metinlerdir. Bu metinler kitapların arka kapaklarında, bazen de son sayfalarında, Genel Ağ ortamında, gazete ve dergilerde yayımlanır.

Nobel Edebiyat Ödülü sahibi yazarımız Orhan Pamuk

Bu tür yazılar, aynı zamanda kitabın eleştirisi de sayılabilir. İnsanları bilgilendirmek, insanlarda okuma isteği uyandırmak için yazılan bu tür metinlerin yazarları hem okura hem de yazara yol göstermeyi amaçlar.

Roman türü için de tanıtma-değerlendirme metinleri yazılır. Bu metinler yazılırken temel bazı aşamalara uyulur. Bu aşamalar şu şekildedir:

- Kitabı tanıtılacak yazarla ilgili araştırma yapma
- Ele alınacak kitapla ilgili araştırma yapma
- Belli bir plana uyma

Bu plan şu şekildedir:

Dış Yapı

- Kitabın adı
- Yazarın adı ve soyadı
- Varsa kitabı çevirenin adı ve soyadı
- Kitabın türü
- Kitabın basıldığı yer
- Yayınevi
- Kitabın basılış tarihi
- Kitabın baskı sayısı
- Kitabın sayfa sayısı

İç Yapı

- Yazar hakkında bilgi
- Kitabın türü üzerine bilgi
- Kitabın özeti
- Kitabın iletisi
- Üslup değerlendirme
- Metin

Sınıf İçi Etkinlik

Bu ünitede okuduğunuz *Benim Adım Kırmızı* adlı romanla ilgili 185. sayfadaki tanıtma yazısı, Genel Ağ ortamında kitap satışı yapan bir yayınevinden alınmıştır. Bu tanıtma yazısını okuyunuz. Yukarıda verilen kitap tanıtma yazısı planına uyarak metne eklemeler yapınız.

MENÜ | Yazarından İmzalı Kitaplar Sizi Bekliyor | ARA | ÜYE GİRİŞİ · SEPETİM 0

ANASAYFA > Kitap > Edebiyat > Roman > Türkiye Roman

Benim Adım Kırmızı

7/10 - 19 Kişi ♥ FAVORİLERİME EKLE

Yazar: **Orhan Pamuk**

Yayınevi :

Kitaplarda %50'ye Varan İndirimler İçin Tıklayın!

60 TL ve üzeri alışverişlerinizde kargo bedava!

ISBN: 9789750825927

YORUM YAZ Beğen 0 Tweetle

Orhan Pamuk'un "En renkli ve iyimser romanım" dediği Benim Adım Kırmızı, yazarın dünyada şimdiye dek en çok satan romanı oldu; Fransa ve İtalya'da yılın kitabı seçildi, dünyada bir romana verilen en prestijli ödüllerin başında gelen Uluslararası IMPAC Dublin ödülünü kazandı. Eski resim sanatımız, Doğu ve Batı'nın dünyayı görme biçimleri, aşk ve ölüm hakkında unutulmaz bir tarihi roman olan bu çağdaş klasiği, ilk yayımlanışından 15 yıl sonra, yazarın sonsözü ve kapsamlı bir sanat-tarih kronolojisiyle birlikte sunuyoruz.

Benim Adım Kırmızı, hem Orhan Pamuk'un en çok dile çevrilen ve en çok hayranlık duyulan eseri hem de modern edebiyat tarihimizin dünyada en çok okunan kitabı.

Orhan Pamuk'un "en renkli ve en iyimser romanım" dediği Benim Adım Kırmızı, 1591 yılında İstanbul'da karlı dokuz kış gününde geçiyor. İki küçük oğlu birbirleriyle sürekli çatışan güzel Şeküre, (...) babasının tek tek eve çağırdığı saray nakkaşlarını sakladığı yerden seyreder. Eve gelen usta nakkaşlar, babasının denetimi altında Osmanlı Padişahı'nın gizlice yaptırttığı bir kitap için Frenk etkisi taşıyan tehlikeli resimler yapmaktadırlar. Aralarından biri öldürülünce Şeküre'ye âşık, teyzesinin oğlu Kara devreye girer. İstanbul'da bir vaizin etrafında toplanmış, tekkelere karşı bir çevrenin baskıları, pahalılık ve korku hüküm sürerken geceleri bir kahvede toplanan nakkaşlar ve hattatlar sivri dilli bir meddahın anlattığı hikâyelerle eğlenirler. Herkesin kendi sesiyle konuştuğu, ölülerin, eşyaların dillendiği, ölüm, sanat, aşk, evlilik ve mutluluk üzerine bu kitap, aynı zamanda eski resim sanatının unutulmuş güzelliklerine bir ağıt.

"Türk romancısı Orhan Pamuk, Avrupa'ya roman nasıl yazılır, gösteriyor."
Frankfurter Allgemeine

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Bu ünitede incelediğiniz romanlardan biri üzerine bir tanıtma-değerlendirme metni yazınız. Metninizi bağımsız kâğıtlara ya da defterinize yazınız. Yazma çalışmalarında okulunuzun Türk dili ve edebiyatı zümresinden yardım alınız. Gerekirse Genel Ağ ortamındaki sitelerden, bloglardan, ünlü yazarların yazma çalışmalarından yararlanınız. Yazacağınız metnin türü ile ilgili örnekleri inceleyiniz.

Yazdığınız metinleri sınıfınızda arkadaşlarınızın ve öğretmeninizin eleştirilerine sununuz. Yapılacak değerlendirmeleri not alınız. Gerekli düzeltmeleri yaparak yazdığınız metinleri sınıf ve okul panolarında, dergi, gazete ve sosyal medyada yayımlayınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

HAZIRLIKSIZ KONUŞMA

Günümüz yaşamında iletişim olanaklarımız ve süresi giderek artmaktadır. Bu nedenle sağlıklı bir iletişim sağlamamız için hazırlıksız konuşma yapmak bu süreçte önem kazanmaktadır. **Hazırlıksız konuşma**; bireyin terbiye, görgü, bilgi, dünya görüşü, ahlak, kelime hazinesi, sosyal çevre gibi birçok niteliği hakkında karşısındaki muhatabına ipuçları veren bir süreçtir. Bu yüzden hazırlıksız konuşmayı oldukça önemseyiniz. Hazırlıksız konuşmalar, belli bir plana göre yapılmaz. İçinde bulunulan ortamın koşullarına göre şekillenir fakat konuşmanın temel ilkelerini bilmek size büyük kolaylık sağlayacaktır.

Konuşma sırasında neler yapmalısınız?

Konuşmanın konusundan ve amacından sapmayınız, hedef kitlenizin özelliklerine göre davranınız.

Konuşmanızın süresini uzatmayınız. Dinleyicinin tepkilerine dikkat ediniz. Sıkılan bir kişiye konuşma yapmak size de kişiye de bir şey katmaz.

Sesleri ve heceleri birbirine karıştırmadan, yutmadan, tam ve doğru çıkarınız. Kelime ve cümle vurgusuna dikkat ediniz. Ses tonunu amacınıza, ortama, içeriğe ve hedef kitleye uygun bir şekilde ayarlamanız gerekmektedir. Konuşurken nefes almak için sözün anlamına uygun duraklamalar yapınız. Bu, hem sizin dikkatinizin hem de dinleyicinin dikkatinin canlı olmasını sağlar. Konuşurken gereksiz ses ve kelimeler kullanmayınız. Konuşma sırasında “hım, eee, ıı” gibi sesleri veya “işte, hani, yani, şey, mesela, atıyorum” vb. kelimeleri gereksiz yere ve dinleyiciyi rahatsız edecek düzeyde kullanmaktan kaçınınız. Bu tür ifade ve sesler, bırakmak istediğiniz etkiyi en aza indirir.

Beden dilini doğru ve etkili biçimde kullanınız. Konuşmanın konusuna, iletisine ve hedef kitlesinin özelliklerine uygun jest ve mimikler kullanınız. Jest ve mimikleri gereksiz biçimde kullanmak sizi amacınızdan uzaklaştırır. Dinleyici ile göz teması kurmanın doğru iletişimin en önemli silahlarından biri olduğunu unutmayınız.

Dış görünümünüz ve kıyafetiniz konuşma sırasında dinleyiciyi etkileyen unsurlardır. Bunlara dikkat ediniz.

Hazırlıksız konuşma adından anlaşıldığı gibi belli bir zamanda yapılmadığından kıyafetinize, vücut bakımınıza daima dikkat ediniz. Konuşmanıza etkili bir başlangıç yapmak için içeriğe uygun şekilde dinleyiciye soru sorabilirsiniz; fıkra, hikâye, anı anlatabilirsiniz. Bunlar, dinleyici ile kısa sürede

sağlıklı iletişim kurmanızı sağlar. Konuşmanızda deyim, atasözü, vecize, kısa hikâye gibi ayrıntılara yer vermeniz, konuşmanızın zenginleşmesini sağlar. Konuşmanın önemli noktalarını vurgulamak ve dinleyicilerin ilgisini canlı tutmak için “bundan dolayı, özellikle, kısacası” gibi geçiş ifadelerini kullanınız.

Kendinize güveniniz. Heyecanlanmanın oldukça doğal olduğunu ve sizi kontrol edeceğini unutmayınız.

Sınıf İçi Etkinlik

Aşağıdaki sözler ile ilgili anlık, kısa konuşmalar yapınız. Konuşmalarınızı çeşitli ses kayıt cihazlarıyla kaydediniz. Konuşmalarınızı arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

- “Dilim, seni dilim dilim dileyim, başıma geleni senden bileyim.”
- “Bir şey biliyorsan konuş ibret alsınlar, bilmiyorsan sus, adam sansınlar.”
- “İnsan sözünden, hayvan yularından tutulur.”

DİNLEME

İnsanın en önemli niteliklerinden biri olan konuşma yeteneği, iletişimin neredeyse büyük bölümünü sağlamaktadır. Konuşmanın amacına ulaşması ise dinleme ile mümkündür. Dinleme de sadece söylenenleri duymak değildir. Dinleme, belli tekniklerle yapılan oldukça önemli bir süreçtir. Söylenenleri anlamak ve değerlendirmek ancak dinlemenin kuralları bilinerek sağlanır. Dinleme sırasında yapılması gerekenleri bilirseniz yapılan konuşma size yarar sağlar. Konuşmacı, karşısında bilinçli bir dinleyici kitlesi gördüğünde amacına en kısa sürede en etkili şekilde ulaşacaktır.

Dinleme sırasında neler yapmalısınız?

Not alarak dinleme, empati kurarak dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme gibi dinleme tekniklerini amacınıza uygun kullanınız. Bu tekniklerden hangisini kullanacağınızı önceden tespit etmelisiniz. Dinlediğiniz konuşmanın konusunu ve ana düşüncesini belirleyiniz, açık ve örtük iletileri tespit ediniz. Dinlediğiniz konuşmada konu akışını takip etmelisiniz. Konuşmanın hangi temel kavram ve ayrıntılar çerçevesinde geliştiğini belirleyiniz. Dinlediklerinizi konu akışındaki uyum, olaylar, bilgiler ve düşünceler arasındaki uyum gibi tutarlılık ve tutarsızlık açısından değerlendiriniz. Tespit ettiğiniz aksaklıkları veya beğenilerinizi not ediniz. Dinleme sürecinde sürekli not tutmanız, size büyük kolaylık sağlayacaktır. Dinlediklerinizi özetlemelisiniz. Özetlemeyi sözlü ya da yazılı biçimde yapabilirsiniz.

Dinlediğiniz konuşmada öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliğini sorgulamanız, bütün bunları yapmanıza bağlıdır.

Sınıf Dışı Etkinlik

Aşağıda verilen görselleri sağlıklı dinleme kurallarına göre değerlendiriniz.

1

2

3

4

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Sınıfınızda hazırlıksız konuşma grubu ve dinleme grubu olmak üzere iki grup oluşturunuz. Grup başkanını, sözcüsünü seçiniz ve bir çalışma planı yapınız. Hazırlıksız konuşma grubu, okuyup beğendikleri bir roman hakkındaki düşüncelerini sınıf ortamında dile getirecektir. Dinleme grubu da konuşma grubunun sunacağı konuşmayı dinleyip değerlendirecektir. Her iki grup da çalışmalarında sınıf öğretmeninden yardım alacaktır.

Hazırlıksız konuşmanın, herkesin aklına gelenleri söylediği bir konuşma olmadığını unutmayınız. Bir konu etrafında şekillenen, saygı sınırları içerisinde kurallara uygun bir konuşmanın gelişmenize katkı sağlayacağını bilerek konuşunuz.

Dinleme çalışmaları yaparken de atalarımızın "İki dinle, bir söyle." öğüdünü unutmayınız.

4. ÜNİTENİN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki cümleleri uygun kelimelerle tamamlayınız.

1. 1923-1950 arası Cumhuriyet Dönemi Türk romanında Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi romancılarımız .... roman türünde eserler vermişlerdir.

2. Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında .... arası dönemde Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Tarık Buğra, Talip Apaydın, Mustafa Miyasoğlu, Kemal Tahir gibi yazarlar farklı yönelimlerde eserler vermiş romancılarımızdır.

3. .... sonrası Türk romanına konu çeşitliliği ve kurgu değişikliği yönünden zenginlik katan roman yazarları olarak Buket Uzuner, Nazlı Eray, Turgut Özakman, Öner Yağcı, Tahsin Yücel, Hulki Aktunç, Leyla Erbil gibi sanatçıların adları sayılabilir.

4. *Elveda Gül Sarı, Toprak Ana* gibi eserlerin yazarı ....; Kırgız edebiyatı sanatçısı olup Türk dünyası edebiyatının önde gelen isimlerindendir.

5. Özellikle Latin Amerika edebiyatında belirginleşen .... akımı, Gabriel Garcia Marquez'in Nobel'i almasıyla önem kazanan bir edebiyat anlayışıdır.

6. ...., bir paragrafta yazarın asıl anlatmak istediği düşüncedir.

7. Ön hazırlık gerektirmeyen ve günlük konuşma da denen..., kişinin birikimi ve ön çalışmaları sonucu başarı sağlayan bir konuşma türüdür.

8. ...., cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konan noktalama işaretleridir.

B. Aşağıda numara ve harfle verilen ilgili terim ve kavramları eşleştiriniz.

1. pastiş
2. Yaşar Kemal
3. Tarık Buğra
4. Cengiz Aytmatov
5. anlatım tekniği
6. ironi
7. gösterme tekniği
8. Orhan Pamuk
9. Peyami Safa

a. *Yalnızız*
b. mizah
c. *Gün Olur Asra Bedel*
ç. diyalog
d. *Kar*
e. *Osmancık*
f. bilinç akışı
g. taklit
ğ. *Teneke*
h. büyülü gerçeklik

C. Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız.

1. (...) Büyülü gerçeklik akımında halk kültüründeki efsane, destan, masal gibi türlere özgü anlatım olanakları, gerçekliğin dışına çıkılarak kullanılır.

2. (...) Postmodernizmde sanatçı, millî ve tarihî unsurlardan ustaca yararlanarak toplumun geçmişiyle bütünleşmesini sağlama gibi temel bir amacı ilke edinir.

3. (...) 1923 yılından günümüze kadar Türk romancılığında, tüm yazarlar farklı yönelim ve anlayışlarda olsalar da Türk insanının kentleşme sürecinde yaşadığı temel sorunları çözmek için romanı araç olarak kullanmışlardır.

4. (...) Türk dünyası edebiyatında şiir ve hikâye türünde eserler fazlaca verilmişken yazarlar roman türünden elden geldiğince uzak durmuşlardır.

5. (...) Hazırlıksız konuşma yapan kişi; vurgu, tonlama, duraklama, jest, mimik gibi ayrıntılarda nelerin yapılması gerektiğini önceden bilirse konuşmasında amacına ulaşır.

6. (...) İkiden fazla eş değer ögeler arasında virgül bulunan cümlelerde özneden sonra noktalı virgül konabilir.

7. (...) Her paragrafta bir ana düşünce bulunur, bu ana düşünce birden fazla yardımcı düşünce ile desteklenir.

8. (...) Sağlıklı bir dinlemede konuşmacıyı çok iyi tanımak ve konuşma sırasında merak edilen şeyleri konuşmacıya sormak, temel ilkelerdendir.

Ç. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Aşağıdaki karikatürün iletisini defterinize yazınız.

2. Aşağıdaki terimleri birer cümleyle açıklayınız.

a. Çatışma: ....

b. İç çözümleme:..

c. İroni: ....

ç. Metinler arasılık: ....

d. Olay örgüsü:...

3. Kitap tanıtma-değerlendirme yazıları hazırlanırken kullanılan temel planı şablon hâlinde çiziniz.

4. Yaşar Kemal'in romancılığı hakkında bildiklerinizi kısaca yazınız.

5. Peyami Safa'nın *Fatih-Harbiye* romanında İstanbul'un Fatih ve Harbiye semtlerinin sembolik anlamları nelerdir? Açıklayınız.

6. *Küçük Ağa* adlı romanda değişim yaşayan başkahramanın ilk ve sonraki adı nedir? Yazarın roman kahramanına doğrudan bir ad vermeyip kahramanın adını bazı unvanlarla karşılamasının nedenini açıklayınız.

7. Türk edebiyatında Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan sadece bir sanatçımızın olmasının nedenleri hakkındaki yorumlarınızı elli kelimeyi geçmeyecek bir metinle defterinize yazınız.

8. Aşağıda numaralar ile verilen sanatçılarımızı, eserlerinde mekân olarak tercih ettikleri yerlere göre harita üzerinde gösteriniz.

1. Dursun Akçam	**5.** Orhan Kemal
2. Kemal Tahir	**6.** Talip Apaydın
3. Mahmut Makal	**7.** Yaşar Kemal
4. Necati Cumalı	**8.** Ahmet Mithat Efendi

D. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Roman dünyasına adım attığımız 1872 yılından <u>bugüne</u> (I) gelinceye kadar 140 yıla yakın bir zaman geçti. Özellikle son yıllarda <u>yayınlanan</u> (II) romanlar Cumhuriyet tarihimizde eşi görülmemiş bir <u>hacime</u> (III) ulaştı ve o ölçüde ilgi gördü. <u>Öyleki</u> (IV) kimi romanların baskısı <u>yüzbinleri</u> (V) bulurken kimileri 500, 600 bin baskı sayısıyla milyonlarla buluştu.

Bu parçada numaralanmış kelimelerden hangisinin yazımı doğrudur?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

2. Türkiye'de en yaygın şekilde okunan yazarlar: Reşat Nuri Güntekin, Orhan Pamuk ve Yaşar Kemal… Bu değerlendirmeyi ben yapmıyorum, Batılı eleştirmenler yapıyor.

Bu cümlelerde <u>yanlış</u> kullanılan noktalama işareti aşağıdakilerden hangisidir?

A) İki nokta (:) B) Kesme işareti (') C) Nokta (.)
D) Üç nokta (...) E) Virgül (,)

3. Tarihî roman, ele aldığı toplumun sosyolojisini yansıtmak zorundadır. Yazar bunu yaparken de tarafsız olmak zorundadır. Bu tarafsızlıktan anlaşılması gereken, yazarın belli dünya görüşünden yoksun olması demek değildir. Belirli bir dünya görüşüne sahip olmayan insanı, hele yazarı düşünmek mümkün değildir. Önemli olan, yazarın ele aldığı tarihî gerçeğe karşı tarafsız kalmasıdır.

Bu parçada tarihî romanın asıl vurgulanmak istenen yönü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Evrensellik B) Nesnellik C) Özgünlük

D) Öznellik E) Ulusallık

4. Roman kelimesi, başka birçok Batı kökenli kelime gibi Türk dünyasına Tanzimat'tan sonra girer. Bazıları bu olayın sadece kelime değil, bir edebî tür planında olduğunu öne sürmektedirler. Ancak bu iddianın kökeninde de yukarıda değindiğimiz bir "kelime" ile "edebî tür"ü birbirine karıştırma, onları ayrı ayrı düşünememe olayı yatmaktadır. Onlara göre bu kelime, Türkçeye zaten bir edebiyat terimi olarak girmiştir. İlk bakışta bu bilgi doğru gibi gözükmektedir. Yani "roman", bir edebî terimi karşılamak üzere alınmıştır. Ancak "roman" terimiyle ifade edilmek istenen olgu, Türk edebiyatında daha önce hiçbir şekilde var olmayan bir gerçeklik değildir. Tanzimat öncesi dönemlerde insanımızın roman ihtiyacını karşılayan eserlerin var olduğu değişik vesilelerle genellikle vurgulanmaktadır.

Bu parçanın anlatımı için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Tartışmacı anlatım biçimi kullanılmıştır.

B) Öğretici metin türlerine özgü niteliklere sahiptir.

C) Yer yer öznel yargılar kullanılmıştır.

D) Tanımlamadan yararlanılmıştır.

E) Mecazlı anlatımdan uzak durulmuştur.

5. Popüler roman, gelişmiş ülkelerde sanayileşme ile ortaya çıkan popüler kültürün edebiyata yansıması sonucu oluşmuştur. Makineye dayalı sanayinin gelişmesi ile toplumda yüksek kültürlü bir sınıf oluşmuştur. Bu yüksek kültürün yanı sıra, geleneksel değerlerini koruyan, kendi üretimini kendi yapan bir de alt kültür bulunmaktadır. Bu durum, iki kültür arasında sıkışıp kalan ve yeni gelen kültürle, geleneği aynı zamanda yaşamak zorunda kalan kitlelerin oluşmasına yol açmıştır. Özellikle yüksek kültür metalarına ulaşmak isteyen insan topluluklarının artması, popüler kültürün oluşumunu hızlandırmıştır. Makineleşme sonrası sermaye gücünü elinde tutan güçler, insanların ulaşmak istedikleri metaları, çeşitli araçlar vasıtasıyla üretmişlerdir. Bu metalar topluma sunulurken kullanılan araçlardan biri de roman olmuştur. Romanın popüler kültürün çoğunluğunun beğenisi gözetilerek üretilmesi ve üretim aşamasında toplumsal bir etki yaratma amacı güdülmesi, onun her toplumsal kesime ulaşmasını kolaylaştırmıştır. Özellikle de roman türünün günlük hayatın her alanına değinebilen bir tür olması, onu popüler kültürün en önemli taşıyıcısı hâline getirmiştir.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

A) Roman türünün popüler kültürü içeren özelliğine

B) Popüler kültürün, çoğunluğun tercihlerine göre şekillendiğine

C) Romanın kimi kesimlerce belli bir amaca göre kullanıldığına

D) Sanayileşmenin edebî bir türün ortaya çıkmasında etkili olduğuna

E) Roman türlerinden en çok popüler romanların tercih edildiğine

6. I. İster gerçek ister kurgusal olsun, insan veya başka herhangi bir nesne, var olabilmek için bir mekâna ihtiyaç duyar.

II. Ayrıca hayatın sahnesi konumundaki kişisel ve toplumsal yönünün keşfedilmesini sağlamıştır.

III. Mekân kavramı da romanın gelişim sürecine uygun bir seyir takip ederek romanda zamanla önemli bir yer işgal etmeye başlar.

IV. Mekânın romanın temel unsurlarından olması, romanın sadece olaya dayalı bir karakterden uzaklaşmasına yardımcı olmuştur.

V. İnsanlık değerlerinin oluşması ve bunların farkına varılmasıyla bu mekânın insan zihninde bir anlam kazanmaya başladığı görülür.

Numaralanmış cümlelerden anlamlı bir paragraf oluşturulmak istense hangi iki cümlenin yeri değiştirilmelidir?

A) I. ve II.
B) II. ve IV.
C) II. ve V.
D) III. ve IV.
E) IV. ve V.

7. Edebiyat, nazım ve nesir olmak üzere iki çeşidi bulunan bir bilim dalıdır. Psikoloji ise davranışı ve davranışın altında yatan süreçleri bilimsel olarak inceleyen çalışma alanıdır. İkisi de sosyal bilimlerin birer dalıdır fakat sosyal bilimler içerisinde en son bilim hâline gelen alan psikolojidir. Edebiyat ve psikoloji arasında; edebî metinleri ortaya çıkaran yazarın psikolojisi, edebî metinlere hâkim olan genel psikoloji, edebiyat biliminin edebî eseri değerlendirirken başvurduğu yollardan biri olarak psikoloji şeklinde ifade edebileceğimiz bazı etkilenmeler mevcuttur. Bu etkileşimler dışında edebiyat ve psikoloji arasındaki en belirgin ortak özellik, kendilerine hedef ve malzeme olarak insanı seçmiş olmalarıdır çünkü her ikisi de insanın fiziksel ve psikolojik yapısını ele alır, bilinçaltına önem verir, benzer çözümleme yöntemlerini kullanır.

Bu parçada vurgulanmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

A) Edebiyat ile psikoloji arasında sıkı bir ilişki vardır.
B) Edebiyat, psikolojinin bilim dalı olmasında önemli katkı sağlamıştır.
C) Psikolojinin bilim dalı olarak kabul edilmesi oldukça geç gerçekleşmiştir.
D) Her edebî eserin psikolojik bir boyutu vardır.
E) İnsanı ele alan edebiyat ile psikoloji, çözüm üretmede oldukça başarılıdır.

8. Özellikle 1923-1940 arası dönemde temelleri atılan bir yönelimdir. Sanatçının toplumsal görevi olduğu ve halk için sanat yapılması gerektiği savunulmuştur. Resimli Ay ve Yeni Edebiyat gibi dergiler bu anlayışa sahip yazarların yazılarının yayımlandığı süreli yayınlardır. Nâzım Hikmet, Abidin Dino ve Sadri Ertem gibi yazarlar ---- yönelime örnek verilebilir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilir?

A) fantastik
B) millî-tarihî
C) popüler
D) postmodernist
E) toplumcu gerçekçi

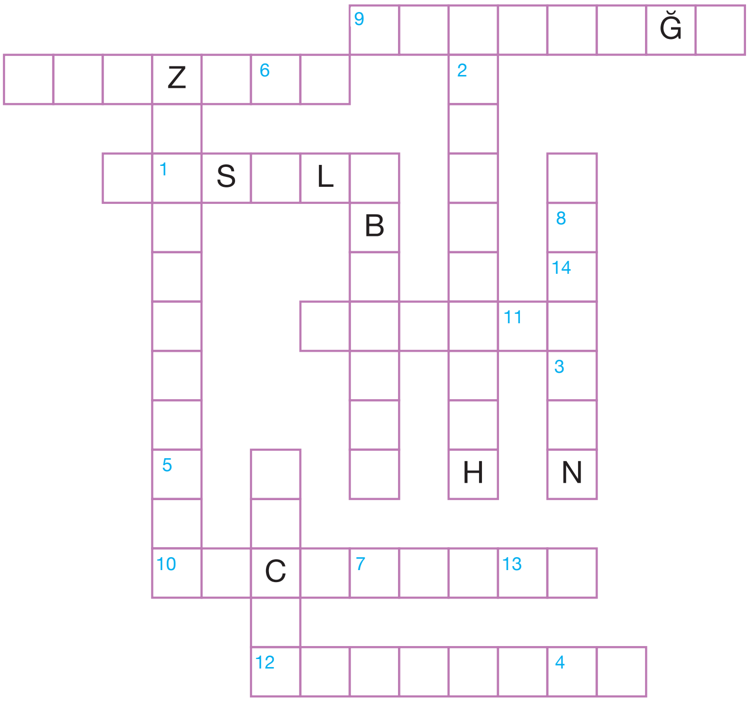
9. *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* ve *Yalnızız*, onun en olgun eserleridir. Bu romanlarında o, konu ve tekniğe daha önceki romanlarında dikkati çeken bazı kusurları unutturacak derecede hâkimdir. Her iki roman da zaman bakımından İkinci Dünya Savaşı yıllarına tesadüf etmektedir. Yazar, bu dönemin birey üzerindeki olumsuz etkilerini, yine bireyi esas alarak sunmuştur. Uygulanan tekniklerle ele alınan konular, bireysel düzeyde kalmamış, evrensel çizgiye taşınmıştır.

Bu parçada hakkında bilgi verilen romancımız aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mustafa Miyasoğlu B) Orhan Pamuk C) Peyami Safa

D) Tarık Buğra E) Yaşar Kemal

E. Aşağıdaki bulmacada, incelediğiniz roman metinlerindeki bazı kişiler verilmiştir. Bunları bulmacada bulunuz. Numaralanmış yerlerdeki harfleri yan yana getirerek anahtar cümleyi oluşturunuz. Bu cümleyi yorumlayınız.

Roman Kişileri

Abdi Ağa

Çolak Salih

Faiz Bey

İnce Memed

Küçük Ağa

Macit

Neriman

Şinasi

Tolgonay

Ursula

Zarif Efendi

_ O _ _ _   E _ _ _   _ _ T _ _.

1 2 3 4 5   6 7 8 9   10 11 12 13 14

Sevgili öğrenciler, daha fazla soru çözmek isterseniz "https://odsgm.meb.gov.tr/kurslar" adresinden konuyla ilgili sorulara ulaşabilirsiniz.

2. Dönem

Ünite Süresi: 4 Hafta

5. ÜNİTE

TİYATRO

TİYATRO ÜNİTESİNİN KONULARI

A. OKUMA ÇALIŞMALARI

1. 1950 sonrası Türk tiyatrosu
2. Yazım ve noktalama
3. Paragrafta anlam

B. YAZMA ÇALIŞMALARI

1. Bir tiyatro metninin bir bölümünü veya tamamını, özelliklerine dikkat ederek radyo tiyatrosuna dönüştürme

C. SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

1. Radyo tiyatrosu dinleme
2. Yazılan radyo tiyatrosunu bilişim teknolojilerini kullanarak seslendirme ve bu seslendirmeyi sınıfta sunma

Bu ünitedeki kazanımların pekiştirilmesi için okulunuzun zümre öğretmenlerinin kararları doğrultusunda Cumhuriyet Dönemi'nden, Türk dünyasından ya da dünya edebiyatından bir oyun okuyunuz.

OKUMA ÇALIŞMALARI

Metne Hazırlık

Yanda *Fehim Paşa Konağı* adlı oyun için hazırlanan afiş verilmiştir. Afişi, tiyatronun temel terimleri açısından sınıfınızda değerlendiriniz.

Devlet Tiyatrolarına ait bir afiş

1. Metin

FEHİM PAŞA KONAĞI

Müşterilerinden birinin 1908'in Temmuz ayında İstanbul'da, Fehim Paşa Konağı'nın arkasında kahvehane işleten Yedibela Rasim'e, oğlu Yusuf'un durumunu sorması ile oyun başlar. Rasim Baba, Fehim Paşa'nın eski kabadayılarındandır. Oğlunu da kendisi gibi kabadayı yetiştirmek istemektedir fakat Yusuf; Karagöz, orta oyunu gibi halk tiyatrosuna gönül verir. Rasim Baba, oğlunun kabadayı olması için onu Fehim Paşa'ya götürür fakat Fehim Paşa'nın konağında Yusuf oyunlar sahneler. Fehim Paşa'nın kızı Mihriban'a âşık olur. Yusuf, konağı terk eder. Rasim Baba ve arkadaşı Pertev, Mihriban'ı isteme kararı alırlar.

Aşağıda okuyacağınız bölümde Mihriban'ın babasından istenmesi ve gelişen olaylar anlatılmıştır.

İKİNCİ PERDE

(...)

(Fehim Paşa'nın odası)

(Nuri Bey'in arkasından Rasim Baba ile Pertev Bey içeri girerler.)

NURİ BEY — Buyrun, buyrun. Paşa şimdi gelir. Ne oldu senin oğlana Rasim? Birdenbire çıkıp gitmiş. Nerde şimdi?

RASİM BABA — Evde.

NURİ BEY — Ne yapıyor? Oyun mu çıkarıyor?

RASİM BABA — Hem de ne oyunlar? Bir Ferhat oluyor, bir Mecnun, bir Kerem. Ah Nuri Bey...

NURİ BEY — *(Anlamamıştır.)* Çok iyi, çok iyi. Bize de Karagöz oynattıydı bir akşam. (...) Yahu bir Tuzsuz Deli Bekir taklidi yaptı, bir nara patlattı, Allah inandırsın, hepimiz yerimizden fırladık. *(Ayvaz girer.)* Ne var?

AYVAZ — Paşa geliyor.

NURİ BEY — Keyfi nasıl?

AYVAZ — Ben daha keyifliyim.

(Paşa girer. Selamlaşma.)

FEHİM PAŞA — Bir kusurumuz mu oldu, ne oldu, niye kaçtı bu senin oğlan canım? Hepimiz bayılıyorduk ona. Karımla kızım başımın etini yiyorlar. Nasılsın Pertev Bey?

Devlet Tiyatrolarında sahnelenen Fehim Paşa Konağı adlı oyundan bir sahne

PERTEV BEY — Duacınızım paşam.

FEHİM PAŞA — Ne yapacağız bu oğlanın işini? Ne isterse veririm, gelsin Allah aşkına. Başımda bin türlü dert var, gelsin de hiç olmazsa (...) kurtarsın beni. Ne istiyor?

PERTEV BEY — Paşam, izin verir misiniz?

FEHİM PAŞA — Buyur Pertev Bey. Aramızı sen bulacaksın galiba?

PERTEV BEY — Allahın izniyle paşam. Buraya kaygılar içinde gelmiştim ama şimdi anlıyorum ki, dileğimizi size rahatça açıklayabileceğiz.

FEHİM PAŞA — Açıkla, açıkla. Çekinecek ne var? Değil mi Nuri?

NURİ BEY — Evet paşam.

PERTEV BEY — Efendimiz, Yusuf oğlumuz gençtir ama bildiğiniz gibi yeteneklidir, beceriklidir.

FEHİM PAŞA — Doğru değil mi Nuri?

NURİ BEY — Evet efendim.

PERTEV BEY — Huyu da yüzü gibi güzeldir.

FEHİM PAŞA — Doğru.

NURİ BEY — Evet efendim.

(...)

PERTEV BEY — Yusufçuğu hanımefendi hazretleriyle küçük hanımefendinin de beğendiğini sanıyorum.

FEHİM PAŞA — Beğenme ne demek? Oğlan kaçtı gitti diye iki gündür yas tutuyorlar, yas.

PERTEV BEY — *(Bütün cesaretini toplar artık.)* Öyleyse söylüyorum paşa hazretleri, babası *(Rasim Baba saygıyla eğilir.)* ve amcası olarak da ben, sizden kızınız Mihriban'ı, Allah'ın emri ve peygamberin kavli ile istemeye gel...

FEHİM PAŞA — *(Böğürür.)* Neeeeeeeeeee?

NURİ BEY — Siz delirdiniz mi, avanaklar?

FEHİM PAŞA — (...) rezil herifler. Bre siz kim oluyorsunuz da benim... yahu tıkanacağım... kızımı istemeye yelteniyorsunuz? Sizi adam yerine koyduğum için mi? Soframa alıp aç karnınızı doyurduğum için mi? Topunuzu bir araya getirseler, sizden adam gibi bir adam çıkar mı sanıyorsunuz, görgüsüzler?

(...)

NURİ BEY — *(Koluna girer.)* Üzülmeyin paşam.

FEHİM PAŞA — Bırak beni, (...). Söyle, çabuk, bir daha Mihriban'ın adını ağızlarına alırlarsa, yıkarım evlerini, hepsini temizlerim, nüfus kütüğünden adlarını kazıtırım. Koş...

NURİ BEY — Baş üstüne paşam.

(Koşar.)

FEHİM PAŞA — Vay canına. Vay yahu. Vay be.

(Ağır ağır çıkar.)

ANLATICI — Siz de kestirmiştiniz bu sonucu değil mi? Bunlarda akıl fikir yok ki, ne yapalım? Özür dileyerek bir şey söyleyeceğim. Yine kahvedeyiz. Yine bu şaşkınlarla birlikte olacağız. Bu benim kusurum değil ama!

(...)

(Pertev Bey ile Rasim Baba alı al moru mor gelirler.)

ARİF — Geldiler.

(Ayağa kalkarlar.)

RASİM BABA — Yusuf nerede?

AZİZ — İçerde.

RASİM BABA — Yine bağırıyor mu?

AZİZ — Guguklu saat gibi çeyrek saatte bir ötüyor.

PERTEV BEY — *(Oturur, terini kurularken)* Ne diyor?

ARİF — *(Bağırır.)* Mihribaaaaaaaaaa...

RASİM BABA — Sus.

(...)

ARİF — Farkında mısın Aziz, son zamanlarda ne desem olay çıkıyor.

PERTEV BEY — Aman Rasim Baba... *(İçeriyi işaret eder. Rasim Baba telaşla içeri geçer.)* Ne oldu diye sor, ondan sonra ulu, düttürük.

AZİZ — Ayağını öpeyim alıştıra alıştıra, söyle.

ARİF — Meraktan karnımız şişti.

PERTEV BEY — Paşaya da alıştıra alıştıra, usul usul, yedire yedire söyleyeyim dedim ama hiç fark etmedi. Size kestirmeden söylüyorum. Kızı vermedi.

AZİZ – ARİF — *(İnanmazlar.)* Haydiii.

(...)

ARİF — Öttü yine...

AZİZ — Tam saatinde.

(...)

PERTEV BEY — Biri ihbar etti mi bağırıyor diye, cayır cayır yanarız. Paşa bizi parça parça ettirir.

ARİF — Kalk Aziz.

AZİZ — Peki Arif. *(Kalkarlar.)*

ARİF — Biz gidiyoruz.

PERTEV BEY — Nereye?

AZİZ — Nereye?

ARİF — Ben esnafı dolaşacağım.

AZİZ — Ben?

ARİF — Sen de evleri.

AZİZ — Ne yapacağız?

Devlet Tiyatrolarında sahnelenen Fehim Paşa Konağı adlı oyundan bir sahne

ARİF — (...) Ben kendi adıma bir daha konağa gidersem, bir daha Fehim Paşa'yı tıraş edersem...

AZİZ — Ben senden niye geri kalayım? Ben de bir daha şilte dikersem, pamuklarını atarsam...

ARİF — Haydi yürü Aziz.

AZİZ — Geliyorum Arif. *(Koşarlar.)*

PERTEV BEY — Bu kara sevda bulaşıcı bir hastalık değilse, Allah benim canımı alsın.

(...)

(Nuri Bey'in odası)

NURİ BEY — Gel bakalım Ayvaz!

AYVAZ — Buyur beyim.

NURİ BEY — Dır dır da dır dır paşamızın başını yiyorlar.

AYVAZ — Ağaçkakan gibi. *(Seyircilere dönüp, nasıl anlamında bir işaret yapar keyifle.)*

NURİ BEY — Aferin (...) İyi benzettin.

AYVAZ — Aman beyim bu benzetme iyi olmadı. Tövbe, geri aldım.

NURİ BEY — Niye?

AYVAZ — Paşamızın kafası tahta mı ki?

NURİ BEY — Sus, Allah cezanı versin.

AYVAZ — Sen sağ ol beyim.

NURİ BEY — Bana bak ibiş, sözü dalgalandırma, sen hikâye anlatmasını bilir misin?

AYVAZ — Bilmez olur muyum beyim? Köyde kış nasıl geçer, çeneye kuvvet.

NURİ BEY — Taklit maklit de yapabilir misin?

AYVAZ — (...) Sen emret İstanbullu taklidinde üstüme yoktur.

NURİ BEY — Yap bakayım.

AYVAZ — Cicilerimi giyiciim, arabaya biniciim, Galata'ya iniciim, incik boncuk alıciiim, anneciğime vericiim.

NURİ BEY — Sus (...).

AYVAZ — Peki beyim. *(Seyircilere aynı işaret)*

NURİ BEY — Bu akşam haremde hikâye anlatacaksın.

AYVAZ — *(Sanki ürker.)* Aman beyim...

(...)

NURİ BEY — Sözü uzatma, paşa erken yatacak. Yallah.

AYVAZ — Sana yallah. Ben oyunu bağlıyorum.

(Nuri Bey çıkar.)

ANLATICI — Yazgım değişti işte. Şimdi görün bakın ben neyim, Yusuf neymiş... *(Sahne kuruculara)* Çabuk, çabuk, çabuk. Yusuf'a canla başla hizmet ediyordunuz, vicdansızlar. Haydi, haydi, haydi.

(Bir koltuğa oturur. Omuzuna bir de yağlık atar.)

(Haremde)

(Hanımefendi, Mihriban, halayıklar)

AYVAZ — "Hak dostum Haaak
Edeyim meclise bir kıssa beyan
Kıssadan hisse ala ârif olan..."

Efendim, evvel zaman içinde İstanbul'da Ahmet diye bir lüleci varmış. Lüleci Ahmet dükkânını bırakmış, bir başka dükkâna taşınmış. Onun çıktığı dükkâna da bir sabuncu taşınmış. Kulakları da sağırmış. Biri Lüleci Ahmet'i sorunca, sabuncu sabun soruyorlar sanıp dermiş ki "Haaa, bu Hanya sabunu. Yaaa, bu da Yanya sabunu." *(Ayvaz kendi anlattığına kendi güler.)* Nükteyi anladınız değil mi?

MİHRİBAN — Çok sıkıldım anne.

H. EFENDİ — Ben bayılmak üzereyim.

AYVAZ — *(Merakla)* Bir şey mi oldu? Anlamadınızsa baştan alayım.

H. EFENDİ — Kuzum Ayvaz, bundan bir şey anlamadık, başka bir şey anlat.

AYVAZ — Anlamayacak ne var hanımefendi? Lüleci Ahmet'in bir dükkânı varmış, çıkmış. Çıkmaz mı? Yerine bir sağır sabuncu gelmiş. Gelmez mi?

H. EFENDİ — Ay bayılacağım.

(...)

YUSUF — *(Dışardan)* Ey afet-i devrannnnnnn!

HALAYIKLAR — *(Basık) Aaaaaaaaa.*

YUSUF — Ey ateş-i suzaaaannnnnn!

AYVAZ — Ne oluyor?

HALAYIKLAR — *(Basık)* Ooooooooo...

YUSUF — *(Dışardan)* Mihribaaaannnnnnnn!...

H. EFENDİ — Bu ne?

(Kızlar pencerelere koşuşurlar.)

1. HALAYIK — Hiiiiiiii...

ÖTEKİLER — Ne oldu?

1. HALAYIK — Bağıran burda, aşağıda.

MİHRİBAN — Nerde?

1. HALAYIK — İşte fenerin altında.

HALAYIKLAR — Uuuuuuuuuuuuu...

2. HALAYIK — Yusuf bu.

MİHRİBAN — Vay salak vay...

H. EFENDİ — Ayol birdenbire hürriyet mi geldi nedir, bu ne cesaret?

2. HALAYIK — Sevda bu hanımefendi!

MİHRİBAN — Paşa babam bir duyarsa...

MİHRİBAN — Tabii vurduracak. Bir yanaşma adamı sokakta nasıl bağırabilir? Aç şu pencereyi, çabuk.

YUSUF — *(Dışardan)* Mihribaaannnnnn!

MİHRİBAN — Açsana. Hah. *(Aşağıya seslenir.)* Yusuf, burdayım, buraya bak.

YUSUF — Babalarımız sevda hikâyesi bilmez ama biz biliriz, değil mi Mihriban?

MİHRİBAN — Ama o hikâyeler hep iki denk insan arasında geçer. Sen de git kendi dengine (...).

(Çekilir.)

Aziz ve Arif bütün mahalleye Fehim Paşa'yı kötülemeye başlar. Fehim Paşa'nın gönderdiği Ömer Çavuş, Yusuf'la kavga etmeye gelir. Rasim Baba, oğlunun yenileceğini düşünerek kendisi kavga etmek ister fakat Yusuf kavgada Ömer Çavuş'u yener. Fehim Paşa'nın düşmanı Deli Suat Paşa, Yusuf'u desteklemeye başlar. Fehim Paşa Konağı'nın çalışanları iş bırakırlar. Bu sürtüşmeler zamanla siyasi çatışmaya da dönüşür. Fehim Paşa, güçlü konumunu kaybeder. O dönemde II. Meşrutiyet ilan edilir. Yusuf'un "Sıkıldım ben bu kabadayılık oyunundan. Hiç kimse sevda şarkısı söylemiyor. Ela gözden, güzel yüzden, çiçekten, böcekten söz eden yok. Yalnız çığlık atıyoruz. As, kes, vur, kır, döv, yak, yık, saldır, daldır, öldür! Ee bu böyle giderse, mutluluğu uğrunda silaha sarıldığımız halktan geride tek canlı kalmayacak." sözüyle oyun biter.

Turgut Özakman

Fehim Paşa Konağı

Bütün Oyunları 5

(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ibiş : 1. Orta oyununda çoğu kez uşak rolünü oynayan komedyen. 2. mec. alık.
halayık : Kadın yardımcı.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Fehim Paşa Konağı adlı oyun; 1979 yılında yazılmış, aynı yıl bir bankanın düzenlediği oyun yazma yarışmasında birinci seçilmiş ve 1981'de de iki ödül daha almıştır. Altmış yıllık yazarlık yaşamında daha çok oyunları ile tanınan Turgut Özakman, bu eserinde müzik ile dansı etkili şekilde kullanmış ve kavgaya dayalı yaşam kültürünün karşısına aşkı koyarak evrensel bir mesaj vermeye çalışmıştır.

Tanzimat Dönemi ile başlayan Batı etkisindeki Türk tiyatrosu, Cumhuriyet'in ilk döneminde olgunlaşmış, 1950'den itibaren de evrensel nitelikte eserler vermiştir. 1960'tan itibaren dünyadaki gelişimler de takip edilerek başarılı eserler ortaya konmuştur. Haldun Taner, Turgut Özakman, Güngör Dilmen, Vasıf Öngören, Recep Bilginer, Orhan Asena, Aziz Nesin gibi birçok yazarın oyunları hem yurt içinde hem de yurt dışında büyük ilgi görmüştür. Düzyazı türlerinde kalem oynatan birçok yazar, tiyatroya ilgi göstermiştir. Daha çok sosyal meseleler ele alınmış, yer yer bireysel konular da işlenmiştir. Özel tiyatroların kurulması ve oyunların sahnelenmesi, devletin tiyatroya desteği ve Devlet Tiyatrolarının çalışmaları, 1950'den 1980'e kadar tiyatro için verilen önemli hizmetlerdir. Bu dönemde yazar, yönetmen, oyuncu, dramaturg, eleştirmen gibi tiyatroyu güçlü kılan birçok alanda önemli gelişmeler sağlanmıştır. Yazarlar tiyatronun yeni tekniklerinden yararlanma yoluna gitmişlerdir. Bu tekniklerden biri de yansıtmacı tiyatrodur.

Yansıtmacı tiyatro, izleyicide sahnedeki olayları o anda yaşıyormuş duygusunu uyandırmaya çalışan bir tiyatro yöntemidir. Gerçeklik, çeşitli sahne faktörleriyle değiştirilerek izleyici etki altına alınır.

Bu yönteme "benzetmeci tiyatro" ya da "kapalı biçim" de denir. İzleyici salonda yokmuş gibi davranılır. İzleyicinin o anda yaşanan gerçek bir olaymış gibi oyunu seyretmesi istenir. Olay, kişi ve mekân unsurları sahnede hayata benzetilerek kurulur.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili kelime ve kelime grubunun anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlüklerden kontrol ediniz.

- "Yazgım değişti işte."
- "Pertev Bey ile Rasim Baba alı al moru mor gelirler."

2. *Fehim Paşa Konağı* adlı metnin temasını ve konusunu belirleyiniz.

3. Okuduğunuz metinde temel çatışma “kavga” ve “aşk”tır. Yazarın bu temel çatışma çevresinde ima ettiği diğer çatışmaları gösteriniz.

4. Tiyatroda olay örgüsü; perde, sahne ve bölümler etrafında düzenlenir. Bu açıdan metnin olay örgüsünü belirleyiniz.

5. Bu oyunda kişiler, bir sosyal sınıfın temsilcisi olarak kurgulanmıştır. Kişilerin hangi sosyal sınıfları temsil ettiklerini söyleyiniz.

6. Metnin başında sürekli küçük görülen Yusuf’un oyunun sonunda yüceltilmesinde anlatıcının amacı nedir? Açıklayınız.

7. Tiyatro metnini sahneleyen oyuncular, metni kendi tarzlarına ve yeteneklerine göre canlandırırlar. Siz bir izleyici olarak Yusuf’u canlandıran oyuncunun yorumuna neleri katmasını beklersiniz? Açıklayınız.

8. Yusuf, ne eskilerin ne de yenilerin yanında yer alarak hangi evrensel değerlerin erdemlerini sergilemiştir?

9. Ayvaz’ın oyun sahnelemesinde başarısız olması sizce gerçek sanatçının değerini ortaya koyuyor mu? Düşüncelerinizi belirtiniz.

10. Ayvaz, geleneksel Türk tiyatrosundaki hangi tipin özelliklerini yansıtmaktadır? Açıklayınız.

11. Yazarın metne anlatıcıyı bir oyuncu olarak yerleştirmesi, ona kolay anlatım olanağı sağlamış mıdır? Açıklayınız.

12. Okuduğunuz metinde mekânla ilgili özellikler, dekor/sahne düzenlenmesi ile ortaya konur. Yazar, okuduğunuz metinde sadece mekânın adını vermiş, detaylara girmemiştir. Bunun nedenini açıklayınız.

Bir oyunda olayların sayıca fazla ve birbirinden kopuk olması, birden fazla ve farklı mekânın bulunması, sahnelenmesi gibi koşullar yüzünden oyunun sahneye aktarılmasında kimi zorluklar görülür. Bu durumda bir kurgu tekniği olan **oyun içinde oyun** tekniğinden yararlanılır. Oyunun bütününün bir oyunun içinde kurgulanmasıyla esere daha çok tiyatro özelliği kazandırılır. Bu tekniğin kullanıldığı oyunlarda her şey seyircinin gözü önünde oluşturulur. Oyunda bir anlatıcı vardır ve anlatıcı; anlatma görevini üstlenir, çeşitli rolleri oynar, oyunu yönlendirir. Bu tekniğin kullanıldığı oyunlarda anlatıcı, metin yazarının sözcülüğünü üstlenen, gizli bir yönetmen olarak algılanır.

13. Okuduğunuz metinde sözü edilen kurgu tekniğini örnekleyiniz. Bu tekniğin metne katkıları hakkında düşüncelerinizi belirtiniz.

14. Okuduğunuz metin yansıtmacı tiyatro anlayışıyla yazılmıştır. Bu metinden yansıtmacı tiyatronun belirgin özelliklerine örnekler veriniz.

15. Oyunda kısa cümleler sıklıkla kullanılmıştır. Yazarın neden bu üslubu tercih ettiğini değerlendiriniz.

16. Metindeki mizahi unsurları örnekleyiniz. Yazarın ele aldığı sorunların içindeki çelişkileri, yetersizlikleri vermek için mizahı araç olarak kullandığını söyleyebilir misiniz? Açıklayınız.

17. Metinde kullanılan atasözlerini ve deyimleri tespit ediniz. Yazarın bu anlatım kalıplarını kullanma oranını değerlendiriniz.

18. Geleneksel tiyatronun bu metinde görülen özelliklerini dil, üslup, anlatım ve sunum açısından aşağıya yazınız.

Ağız özellikleri	
Beyit	
Seslenmeler	
Şarkı-türkü	
Taklit	
Yanlış anlama	

19. Yukarıdaki tabloda belirlediklerinizin metnin içeriği ve türü ile ilişkisi var mıdır? Açıklayınız.

20. Okuduğunuz metin, modern tiyatro metnidir. Buna rağmen geleneksel tiyatronun metne etkilerini değerlendiriniz.

21. Modern tiyatro temel olarak trajedi, komedi ve dram biçiminde üç türe ayrılır. Okuduğunuz metin hangi tiyatro türüne örnek verilebilir? Örneklerle açıklayınız.

22. Okuduğunuz metnin türünün ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişimlerin ve etkileşimlerin bir etkisi var mıdır? Düşüncelerinizi belirtiniz.

23. Okuduğunuz metnin ele alınan dönemin gerçekliğini yansıttığını söyleyebilir misiniz? Açıklayınız.

Şair Hakkında Bilgi

TURGUT ÖZAKMAN (1930-2013), Cumhuriyet Dönemi Türk tiyatrosunun önemli oyun yazarlarındandır. Geleneksel Türk tiyatrosunun anlatım inceliklerini modern tiyatro ile ustaca birleştirmiş bir sanatçıdır. Ulusal ile evrensel, popüler ile geleneksel temaları, anlatım tekniklerini bir arada kullanmıştır. İlk oyununu, yirmi bir yaşındayken Devlet Tiyatrolarında sahnelemiş bir yazardır. Sahne dilini ustalıkla kullanmıştır. Oyun kişilerini günlük konuşma diliyle ve kültürleri içinde canlandırmıştır. İlk oyunlarında Osmanlı toplumundan çağdaş topluma geçişte yaşanan bocalamayı konu edinmiş, sonraki dönemlerde de bireyin sosyal sorunlarını evrensellikle ilişkilendirmiştir. Yazar; roman, senaryo, inceleme türlerinde de eserler vermiştir. Özellikle romanları, baskı sayısı ve adeti açısından edebiyatımızda birçok ilke sahiptir.

Sanatçının bazı eserleri şunlardır: *Şu Çılgın Türkler, Üç Destan, Delioğlan, Ah Şu Gençler, Hastane, Karagöz'ün Dönüşü, Kardeş Payı, Darılmaca Yok, Berberde, Ben Mimar Sinan, Ak Masal Kara Masal, Pembe Evin Kaderi, Ocak, Kanaviçe, Paramparça, Sarıpınar-1914, Fehim Paşa Konağı, Resimli Osmanlı Tarihi, Bir Şehnaz Oyun, Güneşte On Kişi, Duvarların Ötesi, Töre, Deli Bayramı, Komşularımız* **(oyun)**; *Korkma İnsancık Korkma, Romantika,19 Mayıs 1999 Atatürk Yeniden Samsun'da, Şu Çılgın Türkler, Diriliş-Çanakkale 1915, Cumhuriyet-Türk Mucizesi, Çılgın Türkler-Kıbrıs* **(roman)**…

Metne Hazırlık

• Osmanlı Devleti'nin XVI. yüzyılın ikinci yarısındaki kültürel, siyasi ve ekonomik durumuyla ilgili olarak okulunuzun tarih dersi zümresinin yönlendirmesiyle araştırma yapınız. Sınıfınızda arkadaşlarınızı bilgilendiriniz.

• "Haseki" ve "valide" kelimeleri sizde neleri çağrıştırmaktadır? Açıklayınız.

• Divan şairi Taşlıcalı Yahya hakkında bir sunum hazırlayıp sınıfınızda arkadaşlarınıza sunumu izlettiriniz. Şairin Şehzade Mustafa'nın ölümü üzerine yazdığı mersiyeyi sınıfınızda okuyunuz ve değerlendiriniz.

2. Metin

HÜRREM SULTAN

Kanunî Sultan Süleyman, Macaristan seferinden zaferle dönmüştür. Halk onu coşku ile karşılayıp zaferi kutlar. Bu sırada Kanunî Sultan Süleyman'ın eşi Hürrem Sultan, Şehzade Mustafa'nın tahta çıkmaması için planlar yapmakta; oğulları Bayazıt, Selim ve kızı Mihrimah'ın geleceğini kurtarmak adına damadı Rüstem ile gizliden gizliye Şehzade Mustafa ile savaşmaktadır. Şehzade Mustafa'yı padişahın gözünden düşürmek için kötü eylemler tertiplemektedir.

Aşağıda okuyacağınız bölümde Şehzade Mustafa'nın şair arkadaşı Taşlıçalı Yahya ile kurduğu dostluk verilmiştir.

Bursa Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatrosunun Hürrem Sultan adlı oyunundan bir sahne

TABLO: III

SAHNE: III

Yahya, İç oğlanı, sonra Mustafa.

YAHYA, *(Şehzadenin namesini iç oğlana verir.).* — Şu nameyi şehzadeye ulaştırın. Ve bu name sahibi sizi bekliyor diyin. *(İç oğlanı nameyi alır ve çıkar.)*

(Salonda yalnız kalmıştır. Salonda gezinirken şehzadenin bazı mısralarını mırıldanır.)

Nideyim zayi idup tûlü emelle nefesi?

Kalmadı zerre kadar dilde bu dünya hevesi

Istırabı ko gel ey mürg'u revan sabreyle

Eskiyip işte harabe varıyor ten kafesi

(Şehzade Mustafa büyük bir heyecanla girer.)

MUSTAFA *(Büyük bir sevinçle Yahya'ya doğru yürürken).* — Dostum Yahya. Üstadım, kardeşim benim.

YAHYA *(Eğilip şehzadenin elini öpmek ister, şehzade çeker.)*

MUSTAFA *(Elini çekerken).* — Estağfurullah. Aramızda teşrifat gerekirse, üstadın elinden çırağı öpmek gerektir. Teşrifat istemezsen *(Yahya'yı bağrına basarak)* seni dostum olarak kucaklarım.

YAHYA *(Memnun).* — Ya ben? sizi hangi isminizle yad eyliyeyim? Şehzade Mustafa'yı pek az tanırım. Ama şair Muhlisi'yi çok iyi tanırım ve severim.

MUSTAFA —Dostluğunuz Şehzade Mustafa'ya da, Şair Muhlisi'ye de aynı derecede şeref verir. Dersaadetten gelirsiniz demek?

YAHYA *(Kaçamak).* — Beli Şehzade.

MUSTAFA — Umarım ki uzun müddet misafirim olarak kalırsınız.

YAHYA *(Yüzünde belirsiz bir gölge belirir.).* — Siz kovuncaya kadar.

MUSTAFA — Kovmak mı? O nasıl söz? Bir gün şu konak, ben unutulsam bile, Şair Yahya'yı konukladığı için saygı ile anılacaktır. Yalnız merak ederiz: sizi buralara, bizi görmeye sadece bir dostluk alâkası mı cezbeder?

YAHYA *(Hep kaçamak)* — Beli, demin şurada mısralarınızı mırıldanıyordum? Nasıldı o?

Nideyim zayi idüp tûlü emelle nefesi?

Kalmadı zerre kadar dilde bu dünya hevesi

Kendi kendime dedim ki: Şair Muhlisi, Şehzade Mustafa'nın imdadına çağırır beni.

MUSTAFA *(Yahya'ya yeniden sarılır.)* — Civanmert kardeşim, gerçekten dört yandan sarılmış gibiyim. İşin kötüsü düşmanlarımı tanımam. Onlarsa beni çok iyi tanırlar... Ve en can alıcı yerime vururlar... Gururuma.

YAHYA — Gururunuz sizin kuvvetinizdir.

MUSTAFA — Zaafımdır da Yahya... Zaafımdır da. Bilirim, bugüne dek dost düşman gözünde ne olabilmişsek, gururumuz sayesinde olmuşuz. *(Sanki uğursuz bir kehanette bulunuyormuş gibi)* Bundan sonra da ne olacaksak gururumuz yüzünden olacağız.

YAHYA *(Araştırıcı)* — Çok bedbin görünürsünüz Şehzadem.

MUSTAFA — Yalnız sana öyle görünürüm. Evimde, kadınımdan, çocuğumdan bile saklarım kendimi. *(Sorar)* Siz ki dersaadetten gelirsiniz: aleyhime esen havayı teneffüs eylemediniz mi?

YAHYA *(Üzgün)* — Beli Şehzadem, itiraf edeyim ki onun için geldim. Şehzademin hayatı tehlikede iken bize uzakta durmak yaraşmazdı.

(...)

TABLO: III

SAHNE: V

MUSTAFA *(Elindeki mektubu okuyup bitirdikten sonra Yahya'ya döner, memnun).* — O kadar beklediğimiz an geldi. Yahya, babamız bizi çağırır, bizi dinlemek ister.

YAHYA *(Araştırıcı)* — Gidecek misiniz?

MUSTAFA *(Samimi)* — Babamız bizi çağırır dedim ya. Bize gitmek düşmez mi?*(Mektubu Yahya'ya uzatır.)* Al, oku.

YAHYA *(Mektuba göz gezdirir, okuduğundan memnun kalmamıştır.)* — Doğru babanız sizi çağırır. Lâkin bana öyle geliyor ki bu mektup sizinkinin cevabı değil. Bu Rüstem'in tezviratiyle kaleme alınmış bir mektuba benzer. Âdeta size gelin de, hakkınızdaki isnatlara cevap verin demek ister.

MUSTAFA *(Düşünceli)* — Doğru. Ama benim vazgeçmiyeceğim bir mülâkat bu. Babam sonunda nasıl olsa beni dinliyecek ya.

YAHYA *(İşleyici bir sesle)* — Ya dinlemek istemezse?

MUSTAFA *(Sapsarı)* — Ne demek istersin? *(Yahya susar.)*

SAYİNUR (Atılır.) — Efendimiz, ben bir kadınım, aklım pek ermez bu gibi şeylere... Pek iyi düşünmeyi beceremem... Ama hissederim... Efendimiz korkuyorum ben, korkuyorum... *(Ağlar)* Rüyalarım...

(...)

MUSTAFA — Ben babamı düşünürüm. Ya o, o neler hissediyordur şimdi Allah bilir. Onun o büyük kalbini ben çok iyi tanırım Yahya. Kim bilir şimdi nasıl paramparça kanıyordur. O eğer bir ölüm hazırlamışsa bize, kendisi de çoktan ölmüş demektir. (*Müthiş bir teessürle)* Zavallı babam. *(Sayinur hıçkırır)* Allah bin türlü belâsını versin Hükümdarlarla tab'alara arasına giren her türlü teşrifatın. *(Büyük bir ıstırap içinde)* Babam benden şüpheleniyor... Benden... Ve ben onun şüphesini gideremiyorum. *(Kapıya doğru yürür ve bağırır.)* Hey, kim var orada?

İÇ OĞLANI *(Girer.)* — Buyurun efendimiz?

MUSTAFA — Tez atımı hazırlayın. *(İç oğlanı çıkar.)*

YAHYA — Gideceksiniz demek?

MUSTAFA *(Bir sır verir gibi.)* — Biz onunla birbirimize benzeriz Yahya. Benim ıstırabımı gör, onunkini düşün. *(Kararla)* Gitmeliyim Yahya, gitmeliyim... Onunla yüz yüze gelmeli, konuşmalıyım. Gerekirse bu başı bu yolda vermeliyim.

(...)

Rüstem'in oyunları ve Hürrem'in fitnelerinin sonucunda Kanunî Sultan Süleyman'ın gözünde Şehzade Mustafa küçük düşürülür ve öldürülür. Bu duruma halkın tepkisi büyük olur. Halk, suçluların ve özellikle Rüstem'in bedel ödemesini ister. Şehzade Bayazıt, kardeşi Şehzade Mustafa'nın katli sonucu Annesi Hürrem'den hesap sorar. Şehzade Cihangir de bu duruma çok üzülmüştür.

TABLO: V

SAHNE: VII

Rüstem – Yahya

RÜSTEM — İyi bir şair olduğunuzu söylerler.

YAHYA *(Bezgin)* — Ben bundan böyle hakkımda ne diyecekler onu düşünürüm. Şimdiye kadar ne dediklerini değil.

RÜSTEM — Şehzade Mustafa'ya pek bağlı görünürsünüz.

YAHYA — Onu görüp te onu sevmemek, onu tanıyıp ta ona bağlanmamak, siz beni insandan başka bir mahlûk mu sanırsınız?

RÜSTEM *(Yahya'nın mersiyesini okur.)*

Eyâ seriri saadette padişahı zaman,

O cânı âdemiyan oldu hâk ile yeksan

Diri kala ne revadır fesat eden şeytan

Bunun gibi işi kim gördü, kim işitti acep

Ki oğluna kıya bir serveri Ömermeşrep

YAHYA *(Rüstem'in ağzından alır mersiyeyi, kendisi okumaya devam eder.)*

Hatası gayrimuayyen, günahı namalûm

Zehi şehidi saidü, zehi şehi mazlûm

RÜSTEM — Bu mersiyeyi tanıdınız demek?

YAHYA — Elbette... Kendi sözlerimizi kendimiz reddetmek âdetimiz değildir.

RÜSTEM *(Birden parlayarak.)* — Peki bu sözlerle demek istediğiniz nedir? Kimi kastedersiniz? Kime karşı gelirsiniz? Düşündünüz mü hiç?

YAHYA *(Hor gören bir bakışla ona bakar.)* — Düşündük devletlû, düşündük. Düşünmesine daha pek çok şeyler düşündük. Ancak padişahımız efendimiz çok büyük bir günah işlediler, çok büyük bir vebale girdiler... Tahtından da, tacından da, devletinden de kıymetli bir evlâda kıydılar. Tanrının en güzel eserini mahvettiler demeye dilimiz varmadığı için fesatçılar fesat etti demeyi uygun bulduk. *(Bir an müthiş bir sessizlik.)*

RÜSTEM *(Tekrar parlayarak.)* — Bre nabekâr, ne haddine senin? Padişahımız efendimiz için böyle fitne edersin, böyle fesat edersin?

YAHYA *(Bıkkın.)* — Biz şehzademizi katledenlerle bile ettik ona ağlıyanlarla bile ağlarız. Yaptığımız, daha doğrusu yapabildiğimiz bu kadardır. Bu bir suçsa, katlimizi gerektiriyorsa, tez buyurun tez buyurun da acımız biraz dinsin. *(Tekrar aynı müthiş sükût.)*

Aşağıdaki metinde Kanunî Sultan Süleyman'ın iç dünyasına çekilmesi ve verdiği yanlış kararın muhakemesi verilmiştir.

TABLO: V

SAHNE: VIII

Yahya, Rüstem, Kanunî, Hürrem

RÜSTEM — Efendimiz, pek büyük saygısızlık eder, pek büyük küfürde bulunur.

KANUNÎ *(Acı bir sesle)* — Öyledir şair tayifesi hep öyledir. Küçük kelimelerden hoşlanmazlar... (Batıcı bir eğlenişle) Tahtımın etrafında senin gibi uyanık, senin gibi müdebbir vezirler ne kadar lâzımsa, tab'amla benim aramda da böyle sözünü sakınmaz uyanık kafalı insanlara ihtiyacım vardır. Bırakalım bu adamlar yazsınlar.... Onlar yazsınlar, sonra biz onların yazdıklarını alıp okuyalım... Bakalım yaptıklarımız dışardan iyi mi görünür, kötü mü? Serbest bırakın onu. *(Yahya'yı serbest bırakırlar.)* Ötekileri de. *(Yahya selâmlar ve çıkar.)* *(Kanunî Rüstem'e döner.)* Onlar bize ayna tutarlar Rüstem *(Batıcı bir alayla).* Yüzün temizse bak, değilse kaçın. *(Çok üzgün.)* Ben o aynayı birkaç kere kendime tuttum Rüstem, ne söyler bilirim. *(Hürrem'e döner, mânalı)* Artık ihtiyarladım Hürrem, aynalarda eski yüzümü bulamıyorum. Sen bulabiliyor musun? *(Rüstem'e döner)* Ya sen? *(Güler, ağır korkunç bir gülüştür bu)* Aynalardan korkunuzu anlıyorum. *(Ortaya)* Tez ışık getirin bana. *(Arkasında diğerleri olduğu hâlde salona çıkmıştır. Bu sırada, iç oğlanlarından biri, iki elinde iki şamdanla gelir. Hünkârın önünde ilerlemek ister.)*

Ankara Devlet Tiyatrosunun sahnelediği oyunda Hürrem Sultan rolünü canlandıran aktris

KANUNÎ *(İç oğlanın elinden şamdanları alır.)* — Hayır, kendi ışığımızı kendimiz götürmek isteriz.

HÜRREM *(Koşar, Hünkârın elinden şamdanları almak ister).* — Hünkârım...

KANUNÎ *(Onu da kenara doğru iterek.)* — Sen de şöyle kenarda dur. *(Merdivenlere doğru yürürken)* Yalnız kalmak istiyorum bu gece. Yalnız kalmak ve düşünmek. *(Bu kelimedeki harikulâde mânayı sanki birden keşfedivermiş gibi birkaç kere tekrarlar.)* Düşünmek... Düşünmek... Düşünmek... *(Merdivenlerden birkaç basamak çıkmışken, geriye doğru seslenir.)* Nasıldı o beyit Rüstem? *(Okur.)*

Hatası gayri muayyen, günahı nâmalûm

Zehi şehidi saidü, zehi şehi mazlûm

(Ağır ağır basamakların sonuna kadar çıkar. Beride Hürrem'le Rüstem insiyaki olarak birbirlerine yaklaşırlar.)

HÜRREM *(Fısıltılı bir sesle.)* — Korkuyorum.

RÜSTEM — Ben de...

Perde

Orhan Asena

Hürrem Sultan

(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bedbin : Kötümser.
beli : Evet.
iç oğlanı : Osmanlı Devleti'nde, saraylarda türlü devlet hizmetleri için aday olarak yetiştirilen genç.
isnat : 1. Bir düşünceyi, bir konuyu bir kişi veya sebebe dayandırma, yükleme, atfetme. 2. mec. Karacılık, iftira.
müdebbir : İşin arkasını ve sonunu düşünerek hareket eden.
mürgirevan : Yürüyen kuş anlamındaki divan şiiri mazmunu.
nabekâr : 1. Yararsız, işe yaramaz. 2. Haylaz, avare, işsiz.
name : Mektup.
teşrifat : 1. Resmî günlerde ve toplantılarda devlet büyüklerinin makam ve mevki sıralarına göre kabulü. 2. Kurallara göre davranma.
tezvirat : Yalan dolan şeyler.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Hürrem Sultan, 1959'da yazılmış üç perdelik ve beş tabloluk bir oyundur. Yazar, iktidar hırsına sahip bir annenin tüm yanlışlarını, tarihî bir kişilikten yola çıkarak her dönemde geçerliliğini koruyan insanların zaaflarıyla ilişkilendirmiştir. Tarihte geçen olayları sürükleyici bir dramatik örgüyle işleyen bu oyun, özel tiyatrolarda ve devlet tiyatrolarında defalarca sahnelenmiştir.

1950 sonrası Türk tiyatrosunda tiyatro türünün klasik ilkeleri devam etmiştir. 1950'den itibaren sahnelenen oyunlar tiyatronun temel türleri olan trajedi, komedi ve dramın özelliklerini de yansıtacak biçimdedir. Yazarlar, bu üç türe yeni teknikler ekleyip farklı yaklaşımlar da deneyerek oyunlar yazmışlardır.

Korku, acıma, ölüm, kin, öç alma, sevgi, hayranlık gibi temaları işleyen; konusunu tarihten ve mitolojiden alan trajedi türünde A. Turan Oflazoğlu öne çıkan bir sanatçıdır.

Yaşamın ve toplumun gülünç yönlerini göstermek ve ders vermek amacıyla yazılan komedi türünde de Turgut Özakman, Aziz Nesin gibi sanatçılar eser vermiştir.

Komik ve trajik olayların birleşiminden oluşan dram türünde ise Füruzan, Vasıf Öngören, Nezihe Araz, Necati Cumalı, Melih Cevdet Anday, Güngör Dilmen, Refik Erduran, Orhan Asena gibi sanatçılar eser vermiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili kelimelerin anlamını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlüklerden kontrol ediniz.

a. "Sizi buralara, bizi görmeye sadece bir dostluk alâkası mı cezbeder?"

b. "Benim ıstırabımı gör, onunkini düşün."

2. Okuduğunuz metnin temasını ve konusunu tespit ediniz.

3. Hürrem'in tahta geçmek üzere olan Şehzade Mustafa'yı, türlü entrikalar sonucunda öldürtmesiyle birlikte padişahın içine düştüğü durum, size gerçekçi geldi mi? Düşüncelerinizi belirtiniz.

4. Tiyatroda olay örgüsü; perde, sahne, tablo gibi bölümlemelerin etrafında düzenlenir. Okuduğunuz metinden bu bölümlemeleri tespit ediniz. Bunların, oyunun sahnelenmesine katkısını değerlendiriniz.

5. *Hürrem Sultan* adlı metinde dekor/sahne düzenlemesi ile ilgili yazarın yönlendirmeleri yoktur. Bu özellik eserin farklı temsillerinde metinden bağımsız olarak farklı dekor ve mekân uygulamalarında ne gibi kolaylıklar sağlar? Açıklayınız.

6. Orhan Asena *“Tarihten sahneye getirilecek pek çok şey vardır. Birtakım kişiler, birtakım olaylar, birtakım sorunlar, birtakım düşünceler vb. ama bana öyle geliyor ki bütün bunları sahneye getirirken bir seçim yapmak zorundayız. Neyi getirebiliriz? Nasıl getirebiliriz? Birtakım kişiler var tarihte, bunların hangilerini seçmeli? Elbette günümüzde yaşayanı, şu adla ya da bu adla, şu yanıyla ya da bu yanıyla yaşayanı. Yalnızca yaşaması yetmez. Bu yaşantı; çağımızı, insanı etkileyebilmeli. Hele toplumumuzu etkileyebiliyorsa daha iyi.”* biçiminde düşünen bir oyun yazarıdır. Okuduğunuz metinden onun bu düşüncelerini destekleyen örnekler veriniz.

7. Korku, güvensizlik, iktidar hırsı, kurnazlık, tutku, cesaret, kaygı, gurur, azimli olmak gibi insani duygulara metinden örnekler veriniz.

8. Orhan Asena, okuduğunuz oyunu içerik açısından *Ya Devlet Başa ya Kuzgun Leşe* adlı oyununda da devam ettirmiştir. Sizce yazarı aynı konuda ikinci bir eser yazmaya yönlendiren sebep *Hürrem Sultan* adlı eserin çokça beğenilmesi olabilir mi?

9. Kanunî Sultan Süleyman’ın kendisini eleştiren şair Taşlıcalı Yahya’ya tavrını yansıtan bölümü metinden bulunuz. Onun şair için sarf ettiği sözleri değerlendiriniz.

10. Okuduğunuz metinde dram türünün temel özelliklerinden hangisine ulaşırsınız? Açıklayınız.

11. Taşlıcalı Yahya’nın Şehzade Mustafa’ya sevgisini ve Şehzade Mustafa’nın şaire duyduğu saygıyı irdelediğinizde, iki insan arasındaki dostluğu ve sadakati günümüz yaşamında da görmek için sizce neler yapılması gerekir? Belirtiniz.

Sınıf Dışı Etkinlik

Yanda tiyatroyla ilgili bir tanıtım afişi verilmiştir. İçerik ve biçim açısından afişi eleştiriniz. Afişteki eksiklikleri not ediniz. Siz de bir afişi biçim, içerik ve sunulacak alanlar açısından tasarlayınız. En iyi çalışmayı aranızda oylama ile seçiniz ve sosyal medya, sınıf ortamı, pano, blog, site gibi alanlarda paylaşınız.

Devlet Tiyatrolarının hazırladığı bir afiş

Yazar Hakkında Bilgi

ORHAN ASENA (1922-2001), Cumhuriyet Dönemi 1950 kuşağı oyun yazarlarındandır. Dili ustaca kullanan bir oyun yazarıdır. Eserlerinde insanın toplumla ilişkisinde ezilen bireyin trajedisini konu edinmiştir. Hümanist bir anlayışa sahiptir. Oyun kişileri sokakta karşılaştığımız insanlar, tarihî ya da efsaneleşmiş kişilerdir. Basın Yayın Genel Müdürlüğü Ödülü, Türk Dil Kurumu Tiyatro Ödülü, Kültür Bakanlığı Ödülü, TRT Sanat Ödülleri, Avni Dilligil Tiyatro Ödülü gibi birçok ödüle layık görülmüştür.

Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Korku, Kocaoğlan, Tanrılar ve İnsanlar, Hürrem Sultan, Tohum ve Toprak, Fadik Kız, Simavnalı Şeyh Bedrettin, Atçalı Kel Mehmet, Ya Devlet Başa ya Kuzgun Leşe* **(oyun)** …

Metne Hazırlık

- Toplum baskısıyla bir insanın hayatının ne kadar değişebileceğini tartışınız.
- Toplum baskısına yenik düşmeden, dürüst olabilmek için neler yapmalıyız? Düşüncelerinizi belirtiniz.

3. Metin

KEŞANLI ALİ DESTANI

Olaylar Sineklidağ Mahallesi'nde geçmektedir. Sineklidağ Mahallesi'ndeki bütün karakterler tek tek kendilerini tanıtarak sahne açılır. Ali, Sineklidağ'da oturan bir gençtir ve Zilha'yı sevmektedir. Zilha'nın kötü işlerle uğraşan amcası öldürülür ve suç Ali'nin üzerine atılır. Ali, yiğitliğiyle mahalle tarafından sevilmiş ve mahallede ünlenmiştir. Ali, suçsuzluğunu ispat edemez. Hapishaneden çıkınca görkemli şekilde karşılanır. Ali, arkadaşlarının ısrarı ile mahallenin muhtarlığına adaylığını koyar.

Samsun Devlet Opera ve Balesinin sahnelediği Keşanlı Ali Destanı oyunundan bir sahne

Aşağıdaki bölüm, muhtarlık seçimlerini konu edinen 3. bölümden alınmıştır.

(...)

TABLO: III

Projeksiyon: Taraflar ince taktiklerle seçime giriyorlar. Bakalım şimdi suret ne gösterecek?

Dekor: Gecekondu meydanı. Kahvenin önü. Her yer donanmıştır.

NURİ: *(Bir iskemleye çıkarak)* Beni dinleyin bir yol, ey cemaatimüslimin. (...)

SİPSİ: Fetvayışerife mi çıkarıyorsun be!

1. KONDULU: Bugün propaganda yasak.

NURİ: Susun arkadaşlar. Ezberlediklerimi unutacağım. Bugün muhtar seçimi efendime söyleyim, oyunuzu kime vereceksiniz (...)?

1. KONDULU: Sana ne, kime istersek veririz.

2. KONDULU: Keyfimizin kâhyası mısın?

1. KONDULU: Bize baskı yapamazsın arkadaş.

3. KONDULU: Biz kimi seçeceğimizi biliyoruz.

SİPSİ: İn (...) oradan aşağı.

(...)

KORO: Yaşasın Keşanlı!

YUKARI MAHALLE KOROSU: Yuuuuh!

NURİ: Bir kerem Teke Kâzım dedikleri asker kaçağıdır, arkadaşlar.

YUKARI MAHALLE KOROSU: Yuuuh...

NURİ: Üstelik okuma yazması da yoktur. Kara cahilden mıhtar nerde görülmüş?

DERVİŞ: *(Öksürüp sesini ayar eder. Polisin gittiği tarafa bakar, iskemleye çıkar.)* Ali hakkında ne konuşayım? Aha tarih konuşmuş onun hakkında. Destanı var işte ortada, hep ezber biliyoruz çok şükür.

KORO: Yaşa var ol!

DERVİŞ: Böyle bir kabadayı kaç asırda bir yetişir, söyleyin arkadaşlar.

KORO: Yetişmez...

DERVİŞ: Sinekli'yi Çamur İhsan mikrobundan Teke mi Çakal mı kurtardı? Yoksa Keşanlı Ali mi?

KORO: Ali kurtardı.

ŞERİF: Gayri zemberek kuruldu. Söz kâr etmez bunlara...

DERVİŞ: Sinekli Sinekli olanda dokuz yıl mahpusluk şerefi hangi faniye nasip oldu?

KORO: Olmadı.

(...)

DERVİŞ: Sahabsız kaldığı için şamar oğlanına dönen Sinekli'ye bir baş ilazım mı, değil mi?

KORO: İlazım...

DERVİŞ: Öyleyse hepinizi yaşlı gözlerinizden öperim. Gözünüz aydın olsun arkadaşlar. *(Hapşurur.)* İşte o başa gavuştuk gayrı...

KORO: Gavuştuk gayrı...

DERVİŞ: *(Hapşurur, mendil aranır.)* Mendili evde bırakmışım. Tuh Allah gahretsin.

KORO: *(Kendilerini kaptırmış)* Gahretsin!

DERVİŞ: Bunu size söylemedim (...), gendime söyledim.

KORO: Gendine söyledin.

DERVİŞ: Susun artık, gonuşma bitti.

KORO: Gonuşma bitti.

ŞERİF: Halk harekete geldi. Durduramazsın artık.

KORO: Durduramazsın artık.

KORO: Ali Abi geliyor.

YUKARI MAHALLE KOROSU: Yuuuuuh...

KORO: Geliyor. Aslan geliyor. Savulun aslan geliyor.

YUKARI MAHALLE KOROSU: Yağcılar, yağcılar, yağcılar...

ALİ: Ben bu dünyaya bir kerem gelmişim arkadaşım. Altı mikrobun canını daha cehenneme göndermeden gidersem, emdiğim helal süt haram olmaz mı?

TEMEL: Adamda telakat var.

ALİ: İşte herkesler burada. Benim şahsım, namusum hakkında itirazı olan varsa buyursun çıksın.

ZİLHA: *(Kalabalığı yarıp çıkarak)* Benim söyleyecek iki çift lafım var. Bu adam gaatilin biridir. Dayımı vurdu. Hepiniz biliyorsunuz. Gendinize gaatilden mıhtar mı seçeceksiniz?

ALİ: Sen bunu bana...

ZİLHA: Gaatil değil misin, yalan mı?

ALİ: *(Çok üzgündür.)* Gayri ben ne söyleyim? Nezaketine diyecek yok. Bir hoş geldin demeden katil deyip çıktın.

(...)

Ali seçimleri kazanır. Mahallede kısa sürede çok şey değiştirir. Ali, mahalleye yeni kurallar getirir.

TABLO: IV

Projeksiyon: Keşanlı Ali konduların efesi. Veyahut ittihattan kuvvet doğar.

Dekor: Aynı.

TEMEL: Susalım arkadaşlar. Yeni muhtarınız Keşanlı Ali faaliyet programını okuyacak.

RASİH: Ne vakit yazmış ki?

NURİ: Dün gece istidacı Derviş Dayı'yla birlikte kaleme aldılar.

SIPSİ: Amma iştahlı imiş.

ALİ: Susun (...)

1. KONDULU: Demokrasi var. Fikir beyan etmek yasak mı?

TEMEL: Kes sesini be. Bak hâlâ söyleniyor.

NURİ: Demokrasi seçim bitene kadardı.

ALİ: İstesem hiç danışmam... Bildiğimi okurum. Adam saydık sizi, okuyoruz işte.

LÜTFİYE: Oku oğlum oku, sen onların kusuruna bakma...

ALİ: *(Bir tuvalet kâğıdı rulosuna yazdığı müsveddeyi okumaya başlar.)* Bir: Sinekli'de bir huzur rejimi kurulmuştur. (...)

SESLER: Doğru, çok güzel.

1. KONDULU: Hani zorbalık kalkıyordu?

KORO: Olacak artık o kadar...

ALİ: İki: Faizci Temel'i maliye, istidacı Derviş'i hukuk müşaviri nasb ve tayin ettim...

SESLER: Tebrik ederiz... *(Temel ve Derviş tebrik edilirler.)*

(...)

Ali yapacaklarını mahalleliye anlatır. Ali, Zilha'yla barışmanın yollarını arar. Zilha, Ali'ye soğuk davranır.

TABLO: V

Projeksiyon: Ali kötü bir açmazda. Bir yanda aşk, öte yanda vazife.

Dekor: Bir duvar yıkıntısı. Teknisyenler getirip yan tarafa bir elma, bir de armut ağacı korlar. Vakit gece. Uzaktan kurbağa vakvakları. Zilha duvarın üstüne çıkmış, ayaklarını uzatmış, bir elma kemirmektedir. Ali yandan görünür. Çekingendir. Zilha'yı fark eder. Sokulmaktan korkarak dolaşır...

Orda olduğunu belli etmek için öksürür. Islık çalmayı dener. Zilha onu fark etmiştir. Ama aldırmaz.

ZİLHA: *(Hiç istifini bozmadan)* Ne o? İt baytarı gibi ne dolanıyon orda?

ALİ: Hiç, uykum kaçmıştı da biraz. *(Bir manda böğürtüsü.)*

ZİLHA: İyi ya, dolan bakalım. *(Kedi miyavlaması.)*

ALİ: *(Kızgın durur, sahne önüne gelir, seyircilere)* İçim yanıyor be. Zilha'ya açılacağım. Burda manevi laflar söylenecek. Böyle tıs olur mu? (...) Nutkum büsbütün tutuluyor. *(Kulise)* Hani ağustos böcekleri, hani bülbül sesi? Şöyle tatlı bir dem çektir bir yol, alırım paçanı aşağı. *(Bülbül sesi.) (Orkestra)* Sen de içli bir zurna taksimi döktür arkadaşım. *(Dediği yapılır.) (Işık kulübesine)* Mavi ışık ver babalık. Ay maytabı. *(Mavi ışık)* Ha şöyle...

ZİLHA: *(Miyavlayan kedi yavrusunu eğilip alarak ve okşayarak)* Gel pisi pisi. Gel çocuğum, gel bana sen...

ALİ: *(Aşırı duygulu bir sesle)* Geldiğimden beri uyku girmiyor gözüme...

ZİLHA: *(Kedi ile oynayarak)* Ne oldum delisi oldun, ondandır.

ALİ: Zilha, benlen böyle konuşma.

(Elindeki çakı ile oynar. Bu çakı ile tırnaklarını keser. Arada bir ağacın kütüğüne batırır çeker.

Zilha bitirdiği elmanın ortasını yere atar, duvarın üzerinden ağaca uzanır, yeni bir elma koparır.)

ALİ: Zilha kız, hatırladın mı bizim elma ile armudu? Hani küçükken hep bunların altına gelirdik. Elma senin idi. Armut da benim.

ZİLHA: *(Çok manalı ve duygulu)* Şimdi aralarını devedikeni bürümüş.

ALİ: Kurbanın olayım cinaslı laf etme bana...

ZİLHA: Yalan mı? Öyle değil mi? *(Burnunu çeker.)*

ALİ: Deve dikeni bürümüşse ayıkla...

ZİLHA: *(Elmasını kemirerek)* Ben mi ektim? Sen ayıkla...

ALİ: Gel beraber ayıklayalım...

ZİLHA: Aah...

ALİ: Sana bir diyeceğim var. Kız...

ZİLHA: Kese konuş öylese. (...) *(Alayla ilave eder.)* Mıhtar Efendi...

ALİ: Mıhtar efendi deme bana...

ZİLHA: Hoşuna gitmiyor mu? Kibrinden durulmuyormuş diyorlar mıhtar seçildin diye. Sinekli'nin efesi diyorlar ya sana. Daha ne istersin? Anlı şanlı Keşanlı Ali...

ALİ: Sana bir esrarımı açacağım Zilha...

ZİLHA: İlazım değil.

ALİ: Önemiyetinden kelli bunu dünyada benden, senden, bir de seyircilerden başka kimse bilmeyecek, anlaşıldı mı?

ZİLHA: He.

ALİ: Zilha.

ZİLHA: Ne var?

ALİ: Senin dayını ben vurmadım...

ZİLHA: *(Gülmeye başlar)* Bu mu idi söyleyeceğin?

ALİ: Kız vallahi doğru söylüyorum.

ZİLHA: Doğru söyleyen yeminsiz konuşur. Polisi mahkemeyi gandıramadın da şimdi beni mi gandırcan, gavlince...

ALİ: Kız doğru diyorum sana. Ben vurmadım. Ben dayını çeşme yalağında inilerken buldum. Ağzı köpük içinde. Kucaklayıp eczahaneye götüreyim dedim, elime kan bulaştı. Bir de baktım sırtından vurmuşlar. O ara bekçi yetişti. İhsan ölürken bana bir şey söylemek istedi. Ali dedi, gerisini getiremedi... Merkezde beni katil sandılar. Onun Ali deyişini de aleyhime ispat saydılar... Mahkemede asıl katilin adamları, seni bana vermeyişini sebep gösterdiler. Bıçaklarken gördük diye yalan şahatlık ettiler...

ZİLHA: Ben de şimdi inandım değil mi?

ALİ: Mahkemede mapusta hep direndim durdum. Ben mahsumum diye... Hüküm giymekten çok seni kaybetmek koydu bana...

ZİLHA: Eksik olma...

ALİ: Ama duydum ki sen de beni katil sanırmışsın. Bir ağrıma gitsin, bir ağrıma gitsin... Tam üç ay, her gece ranzada ağladım için için...

ZİLHA: Bitti mi sözün?

(...)

Zilha, Onaranların evinde çalışmaya başlar. Olga Hanım'dan görgü dersleri alır. Evin sahibi Bülent Bey, Zilha ile evlenmeyi planlar. Zilha ile Bülent Bey için evlilik töreni düzenlenir. Düğün sırasında, Bülent Bey'in evden kaçan eşi Nevvare geri döner. Bülent Bey; Zilha, eski karısı Nevvare'ye benzediği için evlenmek istemiş ve ona iş vermiştir. Zilha düğünü terk edip mahalleye döner. Bu sırada Ali de sinirle düğünü basıp Zilha'ya benzeyen Nevvare'yi kaçırır. Ali'nin kaçırdığının Zilha olmadığı anlaşılır. Bülent Bey Nevvare'yi kurtarır. Zilha'nın dayısının gerçek katilinin Cafer olduğu ortaya çıkar. Cafer'den Ali'yi öldürmesini isterler. Bu arada Zilha sevdiği adamın suçsuz olduğunu öğrenir. Ali ve Zilha evlenmeye karar verir. Cafer, Ali'yi öldürmekte kararlıdır. Ali ile Zilha'nın düğün gecesinde Cafer, Ali'yi vurmak için evlerinin önüne gelir.

TABLO: XIV

Projeksiyon: Mutlu sonu engelleyen deve dikeni Cafer sahnede. Veyahut yalan iken doğru olan efsane.

CAFER: Ne zannettin ya! Herkes konuştu. Şimdi sıra Deve dikeni'nde *(Seyircilere)* Ali ile küçük bir hesabımız olacak... *(Ağaçlara doğru yürür.)*

ŞERİF: Geç önüne Derviş Efendi. Koyverme.

DERVİŞ: *(Cafer'in silaha davranması üzerine)* Görmüyor musun yüklü herif...

(...)

CAFER: Hayyyt, bana derler Manyak Cafer! Nerde o Ali (...)?

(...)

ALİ: Sana hakaret ediyor.

ZİLHA: Boş ver. Gurbanın olayım.

(...)

(Kondulular toplanmaya başlamışlardır.)

CAFER: *(Havaya bir el ateş eder.)* Çık erkeksen...

(Şişeyi diker, yerden bir paçavra alır, benzine bular, kibritle yakar. Kulübelerden birine doğru atar. Sipsi de onu taklit eder.)

Bak kondularını yakıyorum. Sahap ol tabana. Erkeksen çık da kurtar! *(Alevler büyür.)*

LUTFİYE: Sahiden yakıyor. Damımızı yakıyor. Ali nerdesin?

TEMEL: Ali Abi, Ali Abi...

HAFİZE: Bu uğursuzun ağzını kapamayacak mısın?

ALİ: *(Zilha'ya)* Tabam beni bekliyor. Durmak olmaz Zilhacığım.

ZİLHA: Boş ver tabana, korkmuyor musun?

ALİ: Korkmasına korkuyorum. Ama neylersin ki ortada destan var. Destanı yalan komak olmaz.

ZİLHA: Havva, Adem'e ne şart goşmuş: Ya ben ya cennet demiş. Ben de sana şart goşuyorum Ali. Ya ben ya destan.

ALİ: Maalesef mümkünsüz Zilha. Kaderim beni çağırıyor. *(Mehabetle kalkar.)* İnsanlar ölür, destanlar kalır. Ben gidiyorum.

ZİLHA: Gitme Ali, dur Ali...

ALİ: *(Kapının önüne çıkar.)* Sinekli'ye canım feda. Kaderimiz böyle yazılmış, ne denir...

KORO: Aslan Ali, koç yiğit Ali...

ALİ: *(Arkaya dönüp Zilha'ya)* Yaşasın Sineklidağ. Son sözü bu oldu dersin. Tarihe böyle geçsin.

(Ali alevlerin kızıl fonu önünde bir siluet hâlinde Cafer'e doğru yürümeye başlar. Fakat onun her ateş edişinde sarsılıp korkar. Damağını bastırır. Yine ilerler. Halkta hayranlık tezahürü (...) Cafer tezahürattan şaşırmıştır. İki elinde iki tabanca, gelişigüzel ateş etmektedir.)

CAFER: Vasiyetini yaz. Cehennemde noter bulamazsın...

HİDAYET: Ona kurşun işler mi aval! Şaşkın işte.

NURİ: Tanrı kimseyi şaşırtmasın.

DERVİŞ: Eceline susamış, ötesi yok. Zavallı, demek ömrü on eylüle kadarmış...

(...)

(Ali ilerler, kurşunlardan biri Ali'yi bacağından yaralamıştır. Ayağını tutar.)

LÜTFİYE: Vuruldu.

SİPSİ: Şerbet ne oldu?

NURİ: O şerbetsiz ayağı aval.

DERVİŞ: Bak işte gidiyor üstüne.

(Ali yaklaşınca Cafer'in üzerine atlar. Cafer'in silahlı elini yakalar. İndirir. Boğuşma. Kalabalık onları çevreler. Bir el boğuk tabanca sesi. Cafer yere yıkılır. Ali üstünü başını silkeler. Polis düdükleri. Yangın arabalarının sesleri. Şişman polis, Ali'nin eline kelepçeyi geçirir.)

KORO:

Of, off...

Sinekli'de durulmuyor yastan

Sağından vuruldun, soluna yaslan

Hey Ali, koç Ali, babamız Ali

Analar doğurmaz böyle bir aslan

Beyler tuzağından kurtulamadı

Lüveri çalındı toplayamadı

Zilha'yı doyarak koklayamadı

Namertçe vuruldu koç yiğit Ali

(...)

(Koro bunları okur, polis Ali'yi götürürken sahne alınlığındaki Ali'nin prologdaki dosya resmi aksedeer. Şerif Abla sahne önüne ilerler. Kıssadan hisseyi söyler.)

KISSADAN HİSSE

Sayın baylar bayanlar

Bizi seven dostlar

Burada biter kıssamız

Gördünüz işittiniz

Böyle işte çoğu destan

Destan işin afyonu

Kaldırdı mı altından

Ali Cengiz oyunu

Haldun Taner

Keşanlı Ali Destanı

(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

gavil : Kabul.
istida : Dilekçe.
ittihat : Birleşme, birlik kurma, bir olma.
müsvedde : 1. Yazı taslağı, karalama. 2. Bir şeyin kötü benzeri.
müşavir : Danışman.
tıs : Dargın, küskün.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

İki perde ve on beş bölümden oluşan *Keşanlı Ali Destanı* 1962'de yazılmış, 1964'te de sahnelenmiştir. Türkiye'deki ilk epik tiyatro oyunudur, yüzlerce kez sahnelenmiştir. Oyun filmlere çekilmiş, televizyonda dizi olarak yayımlanmış, dünyanın birçok ülkesinde sahnelenmiş ve sahnelendiği ülkelerde kapalı gişe oynamıştır. Oyunun merkezine insanı koyan yazar, oyun kişilerini günlük yaşantıda her an karşılaşabileceğimiz bir sadelikte yazmıştır.

Epik tiyatro; bilgilendirici, tezli, eleştirel, gerçekçi ve diyalektik bir tiyatro anlayışıdır. Sahnede oynanan oyunun arka planındaki toplum gerçeği, mesaj olarak verilmeye çalışılır. Sınıflı toplumların halktan kopuk yönlerini ortaya koyma yoluna gidilir. Bertolt Brecht'in (Bertol Bıret) geliştirdiği tiyatro türüdür. Oyun içinde oyun tekniğinin tersi biçimindedir. İzleyici, olayları izler, eleştirir ve sonunda bir yargıya varır. İzleyici oyunun içinde kaybolup gitmez. Oyunda toplumsal ve politik konular ele alınır.

Epik tiyatronun her sahnesi, dramatik tiyatroda olduğu gibi birbiriyle bağlantılı değil, kendi başına bağlantısız sahnelerdir. Seyircinin ilgisini canlı tutmak, eserin oyun olduğunun farkına varmasını ve kendini oyuna kaptırmamasını sağlamak için seyirci daima etkindir. Seyirci olayların içinde değil, her zaman karşısında yer alır. Epik tiyatroda oyuncu, belli bir bildiriyle ortaya çıkar. Dekor, genellikle seyirciyi uyaracak bir niteliğe sahiptir. Seyirciyi, mizah yoluyla düşünmeye yöneltir. Edebiyatımızda bu türün ilk uygulayıcısı ve en çok eser veren sanatçısı Haldun Taner'dir.

Epik tiyatronun dışında bazı tiyatro yöntemleri de kullanılmıştır. Bunlardan biri de göstermeci tiyatrodur. **Göstermeci tiyatro**, izleyiciyi oyuna yabancılaştırarak izleyici ile oyun arasında bir mesafe yaratma esasına dayalı tiyatro yöntemidir. "Açık tiyatro" da denir. Hayat ile oyun arasında özdeşlik kaldırılır; oyun, yaşamın gerçeklerini olduğu gibi yansıtmaz. Doğrudan izleyiciye yönelinir. İzleyiciye bir oyunu izlediği unutturulmaz.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili kelimelerin ve kelime gruplarının anlamını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten kontrol ediniz.

a) "Bugün propaganda yasak."
b) "Gayri zemberek kuruldu."
c) "Nutkum büsbütün tutuluyor."
ç) "Kurbanın olayım cinaslı laf etme bana..."

2. *Keşanlı Ali Destanı* metninde birden fazla tema görülmektedir. Metinden yola çıkarak aşağıdaki şemaya belirlediğiniz temaları ve metnin konusunu yazınız.

KEŞANLI ALİ DESTANI

1. tema: ....

2. tema: ....

3. tema: ....

4. tema: ....

Metnin konusu: ....

3. Metnin iletisini açıklayınız. İletiyi gerçeklik ve evrensellik açısından değerlendiriniz.

4. Aşağıda verilen çatışmalara okuduğunuz metinden örnekler veriniz, çatışmanın türünü belirtiniz.

Çatışma	Metinden Çatışmaya Örnekler	Çatışmanın Türü
Zengin-fakir		
Yalan-gerçek		
İyi-kötü		
Güzel-çirkin		
Şehir-gecekondu		

5. Aşağıda okuduğunuz metindeki bazı halk söyleyişleri verilmiştir. Bunların yazı dilindeki karşılıklarını kutucuklardaki boş yerlere yazınız. Metinde Türkçenin farklı kullanımlarının gerekçesini açıklayınız. Böyle bir tercihin metne ne gibi katkısı olduğunu değerlendiriniz.

ilazım		gandıramadın	
maytab		gendime	
mıhtar		gonuşma	
sahabsız		sahap ol	
benlen		şart goşmuş	
komak		gurbanın olayım	
gaatil		dolanıyon	
gahretsin		efendime söyleyim	

6. Aşağıda belirtilenlere okuduğunuz metinden örnekler vererek defterinize yazarın üslubu hakkında kısa bir değerlendirme yazısı yazınız.

a) Argo söyleyiş
b) Hicivli üslup
c) Mizahi söylem
ç) Yanlış telaffuz
d) Mecazlı anlatım
e) Kafiyeli anlatım
f) Halkın konuşma dili
g) Yanlış anlaşılmaya dayalı güldürü unsurları
ğ) Kahramanı kendi sosyal çevresinin diliyle konuşturma

7. *Keşanlı Ali Destanı* metninde epik tiyatro türünün öne çıkan özelliklerini defterinize yazınız.

8. Epik tiyatro türünde eser verilmesinde ülkemizdeki hangi koşullar etkili olmuştur? Düşüncelerinizi belirtiniz.

9. Yazar olayları niçin parça parça vermiştir? Açıklayınız.

10. Sizce izleyici, oyunu izledikten sonra toplumsal çarpıklıklara eleştiri getirir mi? Yazarın izleyiciyi eleştirilere katmayı hedefleyen bir yaklaşımı oyunda var mıdır? Düşüncelerinizi belirtiniz.

11. Geleneksel Türk tiyatrosunun temel özelliklerini, okuduğunuz oyundan çıkarmaya çalışınız. Eserin takdim ve son kısmı, Karagöz veya meddahın modern tiyatrodaki devamı sayılabilir mi? Açıklayınız.

12. Bazı kelimeler, oyunculara niçin yanlış telaffuz ettirilmiştir? Bu durum, geleneksel Türk tiyatrosunun hangi özelliğini yansıtmaktadır? Açıklayınız.

13. Okuduğunuz metinden hitaplara ve kişilerin ilginç adlandırmalarına örnekler veriniz. Bu hitap ve adlandırmalarda bir çeşitlilik var mıdır? Bunlar duygu ve düşünceleri dile getirmede kolaylık sağlıyor mu? Açıklayınız.

14. Okuduğunuz oyunun göstermeci tiyatro yöntemine göre belirgin özelliklerini söyleyiniz.

15. Metindeki kişilerin özelliklerini tabloda belirtilen yerlere yazınız.

	Fiziksel Özellikleri	**Psikolojik Özellikleri**	**Toplumsal Statüsü**	**Ekonomik Durumu**	**Eğitim Durumu**
Ali					
Zilha					
Cafer					
Sipsi					
Derviş					

16. Okuduğunuz metinde "gecekondu sorunu"nun eleştirel ve gerçekçi bir bakış açısıyla ele alındığını söyleyebilir misiniz? Düşüncelerinizi belirtiniz.

17. Halkın sosyal seviyesi, sınıf farklılıkları, seçim politikaları, politikacılar ve bürokrasi ile ilgili metinde eleştirilen durum ve tutumları belirleyiniz.

18. Bu metinde eleştirdiğiniz kişiler kimlerdir? Bu kişileri niçin eleştiriyorsunuz? Açıklayınız.

19. Kazancı ne olursa olsun kendi kişiliğimizin dışında başka birinin kişiliğine bürünmenin doğuracağı sonuçlar hayatımızı nasıl etkiler? Düşüncelerinizi belirtiniz.

20. Haldun Taner'in aşağıdaki sözlerinden yola çıkarak metinle yazarın yaşamı arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

"1960'larda Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin çağrılısı olarak Tiyatro Enstitüsünde konuk hoca sanıyla dersler verirdim. Bunun için her ayın son haftası gider, Ankara'da kalır, sonra İstanbul'daki fakülteme dönerdim. Altındağ'la ahbaplığım o tarihte başladı. Çoğu akşamlarım ve gecelerim orada geçti. Gün geçtikçe onlarla övünür oldum. Gecekondu dünyasında geçecek bir oyun tasarlamaya da işte, o tarihte başladım. Konu ne kadar bizdense oyunun üslubu da o kadar bizden olsun istiyordum."

21. Aşağıdaki tabloda verilen oyunları tür, içerik ve metinde öne çıkan yapı unsurları bakımından karşılaştırınız.

	Fehim Paşa Konağı	***Hürrem Sultan***	***Keşanlı Ali Destanı***
Tür			
İçerik			
Metinde öne çıkan yapı unsurları			

Yazar Hakkında Bilgi

HALDUN TANER (1915-1986), Cumhuriyet Dönemi sanatçılarındandır. Yurt dışında tiyatro eğitimi almıştır. Kabare tiyatrosunun temelini atmış ve Haldun Taner Tiyatrosu ekolünü oluşturmuştur. Türkiye'de epik tiyatroyu sahnede ilk defa uygulamış ve başarılı olmuştur. Oyunları yurt dışında da büyük ilgi görmüş, birçok değerli sanatçının yetişmesine katkı sağlamıştır. Deneme, hikâye, fıkra, makale ve gezi yazısı türlerinde de eserler vermiştir. Eserlerinde mesaj vermeye çalışmış, okuyucuyu eğitme çabasına girmiştir. Oyunlarında yerli tipler çizmiş ve bize has bir atmosfer kurmuştur. Bireylerin toplumdaki yaşam biçimlerini, toplumun aksayan yanlarını, eski ve yeni yaşam biçimi arasında kalmış insanları, sonradan görme zenginlerin yaşamlarını, toplumun değişik kesimlerinden kişilerin tutarsızlıklarını mizah unsurları kullanarak anlatmaya çalışmıştır.

Sanatçının bazı eserleri şunlardır: *Fazilet Eczanesi, Lütfen Dokunmayın, Huzur Çıkmazı, Keşanlı Ali Destanı, Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım, Vatan Kurtaran Şaban, Sersem Kocanın Kurnaz Karısı, Ayışığında Şamata, Eşeğin Gölgesi* **(oyun)**; *Yaşasın Demokrasi, Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu, Ayışığında Çalışkur, On İkiye Bir Var, Konçinalar, Sancho'nun Sabah Yürüyüşü, Yalıda Sabah, Dışardakiler* **(hikâye)**; *Devekuşuna Mektuplar, Düşsem Yollara Yollara, Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil, Yaz Boz Tahtası* **(farklı düzyazı türleri)** ...

Cumhuriyet Dönemi'nden, Türk dünyasından ya da dünya edebiyatından okuduğunuz oyunu öğretmeninizin size vereceği oyun değerlendirme formuna göre inceleyiniz.

DİL BİLGİSİ UYGULAMALARI

1. *Hürrem Sultan* adlı metinden alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili kelimelerin yazımı, metnin yazıldığı dönemde doğruyken günümüzde bu kelimeler böyle yazılmamaktadır. Bu durumu yazarın tercihi, dönemin anlayışı, konuşma dilinin yazı diline dönüştürülmesi açılarından değerlendiriniz.

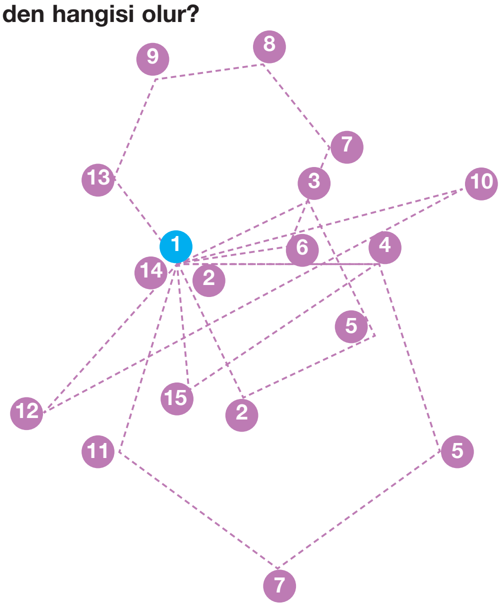
a. Ya ben? Sizi hangi isminizle yad eyliyeyim?
b. Ve bu name sahibi sizi bekliyor diyin.
c. Ama benim vazgeçmiyeceğim bir mülâkat bu. Babam sonunda nasıl olsa beni dinliyecek ya.

2. Okuduğunuz metinlerden alınan aşağıdaki cümleleri yazım kuralları açısından inceleyiniz. Yazımı yanlış kelimeleri bulunuz. Kelimelerin doğru yazımlarını defterinize yazınız.

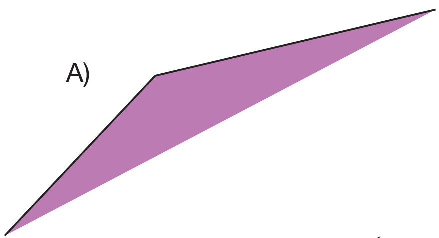
a. Onu görüp te onu sevmemek, onu tanıyıp ta ona bağlanmamak, siz beni insandan başka bir mahlûk mu sanırsınız?
b. Gayri ben ne söyleyim?
c. Ali Abi geliyor.

3. Aşağıdaki soruyu çözünüz.

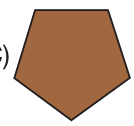
1 noktasından hareket edilip kelime ve cümlenin anlamsal özelliğini doğrudan etkileyen noktalama işaretleri bir araya getirilerek geometrik bir şekil oluşturulmak istense bu şekil aşağıdakilerden hangisi olur?

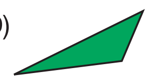

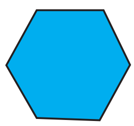
1 Noktalı virgül (;)
2 Nokta (.)
3 Tırnak işareti (“)
4 Virgül (,)
5 Düzeltme işareti (^)
6 Ters eğik çizgi (\)
7 Kesme işareti (’)
8 Eğik çizgi (/)
9 Üç nokta (...)
10 Kısa çizgi (-)
11 Ünlem (!)
12 Yay ayraç ( )
13 Denden işareti (″)
14 Soru işareti (?)
15 Köşeli ayraç [ ]
16 Uzun çizgi (—)
17 İki nokta (:)
18 Tek tırnak (’)

A)

B)

C)

D)

E)

4. Aşağıda verilen metni okuyarak metnin sonundaki soruları cevaplayınız.

Bir ülkenin kültür ve sanatındaki değişimler, etkileşimler ve yönelimler o ülkenin ekonomik ve siyasi yapısına göre biçimlenir. Siyasi ve ekonomik yapısı bozulmaya başlayan, bu durumdan kurtulma çabasına giren Osmanlılar doğal olarak sanat ve kültürde de Batı'ya yönelmişlerdir. 18. yüzyılda başlayan bu yöneliş bilinçsiz bir şekilde devam etmiş, 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı'yla ülke siyasi ve ekonomik yönden Batılılaşma eğilimine iyice girmiştir. Bu yıllara kadar halkın severek izlediği Karagöz, kukla, orta oyunu ile birlikte Avrupa tiyatrosunun da İstanbul'a girmeye başladığını görüyoruz. İstanbul'daki Batılı ülkelerin elçiliklerinde, kendi ülkelerine ait tiyatro eserleri sahneleniyordu. Başlangıçta kapalı bir çevreye ve belli kişilere yapılan gösteriler zamanla genişledi. Bu arada İstanbul'daki yerli halk da bu gösterilere ilgi duymaya başladı. 19. yüzyılın ilk yarısında İstanbul'da Fransız Tiyatrosu adıyla bir tiyatro açıldı. Avrupa ülkelerinden tiyatro grupları gelerek burada gösteriler yapmaya başladılar. Aynı zamanda Avrupa dillerinde yazılmış dramların Türkçeye çevirileri yapılmaya başlandı. Avrupa tiyatrosu ilgi görüp gelişirken Türk tiyatrosuna ilgi gittikçe azalıyordu. Öyle oldu ki 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında geleneksel tiyatro gösterilerine giden seyirci yok denecek kadar azaldı. Gösteriler yalnızca Ramazan gecelerinde yapılır hâle geldi.

a. Bu parçadan çıkarılabilecek yargıları "X" biçiminde işaretleyiniz.

- ☐ Geleneksel Türk tiyatrosu, Batılı tiyatroya içerik açısından katkı sağlamıştır.
- ☐ Türk tiyatrosunun Batılılaşma sürecinde yapılan çeviriler, geleneksel tiyatroya ilgiyi azaltmıştır.
- ☐ Avrupa tiyatrosu, elçilikler aracılığıyla geleneksel Türk tiyatrosundan büyük oranda etkilenmiştir.
- ☐ Osmanlıların sanatsal ve kültürel alanlarda Batı'ya yönelmesi zorunluluk değil bilinçli bir tercihtir.
- ☐ Siyasi ve ekonomik koşullar, sanat ve kültür yaşamını da etkilemektedir.
- ☐ Modern Türk tiyatrosunun gelişiminde elçiliklerin payı önemli seviyededir.
- ☐ Dram türünün en seçkin örnekleri Avrupa dillerinde verilmiştir.
- ☐ Avrupa tiyatrosunun geleneksel Türk tiyatrosundan etkilenmesi 19. yüzyıla rastlar.
- ☐ Osmanlıların Batı'ya yönelmeleri bilinçli bir tercih değil, bir zorunluluktur.
- ☐ Ramazan ayının kutsal özelliği nedeniyle insanlar geleneksel Türk tiyatrosuna ilgi göstermişlerdir.

b. Verilmek istenen asıl düşünce açısından metindeki tüm cümleleri kapsayan cümleyi gösteriniz.
c. Metne bir başlık bulunuz.
ç. Metinde yararlanılan anlatım biçimini tespit ediniz.
d. Metinde hangi düşünceyi geliştirme yollarından yararlanılmıştır? Örneklerle açıklayınız.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Radyo tiyatrosu, edebiyat ile sıkı ilişkisi olan bir tiyatro türüdür ve kendine özgü bir yapıya sahiptir. Kitle iletişim araçlarının henüz yaygınlaşmadığı dönemlerde oldukça ilgi çeken bir türdür.

Televizyonun dünyada ve ülkemizde yaygınlaşmasından önce radyo, oldukça önemli bir iletişim aracıydı. O dönemde yayımlanan programların kaydedilmesine yönelik teknoloji gelişmediğinden tüm programlar canlı yapılmaktaydı. Ayrıca radyo; dinleyicinin gülme, eğlenme gibi ihtiyaçlarını da karşılamaktaydı. Bu nedenlerle radyo tiyatrosu türü ortaya çıkmıştır. 1940'lı yıllardan itibaren Türkiye'de de radyo oyunları TRT radyolarında çokça üretilmiş ve dinlenmiştir. Yazarlarımız tarafından özgün radyo tiyatroları yazılmış, kimi yazarlar çok okunan hikâye ve romanları radyo oyununa dönüştürmüş, dünyada ilgi gören kimi radyo oyunlarını da uyarlamışlardır. Örneğin 1949'da İstanbul ve Ankara radyolarında yüzün üzerinde radyo oyunu hazırlanmıştır.

Radyo tiyatrosu; sahne, kostüm, ışık gibi tiyatronun temel unsurlarının kullanılmadığı bir türdür. Bu açılardan bakılırsa oyuncu, yapımcı, teknik ekip açısından büyük kolaylığa sahiptir fakat kısa olması, dramatik örgünün detaylı olmaması, kişi kadrosunun darlığı gibi nitelikler de önemli zorluklardır.

Radyo tiyatrosunda amaç, sahnelenebilen bir oyunu ses unsurlarıyla dinleyici kitlesine sunmaktır. Sadece işitmeye dayalı ayrıntılarla dinleyicide bir tiyatro oyununu izliyormuş hissini uyandırmak için tüm ekip oldukça birikimli ve yetenekli olmalıdır. İnsanın hayal dünyasına seslenmesi, sesle verilenlerin dinleyici tarafından zihinde görüntüye dönüştürülmesi radyo tiyatrosuna ilgiyi her zaman canlı tutmuştur.

Bir radyo tiyatrosunu stüdyoda seslendiren oyuncular

Tüm ayrıntılar sese dayalı verildiğinden efektler oldukça önemlidir. Usta bir yönetmen, bahar ayındaki çiçek kokusunu kimi ses efektleriyle dinleyicide canlandırabilir. Oyuncular genellikle tiyatro sanatçıları olduğundan diksiyon oldukça etkilidir. Vurgu, tonlama, boğumlanma, durak gibi iyi bir konuşmanın tüm temel ilkeleri ustaca uygulanır. Oyun metninde gereksiz hiçbir şeye yer verilmez. Kimi kez dış sesle bir anlatıcı kullanılarak bakış açısında değişiklik yapılır. Sahne de ses efektleri ve söze dayalı betimlemelerle ustaca ortaya konur.

Radyo oyunu metinlerinde efektler ve geçiş müzikleri büyük harflerle yazılır. Repliklerin nasıl okunacağı ise ayraçların içinde verilir.

Sınıf İçi Etkinlik

Behçet Necatigil'in *Ertuğrul Faciası* adlı radyo tiyatrosundan alınan aşağıdaki metni okuyunuz. Radyo tiyatrosunun belirgin özelliklerini metinden tespit ediniz.

(…)

Süvari: Dağ boyu dalgalar... Öğleden sonra Ertuğrul bocalamaya başladı.

Süvari Muavini: Yelkenler sarılmıştı. Bu tekne, bu korkunç dalgalara şimdi nasıl dayanırdı?

(Çatırtılar, bağrışmalar, sessizlik)

Osman Paşa: Grandi direği, ikaçasından çöktü, bütün çarmıkları boşandı. Çarmıkları birbirine cırgına ederek tehlikeyi önlemeye çalıştık.

Süvari: Kemerelerden birkaçı kırıldı. Baş omuzluk çapa tahtalarının başları suğralarından fırladı, koptu.

(...)

Osman Paşa: Karanlıktı, çok karanlık. 21 suları...

(Korkunç bir gümbürtü. Feryatlar.

"Eşhedü En Lâ İlâhe İllâllah" sesleri. Sessizlik.)

Şair Ali Ruhi, hastalandığı için Singapur'da hastaneye yatırılmıştır; sonradan fırkateyne dönüp dönmediği belli değildir. Ali Ruhi'nin de denizde boğulanlar arasında olduğunu tasavvur eder:

Ali Ruhi: (Yankılı ses uzaklaşır) Bakın, ben de buradayım, kükreyen dalgalar arasında...

(…)

Ertuğrul Fırkateyni, Türk Deniz Kuvvetleri Arşivi

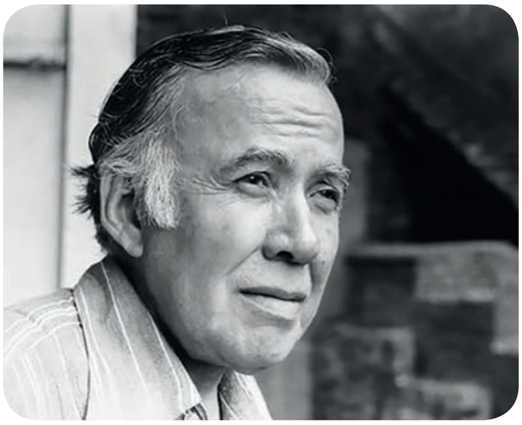
Sınıf Dışı Etkinlik

Görselliğin gücü, değişen ekonomik ve kültürel yapı, iletişim araçlarında popüler kültürün egemenliği gibi birçok sebepten ötürü radyo tiyatrosu, günümüzde hak ettiği yerde değildir. Radyo tiyatrosunun Genel Ağ ortamında, sosyal ağlarda, televizyon ve radyolarda hak ettiği yere gelebilmesi ile ilgili görüşleri tespit etmek için beyin fırtınası tekniğini kullanarak arkadaşlarınızla tartışınız. Önemli ayrıntıları not ediniz.

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Behçet Necatigil'in radyo tiyatrosu ile ilgili düşüncelerini içeren aşağıdaki metni okuyunuz.

"Gerçek radyo oyunu düşle gerçek arasıdır. Gerçeküstü ögeler ve sembollerle beslenir. Alegorik ve trajiktir. Tuluatla, skeçle, kabareyle hiç ilgisi yoktur. Yazarından, oyuncusundan, dinleyicisinden incelmiş bir zevk ve saygı bekler. Düşündürücüdür. Sembollerden kuvvet alır, mecazla güçlenir; şiire yakındır, şiirsel arka planlar ister.(...) Radyo oyunu trajik bir taraf taşır, bir çıkmazı hissettirir, ağırcadır. Düşündürmeli, eski türküler gibi uykularda da yankısını sürdürmelidir. (...) Radyo oyunu şiirin tamamlayıcısıdır. (...)"

Behçet Necatigil

Bir tiyatro metninin istediğiniz bölümünü veya tamamını radyo tiyatrosunun özelliklerine ve Behçet Necatigil'in düşüncelerine dikkat ederek radyo tiyatrosuna dönüştürünüz.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

RADYO TİYATROSU DİNLEME

Radyo tiyatrosu dinlerken not alarak dinleme, empati kurarak dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme gibi teknikleri amacınıza uygun biçimde kullanmalısınız. Hangi dinleme tekniğini kullanacağınızı önceden belirlemelisiniz. Dinleme tekniğinin ilkelerine göre temel başlıklarda notlar çıkarınız. Dinleme sırasında neler yapmanız gerektiği ile ilgili bir akış planı hazırlayınız. Dinlediğiniz oyunun konusunu, açık ve örtük iletilerini tespit ediniz. Dinlediklerinizdeki konu akışını takip ederek temel kavramları ve ayrıntıları belirleyiniz. Dinlediklerinizi özetleyiniz. Özetlerinizi defterinize yazınız. Daha sonra dinlediklerinizi ön bilgilerinizle karşılaştırınız. Radyo tiyatrosunu; konu akışındaki uyum, olaylar, bilgiler ve düşünceler arasındaki tutarlılık açısından değerlendiriniz. Oyunda öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliğini sorgulayınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

1. Sınıfınızda öğretmeninizin gözetiminde TRT'den veya sınıf ortamına uygun içeriğe sahip başka bir kaynaktan tespit ettiğiniz bir radyo tiyatrosunu, etkileşimli tahtadan dinleyiniz. Dinlediğiniz oyunun beğendiğiniz yönlerini söyleyiniz.

2. Yazdığınız radyo tiyatrosunu bilişim teknolojilerinden yararlanarak seslendiriniz. Seslendirmeyi sınıfınızda sununuz.

5. ÜNİTENİN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun kelimelerle tamamlayınız.

1. Haldun Taner, Turgut Özakman, Güngör Dilmen, Vasıf Öngören, Recep Bilginer, Orhan Asena, Aziz Nesin gibi oyun yazarları …………….. sonrası Türk tiyatrosunda eser veren bazı sanatçılardır.

2. Orhan Asena'nın ……………… türünde yazdığı *Hürrem Sultan* adlı oyun, tarihî bir konuyu ele alarak evrensel bir sorun olan iktidar hırsının zararlarını irdeleyen bir eserdir.

3. Seyircinin ilgisini ayakta tutan, oyunun oyun olduğunun farkına varmasını ve kendini oyuna kaptırmamasını sağlayan bir tiyatro türü olan ……………………………, Haldun Taner'in eserlerinde sıklıkla görülmektedir.

4. Göze seslenmeyi, teknolojinin olanaklarından yararlanarak sese dayalı biçimde veren tiyatro türü olan …………………………………, efektlerin ustaca kullanıldığı bir türdür.

5. ……………………………………… tekniğinde dinleyici, dinlediklerini nesnel bir tavırla değerlendirir; dinlediklerinin olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koyar.

6. Genel Ağ adreslerinin yazımında kullanılan ……………………….., aynı zamanda adreslerin yazımında da kullanılan bir noktalama işaretidir.

7. ……………………………, bir paragrafta üzerinde söz söylenen, ana düşüncenin belirginleşmesini sağlayan olgudur.

B. Aşağıda numara ve harfle verilen ilgili terim ve kavramları eşleştiriniz.

1. Behçet Necatigil
2. tablo
3. Turgut Özakman
4. Orhan Asena
5. oyun içinde oyun
6. Bertolt Brecht
7. Haldun Taner

a. epik tiyatro
b. bölüm
c. *Ertuğrul Faciası*
ç. *Tohum ve Toprak*
d. *Sarıpınar-1914*
e. *Fazilet Eczanesi*
f. tiyatroda anlatım tekniği
g. halk tiyatrosu

C. Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız.

1. (...) Yansıtmacı tiyatro, izleyicide oyunu o anda yaşıyormuş duygusunu uyandırmaya çalışan bir tekniktir, izleyici yokmuş gibi davranılarak oyun sahnelenir.

2. (...) Yaşamın gerçeklerini olduğu gibi yansıtmayan göstermeci tiyatroda, izleyiciye sahnedekilerin oyun olduğu sürekli hatırlatılır.

3. (...) İzleyicinin sahnedeki olayları eleştirmediği ve bir yargıya varmadığı, oyunun içinde kaybolup eğlendiği tiyatro türü olan epik tiyatro, Bertolt Brecht'in geliştirdiği bir tiyatro türüdür.

4. (...) Efektlerin oldukça profesyonel ve etkili kullanıldığı radyo tiyatrosu türünde metin yazarı, ses özelliklerini ve müzik geçişlerini metinde belirtir.

5. (...) Tiyatro metinlerinde yazarlar, okunmak için metin hazırlamadıklarından noktalama işaretlerini kullanmazlar, yazım kurallarına da uymazlar.

Ç. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. 1950 sonrası Türk tiyatrosunun gelişimine katkı sağlayan bir sanatçı hakkında bilgi veriniz.

2. Oyun içinde oyun tekniğinin bir tiyatro metni yazarına sağladığı kolaylıklar hakkında bilgi veriniz.

3. Empati kurarak dinleme tekniği hakkında bildiğiniz üç maddeyi yazınız.

4. Bir oyuna ait aşağıdaki metin, farklı noktalama işaretleri ile de yazılabilir. Metinde değiştirilebilecek noktalama işaretlerini gösteriniz.

ZİLHA: Boş ver tabana, korkmuyor musun?

ALİ: Korkmasına korkuyorum. Ama neylersin ki ortada destan var.

5. Aşağıdaki terimleri birer cümleyle açıklayınız.

a. Aktris: ....

b. Efekt: ....

c. Perde:..

ç. Sahne: ....

d. Suflör:..

6. Aşağıdaki parçanın ana düşüncesini yazınız.

Seyirciye tiyatro kültürünü verecek olan yine tiyatrolardır. Gerçi tiyatro bir okuldur ancak bu okulun ve verdiği dersin niteliği, oynanan oyunların seçimi, sahne düzeni önemlidir. Önemli olan klasikleri oynamak değildir; önemli olan, gösterimlerin niteliği, çeviri oyunsa bunun dili, sahne düzeni, üslubu ve yorumu gibi tiyatro adamlarının sorumluluğundaki işlerin yerine getirilmesidir. Muhsin Ertuğrul bir düzineyi aşkın *Hamlet* oynatmış ve oynamıştır ama hiçbirinde Shakespeare'e saygısı olan, Hamlet'i Hamlet yapacak bir çevirinin gerekliliğini düşünmemiştir. Bu oyunların iyi oynanmış, yorumlanmış olduğunu kabul etmiş olsak bile, Türk seyircisi hiçbir zaman Shakespeare dehasının soluğunu duyamadı, bütün bu gösterimler onlar için seyredilmesi doğru ve zorunlu olan bir laf kalabalığından ileriye gitmedi. Önemli olan sunuştur. Sanatçı iyiyi verdikçe halk bunu nasıl değerlendirebileceğini bilir.

D. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Batı tiyatrosunu Tanzimat'la benimsemeden önce yüzyıllar boyunca bize özgü, özgün geleneksel tiyatromuz vardı. Çevre bakımından birbirinden farklı iki tiyatro geleneği günümüze kadar yaşayabilmiştir. Bunlardan biri köylü tiyatrosu geleneği, ikincisi ise halk tiyatrosu geleneğidir. Türkiye halkının büyük çoğunluğu olan toprağa bağlı Türk köylüsünün eski inançlarını sürdürdüğü seyirlik oyunları, zamanla biçim ve öz bakımından değişikliklere uğramasına karşın, günümüze değin yaşayabilmiştir. Köylümüz zamanla geleneksel oyunlarına kendi toplumsal yaşantısını katmış olsa da bu gelenek Türkiye'de öteki ülkelere göre bozulmamış ve süreklilik göstermiştir. Halk tiyatrosu ise değişik bir çevrenin malıdır; kentlerde, daha doğrusu başkentte oluşmuş bir tiyatrodur. Türkiye'nin başka yerlerinde de görülmekle birlikte Karagöz, orta oyunu gibi geleneksel halk tiyatrosu türleri İstanbul'un malı olmuştur.

Bu parçadan aşağıdakilerin hangisine ulaşılamaz?

A) Türk tiyatrosunun Batı tiyatrosuna göre daha gelişmiş olduğuna

B) İnsanların yaşam tarzlarının ve yaşadıkları mekânların tiyatro üzerinde etkisi olduğuna

C) Geleneksel Türk tiyatrosunun günümüze kadar varlığını devam ettirebildiğine

D) Halk tiyatrosunun ülkemizin başka şehirlerinde de sahnelendiğine

E) Geleneksel Türk tiyatrosunun sınıflandırılmasındaki mantığa

2. (I) Ertuğrul Gemisiyle yola çıkıp dönemiyenler arasında, seyir ve sefer defterini tutmak üzere işe alınmış şair Ali Ruhi Bey de vardı. (II) Behçet Necatigil, *Ertuğrul Faciası*'nı yazarken bu bilinmeyen ama isimini *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'nde bula bildiğimiz şairi bir motif olarak koymuş radyo oyununa. (III) Metin, şair Ali Ruhi Bey'in bu sefere katılacağını öğrenmesiyle başlıyor. (IV) Necatigil'in metinin içine bir şairi dâhil etmesi, oyunu renklendirip dinliyene yakınlaştırıyor (V) bir yanıyla da şairlikten doğan ruh ortaklığı dolayısıyla, âdeta Necatigil'in kendisini de bu yolculuğa katılmış gibi hisetmemize yolaçıyor.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde yazım yanlışı en azdır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

3. İlk oyunu *Masum Katiller*'i on altı yaşındayken yazmıştı. 1951'de Devlet Tiyatrosunda sahnelenen *Pembe Evin Kaderi*'yle henüz yirmi bir yaşındayken tiyatro yazarı olarak üne ulaştı. Profesyonel yazarlık yaşamına tiyatroyla başlamış olması, onun sahnede sunulacak bir olayı dile getirirken oyun türüne yatkın bir biçimlendirme yetkinliğine, bir dolu oyun yazarımıza oranla çok daha erken ulaşmasını sağlamıştır. Bu yetkinliğin temel ögelerinden biri kişileştirmeye denk düşen sahne dili kullanımıdır. 1951'de *Pembe Evin Kaderi* üstüne Devlet Tiyatrosu dergisinde yayımlanan yazısında şöyle diyor yazar: "Müellifler kahramanlarına koskocaman laf söyletmek için zorlanırlar. Fakat diyorum ki niçin sahneyi salondan ayırıyorlar?"

Bu parçada hakkında bilgi verilen yazar, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Güngör Dilmen

B) Haldun Taner

C) Orhan Asena

D) Recep Bilginer

E) Turgut Özakman

4. Türk edebiyatının ölümsüz isimlerinden Behçet Necatigil, şöhretini esas olarak şairliğine borçlu. "Eğilip alıyorum, kimse olmuyor / Solgun bir gül oluyor dokununca" dizelerini yazıp da ölümsüzlüğü kucaklamamak mümkün mü? Ama Necatigil aynı zamanda bir edebiyat öğretmeniydi: Öğrencileri arasında, bugün Türkiye'nin ismini çok iyi bildiği kültür adamları vardı. Çevirmendi: "Necatigil.com" adresindeki resmî İnternet sitesinde yer alan bilgilere göre, otuz altı kitap çevirdi. Antoloji yazarıydı: *Edebiyatımızda İsimler* ve *Edebiyatımızda Eserler* sözlükleri, çok önemli kaynaklardır.

Bu parçada yanlış kullanılan noktalama işareti aşağıdakilerden hangisidir?

A) Eğik çizgi (/)

B) Düzeltme işareti (^)

C) İki nokta (:)

D) Tırnak işareti (" ")

E) Virgül (,)

5. *Lütfen Dokunmayın* adlı oyununda ilk olarak bireyden olaylara geçmeye başlamıştır. Otoritenin güçsüzlüğü ve politikacılar, yazarı ilgilendiren bir konu olmuştur. *Günün Adamı*'nda insanların açıkgözlülüklerini belirtirken devletteki düzensizliği eleştirir. *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım* ile *Eşeğin Gölgesi* olaylara daha değişik açıdan bakan iki oyunudur. *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım*'da geçimini güçlükle sağlayan kişilerin sömürülüşlerini güldürü havasında verirken *Eşeğin Gölgesi*'nde hayali bir ülkede sermaye patronlarının üstünlüğünü sergiler.

Bu parçada üzerinde durulan sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

A) A. Turan Oflazoğlu

B) Haldun Taner

C) Orhan Asena

D) Recep Bilginer

E) Turgut Özakman

6. Dinlenen konuyla ilgili bilgiye, konuya, ilgiye ve ihtiyaca yönelik dinleme yapılır. Dinleme öncesi amaç ve beklentiye göre önceden bir hedef belirlenir ve dinleme ona göre gerçekleşir.

Bu özellikler aşağıdaki dinleme türlerinden hangisiyle ilgilidir?

A) Eleştirel dinleme

B) Empati kurarak dinleme

C) Not alarak dinleme

D) Pasif dinleme

E) Seçici dinleme

7. Sanırım 1955 ya da 1956 yıllarında Devlet Tiyatrosuna bir vatandaşımızdan bir oyun gönderiliyor. Oyun, incelendikten sonra mümkünse oynatılması dileğiyle geliyor. O yıllarda Devlet Tiyatrosunun başında Sayın Muhsin Ertuğrul var. Oyunu inceliyor. Gönderilen metnin adı ya “Kore’de Türk Askeri” ya da “Kore Kahramanları.” Buna yakın bir adı var oyunun. Oyunda, bir Türk eri Kore’de çarpışırken düşman tarafından esir alınıyor. Türk erinden bağlı bulunduğu taburun ya da birliğin yerini söylemesi isteniyor. Türk eri, direniyor, söylemiyor. Esir alanlar onun bir kolunu kesiyorlar. Ama erimiz yine söylemiyor isteneni. Öteki kolunu da kesiyorlar. Yine konuşmuyor Türk eri. Bu kez bir bacağı kesiliyor. Öteki bacağı da kesiliyor erimizin. Oyun, erimizin kahramanca ölümüyle son buluyor. Duyduğuma göre sayın Muhsin Ertuğrul’un bu oyun metnini yazıp gönderen vatandaşa verdiği yanıt şu olmuştur: “Oyununuzu çok beğendik. Sahnelemek istiyoruz. Ancak başrolü sizin oynamanız koşuluyla.”

Bu parçada asıl anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

A) Aşırı biçimde acıklı olayların konu edildiği tiyatro metinleri, izleyiciden yeterli ilgiyi görmez.

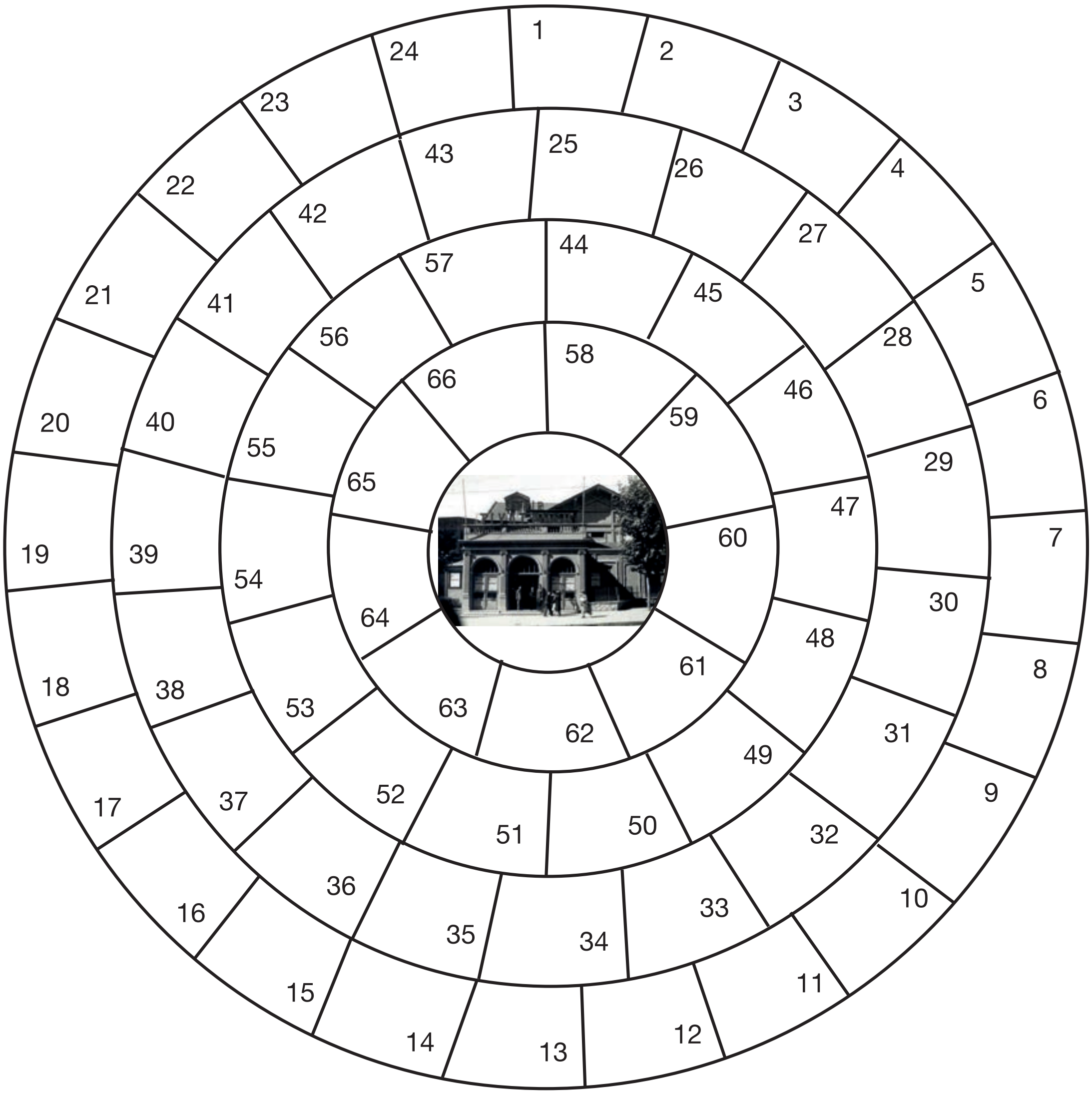
B) Bir oyunun Devlet Tiyatrolarında sahnelenmesi oldukça zordur.

C) Muhsin Ertuğrul gibi zor beğenen insanlara, oldukça nitelikli eserlerin sunulması gerekmektedir.

D) Tiyatroda önemli olan unsur, yazılan metnin sahnelenebilme özelliklerine sahip olmasıdır.

E) Türk tiyatrosunun en büyük sorunu, oyun yazarlarının azlığından kaynaklanmaktadır.

E. **Aşağıdaki sarmal bulmacayı <u>saat yönünde ve dıştan içe doğru</u> çözünüz. Bulmacayı çözdükten sonra kutucuklarda belirtilen numaralardan yararlanarak gizli kelimeyi tespit ediniz. Tespit ettiğiniz kelimenin Türk kültür hayatındaki önemi ile ilgili araştırma yapıp defterinize istediğiniz türde bir metin yazınız.**

4	43	11	16	57	40	63	4	2	42	60

Saat yönünde, dıştan içe doğru: 1-11 Epik tiyatro türünün bizdeki en önemli temsilcisi. **12-24** *Fehim Paşa Konağı* adlı oyunun yazarı. **25-29** Tiyatro oyuncularının yüz hareketlerini karşılayan terim. **30-39** *Hürrem Sultan* adlı oyunun yazarı. **40-43** Boy kelimesinin yönelme hâli eki almış şekli. **44-48** Radyo tiyatrosunda ses ile ilgili ayrıntıları karşılayan terim. **49-57** Bir dinleme türü. **58-66** 1950 sonrası Türk tiyatrosundan bir yazar.

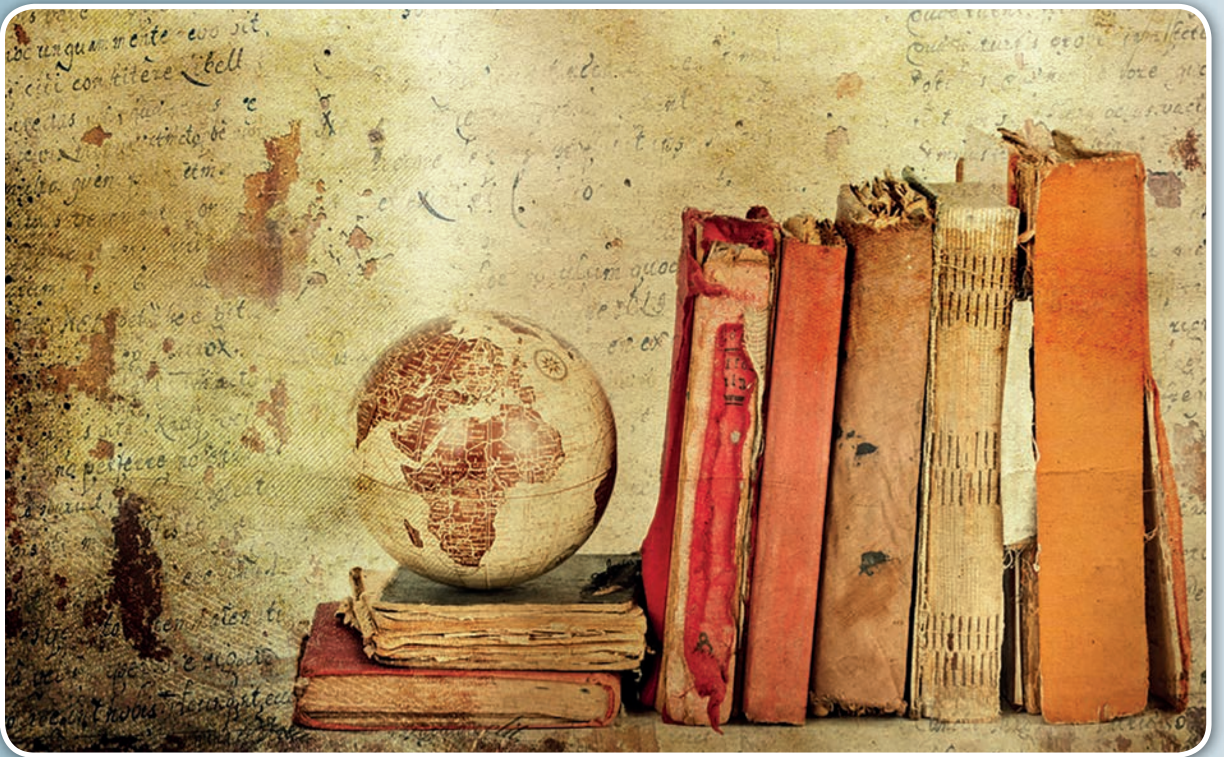
Sevgili öğrenciler, daha fazla soru çözmek isterseniz “https://odsgm.meb.gov.tr/kurslar” adresinden konuyla ilgili sorulara ulaşabilirsiniz.

2. Dönem | Ünite Süresi: 2 Hafta

6. ÜNİTE

DENEME

DENEME ÜNİTESİNİN KONULARI

A. OKUMA ÇALIŞMALARI

1. Dünya edebiyatında deneme
2. 1923-1960 arası Cumhuriyet Dönemi'nde deneme
3. 1960 sonrası Cumhuriyet Dönemi'nde deneme

B. YAZMA ÇALIŞMALARI

1. İstenen bir konuda deneme yazma
2. Yazılan denemeyi çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf panosu, okul panosu, dergi, gazete, sosyal medya…) sergileme
3. Yazım ve noktalama
4. Paragrafta anlam

C. SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

1. Yazılan denemeyi sınıf ortamında sunma

Bu ünitedeki kazanımların pekiştirilmesi için okulunuzun zümre öğretmenlerinin kararları doğrultusunda Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatından bir deneme kitabı okuyunuz.

OKUMA ÇALIŞMALARI

Metne Hazırlık

1. Merak ve araştırma isteğinin keşif ve icat üzerindeki etkisine yönelik atasözü ve özdeyişleri araştırınız, sınıf panosuna asınız.

2. Demokritos (Demokritos) ve Plutarkhos (Plutorkus) hakkında bir sunum hazırlayınız. Arkadaşlarınızı bilgilendiriniz.

3. Batı toplumlarını ve özellikle Fransa'yı 16. yüzyılda meydana gelen bilimsel gelişmeler, düşünce özgürlüğü ve siyasi olaylar açısından araştırınız.

1. Metin

ARAMA SEVGİSİ

Demokritos sofrasına gelen incirleri yerken bir bal kokusu almış ve hemen bir araştırmadır başlamış kafasında, o güne dek incirlerinden almadığı bu koku nerden gelebilir diye. Merakını gidermek için kalkmış sofradan, incirlerin toplandığı yeri görmeğe gitmek istemiş. Sofradan niçin kalktığını duyan hizmetçi kadın gülmüş: Boşuna vakit kaybetmeyin, demiş; incirleri bal çanağına koymuştum toplarken. Demokritos'un canı sıkılmış bu araştırma fırsatını kaçırdığı, bir merak konusu elinden alındığı için, "Hadi be sen de," demiş hizmetçi kadına, "keyfimi kaçırdın; ama ben yine de bal kokusu incirde kendiliğinden varmış gibi nedenini araştıracağım." Böyle demiş ve yanlış, kendi varsaydığı bir etkiye doğru nedenler bulmaktan geri kalmamış. Ünlü ve büyük bir filozofun bu hikâyesi, sonunda bir kazanç umudu olmaksızın, bizi seve seve bir şeylerin ardına düşüren araştırma tutkumuzu apaçık anlatıyor. Plutarkhos'un anlattığı buna benzer bir örnekte de adamın biri arama zevkini yitirmemek için kuşkulandığı gerçeğin kendisine söylenmesini istemez: Kana kana su içme zevkini yitirmemek için hekimin kendisini sıtmadan kurtarmasını istemeyen hasta gibi.

Tıpkı bunun gibi, ruhun her türlü beslenişinde zevk çok kez tek başınadır, hoşumuza giden herşey besleyici ya da sağlığa yararlı değildir. Düşüncemizin bilimden aldığı da, ne karın doyurduğu, ne de sağlık getirdiği halde hazdır yine de.

(...)

Montaigne (Monteyn)
Denemeler
Çeviren: Sabahattin Eyüboğlu
(Kısaltılmıştır.)

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Arama Sevgisi adlı metin 16. yüzyıl Fransız edebiyatı yazarlarından Montaigne'nin 1580 tarihinde yayımlanan *Essais* adlı kitabından alınmıştır. İnsana özgü temel özellikleri evrensel bir yaklaşımla irdeleyen 107 denemeden oluşan bu kitap, aradan altı yüzyıl geçmesine rağmen dünyada en çok yayımlanan kitapların ilk sırasındadır.

Deneme, bilgilendirici (öğretici) bir metin türüdür. 16. yüzyılda Avrupa'da Rönesans'la birlikte insanın önemsenmeye başlanması ve özgür düşünmenin ilk adımlarının atılmasıyla ortaya çıkmıştır. Deneme türünde anlatıcı, yazarın kendisidir. Deneme, hemen her konuda yazılabilir. Yazar, ortaya koyduğu düşünceleri kanıtlama gereği duymadan özgürce bir yol benimser. Okuru etkilemek için kullanılan üslup, senli benli bir üsluptur. Türün ilk örneğini Fransız yazar Montaigne vermiştir. Zamanla türe ilgi artmış, 19. yüzyıldan itibaren de birçok yazar deneme türünde eser vermiştir. İngiliz yazar Francis Bacon (Fransis Beykın) ise deneme türünde dünyaca tanınan bir diğer yazardır.

Türk edebiyatında deneme türünde eserlerin ilk örnekleri 19. yüzyılda Tanzimat Dönemi ile verilmiş, 1940'tan itibaren de birçok yazar bu türe ilgi göstermiştir. Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar, Azra Erhat, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Cemal Süreya, Ferit Edgü, Melih Cevdet Anday, Memet Fuat, Mehmet Kaplan, Nurullah Ataç, Orhan Burian, Salah Birsel, Vedat Günyol, İsmet Özel gibi birçok yazar, deneme türünde eser vermiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Montaigne'nin denemeleri, ülkemizde 1940 yılında Türkçeye çevrilmiştir. Okuduğunuz metin ise Sabahattin Eyüboğlu tarafından 1950'den itibaren çevrilmeye başlanan denemelerin 1970 yılındaki baskısından alınmıştır. Aradan neredeyse elli yıl geçmesine rağmen anlamı bilinmeyen kelime ve kelime grupları açısından çevirmenin başarısı hakkında neler söylersiniz?

2. Okuduğunuz metnin konusunu, yazarın amacını ve hedef kitlesini tespit ediniz. Bunlar arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

3. *Arama Sevgisi* adlı metnin iletisini belirleyiniz. İletiyi, açık ve örtük ileti açısından değerlendiriniz.

4. Metinde geçen "Ünlü ve büyük bir filozofun bu hikâyesi, sonunda bir kazanç umudu olmaksızın, bizi seve seve bir şeylerin ardına düşüren araştırma tutkumuzu apaçık anlatıyor." cümlesini ana düşünce ve yardımcı düşünce yönünden değerlendiriniz.

5. Hazırlık bölümünde yaptığınız araştırmadan da yararlanarak deneme türünün ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişmelerin ve etkileşimlerin, yayın organlarının ve teknolojinin etkisi üzerine bir değerlendirme yapınız.

6. Okuduğunuz metinde düşünceyi geliştirme yollarından tanık gösterme, örnekleme ve karşılaştırmadan; anlatım biçimlerinden de tartışma ve açıklamadan yararlanılmıştır. Bunlara metinden örnekler gösteriniz ve bunların metne katkılarını değerlendiriniz.

7. *Arama Sevgisi* adlı metinde ortaya konan bilgi, tespit ve yorumlardan birer tanesini belirleyiniz. Bunları aşağıda belirtilenlere göre değerlendiriniz.

Gerekçe **Tutarlılık**	Metinden bir bilgiye örnek: ....
Kanıt **Geçerlilik**	Metinden bir tespite örnek: ....
Doğruluk	Metinden bir yoruma örnek: ....

8. Öğretici metin türlerinde yazar ile anlatıcı aynı varlıktır. Sanatsal metinlerde anlatıcı gerçek bir kişi değilken bilgilendirici metinlerde anlatıcı, gerçek kişidir. Bu bilgiden yola çıkarak yazarın bakış açısını okuduğunuz metinde belirleyiniz.

9. Metinden beğendiğiniz bir yargıyı tespit ediniz. Nedenini açıklayınız.

10. 1571'de kitaplarıyla birlikte çiftliğine çekilen ve yaşamını ölünceye dek düşünme, yazma ve okuma sürecine adayan Montaigne, dünyaya evrensel bakış açısıyla yaklaşan bir yazardır. Onun bu çalışmaları deneme denen türün de ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yazarın denemeleri yüzlerce dile çevrilmiş, her dönemde ve her yaşta bir okur kitlesine ulaşmıştır. Bu açılardan düşünerek yazarla metin arasında bir ilişki kurabilir misiniz? Değerlendirmelerinizi sözlü olarak dile getiriniz.

11. Aşağıdaki metni okuyunuz. Yazarın tespitlerine metinden örnekler veriniz.

"Michel de Montaigne'in denemelerinde Türk görüntüsü acaba nasıl bir yer tutuyordu? Önce şu noktayı belirtelim ki denemeler, Yeni Çağ Fransız edebiyatının en özgün kaynakları arasında yer almaktadır. Denemelere temel olan düşünce, bütün eylemleri içinde insanı tanımaktır, insanı tanımanın en iyi yolu yine insandan geçmektedir. Bunun için Montaigne önce kendisini tanımaya, tanıtmaya çalışmış sonra da diğer insanları kendi dünyaları içinde yakalamaya çaba göstermiştir. Denemelerin okuyucuya seslenen girişinde Montaigne "Kitabımın mayası, özü benim." diyerek eserinin merkezine kendisini koyduğunu ifade etmektedir. Ona göre geçmişin ve bugünün anlaşılması insanın tanınmasına bağlıdır. Bu tanıma, yüzyılların deneyimi ile birleştiği zaman daha geniş ve daha anlamlı bir nitelik kazanmaktadır. Bundan ötürü Montaigne'in ilgisi yalnız kendi ülkesi ve insanlarıyla sınırlı kalmamakta giderek bütün Avrupa'yı, Asya'yı, Afrika'yı ve yeni keşfedilen ülkelerle bu ülkelerde yaşayan insanları kucaklayan bir içerik kazanmaktadır. Avrupalıların "yamyam" (cannibale) dediği insanlardan söz ederken o; çağının değer yargılarını en ağır biçimde eleştirmekten çekinmemektedir."

Zeki Arıkan

Montaigne ve Türkler

Yazar Hakkında Bilgi

MONTAİGNE (1533-1592), Fransız edebiyatının dünyaca tanınan yazarıdır. Rönesans edebiyatının önemli isimlerindendir. Birçok yazara, sanatçıya ilham kaynağı olmuş, birçok bilim ve sanat dalında onun düşüncelerinden yararlanılmıştır. Latin, Yunan dili ve edebiyatını da çok iyi bilen bir yazardır. Felsefe ve hukuk eğitimi almıştır. Özgürce düşünmenin savunucusudur. İnsan sevgisi, iyimserlik, dayanışma, özgürlük ve okuma alışkanlığı gibi konuları ele almıştır. *Essais (Denemeler)* adında bir kitabı vardır.

Metne Hazırlık

1. Bir kişinin elinin biçimi, onun yeteneklerini etkiler mi? Tartışınız.

2. Günümüzde teknolojik gelişmelerle birlikte sizce el becerilerine dayanan işler önemini kaybetmekte midir? Görüşlerinizi sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Metin

BAŞLANGIÇTA EL VARDI

Resim ve heykel sanatçıları insan elleri üzerinde çok durmuşlardır. Bu duruş, onların türlü güzelliklerinden çok, yaşayan, duyan ve düşünen birer varlık oluşlarındandır. Ortaçağdan bu yana, ressamların yapmış oldukları kadın ve erkek portrelerine bakınız, gözlerden çok ellerin konuştuğunu görürsünüz. Dua için kavuşan, gergef üzerinde dolaşan, çenesini avuçları içine alan, vücut boyunca sarkan eller... İçi aydınlatan tanrı duygusunu, mutlu esenliğin parıltısını, kaygıların kaynaşmasını, yaşamaktan usanışı hep bu ellerde görürüz.

Auguste Rodin'in (Agust Roden) bir heykeli

Bu zenginlik, insan elinin tarihinden geliyor. İnsan, daha kafasıyle düşünemezken elleriyle düşünmüş, gönlü türlü duygularla çalkalanmazken ellerle duymuştur. İnsan elinin değmediği bir dünyanın ne olabileceğini düşünmek bile insana üzüntü veriyor.

(...) Hangi nedenle olursa olsun, özgürlüğüne kavuşan elin maddeye dokunduğu an, insan eli ile madde arasında, hiç de dostça olmayan, savaşa benzer bir karşılaşma başlamıştır. Kendi basit ihtiyaçları için taştan ve kemikten birer âlet yaptığı, çakmak taşından ilk kıvılcımı çıkardığı gün, insanın yalnız doğa üzerindeki gücü artmamış, doğayı yenecek olan zekâ kıvılcımı da beyinde parlamıştır. Yaşamak kaygısında olan insanın doğayla boğuşmayı hızlandırdığı ölçüde, zekâsını da geliştirdiğini, eski çağlardan kalma taştan ve kemikten silâhlarla âletler, mağara duvarlarına çizilmiş resimler, kaba taşlarda, ağaç kütüklerinde beliren türlü insan ve hayvan biçimleri de gösterir.

Ellerinin sonsuz araştırmaları, denemeleriyle insan kendini de bulmuştur. *"İnsan iki elli olduğu için hayvanların en akıllısıdır."* diyen Yunan filozofunun sözünü de bu açıdan dikkate almak gerekir. Ama özgürlüğüne kavuşan el, insana yalnız düşünmeyi değil, beğenip beğenmemeyi de öğretmiştir. Kaba bir çömlek için lüleci çamurunu çeviren parmakların beklenmedik anlarda bir biçimi belirtmiş bulunması, bu hoşa gidince aynı hareketlerin bu kez istenerek tekrarlanmasıyle insanda güzellik duygusunu uyandırmış olması mümkündür. Düşünce gibi beğeni de insan elinin cömertçe, ölçüsüzce harcadığı hareketlerden doğmuş gibidir.

İnsan, geometri bilmeden su bentleri yapmış, mekanik bilmeden manivelâ kullanmış, matematik bilmeden parmaklarıyla saymıştır. Sanat ve güzellik üzerinde hiçbir bilgisi yokken, mağara duvarlarını, bugün bile değme ressamın yapamıyacağı resimlerle donatmıştır. İnsanın daha konuşmadığı, dilinin çözülmediği çağlarda, elleri konuşmuştur. Sözün kısası, bilim ve sanat diye öğündüğümüz her ne varsa, hepsini insan elinin karanlıklar içinde, çağlar boyunca yaptığı hareketlere borçluyuz.

Michelangelo'nun (Mikelanjelo) "Sistina Kubbesi"ndeki, derin düşüncelere dalmış peygamber İrmiya'yı ak sakallı çenesini avuçları içine almış olarak göstermesi, Rodin'in "Düşünen İnsan"ı çenesini içe doğru bükülen sağ eline dayamış olarak görmesi, Van Gogh'un bağrı dayanılmaz acılarla yanan ihtiyar'ı, elleriyle yüzünü kapamış olarak sonsuzlaştırması, boşuna değildir. Sanatçı, insanda kafadan önce düşünmüş, gönülden önce duymuş olan eli, düşünceden ve duygudan nasıl ayırabilirdi?

Söylediklerimizi, insanlığın çocukluk çağı ile bugünkü insanın çocukluğu arasındaki benzerlik de destekler. Yeni doğan çocuk, beşikten çıktı mı elleri ve ayaklarıyle yerlerde sürünür. Ayakları gibi kullandığı ellerini yerden ayırarak ayakları üzerinde dikilmeyi becerince bir araştırma, bir denemedir başlar. Çevresini yoklar, eline ne geçirirse ağzına götürmek, kırmak, kırdığını yoklamak, çıkan sese kulak vermek yoluyle duyuları zekâsı da işlemeye koyulur. Çocuğun bu emekleme yaşında egemen olan elleridir. Tıpkı insanlığın ilk çağlarında olduğu gibi. Bu bakımdan, insanın kendi hayatında insanlığı özetlediğini söyleyebiliriz. İlk insanların resimleriyle çocuk resimlerini karşılaştırmak da bu gerçeği belirtir. İlk insanlar da çocuklar gibi resimlerinde gördüklerinden çok düşündüklerini göstermişler, ama gelişince, düşündüklerinden çok gördüklerine önem vermişlerdir.

Evet, insanlık herşeyini insanın eline borçludur. Gerçi derinliği görünmeyen yıllar vardır ki, insan eli eski başbuğluğunu, egemenliğini yitirmiş bir devlet düşkününe benzemektedir. Ama düşüncenin ve duygunun bocaladığı, sendelediği anlarda türlü hareketleriyle yardıma koşması, bulanık olanı durulaması, kişilerin çoğu zaman ancak yazarken düşünebilmesi, onun karanlık çağlardaki gücünü sanıldığı kadar tüketmiş olmadığını gösteriyor. Ya resim ve heykel sanatı! El, kafanın yönetimine girdikten sonra bile, bu iki sanatın ruhu olarak kalmıştır. Elleri olmayan bir Rembrant (Rambrant), içini yakan duyguları, o insanca düşünceleriyle ne yapabilirdi? Karanlıklardan ruha bir rahmet gibi yağan o sarımtırak solgun ışığı nasıl canlandırırdı? Resim ve heykel sanatçılarının insan ellerine böylesine saygı ve sevgi göstermeleri belki de gerçek yaratıcılığı onlarda gördükleri içindir.

Gene Michelangelo, Sistina kilisesinde, güneşin ve ayın yaratılışını, Tanrı'nın el işaretlerine bağlamamış mıdır?

Fazıl Hüsnü Dağlarca, çok sevilen *Kabul* şiirinde:

"Ben Üçüncü Halim, haşmetli ve mukaddes
Padişahlar padişahı
Benim beyaz ellerimden başlar
Tebaamın sabahı." demişti. Gerçekte sadece bir tebaanın değil, insanlığın sabahı insan elleriyle başlamıştır.

Suut Kemal Yetkin

Edebiyat Üzerine Denemeler

(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

manivela : Bir ucunun bağlı bulunduğu bir nokta çevresinde dönen kol.
Rodin : Fransız heykel sanatçısı.
Sistina : Rönesans'ın en büyük sanatçıları tarafından fresklerle dekore edilmiş Vatikan Sarayı'nın şapeli.
şapel : Küçük kilise.
tebaa : Bir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı olma durumu, uyruk.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Başlangıçta El Vardı adlı metin, 1958 yılında yazılmıştır. Elin insan yaşamı üzerindeki etkisini ele alan bu denemede Suut Kemal Yetkin, insanın en önemli organlarından biri olan elle düşünce, sanat, zekâ arasında ilişki kurarak düşüncelerini özgürce ortaya koymuştur.

1940 yılına kadar ülkemizdeki siyasi, ekonomik ve sosyal koşulların etkisiyle deneme türüne yeterince ilgi gösterilmemiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonraki gelişmelerin neticesinde deneme türüne yazarlar ilgi göstermeye başlamıştır. Ahmet Haşim'in *Bize Göre, Gurabahâne-i Laklakan*; Refik Halit Karay'ın *Bir Avuç Saçma, Bir İçim Su*; Falih Rıfkı Atay'ın *Eski Saat, Niçin Kurtulmamak*; Nurullah Ataç'ın *Diyelim, Söz Arasında, Günlerin Getirdiği*; Vedat Günyol'un *Günlerin İçinden, Çalakalem* adlı eserleri Cumhuriyet Dönemi'nde deneme türünde yazılan eserlere örnek verilebilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinde geçen "portre, esenlik, bent" gibi kelimelerin anlamını metnin bağlamından bulmaya çalışınız. Anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını sözlüklerden araştırınız.

2. Aşağıdaki kutucukları metinden hareketle doldurunuz.

Metnin konusu	
Yazarın amacı	
Yazarın hedef kitlesi	
Metnin ana düşüncesi	
Metinden yardımcı düşünceler	
Metinden örtük iletiler	
Yararlanılan anlatım biçimi	
Yararlanılan düşünceyi geliştirme yolları	

3. Sizce ressamlar ve heykeltıraşlar, insanın ellerini niçin bu kadar önemsemişlerdir? Açıklayınız.

4. Metindeki “İnsanın daha konuşmadığı, dilinin çözülmediği çağlarda elleri konuşmuştur.” cümlesindeki iletiye katılır mısınız? Düşüncelerinizi belirtiniz.

5. Okuduğunuz metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini metnin üzerinde gösteriniz.

6. 23 Kasım 1958’de yazılan bu denemeyi güncellik açısından değerlendirirseniz hangi sonuçlara ulaşırsınız?

7. Yazarın kullandığı dille günlük yaşantıda kullandığınız dili karşılaştırınız.

8. Yazarın anlatımında tercih ettiği kendi kendisiyle konuşma üslubuna metinden örnekler gösteriniz. Bu üslubun metne katkılarını değerlendiriniz.

9. Bu metinde, yazarın okuyucuya doğrudan seslendiği kelime ve kelime grupları var mı? Bunların metne katkıları nelerdir? Açıklayınız.

10. Metindeki cümleleri, cümle çeşitleri ve cümlelerin uzunlukları açısından değerlendiriniz. Bunların metne katkıları nelerdir? Açıklayınız.

11. Metinde ortaya konan düşünceler niçin kanıtlanma yoluna gidilmemiştir? Açıklayınız.

12. Okuduğunuz metinden alınan bazı kelimeler aşağıda verilmiştir. Bu kelimelerin doğru yazımlarını belirtilen kutucuklara yazınız.

Kelimeler	Kelimelerin Günümüzdeki Yazımları
kafasıyle	
tekrarlanmasıyle	
yapamıyacağı	
ayaklarıyle	
yoluyle	
öğündüğümüz	

Yazar Hakkında Bilgi

SUUT KEMAL YETKİN (1903-1980), Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının öğretici metin türlerinde eser veren bir yazarıdır. Sanat tarihi, İslam tarihi alanlarında çalışmalar yapmış bir akademisyendir. Batı edebiyatından birçok edebî çeviri yaparak kültürümüze katkı sağlamıştır. Eleştiri ve deneme türlerinde eserler vermiştir. Sanat, estetik, resim ve İslam sanatları üzerine kitaplar yazmıştır. Açık ve içten bir üslubu vardır.

Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Şi’r-i Leyal* **(şiir)**; *Edebiyat Konuşmaları, Edebiyat Üzerine, Günlerin Götürdüğü, Düş’ün Payı, Yokuşa Doğru, Şiir Üzerine Düşünceler, Denemeler* **(deneme)** …

Metne Hazırlık

- “Sözün gücü” ile ilgili dünya medeniyetinden atasözlerini araştırınız. Sınıfınızda okuyunuz.
- Alman düşünür Wittgenstein’ın (Vitgeştayn) *“Dilimin sınırları, dünyamın sınırlarıdır.”* sözünü belirlenmiş zaman aralıklarında sınıfınızda küçük gruplar oluşturarak tartışınız.

3. Metin

SÖZ

‘Sözvermekle iş bitmez’ derler. Herkes böyle mi düşünür, bilmem. Yalnız kesin birşey var ortada. Sözvermekle iş bitmez diyenlerin hepsi ilkin bir yetersizliği dile getirmek ister. Bu istek uyarınca: asıl önemli olan, biri işi sonuca, hem iyi bir sonuca ulaştırmaktır; bunun için yapılacak çok şey vardır: sözvermek olsa olsa bir tekidir bunların. Ayrıca bir paylama bürümüştür bu isteği. Sözvermekle iş bitmez diyen biri şöyle seslenir gibidir öfkeyle karşısındakine: “Sözverince iş bitti mi sanıyorsun? Sözvermek nerde, iş bitirmek nerde! Hep böyleysen vazgeç bu alışkanlıktan.”

(...) Söz başka şey, iş başka şey. İş, birşey yapmak, başarmaktır. Söz, işin dışında kalır genellikle. Ama sözvermek düpedüz bir söz söylemek değil ki. Sözvermek de bir iştir. Hattâ asıl iş sözvermektir diyesim geliyor. Peki öyleyse neden sözvermeyi değersiz bulmuşuz? Öyle sanıyorum ki sözvermeyi kötüye kullanmak yolaçmış buna.

(...)

Verdiğimiz sözler varoluşumuzu biçimler. Şimdiye dek verdiğiniz sözlerden belli başlı birkaçını söyleyin bana, size kim olduğunuzu söyleyeyim. “Ben hiç sözvermem” diyorsanız, gerçekten de öyleyse (olamaz ki ama), nasıl şey sanki bu sizin yaşamanız? İnsanın bir tanımı da sözvermesidir.

(...)

Sözvermenin bütün ağırlığını taşıyan, düzenleyici gücüdür. Her bireyin, her topluluğun başödevi dünyayı yaşanır bir düzene ulaştırmaktır. Çabalar hep bu amaca yönelmiştir. İşte sözverme hep bu çabaların içine örülmüştür; bu çabaların çoğu sözvermeden başka birşey değildir. Böylelikle insan, yaşama koşullarına kendi dileklerine uygun bir kılık kazandırmaya girişir. (...)

Bir temel başarıdır sözverme. İşte bundan, her başarı gibi, başarısıyla sonradan sayısız kolaylıkları sağlasa da, birtakım zorlukların içinden geçer. Hep öyle değil mi: başarının değeri yendiği zorluklarla oranlıdır. Sözvermenin de karşılaştığı en büyük zorluk zamandır. Sözvermek bir bakıma zamana meydan okumaktır. Sözünü tutmuş olan zamanı yenmiştir. Bence, ‘Sözünün eri ol’ demek, bir bakıma, ‘Zamana karşı savaşta sakın bozguna uğrama’ demektir. Kim er olmak, yiğit olmak istemez?

(...)

Schiller’in o balad’ını siz de unutmamışsınızdır: Kimseye göz açtırmayan Sicilya kralı Dionys’i hançerleyeceği sırada Damon’u yakalarlar. Öldürülecektir. Ama kız kardeşini evlendirsin diye kral üç günlüğüne salar onu. Tutsak olarak dostunu bırakacaktır Damon krala. Üç gün içinde geri dönmezse, Dionys (bunun salt Damon’un verdiği sözü boşa çıkarmak için kurulmuş bir tuzak olduğu besbelli) onun canını bağışlayacak, onun yerine dostunu çarmıha gerekecektir. Damon dostunu bırakıp gider. Üçüncü gün erkenden düğün biter; biter bitmez de Damon saraya doğru seğirtir. Ama gelmedik bela kalmaz başına. İlkin seller coşup dereler taşar, sonra haydutlar yolunu keser, daha sonra da susuzluktan bitkin düşer.

Gene de, rastladıkları "Geç kaldın, dön geri, bari sen kurtul" dese de, hiç yılgınlık getirmez; seve seve ölüme koşar, koşar; sonunda varıp kurtarır tam asılırken dostunu. İşte o zaman acımasız kral yumuşar, utanır da; Damon'un canını bağışlar, böylece dostlar ikiyken üç olur. (...)

Yakından bakınca, sözvermeyi her zaman para ya da mal borçlanmaya özdeş tutamayacağımızı görürüz. Borç, birinden alınan birşeye karşılıktır. Oysa söz birine verilir. Veren de bu vermesiyle kendini, kendine özgü varoluşu gerçekleştirir. Sözverme sıradan bir ödeme değildir. Ondan, sonuçlanması sonraya bırakılamaz. Bir süreçtir: sözveren, bu verişle birlikte yaşamasını bu verişe göre yaşar çoğun. Yaşamanın odağıdır artık verilen söz. (...)

Düşündükçe tuhaf bir ürküntü kaplıyor beni. Ölümden değil – yanlış anlamayın. (O ürküntü hemen hemen herkesin içinden otağ kurmuş.) Beni şimdi ürküten şu nicedir uğraşıp durduğum sözverme konusu. Ne dallıbudaklıymış. Gel gör ki nasıl da çoğumuzun gözünden kaçmış. İnsanı kaptığı gibi nerdeyse çelişken belirlenimlere götürüyor. Başkalarını bilmem ama (aşırılığa düşmüyorum değil mi?) sözvermenin insan varoluşumuzda son derece önemli bir etmen olduğuna inanıyorum ben. Ama, bir bakıma bu da, genellikle dilin insan varoluşundaki büyük gücünü söylemektir.

(...)

Nermi Uygur
Dilin Gücü
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

balat : 1. Orta Çağ'da üç bentten oluşan bir Batı şiiri türü. 2. Batı'da belirli danslara eşlik eden bir şarkı türü. 3. Serbest biçimli, romantik müzik araçlarıyla çalınan veya şarkı olarak okunan eser.

çarmıh : Suçlunun öldürülmek amacıyla çivilendiği haç biçimindeki darağacı.

odak : 1. Bir ışık veya ısı kaynağından yayılan ışınların toplandığı yer, mihrak, fokus. 2. Herhangi bir düşüncede, nitelikte olan kimselerin kaynağı veya bir şeyin toplandığı, yoğunlaştığı yer, mihrak.

seğirtmek : Sıçrayarak yakın bir yere doğru koşmak.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Söz adlı metin 1962 yılında yazılmıştır. Yazar, bu denemesinde "Filozof, denemeci gibi çalışırsa başarıya ulaşır." görüşünden hareket ederek sözün gücü üzerine düşüncelerini, deneme türünün temel ilkelerine göre bir felsefeci olarak ortaya koymaya çalışmıştır.

1960'tan itibaren deneme türüne ilgi oldukça artmıştır. Birçok yazarın yetişmesi, yayın organları ve teknolojideki gelişme bu durumun nedenlerindendir. Bu dönemde deneme türünde yazılar daha çok şair, romancı, hikâyeci olarak ünlenen sanatçılar tarafından ortaya konmuştur. Sabahattin Eyüboğlu'nun *Mavi ve Kara*; Cemal Süreya'nın *Şapkam Dolu Çiçekle*; Oktay Akbal'ın *Önce Şiir Vardı*; Orhan Burian'ın *Denemeler Eleştiriler*; Peyami Safa'nın *Sanat Edebiyat Tenkit*; Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun *Deli Fişek*; Rasim Özdenören'in *Ruhun Malzemeleri*; Nurettin Topçu'nun *Yarınki Türkiye*; Salah Birsel'in *Kaybolmuş Cennet Bahçesi*; Vedat Günyol'un *Günlerin İçinden*; Enis Batur'un *Başkalaşımlar* adlı kitapları 1960 sonrası edebiyatımızda deneme türündeki eserlere örnek verilebilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili kelime ve kelime gruplarının anlamını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten kontrol ediniz.

a. "Böylelikle insan, yaşama koşullarına kendi dileklerine uygun bir kılık kazandırmaya girişir.

b. "O ürküntü hemen hemen herkesin içinde otağ kurmuş."

c. "Ne dallıbudaklıymış."

2. *Söz* adlı metnin konusunu, ana düşüncesini tespit ediniz.

3. Yazarın dil ve anlatım özelliklerine yönelik aşağıdaki tabloda verilen ayrıntılara, okuduğunuz metinden örnek bulup bu örnekler doğrultusunda metnin üslup özellikleri ile ilgili değerlendirme yapınız.

Ayrıntılar	Değerlendirme
Akıcılık	
Coşkunluk	
Cümle yapıları	
Deyimler	
Duygusallık	
Kelime kadrosu (Anlam ve tür açısından)	
Nesnellik	
Öznellik	

4. Metinden yola çıkarak yazar hakkında yapılan aşağıdaki doğru tespitleri işaretleyiniz. Yazarın konuya ve okuyucuya yaklaşımını bu açılardan değerlendiriniz.

Yazar;

- ☐ Tarafsız davranmıştır.
- ☐ Yönlendirme yapmamıştır.
- ☐ Öznel bir yaklaşım sergilemiştir.
- ☐ Nesnel bir yaklaşım sergilemiştir.
- ☐ Konuyu bilgi verme açısından ele almıştır.
- ☐ Konuyu kendi değerlendirmeleri açısından ele almıştır.
- ☐ Konuyu okuyucudaki fikri değiştirme açısından ele almıştır.

5. Okuduğunuz metni *Arama Sevgisi ve Başlangıçta El Vardı* adlı metinlerle yazarların anlayışları açısından karşılaştırınız.

6. Damon (Damon) ile Phintias (Pintiyas) arasındaki dostluk sizi etkiledi mi? Düşüncelerinizi açıklayınız.

7. Bu metinde sözünde durmakla ilgili yazarın verdiği örnek olay, günümüz yaşamında da görülebilir mi? Düşüncelerinizi belirtiniz.

8. Okuduğunuz metne içerik açısından katkı sağlayacak bir görsel unsur kullanılmamıştır. Metnin türü ve içeriği ile ilgili resim, karikatür, fotoğraf, çizim, grafik, tablo gibi bir görsel kullansaydınız tercihiniz nasıl olurdu?

9. Nermi Uygur, *Dilin Gücü* adlı deneme kitabında dili felsefi açıdan değerlendirerek 1960 yılından itibaren dil-felsefe ilişkisi üzerine ülkemizde ve dünyada bir tartışma konusu açmış, birçok düşünür ve yazarı etkilemiştir. Yazar, daha sonra bu konuyla ilgili *Dil Yönünden Fizik Felsefesi* adlı bir kitap yayımlayarak konuyu daha da geliştirmiştir. Bu konuda F. Bacon, L.Wittgenstein, B.Russell (Rasıl) gibi düşünür ve yazarlar da eser vermiştir.

Düşünür ve yazarların dile bu kadar eğilmelerinin gerekçeleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

10. Bu metnin içeriğini toplumsal-bireysel gerçeklik açısından değerlendiriniz.

11. Okuduğunuz metne hangi fikrî, felsefi veya siyasi akım ya da geleneğin, anlayışın etki ettiğini yorumlayınız.

12. Yazarın bu metinde geçen “Sözvermenin insan varoluşumuzda son derece önemli bir etmen olduğuna inanıyorum ben.” düşüncesine katılır mısınız? Nedenleriyle açıklayınız.

13. Bu metinde dilin standart dışı kullanımına örnekler gösteriniz. Bu durumun nedenlerini açıklayınız.

14. Dilimizde söz vermekle ilgili bildiğiniz atasözlerini ve deyimleri sınıf tahtasına yazınız. Bunların iletileri hakkında düşüncelerinizi sözlü biçimde belirtiniz.

Yazar Hakkında Bilgi

NERMİ UYGUR (1925-2005), Cumhuriyet Dönemi’nin önemli deneme yazarlarındandır. Aynı zamanda felsefe profesörüdür. Yurt dışında dersler vermiş; eserleri Türkçe, Fransızca, Almanca ve İngilizce yayımlanmıştır. Akıcı bir üslubu vardır. Türk Dil Kurumu 1959 Bilim Ödülü, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Sedat Simavi Edebiyat Ödülü, Türkiye Bilimler Akademisi Hizmet Ödülü’nü almıştır. Dil felsefesi üzerine önemli çalışmalar yapmıştır.

Yazarın düzyazı türlerinde bazı eserleri şunlardır: *Dilin Gücü* ***(deneme)***, *Felsefenin Çağrısı* ***(deneme)***, *İnsan Açısından Edebiyat* ***(deneme)***, *Türk Felsefesinin Boyutları* ***(inceleme)***, *Kültür Kuramı* ***(felsefe ve kültür yazıları)***, *Dipten Gelen* ***(deneme)***, *İçimin Sesi* ***(söyleşi)***…

Metne Hazırlık

İsmet Özel'in *"Dünyaya bakmayı aşıp dünyayı görme noktasına ulaştığımızda neye talip olmamız gerektiğini anlarız. Bakmakla yetinmenin gerçek ilerlemeye yani içteki aydınlanmaya engel teşkil ettiğini bir kavrayabilsek!"* düşüncelerine katılır mısınız? Görüşlerinizi belirtiniz.

4. Metin

GÜZELLİK VE İNSAN OLMAK

Çardak kuşu (bowerbird)

Kedilerin ney sesinden, kaplanların da keman sesinden hoşlandıklarını bilir miydiniz? Keman sesi teskin ediyormuş kaplanı, buna karşılık düdük sesi bu hayvanda azgınlık doğuruyormuş. Genel olarak hayvanların çok hoşlandıkları sesler flüt ve keman sesiymiş. Bir köpeğin Chopin'in (Şopin) bir noktürnü karşısında rahatsızlıkla havladığını, uluduğunu, buna karşılık neşeli, kıvrak bir hava çalınınca sükûnet ve keyifle uyuduğunu tesbit etmişler. Ben de döküman-ter bir filmde ritmik bir caz parçası ahengine uyup albatrosların oyun ve gövde hareketleriyle raksettik-lerini gördüm. Hayvanların kendilerine mahsus bir güzellik duygusu taşıdıklarını gösteren örnekler az değil. Böceklerin renkleri fark edip seçebildikleri, çiçeklerdeki parlak ve cazip renklerin böcekleri kendilerine çekerek bitkilerin tozlaşmasını sağladıkları biliniyor. Karga ve kuzgunların parlak madenler ve mücevher çalmaları hiç kuşku yok ki bu nesnelerden hoşlanmalarının, onları yanlarında alıkoymak istemelerinin bir sonucu. İngiliz dilinde "bowerbird" deni-len kuş, eşi için (yani sevgilisi beğensin diye) yuvasını öyle kuruyormuş ki insanın bu yaratıkta estetik bir kaygı bulunduğuna inanası gelir: Bu kuş eşine yaptığı yuvayı önce çalı çırpı ile çevreledikten ve içini otlarla döşedikten sonra en yakın dereden topladığı çalıları yuvanın her iki tarafına bir sanatçı zevkiy-le yerleştiriyormuş. Yuvanın duvarlarını parlak tüyler, kırmızı tanecikler ve bulabildiği, güzel nesnelerle süslüyormuş. Nihayet yuvanın girişine şan ve şatafat sağlamak üzere ortaya parıltılı taşlar ve midye kabukları diziyormuş. Kuşun bütün bu yaptıklarını içgüdüsüyle açıklasak bile, onun içgüdüleri arasına "güzel olanı seçmek" gibi bir özelliği eklemek durumunda kalırız ki bu insanı hayvandan ayıran vasıfların güzellikten hoşlanmak veya güzele duyulan temayül olmadığını bize göstermeye yeter.

Demek ki güzele olan eğilim insanın özgül (spesifik) bir vasfı değil. Hayvanlar da kendi ölçülerinde güzellikten zevk duyuyorlar, üstelik bununla da kalmayıp güzel olan şeyi inşa etmeyi de başarabiliyorlar.

Beş duyumuza ve algılarımıza ilişkin hususlarda hayvanlarla insanların aynı doğrultuda yer aldıklarını söylemek mümkün. Hattâ hayvan cemiyetlerinin işleyişleri temel esaslar bakımından insanınkinden ayrı değildir. İnsanla hayvan ve hatta bütün diğer mahlûkat arasındaki fark, insanın teslim olma veya isyan etme arasında bir seçim yapabilecek durumda oluşu, bu seçmesine bağlı olarak da mükâfat veya ce-zaya muhatap oluşudur. İnsanda bir emanet vardır, bu emanet onun kul olmayı reddetmesini mümkün kılar. İnsandan başka yaratıklar teslimiyetten ve kulluktan vazgeçebilme imkânına sahip değildirler. İşte bu farkın dışında insanı ne attan ne de taştan ayrı mütalaa etmenin gereği yoktur. Böcekler, balıklar, sü-rüngenler kuşlar ve bütün diğerleri bizler gibi ümmetlerdir. İnsanı onlardan ayıran yalnızca bir "emanet"tir. Emanete ihanet etmek veya etmemekle insan öteki mahlûkattan ayrılır veya onlardan farkı kalmaz.

İnsanı hayvandan ayıran özelliğin bir estetik değer silsilesine sahip olmakla ilgili olmayacağını yukarıda andığımız örneklere dayanarak ileri sürebiliriz. İnsanın "söz" söyleyen bir yaratık olmakla diğerlerinden ayrıldığı, âlet yapabilme özelliğiyle de insan olduğu iddiaları da yunusların dilleri çözüldüğünden, karıncaların hem ziraatçı, hem çoban, hem de zanaatkâr oldukları öğrenildiğinden bu yana kuvvetli iddialar olmaktan uzak kalmışlardır. Biz insanlar da diğer ümmetler gibi bir ümmetiz, ama bizi ötekilerden ayıran bir özellik bizim onlardan üstün olmamızı temin ettiği gibi, onlardan aşağı olmamıza da sebep olabilir.

Bir köpek neden Chopin'in noktürnü karşısında havlıyor, rahatsızlık belirtisi gösteriyor da oynak bir neşeli müzik çalınınca keyifle uyuyor? Sanırım bunun cevabını bizlerin insan olmak iddiası ile sahip olduğumuz değerler çerçevesinde cevap verebiliriz. Hümanist batı medeniyeti cahil, cimri, nankör, gaddar insanın bu kendine mahsus vasıflarla tecessüm etmesine, sanat ve düşünce eserlerinde şekil bulmasına yol açmıştır. Ritm insana mahsus olunca hayvan tedirgin oluyor. Ama ritmin insan için ve hayvan için ortaklaşa değerler sahibi olunduğu bölgeleri de var. Hayvan için güzelliğin ahlâkî bir anlamı yoktur. İnsan için herşeyin anlamı sadece ve sadece ahlâkî oysa.

İsmet Özel

Bakanlar ve Görenler

(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

albatros : Fırtına kuşugillerden, bir metre uzunluğunda, Atlantik Okyanusu'nda yaşayan iri bir kuş türü.

dokümanter : Belgelere dayanan, belgesel.

mütalaa : Herhangi bir konu üzerinde ayrıntılı düşünme ile oluşan görüş ve yorum.

noktürn : Tatlı ve içli gece ezgisi, gece müziği.

tecessüm : Görünmeye başlama, belirme.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Güzellik ve İnsan Olmak adlı metin, 1985 yılında yayımlanmıştır. Bu metin, güzelliğin peşinde koşan insanın temel ayrıcalığının ahlak olduğunu karşılaştırmalarla veren bir denemedir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinde geçen "muhatap", "şatafat" kelimelerinin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin etmeye çalışınız. Anlamını tahmin edemediğiniz kelimeleri sözlüklerden araştırınız. Kelimeleri birer cümlede kullanarak defterinize yazınız.

2. "Noktürn" kelimesini daha önce duydunuz mu? Sizce yazar bu kelimeyi niçin kullanmıştır?

3. Metnin konusunu ve ana düşüncesini tespit ediniz.

4. Metindeki cümleler, nesnel yargılardan mı öznel yargılardan mı oluşmaktadır? Vardığınız sonucu, deneme türünün hangi özelliğiyle ilişkilendirirsiniz?

5. Yazar, niçin hayvanlarla ilgili olayları anlatarak yazısına giriş yapmıştır? Bunun metnin anlatımına ve anlamına katkısını belirleyiniz.

6. Okuduğunuz metinde yazar, niçin sorular sormuştur? Bu soruların cevapları okuyucuya mı bırakılmıştır yoksa yazar tarafından mı verilmiştir? Açıklayınız.

7. Yazarın metinde yaptığı örneklemeleri bulunuz. Metinde bu örneklemelere başvurulmasının nedeni nedir? Açıklayınız.

8. Metinde açıklayıcı anlatımdan yararlanılan bölümleri gösteriniz, bunların metnin anlatımına katkısını değerlendiriniz.

9. Yazarın kendisini metne kattığı bölümleri metnin üzerinde gösteriniz. Yazarın böyle bir tutumu benimsemesinin nedenini sınıfınızda tartışınız.

10. Metinde ortaya konan düşüncelerin hangisi veya hangilerine katılmadığınızı belirtiniz. Katılma ve katılmama nedenlerinizi sınıfınızda sözlü olarak dile getiriniz.

11. İsmet Özel'in okuduğunuz denemesinde verilen düşüncelere göre yazarın evrensel bir konuda, evrensel bir düşünceyi ortaya koyduğunu söyleyebilir misiniz? Düşüncelerinizi belirtiniz.

12. Okuduğunuz metinle kullanılan fotoğraf arasındaki ilişkiyi değerlendirirseniz fotoğrafın metne katkıları hakkında neler söylersiniz?

13. Aşağıdaki tabloda İsmet Özel'in deneme türünde tercih ettiği yazma tutumları verilmiştir. Bu tutumların okuduğunuz metnin iletisine etkisini tabloda belirtilen yerlere yazınız.

Denemede Yazarın Tutumu	Yazarın Tutumunun Metnin İletisine Katkısı
Dili özenli kullanmak	
Düşünceleri kanıtlamamak	
İçten bir anlatımı benimsemek	
Akıcı bir anlatımı tercih etmek	
Bilgileri hoş bir üslupla vermek	
İlgi çekici bir anlatıma yönelmek	
İlgi çekici bir konuyu tercih etmek	
Okuyucuya hoşça vakit geçirtmek	
İddialardan yararlanmak	
Kesin sonuçlara varmamak	
Kısa bir metin türünü tercih etmek	
Düşüncelerini özgürce dile getirmek	
Konuşma üslubunu benimsemek	
Bilgileri yaşamla ilişkilendirmek	

14. *Güzellik ve İnsan Olmak* metniyle İsmet Özel'in siyasi ve edebî görüşleri arasında bir ilişki kurabiliyor musunuz? Değerlendiriniz.

15. Yazar, okuyucuyu etkilemek için hangi anlatım tutumlarından yararlanmıştır? Açıklayınız.

16. Metnin genelinde görülen düşünce birliğini metnin üzerinde gösteriniz.

17. *Güzellik ve İnsan Olmak* metninin konu akışında bir uyum var mıdır? Metni bu açıdan değerlendiriniz.

18. Okuduğunuz metinde ortaya konan fikrî anlayış, İsmet Özel'in yaşadığı dönemde birçok düşünür ve sanatçıyı etkilemiştir. Sizce günümüzde de yazarın metinde ileri sürdüğü düşünceler geçerliliğini koruyor mu? Düşüncelerinizi belirtiniz.

Sınıf Dışı Etkinlik

Aşağıdaki tablolara türlerin belirgin özelliklerini maddeler hâlinde yazınız. Deneme türünün bu türlerden ayrılan yönleriyle ilgili tabloya kısa bir paragraf yazınız.

HİKÂYE

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

ROMAN

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

ŞİİR

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

TİYATRO

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

DENEMENİN BU TÜRLERDEN AYRILAN YÖNLERİ

....
....
....
....
....

Okuduğunuz deneme kitabını, öğretmeninizin size vereceği deneme türünde bir metni değerlendirme formuna göre inceleyiniz.

DİL BİLGİSİ UYGULAMALARI

1. Bu ünitede okuduğunuz metinlerden alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan yazım yanlışlarını tespit ediniz. Kelimelerin doğru yazımlarını defterinize yazınız.

a. Tıpkı bunun gibi, ruhun her türlü beslenişinde zevk çok kez tek başınadır, hoşumuza giden herşey besleyici yada sağlığa yararlı değildir.

b. Ortaçağdan bu yana, ressamların yapmış oldukları kadın ve erkek portrelerine bakınız, gözlerden çok ellerin konuştuğunu görürsünüz.

c. Hümanist batı medeniyeti cahil, cimri, nankör, gaddar insanın bu kendine mahsus vasıflarla tecessüm etmesine, sanat ve düşünce eserlerinde şekil bulmasına yolaçmıştır.

ç. İnsanlık herşeyini insanın eline borçludur.

d. Öyle sanıyorum ki sözvermeyi kötüye kullanmak yolaçmış buna.

2. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin bitişik ve ayrı yazılma gerekçelerini belirtiniz.

a. Ben de dökümanter bir filmde ritmik bir caz parçası ahengine uyup albatrosların oyun ve gövde hareketleriyle <u>raks ettiklerini</u> gördüm.

b. Hayvanların kendilerine mahsus bir güzellik duygusu taşıdıklarını gösteren örnekler az değil. Böceklerin renkleri <u>fark edip</u> seçebildikleri, çiçeklerdeki parlak ve cazip renklerin böcekleri kendilerine çekerek bitkilerin tozlaşmasını sağladıkları biliniyor.

c. Karga ve kuzgunların parlak madenler ve mücevher çalmaları hiç kuşku <u>yok ki</u> bu nesnelerden hoşlanmalarının, onları yanlarında <u>alıkoymak</u> istemelerinin bir sonucu.

ç. Bu kuş eşine yaptığı yuvayı önce <u>çalı çırpı</u> ile çevreledikten ve içini otlarla döşedikten sonra en yakın dereden topladığı çalıları yuvanın her iki tarafına bir sanatçı zevkiyle yerleştiriyormuş.

d. Kuşun bütün bu yaptıklarını <u>içgüdüsüyle</u> açıklasak bile, onun içgüdüleri arasına "güzel olanı seçmek" gibi bir özelliği eklemek durumunda kalırız ki bu, insanı hayvandan ayıran vasıfların güzellikten hoşlanmak veya güzele duyulan temayül olmadığını bize göstermeye yeter.

e. İnsanda bir emanet vardır, bu emanet onun <u>kul olmay</u>ı <u>reddetmesini</u> mümkün kılar, insandan başka yaratıklar teslimiyetten ve kulluktan <u>vazgeçebilme</u> imkânına sahip değildirler.

3. Aşağıdaki metnin noktalama açısından doğrusunu defterinize yazınız.

Sofradan niçin kalktığını duyan hizmetçi kadın gülmüş: Boşuna zaman kaybetmeyin, demiş; incirleri bal çanağına koymuştum toplarken. Demokritos'un canı sıkılmış bu araştırma fırsatını kaçırdığı, bir merak konusu elinden alındığı için, "Hadi be sen de," demiş hizmetçi kadına, "keyfimi kaçırdın; ama ben yine de bal kokusu incirde kendiliğinden varmış gibi nedenini araştıracağım."

4. Aşağıda verilen soruları metni okuyarak cevaplayınız.

Kurmaca eserlerden oluşan türler, bir yaratma ürünüdür. (I) Bu türler bize doğrudan ya da dolaylı bir şekilde içinde yaşanan dünyayı veriyor olmakla birlikte, yazarın kendi imgeleminde ürettiği bir hayalî oluş özelliği de gösterir. (II) Bundan ötürü bu türler, içerik özellikleriyle dış dünyaya gönderme yaparken kuruluş yönüyle yazarın kendi içselliğini ön plana çıkarır. (III) Diğer türlerin edebî oluşları ise içeriğe bağlı olmaktan çok, bütünüyle yaşantıların anlatılış boyutunda, bir başka ifadeyle üslup açısından sanatsal ya da edebî oluşlarına dayanır. (IV) Deneme türü her iki grubun özelliklerini de barındırabilen bir türdür. Yazar deneme metninde, gerçekten olmuş olayların, yaşanmışlıkların yanı sıra bir kurmaca yazarının yaptığı gibi dikkatlerin, ilgilerin dışında kalır; dolayısıyla onun elinde, kaleminde biricik olma düzeyine yükselebilen konuları işleyebilmesi bakımından ilk grubun özelliklerine yakınlık gösterebilir. (V) Bunun yanı sıra herkesin tanık olabildiği, yaşayabildiği, paylaşabildiği konuları üslup bağlamında özgün ve bireysel bir kimlik kazandırmak yoluyla da edebîleştirebilir.

a. Numaralanmış cümlelerin hangisinden itibaren yeni bir paragrafa geçilebilir?

b. İki paragrafa ayırabildiğiniz metnin kaç ana düşüncesi vardır? Bu ana düşünceleri defterinize yazınız.

c. Metne bir başlık bulunuz.

ç. Paragraflarda anlam ve anlatımın sağlıklı bir yapıda birleşebilmesi için yazarlar cümleleri, kelimeleri ve kelime gruplarını edat, bağlaç, zamir gibi çeşitli dil birimleri ile birbirilerine bağlarlar. Okuduğunuz metindeki bu dil birimlerini tespit ediniz. Bu dil birimlerini çıkararak metni okuyunuz. Meydana gelen aksaklıkları belirtiniz.

d. Aşağıda verilen anlatım biçimlerinden ve düşünceyi geliştirme yollarından metinde kullanılanları işaretleyiniz.

- [ ] Tanımlama
- [ ] Açıklama
- [ ] Tanık gösterme
- [ ] Tartışma
- [ ] Karşılaştırma
- [ ] Öyküleme
- [ ] Benzetme
- [ ] Betimleme

e. Paragrafın giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini tespit ediniz. Metnin üzerinde gösteriniz.

5. Aşağıdaki cümlelerden bir paragraf oluşturmak için sıralamanın nasıl olacağını defterinize yazınız.

I. Özellikle kanıtlayıcı tutumla yazılan ve bilgiye dayalı içeriğinden dolayı eleştirel, felsefi gibi alt türlerde okurla iletişimin genellemelere dönüştüğü görülmektedir.

II. Dolayısıyla bu ilişkinin belirginleştiği ya da yazarın kendini anlattığı metinlerde seslenme, paylaşma ögeleri kullanılmaktadır.

III. Dolayısıyla denemeleri salt konuşur gibi bir anlatım tutumuyla yazılan metinler olarak değerlendirmek yanlış olur.

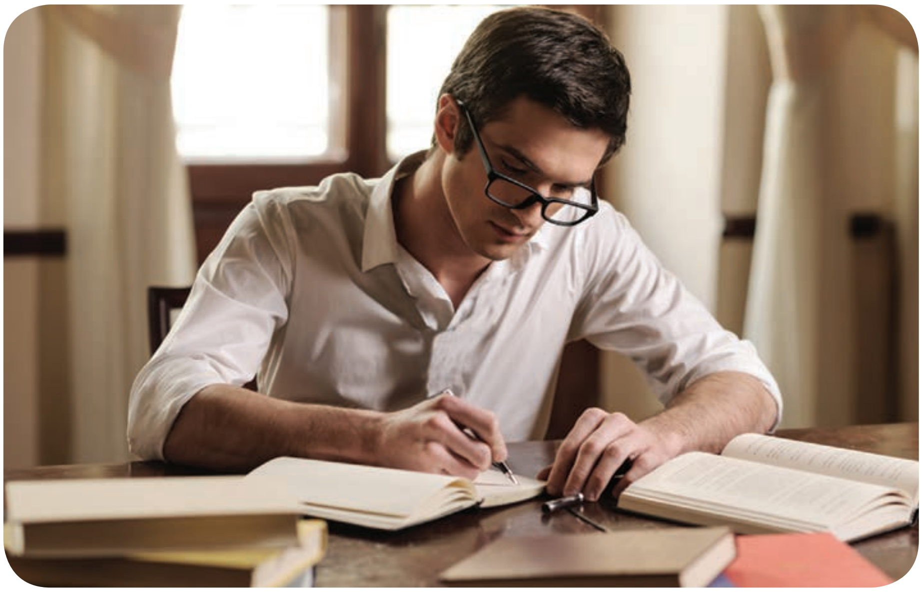
IV. Ancak böylesi bir durum, her deneme metninde geçerli değildir.

V. Öncelikle denemelerde okur ve yazar ilişkisini yansıtan ve okurla iletişime dayanan bir tavır söz konusudur.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Deneme de diğer yazı türlerinde olduğu gibi ön araştırmaya ve hazırlıklara dayanan, yoğun yazma sürecinin sonucunda ortaya çıkan bir türdür. Düşünceye dayalı metin türlerinden olan deneme türünde metin yazmak, geniş bir bilgi birikimine sahip olmayı gerektirir. Ayrıca türün temel ilkelerine de çok iyi hâkim olunmalıdır. Plan dâhilinde yazılması gereken denemede oldukça yalın ve akıcı bir dil kullanılmalıdır.

Deneme türünde yazılmış metinleri bolca okumak, deneme yazarlarının yazma süreçleriyle ilgili deneyimlerinden yararlanmak bu türde bir metin yazarken büyük kolaylık sağlar.

Sınıf İçi Etkinlik

Deneme türünde edebiyatımızın önde gelen yazarlarından Nurullah Ataç'la yapılan bir mülakattan alınan aşağıdaki metni okuyunuz. İlginizi çeken ayrıntıları sözlü olarak değerlendiriniz.

Nurullah Ataç

— Nasıl yazarsınız? Konularınızı arar mısınız? Ve sırf yazmak ihtiyacı ile masa başına hazırlıksız oturduğunuz olur mu?

—Öylesi de olur, böylesi de... Biliyorsunuz, ben bir gazeteye her hafta bir yazı veririm. Bir konu bulamadığım günler olur. Gene oturururum yazmaya, konu gelir kendi kendine. Bütün yazarlar için değilse de bütün gazete yazıları için böyle değil midir acaba? Bir yazımı gün olur dört saat, beş saatte yazarım, kimi de çabuk biter.

Başka bir şey söyleyeyim size. Biliyorsunuz. Orhan Hançerlioğlu ile roman üzerine küçük bir tartışmamız oldu. Ben Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun bir sözünü anmıştım. Bana bir gün "Romanlarımdaki kişiler gelirler, ne yaptıklarını anlatırlar, ben de onların dediklerini yazarım." demişti. Yani romanlardaki kişiler, yazarın buyruğuna uymazlar, onların da kendilerine göre bir hürriyetleri vardır demek istiyordu. Orhan Hançerlioğlu, buna pek inanmadı. Bana öyle geliyor ki düşüncelerimiz de romanlardaki kişiler gibidir. Onlar da bizim buyruğumuza her zaman uymaz. Gün olur, yazacağımı hazırlarım, varacağım sonucu bilirim, bir de bakarım ki yazarken değişir düşüncem, büsbütün başka bir sonuca varır. Benim asıl düşüncem, işte odur. O büyük düşünce bende kendi kendine yaşamıştır.

— O kadar çok yazıyorsunuz ki insanın okumaya vakit bulabildiğinizden şüphe edesi geliyor.

— Yazdığım kadar okurum. Her gün 12 günlük gazete, ayrıca bütün sanat dergilerini okurum. Ayda da en azından iki kitap okurum. Benim gezintide geçen, dedikodularla geçen zamanım yoktur. Yirmi günde bir evimden çıkıp İstanbul'a gidiyorum. O da tiyatro, sergi veya konser için. Okumadan yorulunca okuma çeşidini, yazmadan yorulunca yazma çeşidini değiştiriyorum. İnsan yaşlandıkça artık, vakit azaldığı için vapura yetişmek ister gibi çalışıyor.

Mustafa Baydar

Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar?

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

İstediğiniz konuda bir deneme yazınız. Denemenizi defterinize ya da bağımsız kâğıtlara yazınız. Yazdıklarınızı sınıf panosunda, dergi veya gazetelerde, sosyal medyada yayımlayınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

Sınıfınızda gruplar oluşturunuz. Gruplardan biri sunum yapacak, diğer grup da sunumu dinleyecektir. Yazdığınız denemeleri sınıf ortamında sununuz. Denemelerin sunumu yapılırken not alarak veya empati kurarak konuşmacıları dinleyiniz. Dinlediklerinizin konusunu ve ana düşüncesini tespit ediniz. Dinlediklerinizi özetleyip ön bilgilerinizle karşılaştırınız.

6. ÜNİTENİN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki cümleleri uygun kelimelerle tamamlayınız.

1. ……………………………………; birey ya da toplum yaşamının bilimsel ya da güncel bir konusu üzerine anlaşılması kolay ancak sanat ve bilgi düzeyi bakımından derin, düşünce boyutuyla olduğu kadar duygu ve estetik yönden de doyurucu, bilinçli bir öznellikle kaleme alınmış edebiyat türüdür.

2. 16. yüzyılda yazılan ……………………………….. adlı eser Montaigne'nin özgürce ve istediği konuda düşüncelerini kanıtlama yoluna gitmediği bir eseridir.

3. İngiliz yazar …………………………..da dünyada deneme türü denince akla gelen bir yazardır.

4. …………………….. denemelerini *Günlerin Getirdiği* kitabında toplarken ……..........……….....……. de *Günlerin Götürdüğü* adlı kitapta toplamıştır.

5. ……………………………………, sözün bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konan bir noktalama işaretidir.

B. Aşağıda numara ve harfle verilen ilgili terim ve kavramları eşleştiriniz.

1. *Eski Saat*
2. *Edebiyat Konuşmaları*
3. *Bir Avuç Saçma*
4. *Dilin Gücü*
5. *Cuma Mektupları*
6. *Bize Göre*

a. Ahmet Haşim
b. İsmet Özel
c. Suut Kemal Yetkin
ç. Refik Halit Karay
d. Nermi Uygur
e. Falih Rıfkı Atay
f. Sezai Karakoç

C. Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız.

1. (...) Deneme türünün edebiyatımızdaki en başarılı örnekleri Cumhuriyet Dönemi'nde verilmiştir.

2. (...) Türk edebiyatında birçok yazar farklı türlerde eser vermiş, deneme türüne de ilgi göstermiştir.

3. (...) Deneme, kurmaca metin olup yazarın düşüncelerini içeren bir tür olsa da sanatsal metindir.

4. (...) Düşünceyi özgürce ele alma, kanıtlama zorunluluğu olmama ve içten bir üslubu benimseme denemenin temel bazı özelliklerindendir.

5. (...) Deneme yazıları, bir konuyu, ana düşünceyi ve yardımcı düşünceleri içeren, öğretici niteliğe sahip metin türlerindendir.

6. (...) Edebiyatımızda deneme türünde ilk metinler divan edebiyatında verilmişse de türün ilk örneklerine Tanzimat Dönemi'nden itibaren rastlanmaktadır.

Ç. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Deneme türünün beş özelliğini maddeler hâlinde yazınız.

2. Dünya edebiyatında deneme türü ile adları özdeşleşmiş sanatçılara örnek veriniz.

3. 1940 yılından itibaren ülkemizde deneme türüne ilginin artmasını siyasal ve toplumsal açıdan değerlendiriniz.

4. İsmet Özel'in deneme türünde yazdığı bir eserinin adını yazınız.

5. Yazarın düşüncelerini kanıtlamaya gitmemesi ve özgürce söyleyebilmesi, deneme türünde yazılmış metinlere ne gibi katkılar sağlar? Açıklayınız.

6. Basın yayındaki gelişmeler ve teknoloji, bir edebî türün oluşmasına ve gelişmesine olanak sağlar mı? Örnek vererek açıklayınız.

D. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Deneme türünün karakteristik örneği olan *Essais* (1580) adlı eserinde Montaigne'in okuyucuya seslenirken "Okuyucu bu kitapta yalan dolan yok. (...) Kendimi herkese beğendirmek niyetinde olsaydım, özenir, bezenir, en gösterişli hâlimle ortaya çıkardım. Şunu söyleyeyim ki, kendimi anlatırken söylediklerim değişik ve değişken olmakla beraber hiç gerçeğe aykırı değildir. (...)" şeklindeki sözlerinde işaret ettiği gibi saf denemede daha çok paylaşma amacı taşıyan, düşüncenin çok yoğun olmadığı, kanıtlama, yargıda bulunma, öğretici olma gibi tutumlardan uzak, iç gözleme ve öz eleştiriye dayalı bir "ben" anlatımı hâkimdir.

   Bu parçada <u>yanlış</u> kullanılan noktalama işareti aşağıdakilerden hangisidir?

   A) Kesme işareti (') B) Tırnak işareti (" ") C) Üç nokta (…)
   D) Virgül (,) E) Yay ayraç ( )

2. Her şeyden önce şu husus belirtilmelidir ki deneme metinleri, ortalama bir <u>ya da</u> (I) birkaç kitap sayfası tutarında bir oyluma sahiptir. Bunun <u>yanısıra</u> (II) yazarın tavrına bağlı bir sınırlandırma söz konusudur. Kanıtlama, pekiştirme, genelleme, alıntılama, anlatıcı, <u>bakışaçısı</u> (III) gibi bilim, iletişim, yazın gibi farklı alanlara ait metinlerde sıklıkla uygulanan birçok anlatım ögesi denemede de görülür. <u>Ne var ki</u> (IV) deneme türü, kendine özgü içerik evreninin etkisiyle söz konusu ögeleri de içine alır. Böylece <u>pek çok</u> (V) düzyazı türündeki ortak biçim ögeleri denemede kimlik kazanır.

   Bu parçada numaralanmış kelimelerden hangi ikisinin yazımı <u>yanlıştır</u>?

   A) I. ve II. B) II. ve III. C) II. ve V.
   D) III. ve IV. E) IV. ve V.

3. **Aşağıdaki eşleştirmelerin hangisinde <u>yanlışlık</u> vardır?**

   A) *Bakanlar ve Görenler* – Sezai Karakoç
   B) *Bir İçim Su* – Refik Halit Karay
   C) *Günlerin İçinden* – Vedat Günyol
   D) *Niçin Kurtulmamak* – Falih Rıfkı Atay
   E) *Söz Arasında* – Nurullah Ataç

4. I. Ferit Edgü

II. Azra Erhat

III. Salah Birsel

IV. Mehmet Kaplan

V. Mehmet Emin Yurdakul

Yukarıdaki sanatçılardan hangisi deneme türünde eser vermemiştir?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

5. Paylaşımcı anlatım tutumu özellikle klasik deneme metinlerinde görülen bir anlatım tutumu olmakla birlikte, yazar işlediği her türlü konuyu salt duygularının ve düşüncelerinin doğrultusunda tamamen içe dönük bir tavırla değerlendirebilir. Paylaşımcı anlatım tutumuna sahip metinlerde yazar, tüm açıklığıyla iç dünyasını, hayal ve düşünce dünyasını, dış dünya ile ilişkisini kendine göre okura açmaktan bir rahatsızlık duymaz. Deneme, kurmaca özellikler taşıyabildiği gibi yazarın ve konuların gerçekliğini de barındırır. Bu durum, deneme türünde asıl unsurun insan oluşundan kaynaklanır. Kurmaca türlerde de aynı durum söz konusudur ancak denemenin öznesi artık nesnel gerçeklik içinde yaşayan insandır. Paylaşımcı anlatım tutumuna sahip deneme metinleri, bu özelliği belirgin bir biçimde yansıtan metinler olarak değerlendirilebilir.

Bu parçada deneme türündeki paylaşımcı tutumla ilgili aşağıdakilerin hangisine değinilmemiştir?

A) İçten bir anlatımı yansıttığına

B) Hem kurmaca hem de gerçekçi unsurları içerebildiğine

C) İnsan ekseni etrafında şekillendiğine

D) Yazarın bakış açısına göre oluştuğuna

E) Son dönem denemelerde görüldüğüne

6. Denemeci, kendi kişisel düşüncelerine dayanarak kişiyi kimi zaman öven kimi zaman yeren bir tavır sergileyebilir. Bu, doğrudan yazarın tavrına bağlı bir durumdur. Yazar burada çeşitli yönleriyle ele aldığı kişiyi kendi tanıklığından ya da onun hakkında anlatılanlardan yola çıkarak değerlendirebilir ya da kişinin eleştirdiği yönlerini dolaysız olarak ifade eder. Bedri Rahmi Eyüboğlu, *Delifişek* adlı eserinde yer alan Fikret Mualla başlıklı metinde, ressam Fikret Mualla'yı kendisinin sanatçıyla ilgili anılarından yola çıkarak anlatır. Metnin kimi yerlerinde onun sanatçı yönünden söz etmekle birlikte, daha çok onu yakından tanıyan biri olarak kendi tanıklığından ya da onu tanıyan insanların söylediklerinden yararlanarak sanatçının farklı, bilinmeyen özellikleri üzerinde durur.

Bu parçadan aşağıdakilerin hangisine ulaşılamaz?

A) Gerçek anlamda kullanılmış kelimelere

B) Açıklayıcı anlatım biçimine

C) "Bir kişiyi ele alan denemelerde yazar, nesnel davranır." ana düşüncesine

D) Düşünceyi geliştirme yollarından olan örneklemeye

E) Birden fazla yardımcı düşünceye

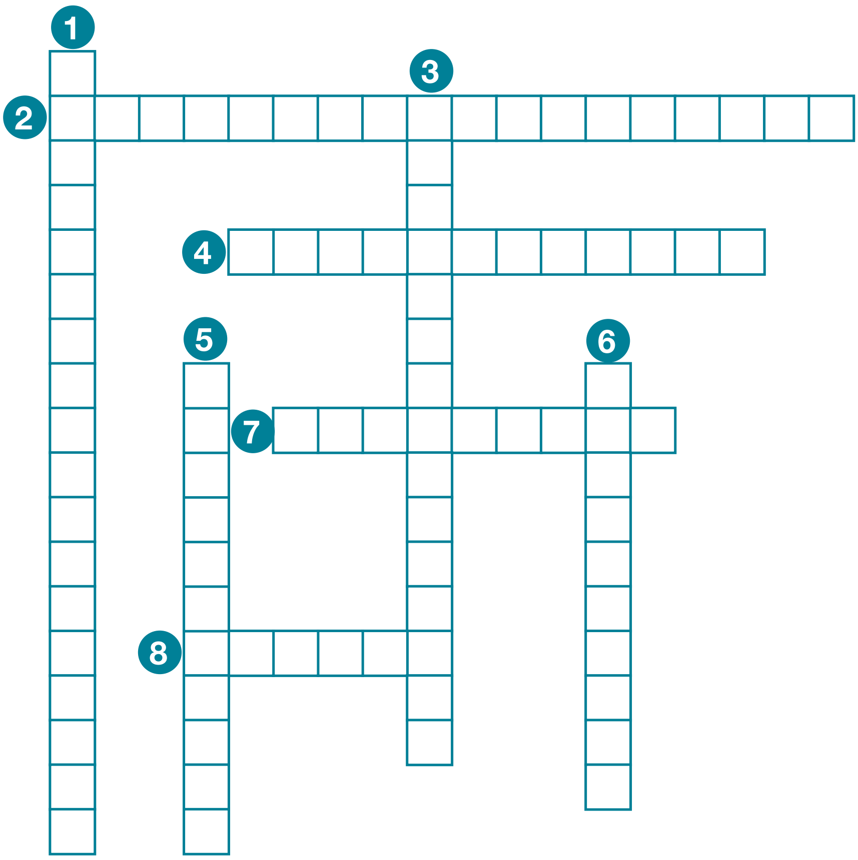
7. I. Denemeyi salt yazarın kendi “ben”ini yansıtması olarak değerlendirmek yetersiz olur.
II. Dolayısıyla konu bakımından geniş bir yelpazeyi kapsayan saf deneme, tam anlamıyla insanı yansıtır; insana özgü özellikle psikolojik ögeleri işler.
III. Bunlarda düşünen, hisseden daha genel bir ifadeyle yaşayan bir varlık olan insanın hâlleri ve içinde yaşadığı dünyadan etkilenimleri yansıtılmaktadır.
IV. Montaigne’nin denemelerinde bile salt kişinin iç dünyası görülmez.

Numaralanmış cümlelerden hangi ikisinin yeri değiştirilirse paragrafta anlamsal bir bütünlük ve akış sağlanır?

A) I. ve II. B) I ve III. C) II. ve III. D) II. ve IV. E) III. ve IV.

E. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. İsmet Özel’in bir kitabı.
2. Saf şiir anlayışı ile şiir yazan ve aynı zamanda akademisyen de olan bir deneme yazarımız.
3. Anlam karışıklığını önlemek için “şura, alem, rahim” gibi kelimelerde kullanılan bir noktalama işareti.
4. Özel adlara gelen çekim eklerini ayırmak için kullanılan noktalama işareti.
5. Suut Kemal Yetkin’in bir deneme kitabı.
6. Bir deneme yazarımız.
7. *Erbain, Kırk Hadis* gibi eserleri olan ve deneme türünde de eser veren bir şairimiz.
8. Yazara geniş düşünme alanı yaratan bir düzyazı türü.

Sevgili öğrenciler, daha fazla soru çözmek isterseniz “https://odsgm.meb.gov.tr/kurslar” adresinden konuyla ilgili sorulara ulaşabilirsiniz.

2. Dönem | Ünite Süresi: 2 Hafta

7. ÜNİTE

SÖYLEV (NUTUK)

SÖYLEV (NUTUK) ÜNİTESİNİN KONULARI

A. OKUMA ÇALIŞMALARI

1. Cumhuriyet Dönemi'nde söylev
2. İslamiyet'in kabulünden önceki Türk edebiyatında söylev
3. İslamiyet etkisinde gelişen Türk edebiyatında söylev
4. Yazım ve noktalama
5. Paragrafta anlam

B. YAZMA ÇALIŞMALARI

1. Güncel bir konudan yola çıkarak söylev metni yazma

C. SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

1. Yazma çalışmalarında hazırlanan söylevi sınıfta sunma

Bu ünitedeki kazanımların pekiştirilmesi için okulunuzun zümre öğretmenlerinin kararları doğrultusunda dünya edebiyatından söylev metinlerini içeren bir kitap okuyunuz.

OKUMA ÇALIŞMALARI

Metne Hazırlık

Mustafa Kemal Atatürk'ün *"Tarihi yaşadığımız gibi yazdık fakat geleceği Cumhuriyet'e inananlara, koruyanlara ve yaşatacaklara emanet etmek lazımdır."* sözünü sınıfınızda değerlendiriniz.

1. Metin

GENÇLİĞE HİTABE

(...)

Muhterem Efendiler, sizi, günlerce işgal eden, uzun ve teferruatlı beyanatım, en nihayet, mazi olmuş bir devrin hikâyesidir. Bunda, milletim için ve müstakbel evlâtlarımız için dikkat ve teyakkuzu davet edebilecek, bazı noktalar, tebarüz ettirebilmiş isem, kendimi bahtiyar addedeceğim.

Efendiler, bu beyanatımla, millî hayat hitam bulmuş farz edilen büyük bir milletin; istiklâlini nasıl kazandığını ve ilim ve fennin en son esaslarına müstenit, millî ve asri bir devleti, nasıl kurduğunu ifadeye çalıştım.

Atatürk TBMM'de söylev verirken

Bugün vâsıl olduğumuz netice, asırlardan beri çekilen millî musibetlerin intibahı ve bu aziz vatanın, her köşesini sulayan kanların bedelidir.

Bu neticeyi, Türk gençliğine emanet ediyorum.

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek, dahilî ve haricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmiyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kasdedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini, müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakrü zaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evladı! İşte; bu ahval ve şerait içinde dahi, vazifen; Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!

Mustafa Kemal Atatürk
Nutuk Cilt II
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bedhah : Başkasının kötülüğünü isteyen, kötü yürekli.

müstenit : Dayanan, yaslanan.

müstevli : Bir yeri istila eden, yönetimi altına alan (kimse, devlet, ordu vb.).

tebarüz : Belirme, görünme.

teyakkuz : Uyanıklık.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, Mustafa Kemal Atatürk'ün 1919-1927 yılları arasında devletin kuruluş sürecinin değerlendirmelerinin yapıldığı *Nutuk* adlı eserinden alınmıştır. Atatürk; Meclis'te 6 gün, 36 saat, 33 dakika süren zamanda *Nutuk*'u okumuş, son gün 20 Ekim 1927'de sözlerini *Gençliğe Hitabe* ile bitirmiştir.

Tanınan, bilinen bir kişi tarafından topluluk karşısında etkili biçimde yapılan ve dinleyici kitlesini coşturmayı amaçlayan konuşmaya **söylev (nutuk)** denir. Söylev veren kişiye "hatip" denir. Konuşmacı konusuna hâkim olmak için çok iyi araştırma yapar. Topladığı bilgi ve belgeleri amacına ve hedef kitlesine göre sınıflar, konuşma metnini hazırlar ve çok uzun süren provalar yapar. Söylev türündeki metin iyice ezberlenir, söylev sırasında da sadece hatırlatma amaçlı olarak metne bakılır. Konuşma sırasında vurgu ve tonlama, jest ve mimikler oldukça önemlidir; hatip bunlara fazlaca dikkat eder.

Söylev, oldukça eski bir türdür. Yunan ve Latin edebiyatında Demosthenes (Demostanes), Cicero (Cicero); Fransız edebiyatında Bossuet (Buset), Mirabeau (Mirabu) gibi isimler söylev türünde öne çıkan isimlerdir.

Cahiliye Dönemi'nde Arap şairlerin toplulukların önünde şiirlerini okumaları, halkın bulunduğu alanlarda yapılan dinî, tarihî veya güncel konuşmalar Doğu kültüründeki söyleve örnek verilebilir.

Bizim edebiyatımızda Kök Türk Kitabeleri, söylev türünün ilk örnekleridir. Günümüze kadar söylev türü etkili bir şekilde kullanılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, Halide Edip Adıvar, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Mehmet Âkif Ersoy, Mehmet Emin Yurdakul, Süleyman Nazif, Necip Fazıl Kısakürek gibi birçok tanınan kişi söylev türünde konuşmalar yapmışlardır.

Söylevler konularına göre sınıflandırılır. Din adamlarının inanç üzerine konuşmaları olan **dinî söylev**, siyasetçilerin politika üzerine konuşmaları olan **siyasi söylev**, eğitim kurumlarında akademisyen ve öğretmenlerin yaptıkları konuşmalar olan **ilmî söylev**, savaş zamanlarında komutanların askerleri savaşlara hazırlamak için yaptıkları konuşmalar olan **askerî söylev**, mahkemelerde sanık veya sanık avukatlarının yaptıkları konuşmalar olan **hukuki söylev** gibi söylev türleri vardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili kelimelerin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlüklerden kontrol ediniz.

Ey Türk istikbalinin evladı! İşte; bu ahval ve şerait içinde dahi, vazifen; Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!

2. Söylev türünün ortaya çıkmasında hangi toplumsal, kültürel, bilimsel gelişim ve değişimlerin etkili olduğu üzerine bir değerlendirme yapınız.

3. Okuduğunuz metnin konusunu, amacını, ana düşüncesini, hedef kitlesini tespit ediniz ve bunlar arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

4. Bu metnin içeriğini bireysellik ve toplumsallık açısından değerlendiriniz.

5. Okuduğunuz metnin yazıldığı dönemin siyasi, tarihî ve sosyal koşulları hakkında metinden çıkarımlarda bulununuz. Metni, yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtması açısından değerlendiriniz.

6. Sizce Atatürk, *Nutuk*'u tüm topluma hitaben okurken *Gençliğe Hitabe*'yi niçin eserin sonuna koymuş ve bizzat kendisi okumuştur?

7. *Gençliğe Hitabe* adlı metinde Atatürk'ün gençliğe seslendiği bölümde Türkçenin söz dizimine uygun olarak on üçü tam ve ikisi eksiltili hitap cümlesi olmak üzere toplam on beş cümle vardır. Cümle sayısı ile metni değerlendirirseniz yazarın üslubu hakkında neler söylersiniz?

8. Metinde sizi en çok etkileyen ifadeler hangileri oldu? Nedenleri ile açıklayınız.

9. Yazarın konuya ve okuyucuya yönelik tavrı hakkında neler söylersiniz?

10. Okuduğunuz metinde hangi fikrî, felsefi veya siyasi akımın ya da geleneğin, anlayışın etkileri görülmektedir? Açıklayınız.

11. Bu metinle Atatürk'ün yaşamı ve düşünceleri arasında bir ilişki kurarsanız neler söylersiniz?

Yazar Hakkında Bilgi

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK (1881-1938), Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan liderdir. Bir asker olarak Kurtuluş Savaşı'nı başlatmış, ülkesini düşmandan kurtarmıştır. Askerî bir deha olmanın ötesinde liderlik ve devlet adamlığı nitelikleri dünyaca bilinmektedir. Kurtuluş Savaşı sürecindeki tüm gelişmeleri *Nutuk* adlı eserinde belgelerle bir araya getirmiştir. Dile hâkimiyeti ve edebiyat sevgisi Atatürk'ün diğer önemli niteliklerindendir.

Metne Hazırlık

1. Yandaki görsel, Maraş şehrine Kurtuluş Savaşı'ndaki başarısından dolayı verilen İstiklal Madalyası ve resmî belgedir. Görseli inceleyiniz. Bir şehre böyle bir ödülün verilmesinin önemi hakkında açıklama yapınız.

2. Ülkemizde hangi şehirlere olağanüstü durumlarda üstlenilen görev nedeniyle resmî açıdan ödül verildiğini araştırıp arkadaşlarınızı bilgilendiriniz.

Kurtuluş Savaşı'ndaki rolünden dolayı Kahramanmaraş'a verilen İstiklal Madalyası ve madalyanın resmî belgesi

2. Metin

MARAŞ HİTÂBESİ

Kahramanmaraş'a TBMM tarafından verilen İstiklal Madalyası'nı sembolize eden heykel

Muhtelif, Maraş Kurtuluş Geceleri'nde...

Maraşlılar!

Memleketinizde doğmadım. Fakat babadan oğula, oranın eski bir familyasından geliyorum. Kendimi, yüzde yüz Maraşlı sayabilirim. Maraş'a ekleyebilecek hiçbir şerefim yok. Fakat Maraşlı olmaktan gelen bir şeref taşıyorum. Bu şerefi, içimde rastgele bir duygu değil, sistemli bir şuur hâlinde besledim.

Sultanlık günlerinde, sultanın verdiği en büyük rütbelerden birini taşıyan büyükbabam, bana her fırsatta şöyle derdi:

"—Büyükbabanın memuriyet ve mevkiiyle iftihar etmeyeceksin; ancak, onun, içinden geldiği yer ve o yerdeki itibar derecesiyle övüneceksin!"

Ve büyükbabam bana, gözleri derin bir dâüssıla çukuruna kaçmış, Maraş'ı, Maraşlıyı, Maraş'ın taşını toprağını, bağını bahçesini, suyunu havasını anlatır, dururdu.

Memleketimiz, tâ o zamandan beri gözümde harikalar vatanıdır. Harikalar vatanı... (...)

Bütün kudretlerin menbaı ve bütün mucizelerin anası ruhtur. Herkes istediği gibi düşünsün; ve devirler, dilediği prensipler etrafında dönsün; bu ruhçu doğdum, ruhçu öleceğim.

Bütün bunları Maraş için söylüyorum. Çocukluk günlerimden beri, masalını dinlediğim yiğitler yatağı ve destanlar memleketi Maraş, meğer bir rüya âlemini yeryüzüne kabûl ve tasdik ettirecek olan yermiş...

Meğer Şirin için dağlar delen Ferhat'tan miras, Anadolulu ruh, orada ve en ağır hakaretler altında kaldığı devirde, eşsiz tecellilerinden birine kavuşacakmış... Meğer, bütün imanlarını kendi eli ile yonttuğu çelik mekanizmalara kaptıran Avrupalı, orada, bütün icatları ve cihazlarıyla birden iflâs edecekmiş.

Maraş, benim için yapmacıksız ve tasannusuz, doğrudan doğruya içinden gelme bir hamleyle, beşikteki çocuğundan, koltuktaki ihtiyarına kadar harbetmiş ve düşmanını kovmuş bir memleket olmaktan ibaret değildir. O, bu meşkûk ruh muadelesinin yirminci asırda hallini becerdi ve cevabını verdi. Bu cevabı verdikten sonra da, izahını ne kendisi yaptı, ne de başkalarına yaptırdı. Vazifesini başarmış olgun insanların vakar ve sessizliğine bürünmüş, tabiî hayatını yaşamaya koyuldu. (...)

Ruhun çocukları! Hâlâ ateşi kanla, kurşunu etle ve kılıcı kemikle önlemenin ve bütün bu kuvvetlileri, bütün bu zayıflara yedirmenin sırrını elinizde tutuyorsunuz.

Artık maddenizi teçhize muhtaç olduğunuz kadar ruhunuza ait teçhizlerden hiçbir zerreyi feda etmemeyi bilecek; ve daima maddenizi ruhunuzun emrinde çalıştırmak kanunundan dönmeyeceksiniz. Öyle ki, yeni iman ve yeni nizamını kurmak için, yarasalar gibi çırpınan, başını taştan taşa vuran, fakat bir türlü derdine çâre bulamayan Garp cemiyetleri, öz elleriyle yonttukları çelikten putların sahte tesellisini artık kabûl edemeyecekleri gün, sizden bir şey öğrenmeye geleceklerdir.

Maraş, o çok mütevazi şekil ve kıtası içinde, belki bütün dünyanın en muhtaç olduğu sır anahtarını taşıyor.

Necip Fazıl Kısakürek
Hitâbeler
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

daüssıla : Yurt özlemi.

meşkûk : Şüphe uyandıran, şüpheli.

tasannu : Bir şeyi olduğundan daha değerli gösterme, yapmacık.

teçhiz : Donatma, donatım.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Maraş Hitâbesi adlı metin, yazarın Anadolu'da 1960'lı yıllardaki konferanslarından biri olan ve atalarının mekânı olarak gördüğü Maraş'ta verdiği söylevdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinde geçen "tecelli, vakar, familya" kelimelerinin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin etmeye çalışınız. Anlamını tahmin edemediğiniz kelimeleri sözlüklerden araştırınız.
2. Okuduğunuz metnin konusunu, amacını, hedef kitlesini belirleyiniz.
3. Metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.
4. Bu metnin içeriği bireysel gerçekliğe mi yoksa toplumsal gerçekliğe mi sahiptir? Açıklayınız.

5. Okuduğunuz metin için kullanılan anıt heykel görselini, metnin içeriğiyle ilişkisi açısından değerlendiriniz.

6. Söylev türüne özgü kimi anlatım özellikleri aşağıda verilmiştir. Okuduğunuz metinden bunlara örnekler gösteriniz.

Akıcı anlatım	
Coşkunluk	
Duygusallık	
Hitap ifadeleri	
Öznel yaklaşım	
Söz sanatlarından yararlanma	
Kısa cümlelere fazlaca yer verme	
Sıklıkla ünlem türünde kelime kullanma	

7. Metnin anlatıcısını vefalı olma, etik davranma, vatanına karşı sorumlu olma, tarihsel mirasa sahip olma açısından değerlendirirseniz neler söylersiniz?

8. *Maraş Hitâbesi* adlı metinden hangi tarihî gerçekliklere ulaştığınızı açıklayınız.

9. Necip Fazıl Kısakürek, İslami inanç ve değerler ekseninde insanın kendi öz varlığına sahip çıkması için Büyük Doğu olarak adlandırdığı bir düşünce sistemini oluşturmuş ve bunu ölünceye kadar geliştirerek yaymaya çalışmıştır. Birçok sanatçı ve düşünür de bu düşünceyi benimsemiştir. Okuduğunuz metinden yazarın bu düşüncelerini yansıtan örnekler gösteriniz.

10. Yazarın *Tohum* adlı tiyatrosunun mekânı da Kahramanmaraş'tır. Oyunun konusu, işgal yıllarındaki Maraş'ta geçer. Eser, mazlum bir milletin emperyalizme başkaldırısını konu edinmiştir. Bu eserinde ve okuduğunuz söylevde yazarın mekân olarak Kahramanmaraş'ı seçmesinin gerekçeleri hakkında değerlendirme yapınız.

11. Necip Fazıl Kısakürek Anadolu'yu karış karış gezmiş, "Millet Kürsüsü" olarak adlandırdığı kürsülerde düşüncelerini dile getirmiştir. Sizce yazar, söylev türünü neden özellikle tercih etmiştir? Açıklayınız.

12. Okuduğunuz metindeki soru cümleleri sayı açısından fazla mı? Bunların tespitini yapınız. Soru cümlelerinin, metnin dil ve anlatımını nasıl etkilediğini açıklayınız.

Metne Hazırlık

1. Genel Ağ ortamındaki güvenilir sitelerden Kök Türk Kitabeleri ile ilgili videoları sınıfınızda izleyiniz.

2. Moğolistan'da Türkiye Cumhuriyeti devletinin desteği ile kurulan Orhun Müzesi hakkında araştırma yapıp sınıfınızda bir sunumla arkadaşlarınızı bilgilendiriniz.

3. Metin

BİLGE KAĞAN ABİDESİ
Doğu Cephesi

Moğolistan'da Türkiye tarafından yaptırılan müzede yer alan Kök Türk Kitabeleri'nden Bilge Kağan Kitabesi

(...)

[3] Kişi oğlında üze eçüm apam Bumın Kagan İstemi Kağan olurmış. Olurupan Türk budunung ilin törüsin tuta birmiş, iti birmiş. Tört bulurng kop yağı ermiş. Sü sülepen tört bulungdakı budunuğ [kop almış, kop baz kılmış]. Başlıgıg [yü]kündürmiş, tizlig[ig sökürmiş. İlgerü Kadırkan yışka tegi kirü]

[3] İnsanoğlunun üzerine ecdadım Bumın Kağan, İstemi Kağan oturmuş. Oturarak Türk milletinin ilini, töresini tutu vermiş, düzene soku vermiş. Dört taraf hep düşman imiş. Ordu sevk ederek dört taraftaki milleti hep almış, hep tâbi kılmış. Başlıya baş eğdirmiş, dizliye diz çöktürmüş. Doğuda Kadırkan ormanına kadar, batıda

[4] Temir Kapıgka tegi kondurmış. İkin ara idi oksuz Kök Türk iti ança olurur ermiş. Bilge kagan ermiş, alp kagan ermiş. Buyrukı bilge ermiş erinç, alp ermiş erinç. Begleri yime budunı [yime tüz ermiş. Anı] üçün ilig ança tutmış erinç. İlig tutup törü[gitmiş. Ozi ança kergek bolmış].

[4] Demir Kapıya kadar kondurmuş. İkisi arasında pek teşkilâtsız Gök Türkü düzene sokarak öylece oturuyormuş. Bilgili kağan imiş, cesur kağan imiş. Buyruku bilgili imiş tabiî, cesur imiş tabiî. Beyleri de milleti de doğru imiş. Onun için ili öylece tutmuş tabiî. İi tutup töreyi düzenlemiş. Kendisi öylece vefat etmiş.

[5] Yogçı sıgıtçı önigre kün togsık da Bökli çöl[l]üg il Tabgaç Tüpüt Apar Purum Kırkız Üç Kurıkan Otuz Tatar Kıtarny Tatabı bunça budun kelipen sıgtamış, yoglamış. Antag külüg kagan er[-miş. Anda kisre inişi kagan bolmış eri]nç. Oglıtı kagan bolmış erinç. Anda [kisre inişi eçisin teg]

[5] Yasçı, ağlayıcı, doguda gün doğusundan Bökli Çöllü halk, Çin, Tibet, Avar, Bizans, Kırgız, Üç Kurıkan, Otuz Tatar, Kıtay, Tatabı, bunca millet gelip ağlamış, yas tutmuş. Öyle ünlü kağan imiş. Ondan sonra küçük kardeşi kagan olmuş tabiî, oğulları kağan olmuş tabiî. Ondan sonra küçük kardeşi büyük kardeşi gibi

(...)

[19] Türk budun ilingin törügün kim artatı udaçı [ert]i? Türk budun ertin, ökün! Küregüngün üçün igidmiş kaganınga ermiş [barmış edgü] ilinge kentü yangıldıg, yablak kigürtüg. Yaraklıg kandın kelip yariya iltdi? Sügüglüg kandın [kelipen] süre [iltdi? Iduk Ötüken yı]ş budun bardıg. İlgerü [barıgma] bardıg. Kurıgaru

[19] Türk milleti, ilini, töreni kim bozabilecekti? Türk milleti, vaz geç, pişman ol! Disiplinsizliğinden dolayı, beslemiş olan kağanına, hür ve müstakil iyi iline karşı kendin hata ettin, kötü hâle soktun. Silâhlı nereden gelip dağıtarak gönderdi? Mızraklı nereden gelerek sürüp gönderdi? Mukaddes Ötüken ormanının milleti, gittin! Doğuya giden, gittin! Batıya,

[20] barıgma bardıg. Barduk yirde edgüg ol erinç: [Kanı]ng ögüzçe yügürti. Süngüküg tagça yatdı. Beglik un oglıngın kul kıldıg. [İsilik kız oglungun] küng kıldıg. Ol bilmedükügün üçün yablakıngın üçün eçim kagan uça bardı. Başlayu Kırkız kagan[fıg balbal tikdim]. Türk budun atı küsi yok bolmazun tiyin kangım kaganıg

[20] giden, gittin! Gittiğin yerde hayrın şu olmalı: Kanın nehir gibi koştu. Kemiğin dağ gibi yattı. Beylik erkek evlâdını kul kıldın. Hanımlık kız evlâdını cariye kıldın. O bilmemenden dolayı, kötülüğün yüzünden amcam kağan uçup gitti. Önce Kırgız kağanını balbal olarak diktim. Türk milletinin adı sanı yok olmasın diye, babam kaganı,

[21] ögüm katunug kötürügme tengri il birig[me te[rîgri Türk budun atı küsi yok bolmazun tiyin özümün ol tengri kagan olurt[dı erinç. Neng] yılsıg budunda üze olurmadım. İçre aşsız taşra tonsuz yabız yablak budunda [üze olurtum]. [İnim Kül Ti]gin iki şad inim Kül Tigin [birle] sözleşdimiz.[Kangımız]

[21] annem hatunu yükselten Tanrı, il veren Tanrı, Türk milletinin adı sanı yok olmasın diye, kendimi o Tanrı kağan oturttu tabiî. Varlıklı, zengin millet üzerine oturmadım. İçte aşsız, dışta elbisesiz; düşkün, perişan millet üzerine oturdum. Küçük kardeşim Kül Tigin, iki şad, küçük kardeşim Kül Tigin ile konuştuk. Babamızın,

[22] eçimiz kazganmış budun atı küsi yok bo[lmaz]un tiyin, Türk budun üçün tün udımadım, küntüz olurmadım. İnim [Kül Tigin birle iki şad] birle ölü yitü kazgandım. Ança kazganıp biriki budunug ot sub kılmadım. Men [özüm kagan olurtukuma] yir sayu barmış bu [dun yadagın yalıngın?] ölü yitü [yana]

[22] amcamızın kazanmış olduğu milletin adı sanı yok olmasın diye Türk milleti için gece uyuyamadım, gündüz oturmadım. Küçük kardeşim Kül Tigin ile, iki şad ile öle yite kazandım. Öyle kazanıp bütün milleti ateş, su kılmadım. Ben kendim kağan oturduğumda her yere gitmiş olan millet yaya olarak, çıplak olarak, öle yite geri

[23] kelti. Budunug igideyin tiyin yırıgaru Oguz budun tapa ilgerü Kıtany Tatabı [bu]dun tapa birigerü Tabgaç tapa iki yigir[mi süledim ...] süngüşdüm. Anda kisre tengri yarlıkaduk üçün kutum ülügüm bar üçün ölteçi budunug [tirgür]ü igit[t]im. Yalıng budunug tonlug kıldım. Çıgarny bud[unug] bay kı [ldim].

[23] geldi. Milleti besleyeyim diye kuzeyde Oğuz kavmine dogru; doğuda Kıtay, Tatabı kavmine doğru; güneyde Çine dogru on iki defa ordu sevk ettim… savaştım. Ondan sonra Tanrı buyurduğu için, devletim, kısmetim var olduğu için, ölecek milleti diriltip besledim. Çıplak milleti elbiseli kıldım. Fakir milleti zengin kıldım.

[24] Az budunug öküş kıldım. Igar illigde ı[gar] kaganlıgda yig kıldım. Tört bulungdakı budunug kop baz kıldım, yagısız kıldım. Kop manga körti.

[24] Az milleti çok kıldım. Değerli illiden, değerli kağanlıdan daha iyi kıldım. Dört taraftaki milleti hep tâbi kıldım, düşmansız kıldım. Hep bana itaat etti.

(...)

Hazırlayan: Muharrem Ergin

Orhun Abideleri

(Kısaltılmıştır.)

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, bugünkü Moğolistan sınırları içerisinde kurulan II. Kök Türk Devleti'nden kalan ve runik harflerle yazılan kitabeden alınmıştır. Kitabelerin ikincisi olan Bilge Kağan Kitabesi, Bilge Kağan'ın 734'te ölümünden bir yıl sonra 735'te kendi oğlu Tengri Kağan tarafından diktirilmiştir. Kitabede anlatıcı, Bilge Kağan'dır. Bumin ve İstemi Kağan zamanlarındaki yükselme devri, Çin'e tutsak olma, Çin esaretinden kurtulma, Bilge Kağan'ın savaşları ve Bilge Kağan'ın Türk milleti için yaptıkları kitabede ele alınmıştır.

Kök Türk Kitabeleri Türkçenin bilinen yazılı ilk örnekleridir. 8. yüzyılın başlarında Orhun Vadisi'ne dikilen kitabelerdir. Dönemin koşulları gereği taş anıtlara yazılmış metinlerden oluşur. Orhun Abideleri veya Orhun Yazıtları olarak da adlandırılmıştır. Kök Türk alfabesiyle yazılan metinler Türkçenin gramer yapısını ve bu yapının değişimiyle ilgili bilgileri içerir. Türklerin devlet anlayışını ve yönetimini, kültürel unsurlarını, sosyal yaşamlarını ve folklorik unsurlarını içermesi açısından oldukça önemlidir. Bölgede birçok yazılı belge olsa da içerikleri ve edebî nitelikleri açısından Tonyukuk, Kül Tigin ve Bilge Kağan Kitabeleri daha çok ön plana çıkmaktadır.

1709'da Ruslara esir düşen İsveçli subay Strahlenberg (Ştranberk) tarafından dünyaya tanıtılmıştır. 1891'de Rus araştırmacı Radloff (Radlof) kitabelerin üzerinde bilimsel araştırmalar yapmıştır. Danimarkalı Thomsen (Tomsın) 1893'te alfabeyi çözmüştür. Günümüze kadar sayısız araştırmalara kaynak olan kitabeler üzerinde Muharrem Ergin, Talat Tekin gibi Türkologlarımız da araştırma yapmışlardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinde günümüz Türkçesinde kullandığımız kelimelere benzer söyleyiş ve yazılışta kelimeler var mı? Bunları tespit ediniz.

2. Metinlerin taşların üzerine yazılmasını, dönemin teknolojisi ve toplumsal etkileşim açısından nasıl değerlendirirsiniz?

3. Okuduğunuz metinden söylev türünün hangi özelliklerine ulaştığınızı belirtiniz.

4. Metinde millî ve manevi değerlerimizden hangilerine ulaşabilirsiniz? Örnekleyiniz.

5. Okuduğunuz kitabe metninde metnin yazıldığı dönemin hangi tarihî gerçekliklerine ulaşabildiğinizi açıklayınız.

6. Metinde anlatıcı, devlet adamlarına ve millete niçin seslenmiştir? Açıklayınız.

7. Kitabe metninden Türklerin sosyal devlet anlayışı hakkında çıkarımlarda bulununuz.

8. Metinden Türklerin yaratılış inancı ile ilgili neler öğrendiniz? Açıklayınız.

9. Metnin amacını, hedef kitlesini, iletisini tespit ediniz.

10. "Az milleti çok kıldım. Değerli illiden, değerli kağanlıdan daha iyi kıldım. Dört taraftaki milleti hep tâbi kıldım, düşmansız kıldım. Hep bana itaat etti." bölümünde söyleyici, niçin kendinden söz etme gereği duymuştur? Açıklayınız.

11. Bu metin sizi hangi açılardan etkiledi? Düşüncelerinizi sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

Metne Hazırlık

1. Malazgirt Meydan Muharebesi'nin tarihimizdeki yeri ve önemi hakkında araştırma yaparak arkadaşlarınızı bilgilendiriniz.

2. *Malazgirt 1071 Anadolu'nun Anahtarı* adlı filmi etkileşimli tahtadan sınıfınızda izleyiniz.

4. Metin

SULTAN ALPARSLAN'IN NUTKU

Ey askerlerim ve kumandanlarım!

Biz ne kadar az olursak olalım, onlar ne kadar çok olurlarsa olsunlar, bütün Müslümanların minberlerde bizim için dua ettikleri bu saatte, kendimi düşman üzerine atmak istiyorum. Ya muzaffer olur gayeme ulaşırım ya şehit olarak cennete giderim. Beni takip etmeyi tercih edenler peşimden gelsin. Ayrılmayı isteyenler gitsinler. Burada Allah'tan başka emreden sultan ve emredilen asker yoktur. Emir ve kader tamamıyla onun elindedir. Bugün ben de sizlerden biriyim, sizlerle savaşan bir gaziyim. Beni takip edenler ve canlarını ulu Tanrı'ya adayanlardan şehit olanlar cennete, sağ kalanlar ise ganimete kavuşacaklardır. Ayrılanları ahrette ateş, dünyada ise alçaklık beklemektedir. Bu sebeple benimle birlikte savaşmakta veya savaşmadan uzaklaşmakta serbestsiniz.

Ey askerlerim! Eğer şehit olursam bu beyaz elbise kefenim olsun! O zaman ruhum göklere çıkacaktır. Melikşah'ı yerime tahta çıkarınız ve ona bağlı kalınız. Zaferi kazanırsak önümüzde çok hayırlı günler olacaktır.

(...)

Sultan Alparslan'ın Aydın'daki heykeli

Hazırlayan: Osman Turan
Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi
(Kısaltılmıştır.)

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Sultan Alparslan'ın Nutku adlı metin, 26 Ağustos 1071'de Sultan Alparsan'ın savaş öncesi cuma namazından sonra verdiği nutuktur. İçten anlatımı ve etkileyici üslubu ile bu söylev, aradan yüzyıllar geçmesine rağmen hâlâ ilgi çekmektedir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Sultan Alparslan bu nutkunu verdikten sonra askerleri ona *"Ey Yüce Sultan! Her zaman senin emrinde ve seninle olacağız, nereye gidersen oraya gideceğiz."* demişlerdir. Askerlerin bu duygu coşkunluğuna ulaşmasında söylevin hangi özellikleri etkili olmuştur? Açıklayınız.

2. Sultan Alparslan'ın sözün gücünden de yararlanması, onun hangi niteliklerini ortaya koymaktadır? Açıklayınız.

3. Metinde ileti açık bir şekilde mi yoksa örtük bir şekilde mi verilmiştir? Tür özellikleri açısından soruyu cevaplayınız.

4. Okuduğunuz söylev metnini söylev çeşitleri açısından değerlendiriniz.

5. Metinde ortaya konan bilgi ve görüşler arasında bir tutarlılık var mı? Açıklayınız.

6. Bu metin bilgilendirici bir metin olduğundan metnin yazarı ile anlatıcısı aynı kişidir. Anlatıcının dinleyicilere tavrını öznellik-nesnellik, taraflılık-tarafsızlık açısından değerlendiriniz.

7. Okuduğunuz metni *Maraş Hitâbesi* adlı metin ile içerik, üslup ve tür özellikleri açısından karşılaştırarak farklılık ve ortaklıkları tespit ediniz.

8. Kendinizi Sultan Alparslan'ın yerine koyarsanız siz askerlerinize nasıl bir söylev verirdiniz? Bu açıdan defterinize bir metin yazınız.

9. Okuduğunuz metinden söylevi inandırıcı kılan söyleyişlere örnekler gösteriniz.

10. Metinde söylevin verildiği dönemin sosyal ve kültürel özelliklerine yönelik ayrıntılar nelerdir? Gösteriniz.

11. Metindeki ünlem değeri taşıyan kelimeleri tespit edip metinden çıkararak metni okuyunuz. Oluşan farklılıkları belirtiniz.

12. Bu metinde emir kipi sıklıkla kullanılmıştır. Bunun nedenini açıklayınız.

13. *Sultan Alparslan'ın Nutku* adlı metnin türü hem yazıya dayalı metin hem de söze dayalı metin olarak değerlendirilir. Bu açıdan düşünürseniz söylev türünün öne çıkan belirgin özellikleri hakkında neler söylersiniz? Düşüncelerinizi açıklayınız.

ALPARSLAN (1029-1072), Büyük Selçuklu Devleti sultanıdır. Siyasi ve askerî bir lider olarak Türk ve dünya tarihinin önde gelen hükümdarlarından biridir. 1063-1072 yılları arasındaki dönemde büyük başarılar sağlamıştır. 1071 yılında Malazgirt Savaşı'nı kazanmıştır.

Okuduğunuz kitabı öğretmeninizin gözetiminde inceleyiniz.

DİL BİLGİSİ UYGULAMALARI

1. *Maraş Hitâbesi* adlı metinden alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan noktalama yanlışlarını tespit ediniz.

Sultanlık günlerinde, sultanın verdiği en büyük rütbelerden birini taşıyan büyükbabam, bana her fırsatta şöyle derdi:

“—Büyükbabanın memuriyet ve mevkiiyle iftihar etmeyeceksin; ancak, onun, içinden geldiği yer ve o yerdeki itibar derecesiyle övüneceksin!”

2. Aşağıdaki metin, Sultan Alparslan’ın söylevinden bazı yazım yanlışları yapılarak alınmıştır. Bu yanlışları tespit ediniz. Metni hazırlayan, söylevi bu şekliyle yazsaydı doğabilecek sorunlar neler olurdu? Açıklayınız.

Biz ne kadar az olursak olalım, onlar ne kadar çok olurlarsa olsunlar, bütün müslümanların minberlerde bizim için dua ettikleri bu saatde, kendimi düşman üzerine atmak istiyorum. Ya muzaffer olur gayeme ulaşırım ya şehit olarak Cennet’e giderim.

3. Aşağıdaki metnin ana düşüncesini belirtilen yere yazınız.

Nutuk’un sonuna konan, “Ey Türk gençliği!” diye başlayan kısım, her zaman *Nutuk*’tan ayrı görülmüş, Gençliğe Hitabe diye ayrı bir metin olarak algılanmıştır. *Nutuk*’un bir haftaya yakın süren okunuşunda bu son satırlara kadar, Mustafa Kemal’in muhatabı, (...) parti ve TBMM üyeleri, dönemin önde gelenleri ve yabancı diplomatik misyon iken şimdi yarım sayfalık bu son metinde Mustafa Kemal, Kurultay’a katılanlara değil gerçek anlamda, zamanın ve mekânın ötesinde, hiç de somut olmayan gelecekte var olacak, henüz biçimlenmemiş, hep sanal kalacak bir kitleye yönelmiştir.

Ana düşünce: ....

....

4. Aşağıdaki parçanın ana düşüncesini tespit ettikten sonra ana düşünceyi destekleyen yardımcı düşünceleri metin üzerinde işaretleyiniz. Metinden hareketle tabloyu doldurunuz.

Etkili bir sözlü anlatım gücüne sahip olunabilir. Bu şuura herkes varmalıdır. Bazıları, yanlış bir anlayış ya da eksik bir bilgiyle bunun yalnızca Allah vergisi bir şey olduğuna inanır. Her insan mükemmel yaratılmıştır ve her insanda kendisine Allah tarafından bahşedilen çok önemli özellikler vardır. Bu özelliklerden fiziki olanların çoğunun değiştirilmesi mümkün değildir ancak insanın eğitilebilir, değiştirilebilir bir sürü özelliği vardır. İnsanın konuşma sesi, sözlü anlatımı emek ve sabırla gelişebilir, daha da geliştirilebilir, mükemmel hâle getirilebilir.

Metne uygun başlık:
Metinde yararlanılan anlatım biçimi:
Metinde yararlanılan düşünceyi geliştirme yolu:

5. *Maraş Hitâbesi* adlı metinden virgülün ve noktalı virgülün standart dışı kullanımına örnekler veriniz. Bu noktalama işaretlerinin niçin standart dışı kullanıldığını açıklayınız.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Söylev, coşkulu ve sanatlı yapılan konuşmayla etkisini gösteren bir türdür. Söylevde bir topluluğa duygu ve düşünceyi aşılamak amaçlanırken hem yazılı hem de sözlü anlatımın olanaklarından yararlanılır. Söz söyleme özgürlüğünü geliştirmesi ise söylevin demokrasiye katkısının ayrı bir yönüdür.

Bir söylev verilirken uyulması gereken temel ilkeler vardır. Önce konu, verilmek istenen iletiler, iletileri destekleyecek düşünceler, hedef kitlesi ve amaç belirlenmelidir. Daha sonra söylevin verileceği mekân ve süre tespit edilir. Bu tespitlerden sonra hazırlık ve araştırma safhasına geçilir. Hazırlanacak metin için kullanılabilecek tüm doküman, bilgi, belge gibi her ayrıntı titizlikle incelenir. Özetleme ve sınırlandırma tekniklerinden yararlanılarak giriş, gelişme ve sonuç biçiminde hazırlanan taslak metin, söylevin süresine uygun hâle getirilir. Dinleyici kitlesi üzerinde hayranlık, heyecan, ilgi oluşturmak için farklı cümle türlerine, kimi seslenme sözcüklerine, yer yer kelime tekrarlarına başvurulur. Oldukça yalın ve açık bir dil kullanılır. Söze etkili bir başlangıç yapılır. Konuşma metnine sadece hatırlatma amacıyla bakılır. Dış görünüme dikkat edilerek dinleyici kitlesinin karşısına çıkılır. Söylev sırasında vurgu ve tonlamaya, jest ve mimiklere de dikkat edilir.

Sınıf İçi Etkinlik

Söylev türünde oldukça büyük başarılar elde etmiş sanatçımız Hamdullah Suphi Tanrıöver'le yapılan aşağıdaki mülakatı okuyunuz. Bu mülakattan söylev türünde bir metin hazırlarken nasıl yararlanabileceğinizi tespit ediniz.

— Edebiyata şiirle başladığınız hâlde niçin hitabette karar kıldınız?

— Edebiyatımızda en fakir bulduğum kısım hitabetti. Dinî mevizeleriyle (vaaz) ruhun saffetinde ve asaletinde müessir olmuş, hatiplerimiz meçhuldür. Ne yazık ki siyasi hitabet de askerî hitabet de baro hitabeti de aynı fark içinde karşımıza çıkıyor. Belki babamdan, büyükbabamdan, tekke hayatında muvaffak olmuş cetlerimden kalma bir istidatla içimde müessir konuşmak arzusunu hâkim buldum ve nazım şekline veda ettim.

— Atatürk'e hatip diyebilir miyiz?

— Tabii, hem de bütün manasıyla... Hiç unutmam, Birinci Büyük Millet Meclisi'nde bir gün Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni Ulaş ve arkadaşları bir takrir vermişlerdi. Bu takrirde 5 yıl aynı yerde oturmamış ve bugünkü sınırlar içinde bir evi olmayanların mebus olamayacakları yazılıydı. (...)

Gazi bu sözleri Mecliste sükunetle dinledi. Söz istedi ve gayet sakin adımlarla kürsüye doğru ilerledi. Bütün Meclis dikkat kesilmişti. Acaba ne söyleyecek, acaba nasıl hareket edecek?

Mustafa Kemal gayet nazik ve hürmetkâr bir şekilde söze başladı: "Muhterem Erzurum milletvekilleri ne kadar haklıdır. Mektepten çıktığımdan beri engin imparatorluğun hudutlarında yer yer tutuşan yangınları söndürmekten vakit bulup da evime dönemedim, bir aile kuramadım, bir çocuk yetiştiremedim, dikili bir ağaca sahip olamadım. Evet, onlar ne kadar haklıdırlar."

Bu kısa, nazik cevap, kendisine bir mebusluğu bile layık görmeyenlere verilen bu fevkalade asil cevap, on kurşundan daha fazla yaralamak, öldürmek kudretine haizdi.

Mustafa Kemal sadece kelimelerle değil, sesinin tonuyla, bakışlarıyla, vücuduyla konuşurdu.

(**Mustafa Baydar**, *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar*)

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Güncel bir konudan yola çıkarak bir söylev metni yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

Yazma çalışmalarında hazırladığınız söylevi sınıfta arkadaşlarınıza sununuz.

7. ÜNİTENİN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun kelimelerle tamamlayınız.

1. Hem yazılı hem de sözlü anlatım olanaklarını bir araya getirerek insanlara belli amaçlar doğrultusunda dinleyici kitlesini etkisi altına alma olanağı sunan ……………………, oldukça eski bir anlatım türüdür.

2. Türklerin yazılı ilk kaynakları olan ……………………………………, söylev niteliği de taşıyan anıtlardır.

3. ……………………… da denen söylev türü; çok iyi hazırlık gerektiren, vücut dilinin ustaca kullanıldığı, dilin anlatım olanaklarına geniş zemin sunan bir türdür.

4. Yunan edebiyatında ...., Latin edebiyatında …………………………… söylev türünün dünyaca tanınan isimlerdendir.

5. ……………………………………………, özel adlardan sonra gelen çekim eklerini özel addan ayırmak için kullanılır.

B. Aşağıda numara ve harfle verilen ilgili terim ve kavramları eşleştiriniz.

1. Bilge Kağan
2. Hamdullah Suphi Tanrıöver
3. hukuki söylev
4. dinî söylev
5. Radlof

a. mahkeme
b. akademik söylev
c. hutbe
ç. Türkolog
d. hatip
e. Kök Türk

C. Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız.

1. (….) Kök Türk Kitabeleri üzerine ilk araştırmayı yapan ve kitabeleri bilim dünyasına tanıtan Türkolog Talat Tekin'dir.

2. (….) Söylev türünde konuşma yapılmadan önce detaylı hazırlık yapılır ve yazılı bir metin hazırlanır.

3. (….) Siyasi söylev türü; siyasi partilerin, milletvekillerinin tercih ettikleri bir söylev çeşididir.

4. (….) *Gençliğe Hitabe*, Atatürk'ün Cumhuriyet'in onuncu yılında yapılan bir kutlamada verdiği söylevdir.

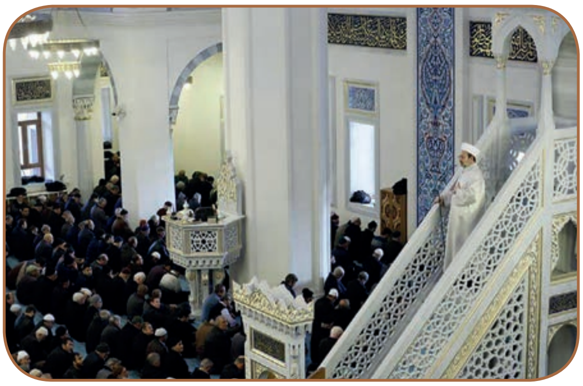
5. (….) Sultan Alparslan da askerlerini savaşa hazırlamak için askerî söylev türüne uygun bir söylev vermiştir.

6. (….) Edebiyatımızda söylev türünün ilk örneklerine Tanzimat Dönemi'nden itibaren rastlanmaktadır.

Ç. Aşağıda verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Aşağıdaki görselleri inceleyerek görsellerdeki ortaklıkları tespit ediniz.

2. Söylev türünün beş özelliğini maddeler hâlinde yazınız.
3. Türk edebiyatında adları söylev türü ile özdeşleşmiş sanatçılara örnek veriniz.
4. Türk edebiyatında özellikle Millî Mücadele yıllarında söylev veren sanatçılardan birkaçının adını yazınız.
5. Bir söylev verilirken jest ve mimiklerin yanlış kullanılması durumunda doğabilecek aksaklıkları günlük yaşantının gerçekliğine uygun olarak örnekleyiniz.

D. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Vatan severlik (I) denince aklımıza hemen bayrak gelir. Elbette ki (II) bayrak da vatan denen o ulvi kavramın sembolüdür. Ne var ki (III) çalışkan olma, insanlarla maddi ve manevi dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma da bu sevgiye dâhil edilemez mi (IV)? Aynı şekilde tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma da toplumu önemseme de (V) bu sevgiye örnek verilebilir.

Bu parçada numaralanmış kelimelerden hangisinin yazımı yanlıştır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

2. Kardeşlerim ( ) evlatlarım ( ) Ruhu göklerde olan yedi yüz senelik şanlı tarihimiz bu minarelerden bugün, Osmanlı tarihinin faciasını seyrediyor ( ) Bu muazzam, bu tarihî meydanda, zafer alayları tertip eden ecdadımızın ruhu bizi seyrediyor. Dünyaların öbür ucuna at süren namağlup erlerin evlatları önünde baş eğiyor ve yemin ediyorum ( ) Ben, Müslüman tarihinin bedbaht bir kızıyım. Bugün de dünkü kadar kahraman ve talihsiz Türk milletinin anasıyım.

Bu parçada ayraçlarla belirtilen yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri sırasıyla getirilmelidir?

A) (!) (,) (.) (:)
B) (!) (!) (...) (;)
C) (,) (!) (.) (...)
D) (,) (!) (;) (!)
E) (,) (!) (.) (:)

3. Kardeşlerim, evlatlarım! Osmanlı toprağında böyle muazzam, böyle tarihî bir günü belki bir daha idrak etmeyeceğiz. Evlatlarım, öyle bir gün olur da bir daha toplanamazsak ve içimizde ölenler olursa Türk'ün istiklal bayrağı ile mezarı üzerine geliniz. Eski tarihimizin bu muazzam minarelerinin bahşettiği en asil, en terbiyeli vakarımızı asla unutmayacağız! Yemin ediniz! Yedi yüz senelik minarelerin, mavi semalarıyla bize baktığı bu günlerde Osmanlı bayrağı, Osmanlı hakkı için can vermekten çekinmeyeceğinize yemin ediniz!

Bu metin için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) İçerik ve teknik açısından söylev türünün özelliklerini taşımaktadır.
B) Anlatıcı ile yazar aynı kişidir.
C) Seslenme anlamı içeren kelimeler kullanılarak verilmek istenen iletiye katkı sağlanmıştır.
D) Olay, kişi ve yer unsurlarını içerdiğinden kurmaca bir metindir.
E) Bilgilendirici metin türlerinin özelliklerine sahiptir.

4. I. Ahmet Muhip Dıranas
II. Cenap Şahabettin
III. Hamdullah Suphi Tanrıöver
IV. Mehmet Âkif Ersoy
V. Mehmet Emin Yurdakul

Yukarıdaki sanatçılardan hangi ikisi söylev türünde isimleri öne çıkan sanatçılardan değildir?

A) I. ve II.
B) I. ve III.
C) II. ve IV.
D) III. ve V.
E) IV. ve V.

5. Söz söyleme sanatını, felsefe açısından ele alan Aristotales, MÖ 355 yılında bir okul açmıştır. Aristotales için en önemli nokta, konuşmanın ikna edici olmasıdır. Bunun için de konuşmacının ikna edici araçları tanıması, bunları kullanmayı bilmesi gerekir. Aristotales'in çağdaşı Demosthenes bu alanda en çok ün yapmış hatiplerden biridir. Ailevi nedenler, Tanrı vergisi olan mücadeleci ruhunu kamçılamış, hitabet sanatına karşı eğilimi, onu, hitabet yazarı olmaya yöneltmiş, daha sonra savcı olarak önemli siyasi davalara girmiş, bu alandaki başarısı ona siyasi çevrelerin kapısını açmıştır.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

A) Söz söylemeye felsefi açıdan da yaklaşıldığına

B) Aristotales'in söz söyleme sanatını oldukça önemsediğine

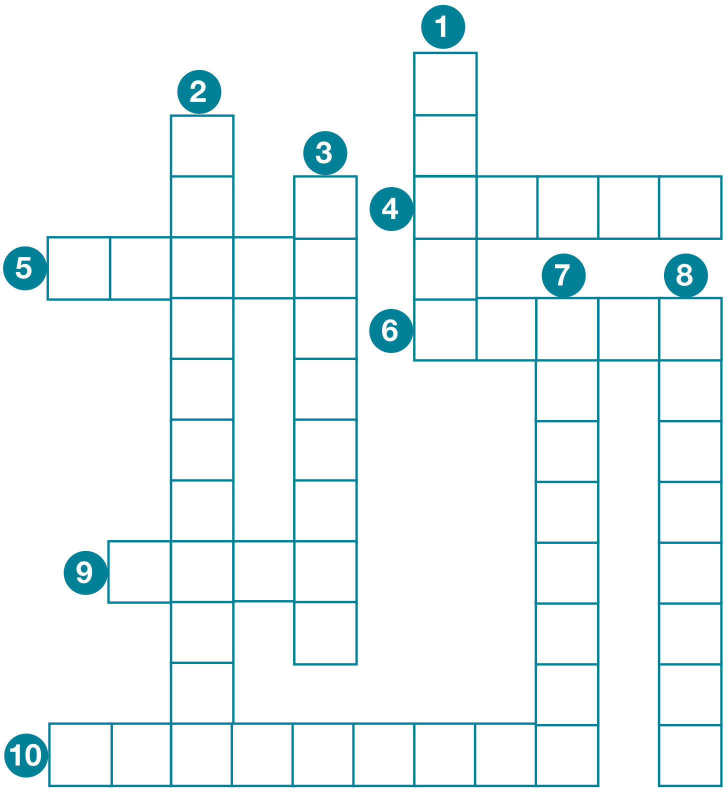
C) Filozofların varlık nedenlerinin söz söyleme üzerine şekillendiğine

D) Söz söyleme sanatının insanlara farklı kazanımlar sağlayabildiğine

E) Eski zamanlarda söz söyleme üzerinde çalışmalar yapıldığına

E. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Kök Türk Kitabeleri'nin bulunduğu bölgedeki nehrin adı.
2. Yunan edebiyatında söylev türünde öne çıkan bir sanatçı.
3. Bir cümlede örnekler sıralanacağı zaman örneklerden önce kullanılan bir noktalama işareti.
4. Söylevi veren kişi için kullanılan bir kelime.
5. Konuşma sırasında yüz hareketleri için kullanılan kelime.
6. Söylev türünün eş anlamlısı olan terim.
7. Kök Türk Kitabeleri'nden biri.
8. Bilge Kağan'ın kardeşi olan hükümdar.
9. Konuşma sırasında vücut hareketleri için kullanılan kelime.
10. Necip Fazıl ön adlı sanatçımızın soyadı.

Sevgili öğrenciler, daha fazla soru çözmek isterseniz "https://odsgm.meb.gov.tr/kurslar" adresinden konuyla ilgili sorulara ulaşabilirsiniz.

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE: GİRİŞ

A

1. nesnel	**2.** öznellik	**3.** psikoloji	**4.** jargon	**5.** ad aktarması (mecazımürsel)

B

1. ç	**2.** g	**3.** d	**4.** b	**5.** ğ	**6.** e	**7.** c	**8.** a

C

1. D	**2.** Y	**3.** D	**4.** Y	**5.** D	**6.** D

D

1. B	**2.** C	**3.** D	**4.** A	**5.** A	**6.** E	**7.** D

E

1. Divanü Lügati't-Türk	**2.** Felsefe	**3.** Kriter	**4.** Slayt	**5.** Virgül
6. Psikoloji	**7.** Mecaz	**8.** Lügat	**9.** Argo	**10.** Psikiyatri

2. ÜNİTE: HİKÂYE

A

1. Minimal	**2.** parodi	**3.** Durum (Kesit)	**4.** mecaz (değişmece)	**5.** dramatize	**6.** virgül

B

1. d	**2.** b	**3.** f	**4.** c	**5.** e	**6.** b	**7.** h	**8.** ç	**9.** a

C

1. Y	**2.** Y	**3.** Y	**4.** D	**5.** D	**6.** Y	**7.** Y

D

1. C	**2.** B	**3.** C	**4.** A	**5.** E	**6.** D	**7.** B

E

Dışarıda kalan harflerden oluşan cümle: **Hikâye hayattır.**

3. ÜNİTE: ŞİİR

A

1. saf şiir (öz şiir)	**2.** toplumcu	**3.** Garip (I. Yeni)	**4.** dinî değerleri
5. lebdeğmez (dudakdeğmez)	**6.** II. Yeni	**7.** mistik	**8.** Millî Edebiyat

B

1. g	**2.** a	**3.** d	**4.** c	**5.** f	**6.** ğ	**7.** ç	**8.** b

C

1. Y	**2.** D	**3.** Y	**4.** D	**5.** Y	**6.** Y	**7.** D	**8.** Y

D

1. D	**2.** C	**3.** D	**4.** A	**5.** B	**6.** E	**7.** A

E

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	S	A	F	Ş	İ	İ	R		D	E
2	Ö		A		L	M			E	R
3	Z	O	R		G	A	R	İ	P	
4	C		U		İ	L		S	R	
5	Ü	L	K	Ü		E	R	T	E	
6	K	İ		N	E			İ	M	
7		L	A		L	A	L	A		
8	G	A	H			B	E	R	K	
9	R		U	Z		A		E	R	K

4. ÜNİTE: ROMAN

A

1. psikolojik	**2.** 1950-1980	**3.** 1980	**4.** Cengiz Aytmatov
5. Büyülü gerçeklik	**6.** Ana düşünce	**7.** hazırlıksız konuşma	**8.** Virgül, kısa çizgi

B

1. g	**2.** ğ	**3.** e	**4.** c	**5.** f	**6.** b	**7.** ç	**8.** d	**9.** a

C

1. D	**2.** Y	**3.** Y	**4.** Y	**5.** D	**6.** D	**7.** D	**8.** Y

D

1. A	**2.** D	**3.** B	**4.** D	**5.** E	**6.** C	**7.** A	**8.** E	**9.** C

E

Gizli kelime: **Roman emek ister.**

5. ÜNİTE: TİYATRO

A

1. 1950	**2.** trajedi	**3.** epik tiyatro	**4.** radyo tiyatrosu	**5.** Eleştirel dinleme	**6.** eğik çizgi	**7.** konu

B

1. c	**2.** b	**3.** d	**4.** ç	**5.** f	**6.** a	**7.** e

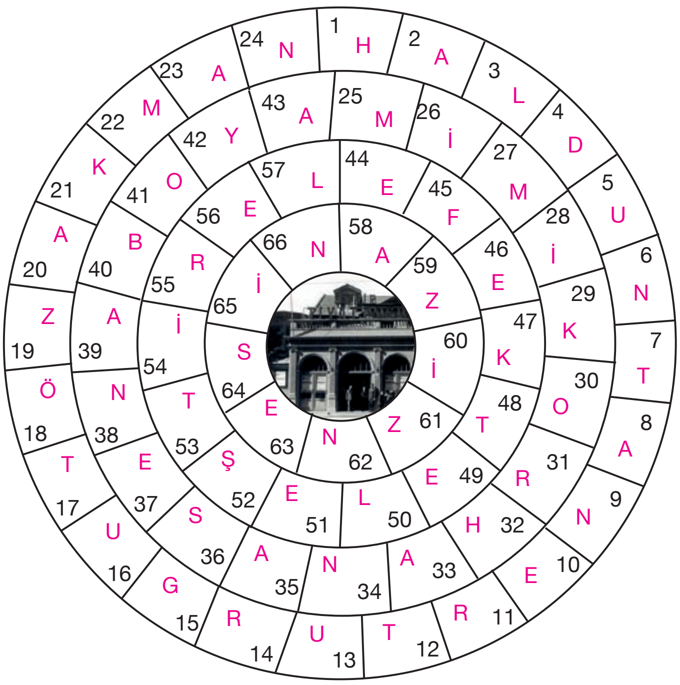
C

1. D	**2.** D	**3.** Y	**4.** D	**5.** Y

D

1. A	**2.** C	**3.** E	**4.** E	**5.** B	**6.** E	**7.** D

E

4	43	11	16	57	40	63	4	2	42	60
D	A	R	U	L	B	E	D	A	Y	İ

6. ÜNİTE: DENEME

A

1. Deneme	**2.** Essais	**3.** Bacon	**4.** Nurullah Ataç – Suut Kemal Yetkin	**5.** Üç nokta

B

1. e	**2.** c	**3.** ç	**4.** d	**5.** b	**6.** a

C

1. D	**2.** D	**3.** Y	**4.** D	**5.** D	**6.** Y

D

1. D	**2.** B	**3.** A	**4.** E	**5.** E	**6.** C	**7.** D

E

1. Bakanlar ve Görenler	**2.** Ahmet Hamdi Tanpınar	**3.** Düzeltme işareti	**4.** Kesme işareti
5. Yokuşa Doğru	**6.** Nermi Uygur	**7.** İsmet Özel	**8.** Deneme

7. ÜNİTE: SÖYLEV (NUTUK)

A

1. söylev (nutuk)	**2.** Kök Türk Kitabeleri	**3.** Nutuk	**4.** Demosthenes – Cicero	**5.** Kesme işareti

B

1. e	**2.** d	**3.** a	**4.** c	**5.** ç

C

1. Y	**2.** D	**3.** D	**4.** Y	**5.** D	**6.** Y

D

1. A	**2.** E	**3.** D	**4.** A	**5.** C

E

1. Orhun	**2.** Demosthenes	**3.** İki nokta	**4.** Hatip	**5.** Mimik
6. Nutuk	**7.** Tonyukuk	**8.** Kültigin	**9.** Jest	**10.** Kısakürek

SÖZLÜK

A

açıklayıcı anlatım : Bilgi verme amacıyla yazılan öğretici metinlere özgü bir anlatım biçimi.
açıklık : Bir söz veya yazıda amacın açık olması özelliği.
ahenk : Seslerin, hecelerin, kelimelerin ve cümlelerin sıralanışlarından, birbirileriyle olan ilişkilerinden doğan, okurda estetik duygular uyandıran uyum.
akıcılık : Söz, yazı ve anlatımın akıcı olma özelliği.
ana düşünce : Ana fikir.
anlatıcı : Roman ve hikâye gibi edebî türlerde kişileri, mekân ve zamana ait bilgileri gören, algılayan ve anlatan, yazarın anlatma görevini yüklediği ve olayların anlatımında okuyucu ile karşı karşıya bıraktığı kişi.
anlatım : Bir duyguyu, bir düşünceyi, bir konuyu söz veya yazıyla bildirme.
anlatım teknikleri : Sanatçının/yazarın duygu ve düşünceyi ortaya koymak için başvurduğu yöntemler.
anlatım tutumu : Anlatmaya bağlı eserlerde yazarın anlattıklarına karşı takındığı, anlatılan olayların akışını yönlendiren; mizahi, eleştirel, alaycı vb. tavırlar.
anlatma : Anlatmaya bağlı metinlerde anlatıcının; kişi tanıtımı, olayların aktarılması ve iç çözümlemeleri aktarmak için başvurduğu temel anlatım tekniği.
asonans : Şiirde aynı ünlü seslerin tekrarlanmasıyla sağlanan uyum.
âşık : Halk ozanı ya da saz şairi.

B

bağlam : Bir dil birimini çevreleyen, ondan önce veya sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim.
bakış açısı : Bir olay, konu veya düşünce incelenirken izlenen belirli yön, görüş açısı, açılım.
bilinç akışı : Bireyin duygu ve düşüncelerinin seri ve düzensiz şekilde aktığı bir iç konuşma.
biyografi : Öz geçmiş.

C

cinas : Söz sırasında aynı kelimeyi ayrı anlamlarla tekrarlama.

Ç

çağrışım : Şiirde kelimelerin temel anlamlarına gönderme yaparak yeni ve soyut anlamlar kazanan yan anlamlı kelime ve kelime grupları.
çatışma : Edebî metinlerde farklı düşünce ve hayat tarzından dolayı meydana gelen anlaşmazlık durumları.

D

dadaizm : Fransız edebiyatında XX. yy. başlarında gelişen bir akım.
deneme : Bir düzyazı türü.
didaktik şiir : Öğretici, bilgi verici şiir türü.
diyalog : Karşılıklı konuşma.
dram : Acıklı olayları, bazen güldürücü yönlerini de katarak konu alan sahne oyunu.
dramatik örgü : Tiyatro eserlerindeki olay örgüsü.
duruluk : Anlatımda gereksiz kelimenin olmaması.

E

edebî akım : Belli bir sanatkâr grubunun belli bir dönemde, ortak dünya görüşü, estetik, sanat ve edebiyat anlayışı çerçevesinde oluşturdukları edebiyat hareketi; bu anlayış ve hareket çevresinde kaleme alınan edebî eserlerin oluşturduğu bütünlüğe verilen isim.

edebî sanat : Sözü, ifadeyi güzelleştirmek, sözün anlamını güçlendirmek için başvurulan söz ve anlam oyunlarının tümüne verilen isim.

edebî türler : Edebiyat eserlerinin belirli özellikleri dikkate alınarak yapılan ayrımlar sonucu ortaya çıkan yazı ve metin çeşitleri.

eğretileme : Bir şeyi anlatmak için ona benzetilen başka bir şeyin adını eğreti olarak kullanma, istiare.

epik tiyatro : Toplumsal hayatta karşılaşılan haksızlık, adaletsizlik, eşitsizlik, düzensizlik gibi konuları ele alan; seyircilerin oyunla bütünleşmesi için oyun sırasında ara sıra onlarla iletişim kurulan, seyirciyi düşünmeye sevk eden tiyatro türü.

F

fantastik : 1. 18. yüzyıldan başlayarak Fransa'da gelişen bir edebî tür. 2. Gerçekte var olmayan, gerçek olmayan, hayalî.

fasıl : 1. Ayırma, bölme. 2. Bir kitabın bölümlerinin her biri.

fütürizm : Gelecekçilik.

G

gerçeklik : Gerçek olan, var olan şeylerin tümü.

gerçeküstücülük : Aklın; geleneklerin, alışkanlıkların denetiminden uzak bilinçaltı gerçeklerini yansıtan yani bilinen gerçekle bağını kesip kendince bir gerçek yaratmak amacını güden edebiyat ve sanat akımı, sürrealizm.

geriye dönüş tekniği : Romanlarda, oyunlarda ya da filmlerde konunun düzgün akışını bozarak geriye, konuyla ilgili geçmişteki bir olaya dönme.

gösterme : Anlatmaya bağlı metinlerde bir olayı ya da durumu, belli bir zaman ve yer içinde, daha çok kişiler arası konuşma ve eylem biçiminde okuyucuya sunan anlatım tekniği.

H

halk şiiri : Toplum arasından çıkan ve geleneksel yöntemlere ve ilkelere bağlı olarak halk ozanları tarafından yazılıp söylenen veya anonimleşmiş edebî tür.

hece ölçüsü : Dizelerdeki hece sayısının eşitliğine dayanan, halk şiiri ölçüsü olarak bilinen şiir ölçüsü.

hiciv : Bir kişiyi veya toplumsal bozuklukları eleştirme amacıyla yazılan şiir.

hikâye : Gerçek veya gerçeğe uygun olayları kişi, zaman, mekâna bağlı anlatan kısa yazı, öykü.

İ

iç çözümleme : Anlatmaya dayalı metinlerde kahramanın iç dünyasında gelişen olayların anlatıcı tarafından ortaya konmasıyla oluşan bir anlatım tekniği.

iç konuşma : Roman, hikâye gibi türlerde kahramanın kendi iç dünyasını, zihnini kendisinin anlatması tekniği.

içerik : Eserin kapsadığı duygular, imgeler ve hayaller; muhteva.

imge : Bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayali, görüntüsü ya da bir uyarı aracı olmaksızın bilinçte oluşan tasarımı.

intak : Kişileştirilen varlıklara, hayalî yaratıklara söz söyletme sanatı.

ironi : Söylenen sözün tersini kastederek kişiyle veya olayla alay etme.

istifham : Soru sorma sanatı.

J

jest : Herhangi bir şeyi açıklamak için genellikle el, kol ve baş ile yapılan içgüdüsel veya iradeli hareket.

K

kafiye örgüsü : Bir şiirde mısra sonlarındaki ses benzerliklerinin yani kafiyelerin çizgilerle ve alfabetik sıraya uygun olarak düzenlenmesi.

karakter : Anlatmaya bağlı metinlerde toplumsal bir tabakayı değil de sadece bireyi temsil eden kimse.

karşılaşma : Olay çevresinde gelişen edebî metinlerde çatışmaları, olay halkalarını veya yeni durumları oluşturacak şekilde kahramanların yüz yüze gelmeleri.

kinaye : Düşünüleni dolaylı olarak anlatan söz.

komedi : İnsanların ve olayların gülünç yanlarını ortaya koyan tiyatro türü.

konu : Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum.

kurmaca : 1. Dış dünyanın sanatçının zihninde yorumlanarak tekrar şekil ve düzen alması. 2. Gerçek olmayan.

küçürek hikâye : Sınırlı bir mekân, kısa bir zaman aralığı ve çok az kişiden oluşan; ani uyarmalarla gerçeği sezdirmeye çalışan bir kısa hikâye türü.

L

lirik şiir : Kişinin içten gelen duygularını coşkulu bir dille anlattığı şiir türü.

M

manzum : Şiir biçiminde yazılmış edebî eser.

mecaz : Bir ilgi ve benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamında kullanılan söz.

mecazımürsel : Benzetme amacı güdülmeden bir sözün başka bir söz yerine kullanılması sanatı.

metinler arasılık : Her metnin, daha önce yazılmış metinlerden açık ya da örtük izler taşıdığını savunan görüş.

mitoloji : Efsane bilimi.

modernizm : Çağdaşlaşma akımı.

mübalağa : Abartı.

N

nakarat : Şiirlerde bentlerin sonunda tekrarlanan mısra veya mısralar.

nesir : Düzyazı.

nazım : Şiir.

nazım biçimi : Mısra sayısı, birim sayısı, kafiye ve ölçü bakımından belli özellikler gösteren manzum yapı.

nazım birimi : Manzume ve şiirlerde, anlam bütünlüğü gösteren, yapıyı oluşturan, dize veya dizeler topluluğu.

O

olay hikâyesi : Bir olayın anlatıldığı ve serim–düğüm–çözüm bölümlerinden oluşan hikâye türü.

olay örgüsü : Edebî eserlerde konuyu oluşturan olayların birbiriyle bağlantısına verilen isim.

Ö

öğretici metin : Öğretme, bilgilendirme amacıyla oluşturulan metin.

ölçü : Bir şiirdeki dizelerin hece ve durak bakımından denk oluşu.

örnekleme : Sözlü ve yazılı anlatımda öne sürülen bir görüş ya da düşünceyi açıklamak, kanıtlamak ya da geliştirmek için başvurulan düşünceyi geliştirme yollarından biri.

öyküleyici anlatım : Roman ve hikâyede olayı; mekân, zaman, kişi kavramlarıyla ilişkilendirerek veren anlatım biçimi.

özetleme : Anlatmaya bağlı metinlerde çok uzun sürecek bir zamanın kısa anlatımla verilmesi yöntemi.

P

parodi : Ciddi sayılan bir yapıtın bir bölümünü ya da tümünü alaya alarak biçimini bozmadan ona bambaşka bir öz vererek biçimle öz arasındaki bu ayrılıktan gülünç etki çıkaran tür.

pastiş : Başka sanatçıların eserlerini taklit yoluyla meydana getirilen sanat eseri.

pastoral şiir : Çoban ve tabiat hayatını konu edinen şiir.

perde : Tiyatro eserlerinde oyunun belli başlı bölümlerine verilen isim.

postmodernizm : 20. yüzyılın ikinci yarısında sanatta ortaya çıkan çeşitli üslup ve yönelişlerin adı.

R

realizm : Gerçekçilik.

redif : Şiirde, uyaktan sonra tekrarlanan, aynı harflerden oluşan kelime veya ek.

ritim : Şiirde armoniyle birlikte ahengi sağlayan unsur.

roman : İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür.

romantizm : 18. yüzyıl sonunda başlayan, duygu, coşku ve sembole aşırı yer veren sanat akımı.

S

saf şiir : Bir şey öğretmeyi değil, musikiyle ya da musikinin çağrıştırdığı, uyandırdığı imgelerle insanın estetik duyarlılığını doyurmayı amaç edinen şiir anlayışı, öz şiir.

sahne : 1. Sinemada dekorun ve kamera açılarının değiştiği yerler. 2. Aynı kişiler ve aynı dekor (mekân).

satirik şiir : Birini yermek ya da toplumsal düzensizlikleri eleştirmek için yazılmış şiir.

sembolizm : Simgecilik.

söylev : Bir topluluğa düşünceler, duygular aşılamak amacıyla söylenen uzunca, coşkulu ve güzel konuşma.

söz sanatı : Edebî eserleri etkili ve güzel kılmak amacıyla başvurulan söz ve anlam oyunlarının tümü.

sürrealizm : Düşünce ve duyguların aklın denetimine girmesine karşı çıkan edebiyat akımı. Gerçeküstücülük.

Ş

şiir geleneği : Şiirin edebî birikimden yararlanması anlayışı.

T

tariz : Kapalı bir biçimde, dolaylı olarak söz söyleme, taşlama.

tasvir : Bir şeyi sözle veya yazıyla anlatma, göz önünde canlandırma, betimleme.

telmih : Bir dizede veya beyitte bilinen bir olay, bir atasözü, fıkra vb.ni hatırlatma sanatı.

tema : Bir metinde konuyu oluşturan unsurlardan yararlanılarak okura aktarılmaya çalışılan temel duygu.

temel çatışma : Anlatıma dayalı edebî metinlerde gerilimi sağlayan, olayların dayandığı asıl unsur.

tenasüp : Birbiriyle ilgili söz veya kavramların dizelerde toplanması sanatı.

tevriye : Birden fazla gerçek anlamı olan bir sözü iki anlama da gelecek biçimde kullanma sanatı.

tip : Anlatmaya bağlı metinlerde olayın merkezinde bulunan, ait olduğu toplumsal sınıfın özelliklerini taşıyan kişi.

U

uyak : Şiirde dizelerin sonunda tekrarlanan ve aynı ahengi veren heceler veya aynı görevde olmayan ancak benzeşen sesler, kafiye.

Ü

üslup : Sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz.

üst kurmaca : Postmodern edebî eserlerde yer alan, gerçekle kurmaca arasındaki ilişkileri ve gelgitleri sorgulayan, sürekli ve amaçlı bir biçimde okunanın bir kurmaca olduğunu anımsatan kurmaca türü.

Y

yalınlık : Açık, süsten ve zorlamadan uzak, kolayca anlaşılabilen anlatım, sadelik.

Z

zaman : Anlatmaya dayalı metinlerde çoğu kez fiiller aracılığıyla ifade edilen, olayların geçtiği zaman dilimini gün, mevsim, ay, yıl gibi takvime ait kavramlarla dile getiren çerçeve.

KAYNAKÇA

Adıvar, Halide Edip (2000). *Ateşten Gömlek.* İstanbul: Özgür Yayınları.
Ağaoğlu, Adalet (2008). *Hadi Gidelim* (7. baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Aksan, Doğan (2015). *Her Yönüyle Dil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Aksoy, Ömer Asım (1998). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
Aktaş, Şerif (1998). *Edebiyatta Üslup ve Problemleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
Aktaş, Şerif, Gündüz, Osman (2002). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Akçağ Yayınları.
Anar, Oktay İhsan (2012). *Puslu Kıtalar Atlası*. Ankara: İletişim Yayıncılık
And, Metin (1983). *Türk Tiyatrosunun Evreleri*. Ankara: Turhan Kitabevi.
Arıkan, Zeki (1992). *"Monteigne ve Türkler".* Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 04.
Artun, Erman (2013). *Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri*. Adana: Karhan Kitabevi.
Asena, Orhan (1960). *Hürrem Sultan*. Ankara: MEB Basımevi.
Asya, Arif Nihat (2010). *Bütün Eserleri- Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor (*18. baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Atatürk, Mustafa Kemal (1981). *Nutuk II* (14. baskı). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
Atay, Oğuz (2014). *Tutunamayanlar.* Ankara: İletişim Yayınları.
Atılgan, Yusuf (2017). *Aylak Adam*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Aytmatov, Cengiz (2011). *Toprak Ana* (22. baskı, Çeviren: Refik Özdek). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Balaban, Adem (2014). *"Sözlükler Okunur mu? Sözlüklere Bakılır mı?".* Akademik Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 24/237-250.
Batur, Enis (2015). *Tuğralar Perişey* (1. baskı). İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
Bayazıt, Erdem (2017). *Şiirler (14*. baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
Baydar, Mustafa (2015). *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar?*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Bayram, Yavuz (2007). *"Klasik Türk Şairlerinin Gözüyle Meyveler"*. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 2/4.
Beyatlı, Yahya Kemal (1992). *Kendi Gök Kubbemiz*. İstanbul: MEB Basımevi.
Bezirci, Asım (1993). *Türk Halk Şiiri*. İstanbul: Say Yayınları.
Börekçi, Muhsine (2008). "*Atatürk'ün Nutuk'unda Söz Dizimi ve Üslup Özellikleri".* Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1/5.
Buğra, Tarık (2011). *Küçük Ağa (*17. baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
Buttanrı, Müzeyyen (2006). *"Türk Edebiyatında Tiyatro"*. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 8.
Büyük Türk Klasikleri (1987). (Tüm ciltler). İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayıncılık.
Cansever, Edip (2014). *Sonrası Kalır II- Bütün Şiirleri* (10. baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Ceran, Dilek (2007). "*Cahit Zarifoğlu'nun Menziller Şiirine Bir Bakış*". Konya: SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:18.
Çağlar, Murat (2010). *"Turgut Özakman'ın Oyun Yazarlığı"*. Adana: ÇÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış doktora tezi.
Çetin, Nurullah (2004). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Basımevi.
Çetin, Nurullah (2004). *Şiir Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Basımevi.
Çetin, Nurullah (2012). *Nesir Türleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
Çetişli, İsmail (2011). *Edebiyat Sanatı ve Bilimi*. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
Çetişli, İsmail (2014). *Metin Tahlillerine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
Çokum, Sevinç (2013). *Rozalya Ana (*1. baskı). İstanbul: Kapı Yayınları.
Dağlarca, Fazıl Hüsnü (1995). *Dört Kanatlı Kuş*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
Dağlarca, Fazıl Hüsnü (1999). *İstanbul Fetih Destanı, Destan Önü.* İstanbul: Doğan Kitap.

Demir, Nurettin, Yılmaz, Emine (2009). *Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Nobel Yayınları.
Deniz, Kemalettin (2013). *Edebiyat Bilgi ve Kuramları*. Ankara: İldem Yayınları.
Devellioğlu, Ferit (1996). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayıncılık.
Dilçin, Cem (1992). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
Edgü, Ferit (2007). *Nijinski Öyküleri* (1. baskı). İstanbul: Sel Yayıncılık.
Eker, Süer (2009). *Çağdaş Türk Dili* (5. baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.
Emre, İsmet (2006). *Edebiyat ve Psikoloji* (2. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
Ergin, Muharrem (1986). *Orhun Abideleri (*11. baskı). İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
Ergülen, Haydar (2010). *Nar, Toplu Şiirler 1* (2. baskı). İstanbul: Turkuvaz Kitapçılık Yayıncılık.
Eyüboğlu, İsmet Zeki (1994). *Divan Şiiri*. İstanbul: Say Yayınları.
Fuat, Memet (1991). *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Adam Yayınları.
Gözler, Hamit Fethi (1988). *Kompozisyon Bilgileri*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri.
Gündüz, Osman (2016). *Anlatma Teknikleri 2.* Ankara: Grafiker Yayınları.
Güneş, Mehmet (2016). "*1970'lerde Türk Toplumundaki Sosyal Değişimin Yokuşa Akan Sular Hikâyesindeki Akisleri".* Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, S: 78.
Güneş, Zeliha (1991). *"Behçet Necatigil'in Şiirleri"*. Türkoloji Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 1.
Güney, Eflatun Cem (1959). *Kerem ile Aslı*. İstanbul: Varlık Yayınları.
Güzel Yazılar Hikâyeler 1 (2000). (Hazırlayan: İsmail Parlatır, İnci Enginün, Orhan Okay, Zeynep Kerman, Kâzım Yetiş). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Güzel Yazılar Hikâyeler 2 (2000). (Hazırlayan: İsmail Parlatır, İnci Enginün, Orhan Okay, Zeynep Kerman, Kâzım Yetiş). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Güzel Yazılar, Deneme. (2000). (Hazırlayan: İsmail Parlatır, İnci Enginün, Orhan Okay, Zeynep Kerman, Kâzım Yetiş). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Halıcı, Feyzi (1992). *Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şâirleri.* Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
Harmancı, Abdullah (2009). *"Rasim Özdenören'in Öykü Anlayışı"*. İstem, Yıl:7, S:13.
Horozcu, Oktay Rifat (2010). *Bütün Şiirleri (*2. baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
İleri, Canan (2010). *Yazılı Anlatım Türleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
İlhan, Attilâ (2003). *Bir Avuç Kıvılcım-Bütün Şiirleri (*1. baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
İnce, Özdemir (1984). *Paul Eluard, Ozan ve Gölgesi.* İstanbul: Adam Yayıncılık.
Kabaklı, Ahmet (1971). *Türk Edebiyatı*. İstanbul: Türk Edebiyatı Yayınları.
Kanık, Orhan Veli (1997). *Bütün Şiirleri (*29. baskı). İstanbul: Adam Yayınları.
Kaplan, Mehmet (1973). *Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*. Ankara: MEB Basımevi.
Kaplan, Mehmet (1982). *Atatürk Devri Türk Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
Karaalioğlu, Seyit Kemal (1982). *Kompozisyon-Konuşmak ve Yazmak Sanatı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
Karaalioğlu, Seyit Kemal (1983). *Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri.
Karadağ, Nurhan (1976). *"Radyo Tiyatrosu Eğitimi".* Tiyatro Araştırmaları Dergisi, Sayı: 7.
Karadağ, Özay (2003). *"Türkçe Eğitiminde Anlatım Tarzları"*. TÜBAR-XIII.
Karakoç, Sezai. (2010). *Gün Doğmadan*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
Kasımova, Lale (2011). "Metinlerarası *İlişkiler Açısından Mustafa Kutlu'nun Beşlemesi"*. Erzurum: AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 61-86.
Kemal, Yaşar (2011). *İnce Memed 2* (18. baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Kemal, Yaşar (2016). *Bugünlerde Bahar İndi.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Kemiksiz, Ömer (2015). *"Türkçe Öğretiminde Eleştirel Dinleme"*. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, ÖS-II.
Kısakürek, Necip Fazıl (1993). *Çile* (20. baskı). İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
Kısakürek, Necip Fazıl (2010). *Hitâbeler (*10.baskı). İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
Korkmaz, Zeynep, Ercilasun, Ahmet Bican, Gülensoy, Tuncer, Parlatır, İsmail, Zülfikâr, Hamza (2014). *Türk Dili ve Kompozisyon.* Bursa: Ekin Yayınevi.

Korkmaz, Zeynep (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
Köklügiller, Ahmet (2010). *Nasıl Yazıyorlar*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
Kudret, Cevdet (1980). *Örneklerle Edebiyat Bilgileri 1*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
Kudret, Cevdet (1980). *Örneklerle Edebiyat Bilgileri 2*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Basımevi.
Kudret, Cevdet (2004). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*. İstanbul: Dünya Yayınları.
Kurdakul, Şükran (1976). *Çağdaş Türk Edebiyatı 1, 2, 3, 4*. İstanbul: May Yayınları.
Kutlu, Mustafa (2011). *Yokuşa Akan Sular* (11. baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları
Kutlu, Şemsettin (1983). *Divan Edebiyatı Antolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
Marquez, Gabriel Garcia (2015). *Yüzyıllık Yalnızlık (*64. baskı, Çeviren: Seçkin Selvi). İstanbul: Can Yayınları.
Meriç, Nezihe (1991). *Bir Kara Derin Kuyu (*2. baskı). İstanbul: Can Yayınları.
Mermer, Ahmet (2009). *Türkçenin Tarihî Gelişimi*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı. (2018). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
Montaigne (1973). *Denemeler* (Çeviren: Sabahattin Eyüboğlu). İstanbul: Cem Yayınevi.
Moran, Berna (1997). *Türk Romanına Eleştirel Bakış 1*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Moran, Berna (2015). *Türk Romanına Eleştirel Bakış 2*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Moran, Berna (2016). *Türk Romanına Eleştirel Bakış 3*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Naci, Fethi (1994). *40 Yılda 40 Roman*. İstanbul: Oğlak Yayınları.
Narlı, Mehmet (2002). *"Romanda Zaman ve Mekân Kavramları".* Balıkesir BÜ, Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, Cilt: 5, Sayı: 7.
Nâzım Hikmet (2011). *835 Satır, Şiirler 1* (10. baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Necatigil, Behçet (2007). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.
Necatigil, Behçet (2008). *Ertuğrul Faciası, Bütün Yapıtları - Radyo Oyunu (*2. baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Odacı, Serdar (2009). *Üniversiteler için Dil ve Anlatım*. Konya: Palet Yayınları.
Onan, Necmettin Halil (1991). *İzahlı Divan Şiiri Antolojisi*. İstanbul: MEB Yayınları.
Orhon, Orhan Seyfi (1953). *İstanbul'un Fethi.* İstanbul: İstanbul'un Fethi Derneği.
Önder, Şenol (2013). *"Büyülü Gerçeklik Akımının Edebiyattan Tiyatroya Uyarlanması".* Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
Önertoy, Olcay (1998). *Çağdaş Türk Edebiyatı*, (Editör: Canan İleri). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
Önertoy, Olcay (1998). *Millî Edebiyat Dönemi'nde Tiyatro ve Öteki Türler*, *Çağdaş Türk Edebiyatı.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
Özakman, Turgut (2009). *Bütün Oyunları 5, Fehim Paşa Konağı (*1. baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
Özçakmak, Hüseyin (2014). *"Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinlediğini Özetleme Konusunda Yaşadıkları Sorunlar"*. Turkish Studies Dergisi, Sayı: 5.
Özçelik, Mustafa (2014). "*Yunus'un Bir Dörtlüğünü Anlama Denemesi"*. Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Cilt: VII, Sayı: 755.
Özdemir, Emin, Binyazar, Adnan (2016). *Yazmak Sanatı*. İstanbul: Fom Yayınları.
Özdemir, Emin (1980). *Türk ve Dünya Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Millî Kütüphane Basımevi.
Özdemir, Emin (1996). *Sözlü-Yazılı Anlatım Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
Özdemir, Emin (1999). *Yazınsal Türler*. Ankara: Bilgi Yayınları.
Özdemir, Emin (2013). *Türk ve Dünya Edebiyatında Dönemler ve Yönelimler*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
Özdemir, Emin (2014). *Edebiyat Sözlüğü*. Ankara: Bilgi Yayınları.
Özdenören, Rasim (2015). *Uyumsuzlar.* İstanbul: İz Yayıncılık.
Özel, İsmet (2001). *Erbain (*11. baskı). İstanbul: Şûle Yayınları.
Özel, İsmet (2011). *Bakanlar ve Görenler (*13. baskı). İstanbul: Şûle Yayınları.

Özel, İsmet (2014). *Sorulunca Söylenen.* İstanbul: Tiyo Yayınları.
Özön, Mustafa Nihat (1985). *Türkçede Roman*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Pamuk, Orhan (2005). *Benim Adım Kırmızı (*23. baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
Saban, Ahmet (2015). *Öğrenme Öğretme Süreci*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
Safa, Peyami (1995). *Fatih-Harbiye (*15. baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Safa, Peyami (2017). *Yalnızız*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Sağol Yüksekkaya, Gülden (2006). *Türk Dili Kitabı*. İstanbul: Kesit Yayınları.
Sazyek, Hakan (2004). *"Romanda Temel Anlatım Yöntemleri Üzerinde Bir Sınıflandırma Çalışması"*. Folklor-Edebiyat Dergisi, Sayı: 37.
Sazyek, Hakan (2015). *Roman Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Hece Yayınları.
Somuncuoğlu Özot, Gamze (2012). *"Postmodern Roman'da Anlatıcı"*. Turkish Studies Dergisi, 7/3.
Şatıroğlu, Âşık Veysel (1973). *Dostlar Beni Hatırlasın* (3. baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Şimşek, Tacettin (2013). *"Şiire Öykünen Öykü: Necati Tosuner'in Kısa Öykülerinde Şiirin Ayak Sesleri"*. Ankara: Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, Sayı: 65.
Taner, Haldun (2015). *Keşanlı Ali Destanı (*1. baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Tanpınar, Ahmet Hamdi (2017). *Bütün Şiirleri* (21. baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
Tarancı, Cahit Sıtkı (1999). *Otuz Beş Yaş (*16. baskı). İstanbul: Can Yayınları.
Tecer, Ahmet Kutsi (2009). *Bütün Şiirleri (*3. baskı). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
Tekin, Latife (2012). *Sevgili Arsız Ölüm*. İstanbul: Everest Yayınları.
Timuçin, Afşar (2014). *Felsefe ve Edebiyat* (Editörler: Mustafa Günay, Ali Osman Gündoğan). Konya: Çizgi Kitabevi.
Tosuner, Necati (2012). *Necati Tosuner Sokağı (*4. baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Turan, Osman (2018). *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Türk Ansiklopedisi (1983). Ankara: MEB Devlet Kitapları.
Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu (2012). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Türkel, Ali (2012). *"Dinleme Eğitimine İlişkin Teknikler ve Değerlendirmeler"*. İzmir: Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 34.
Uyar, Turgut (2015). *Büyük Saat,* Bütün Şiirleri (21. baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Uygur, Nermi (2004). *Dilin Gücü* (5. baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Ünlü, Mahir, Özcan, Ömer (1991). *20. Yüzyıl Türk Edebiyatı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
Ünlü, Mahir (1992). *Örneklerle Edebiyat Bilgileri*. İstanbul: Cem Yayınları.
Yalçın, Alemdar (2012). *Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
Yeni Türk Dili (2015). (Editör: Prof. Dr. Mehmet Dursun, Erdem, Karataş Mustafa (1. baskı). Ankara: Maarif Mektepleri.
Yetkin, Suut Kemal (1978). *Edebiyat Üzerine Denemeler* (2. baskı). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Yılmaz, Ayfer (2010). *"Sevinç Çokum'un Hikâyelerinde Tahkiyenin Üç Unsuruna Umumi Bir Bakış"*. Gazi Ü. Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 10.
Zarifoğlu, Cahit (2011). *Şiirler* (8. baskı). İstanbul: Beyan Yayınları.
Zülfikar, Hamza (2012). "*Türkçesi Olduğu Hâlde Fransızcasını Kullanmaya Devam mı?*" Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Cilt: II, Sayı: 721.

Kaynakça atıf sistemi, APA 6.0 yazım kuralları ve kaynak gösterme biçimine göre düzenlenmiştir.

GENEL AĞ KAYNAKÇASI

http://ctle.pau.edu.tr/osmtr/
http://iibf.anadolu.edu.tr/
http://trttelaffuz.com/
http://turkoloji.cu.edu.tr/
http://www.edebiyatforum.com/
http://www.edebiyatögretmeni.net/
http://www.tdk.gov.tr/
http://www.tubitak.gov.tr/
http://www.turkedebiyati.org/
https://ttkb.meb.gov.tr/
Genel Ağ Kaynakçası Güncelleme Tarihi: 07.11.2018

GÖRSEL KAYNAKÇA

1. ÜNİTE
11. sayfa: shutterstock.com (363387998)
12. sayfa: shutterstock.com (117314350)
14. sayfa: https://img.antoloji.com/media/sair_resimleri/65/665_b_7937.jpg
15. sayfa: shutterstock.com (670894492)
19. sayfa: https://i.gazeteoku.com/files/authors/2017/06/01/1154/1154-zfgosV-hd4b.jpg
20. sayfa: shutterstock.com (227302966)
26. sayfa: http://www.edebiyatvedil.net/wp-content/uploads/2016/11/divanu_lugatit_turk_edebiyatvedil.net_.jpg
https://www.kitapsihirbazi.com/tdk-turkce-sozluk-buyuk-boy-cilt-li-p371060.html1
https://www.dby.com.tr/kamus-i-turki
https://tarihturklerdebaslar.files.wordpress.com/2012/03/codex-cumanicus.jpg
30. sayfa: shutterstock.com (428992165)
34. sayfa: shutterstock.com (600066308)
36. sayfa: shutterstock.com (526852522)

2. ÜNİTE
41. sayfa: shutterstock.com (381401455)
43. sayfa: shutterstock.com (731857411)
47. sayfa: http://fikrikadim.com/wp-content/uploads/2014/08/mustafa-kutlu_248910.png
48. sayfa: http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,131500/talikacilik.html
51. sayfa: http://admin.biyografya.com/_docs/photos/3b28b9a758ae064a0a3bd2e-053068ed9.jpg
52. sayfa: shutterstock.com (683887396)
55. sayfa: http://kitap.radikal.com.tr/Posts/2013/05/08/15-9F4A-89DD-0942.JPG
57. sayfa: shutterstock.com (1057028591)
63. sayfa: http://kalemagency.com/wp-content/uploads/2014/12/sevinc_couk_foto2.jpg
64. sayfa: shutterstock.com (159491105)
67. sayfa: https://www.politikyol.com/ferit-edgu-turgut-uyarin-tomris-uyarin-oktay-rifatin-adina-da-milyon-kere-hayir/
68. sayfa: shutterstock.com (719286214)
70. sayfa: https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRB3G4I8ZV-25V4wxRXamKvjX467SBgmI1mc7C-9s4UtMLd2LAma7
71. sayfa: shutterstock.com (657929347)
72. sayfa: http://www.muhsinakgun.com/necati-tosuner/
78. sayfa: shutterstock.com (1336613198)

3. ÜNİTE
83. sayfa: shutterstock.com (375730792)
84. sayfa: shutterstock.com (1305714058)
86. sayfa: http://kimdir-biyografi.nedir.kim/necip-fazil-kisakurek/
87. sayfa: shutterstock.com (1141915415)
88. sayfa: https://listelist.com/cahit-sitki-taranci-siirleri/
89. sayfa: shutterstock.com (364952021)
90. sayfa: http://www.tarihhaber.net/wp-content/uploads/2014/07/Ahmet-Hamdi-Tanp%C4%B1nar-600x394.jpg

91. sayfa: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/a0/IzmirCumhuriyetAniti.JPG/1200px-IzmirCumhuriyetAniti.JPG
93. sayfa: http://www.karsiyaka.bel.tr/tr/haberler/sairler-attila-ilhan-anisina-yarisiyor
97. sayfa: http://www.zeroistanbul.com/haberler/nazim-hikmet-konferanslari-devam-ediyor
98. sayfa: http://panoramikmuze.com/sanal-z%C4%B0yaret/foto%C4%9Fraflar.aspx
100. sayfa: http://www.yenimesaj.com.tr/kultur/bayrak-sairi-unutulmadi-h13020036.html
101. sayfa: shutterstock.com (1024076140)
102. sayfa: https://www.ntv.com.tr/sanat/olu-siiri-icin-25-bin-tl-tazminat,NsbE2U-28PUS1PTN-0D0YHw
103. sayfa: shutterstock.com (695852050)
104. sayfa: https://islamansiklopedisi.org.tr/kanik-orhan-veli
105. sayfa: shutterstock.com (132777119)
106. sayfa: http://www.biyografya.com/biyografi/8382
107. sayfa: shutterstock.com (791470075)
108. sayfa: https://suanyisan.blogspot.com.tr/2012/02/adan-zye-edip-cansever.html
109. sayfa: shutterstock.com (463241516)
110. sayfa: https://www.salvador-dali.org/en/artwork/catalogue-raisonne/1910-1929/233/portrait-of-paul-eluard
111. sayfa: https://listekitap.com/kitap/turgut-uyarin-19-unutulmaz-siirinden-ozel-alintilar/
112. sayfa: shutterstock.com (654999583)
113. sayfa: shutterstock.com (706726291)
114. sayfa: https://islamansiklopedisi.org.tr/bayazit-erdem
115. sayfa: shutterstock.com (355109123)
117. sayfa: http://cahitzarifoglusozleri.tumblr.com/
121. sayfa: shutterstock.com (152302034)
118. sayfa: shutterstock.com (156480839)
120. sayfa: https://www.yeniakit.com.tr/kimdir/%C4%B0smet_%C3%96zel
124. sayfa: http://sanatkaravani.com/roportaj-haydar-ergulen/
125. sayfa: shutterstock.com (714314761)
126. sayfa: http://i.idefix.com/pimages/Content/Uploads/ArtistImages/artist_126829.jpg
129. sayfa: https://cdn1.ntv.com.tr/gorsel/sanat/iyi-ki-dogdun-asik-veysel-123-dogum-gunu/,nECOfdrDZU-iqfQqvt3ccVg.jpg?w=960&mode=max&v=20171025124547724
130. sayfa: https://i.cnnturk.com/ps/cnnturk/75/1280x720/541e82cef6309920fcab65cf

4. ÜNİTE

143. sayfa: shutterstock.com (232252834)
144. sayfa: https://herkesindergisi.com/cemiraz/fatih-harbiye-romaninda-dogu-bati-meselesi/
152. sayfa: http://2.bp.blogspot.com/-aUOubUX_AG0/VokqZxHThXI/AAAAAAAAGpg/Sqpsty0-xpU/s1600/peyami-safa.jpeg
156. sayfa: www.istasyongazetesi.com/files/uploads/tar%C4%B1k%20bu%C4%9Fra4.jpg
156. sayfa: http://ekspresgazetesi.blogspot.com.tr/2011/02/ataturk-parkndaki-kuvayi-milliye-antnn.html
159. sayfa: https://www.yenisafak.com/hayat/tarik-bugrayavefa-sahnesi-2798390
166. sayfa: http://www.yazhocam.com/2017/10/bir-efsanedir-yasar-kemal/
167. sayfa: http://www.leblebitozu.com/osmanlidan-gunumuze-bilmeniz-gereken-15-minyatur-sanatcisi/
172. sayfa: https://www.thedailybeast.com/has-the-nobel-curse-killed-orhan-pamuk
173. sayfa: shutterstock.com (570897178)
175. sayfa: shutterstock.com (251930347)
177. sayfa: https://www.arkakapak.com/genel/kirgizistan-bozkirlarindan-yukselen-ses-cengiz-aytmatov/
178. sayfa: shutterstock.com (336304700)
182. sayfa: https://evanstonpubliclibrary.files.wordpress.com/2014/04/marquez-gabriel-adv-obit-slide-lp84-superjumbo.jpg
184. sayfa: https://www.thedailybeast.com/has-the-nobel-curse-killed-orhan-pamuk

186. sayfa: shutterstock.com (382093537)
187. sayfa: http://haber.sakarya.edu.tr/icerde-ki-28-subat-h77521.html
188. sayfa: shutterstock.com (726774814)
188. sayfa: shutterstock.com (716923348)
188. sayfa: shutterstock.com (561661186)
188. sayfa: shutterstock.com (1017665224)

5. ÜNİTE
195. sayfa: shutterstock.com (730263595)
197. sayfa: http://www.devtiyatro.gov.tr/program-lar-detay-fehim-pasa-konagi4.html
199. sayfa: http://www.devtiyatro.gov.tr/program-lar-detay-fehim-pasa-konagi4.html
204. sayfa: http://media.sinematurk.com/per-son/a/11/e499ed0f9139/turgut_ozak-man_forbes.jpg
205. sayfa: http://sehirtiyatrosu.bursa.bel.tr/sehir-tiyatrosunda-promiyer-heyecani.html
208. sayfa: http://www.antalyadt.gov.tr/MesFiles/files/4_Festival.pdf
210. sayfa: https://i.ytimg.com/vi/0WK8DTI73CE/maxresdefault.jpg
211. sayfa: https://haber.kursistem.com/orhan-a-sena.html
220. sayfa: http://www.newistanbul.com.tr/hal-dun-taner/
223. sayfa: shutterstock.com (460954678)
223. sayfa: http://www.24saatgazetesi.com/beh-cet-necatigilin-uc-radyo-oyunu/
224. sayfa: https://img-s1.onedio.com/id-567bf4eb237de93c329dbb08/rev-0/w-635/f-jpg-webp/s-85bf-d8663a17ee7a90686317ae541c3dd-b8eb72d.webp
225. sayfa: https://metinakgun.files.wordpress.com/2015/03/behc3a7et-necatc4b-1gil.jpg

6. ÜNİTE
231. sayfa: shutterstock.com (309111659)
232. sayfa: shutterstock.com (680112613)
234. sayfa: https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-secular-shepher-d/201605/500-year-old-philosop-hers-advice-life
235. sayfa: https://pampatrimonioartesemuseus.wordpress.com/tag/abertura/
238. sayfa: http://www.tanpinarmerkezi.com/su-ut-kemal-yetkin/
242. sayfa: https://dusunbil.com/felsefe-soru-su-nedir//
243. sayfa: https://pgbooks.ru/life_with_kids/life_with_kids/samye-neobyknovenn-ye-gnezda/
249. sayfa: shutterstock.com (145132471)
249. sayfa: http://www.karabatakdergisi.com/de-neme

7. ÜNİTE
255. sayfa: shutterstock.com (414880180)
256. sayfa: http://www.sechaber.com.tr/bu-yuk-nutukta-atanin-genclige-hitabesi/
259. sayfa: https://m.yenisafak.com/yazarlar/mustafaarmagan/islamin-serhad-diydi-istiklalin-ferhadi-oldu-ma-ras-97-yil-once-bagimsizlik-ruhu-nu-tutusturmustu-2036132?n=1
259. sayfa: https://pbs.twimg.com/media/DJ-DQwXPXoAILPbG.jpg
262. sayfa: https://i.sozcu.com.tr/wp-content/uploads/2017/01/4-34.jpg
266. sayfa: http://haberciniz.biz/aydinda-sul-tan-alparslan-anit-heykeli-acil-di-2243799h.htm
271. sayfa: shutterstock.com (91899875)
271. sayfa: https://i.ytimg.com/vi/PaALROVs7t4/hqdefault.jpg
271. sayfa: http://dingorevlileri.com/wp-content/uploads/2016/12/11a46076-91e3-4af8-9a64-609615d1729e.jpg
271. sayfa: https://cdn-photo.pivol.com/16396/imgs/75825.jpg

Görsel Kaynakça Güncelleme Tarihi: 07.11.2018